

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÖMRÜMÜN **SOL** HALİ

Tarık Torun

Ömrümün SOL Hali

Tarık Torun

Kitabın adı: Ömrümün SOL Hali
Yazar: Tarık Torun
Editör: Öyküm Önder Tatar
Kapak Tasarımı: Hayalgücü Tasarımvevi
Yayına Hazırlayan: Su Yayınevi
Fotoğraflar: Onların Anısına I-II.

ISBN: 978-605-4554-78-2

I. Baskı: Haziran 2022

Telif Eserleri Kanunu gereğince bu eserin Türkiye'deki yayın hakları Su Yayınevi'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen ya da tamamen; özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka bir araçla çoğaltılamaz. Bilgisayar, internet ortamında kullanılması, kaset ve CD'ye kaydedilmesi yasaktır. Normal ölçüyü aşan alıntılar yapılamaz. Kaynak gösterilmesi zorunludur.

Baskı: MY Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti. Maltepe Mah. Yılanlı
Ayazma Sok. No: 8/F Zeytinburnu/İstanbul

Yayıncı Sertifika No: 43808
Matbaa Sertifika No: 47939

Su Yayınevi
Cağaloğlu Yokuşu Evren İş Hanı No: 17 Kat: 3/53
Cağaloğlu-İstanbul
Tele: 0212 512 16 68
e-mail: admin@suyayinevi.com
www.suyayinevi.com

Ömrümün SOL Hali

Tarık Torun

Bu kitap; başta geçmişten günümüze kaybettiğimiz arkadaşlarımız olmak üzere, Artvin’de devrimci mücadele sürecine dokunmuş herkese ithaf olunur.

Yazar Hakkında:

Artvin’in Ardanuç ilçesi, Harmanlı Köyü’nde 1962’de dünyaya gelen yazar, ilkokulu köyünde, ortaokul ve lise eğitimini Rize’de tamamladı. 12 Eylül Darbesi’nin ardından kır pratiğine katıldı. 2 sene kırdan kaldıktan sonra, 1982’de yakalanıp; Trabzon Bahçecik ve Erzurum Karskapı ve Aşkale Cezaevi’nde 5 yıl yattı. 1987’de cezaevinden tahliye olan yazar, evli ve 2 kız çocuk babası.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ YERİNE BİRKAÇ SÖZ	7
--------------------------------------	----------

I. BÖLÜM

ACEMİ ELİM	13
Sığınağa Sıgmayan Patlama	13
Çocukluğum	15
Sorgulayan Devrimci Olur	19
Rize Kapalı Cezaevi	24
Ardanuç Ardanuç	26

II. BÖLÜM

DAĞLARA ÇIKALIM	31
Netekim Paşa	31
Eğilip Öpüyoruz Yaralarımızdan	35
Artık Ayaktayım	45
Yeni Yıl Eski Sorunlar	55
Karakayalar'da Çatışma	62

III. BÖLÜM

BAĞLI ELİM	69
Devrimci Yalnızlık	69
Karadeniz'e Sığamadık Ardahan'dayız	79
Bir Daha Ardanuç	83

IV. BÖLÜM

DİLİM BAĞLI	91
Sorgu Sual	91
Kaymakam İşkenceyi İzliyor	98
İstikamet Artvin Öğretmen Okulu	103
Nizamiyenin Önünde Annem Bekler	108
Rize'den Trabzon'a	112

V. BÖLÜM

ERZURUM KARSKAPI CEZAEVİ.....	117
Karskapı	117
Birinci Açlık Grevi	122
Zuladaki Toz Şeker	126
Açlık Bu Şakaya Gelmez	133

Koğuştan İnsan Manzaraları	138
Zoraki İçtima	142
Tabutluk Hücreler	150
İkinci Açlık Grevi	158
Dr. Mengele'nin İğneleri: Kobay Olarak Kullanıyoruz	165
Aşkale İlçe Cezaevi	167

VI. BÖLÜM

ÖZGÜRLÜĞÜN BEDELİ	171
Tahliye	171
Sıkıntılı Özgürlük.....	174
Askerlik Göründü.....	187
Ustayım Ulaş'tayım	189

VII. BÖLÜM

YENİDEN ARDANUÇ	193
Yine Yeniden Ardanuç.....	193
Devrimcilikten Esnaflığa	189
Evlilik Kaçınılmaz	200
Ardanuç'tan Esnaf Manzaralar	207
Çoluk Çocuk Çoğalıyoruz.....	210
Yıkılıyor Yıkılsın Sovyetler.....	215
Esnafıktan Hayvancılığa Besicilik Yapıyorum	219

VIII. BÖLÜM

İZMİT (NİKOMEDYA)	225
Yine Yeni Bir Yaşam: İzmit'teyim	225
İzmit'te Linç.....	231
Büyük Marmara Deprem	232
RORF-2.....	236
Ah Ali.....	237
Köseköy Buluşması	242
Karacaahmet.....	244
Son Söz Yerine	247

EKLER:

Erdem Abi	249
Hasdal Mektubu	250

GÖRÜŞLER: Bu Kitap Hazırlanırken; Kim Ne Dedi.....	254
Fotoğraflar	259

ÖNSÖZ YERİNE BİRKAÇ SÖZ

Bir dönem, bir kuşak, bir milat: 12 Eylül 1980.

Döneme, dönemi yaşayan kuşağa ve milada ilişkin çokça değerlendirmeler yapıldı ve halen de yapılmaya da devam ediyor.

Son yıllarda bu kuşak kendini anlatmaya da başladı. Bu anlatılar çoğunlukla yazarların kendi yaşadığı coğrafyada süren devrimci mücadele ile ilgili gözlem ve tanıklıklarını içeren hatıratlar şeklindedir. Bu anlatılar, döneme ve kuşağa ilişkin birçok gözlem ve bilgiyi içermektedir.

Bizler çeşitli vesilelerle (düğün-cenaze vb.) çeşitli vesilelerle bir araya geldiğimizde, aramızda hep Artvin süreciyle ilgili bir şeyler yazılmalı sohbetini yapardık.

Öyle ya Artvin bir dönemin devrimci mücadelesinin en özgün biçimlerinin yaşandığı bir bölge olduğu gibi, aynı zamanda 12 Eylül zulmünü de en yaygın ve derinlemesine yaşayan bir şehirdi.

Cuntaya karşı direniş için kitlesel, coşkulu bir şekilde kırların yolunu tutan insanların dramatik biçimde sonlanan hikayeleri yeterince anlatılmadı.

Gözden uzak olduğu için birçok deneysel uygulamanın rahatça yapıldığı ve aynı şekilde direnişin de en inatçı biçimde sürdüğü kır ve cezaevi hikayeleri de yeterince anlatılamadı.

İşte bunun eksikliğini duyan ve yazılmasını hasretle bekleyen arkadaşlar arasında dönen bu sohbetler sonucunda bir şeyler yapmak-yazmak için birbirimizi teşvik etmeye, cesaretlendirmeye çalışıyorduk. Hepimizin istediği ama hiçbirimizin cesaret edemediği bir durumdu.

Yük ağır sorumluluk da büyüktü...

12 Eylül'ün 40. yılına yaklaşıyorduk.

"40 Yıl Geçti Ölmedik Nitekim!" başlığı altında bir dizi etkinliği içinde taşıyan bir buluşma gerçekleştirmek üzerine mutabık kaldık.

Bu buluşmayı Artvin'de yapacaktık. Konser, gösteri, söyleşi, drama, sergi vb. dahil birçok etkinliği yapabileceğimizi düşünüyorduk.

12 Eylül'ün üzerinden 40 yıl geçmiş olacaktı. İyi de o süreçleri beraber yaşayanlar, onca yaşanmışlıktan sonra bugünden geçmişe doğru baktıklarında neler hissediyorlar? Nasıl bir duygu ve düşünce halindeler?

İşte bu nedenle ve bunun için **“Geçmişe Mektubum”** diye bir kanal açalım, kişiler bir mektup formunda istedikleri gibi yazsınlar fikri oluştu. Her yazılan mektup, özlenen veya dile getirilen duygu ve düşünceleri yansıtmış olacaktı.

Gelen yazıların(mektupların) derlemesini yaparak 40.yıl etkinliğimize basılı hale getirip, **“Yaşıyoruz Nütekim!”** standında paylaşmayı hayal ediyorduk.

Amacın anlatılması ve iletimi sırasında farklı aktarımlara ve karışıklığa yol açmaması için kısa bir metin oluşturarak, bu dolaşıma sokuldu.

Metin Şöyleydi;

“Merhaba,

Hepimizin hayatındaki en önemli dönemeçlerden birisi 12 Eylül 1980'dır.

Ve şimdi 40. yılındayız.

Birlikte yaşadık, acıyı, hüznü, kaygıyı, korkuyu, yalnızlığı.

Birlikte yaşadık, sevinci, umudu, güzelliği...

Ne varsa zulme ait... Ne varsa umuda dair...

Aradan 40 yıl geçti; bu sürede sadece biyolojik yaşıımız artmadı.

Bilgimiz, tecrübemiz, ufkumuz “günahlarımız” dahil hepsi arttı.

Ve tabi ki zaman karşısında eskiyen yanlarımız da oldu.

Bugün her birimiz farklı yerlerde biçimlerde yaşıyor olabiliriz ki, öyleyiz. Güncel sorunlar ve çözümler konusunda çok farklı düşünce ve değerlendirmelere de sahip olabiliriz ki, öyleyiz.

Ama, geçmiş hepimizindir!

Bütün masumiyetleriyle ölümü bedenlerinde gençleştiren arkadaşlarımız hepimizindir.

Gururla hatırladığımız başarılar kadar, hesapsızca yapılan hatalar da hepimizindir.

Belki bir daha bulmakta çok zorlandığımız, dostluğa, yoldaşlığa, dayanışmaya fedakarlığa ait o güzel duygular da hepimizindir.

Şimdi;

Kırk yıldır biriktirdiklerimiz ışığında geçmişe doğru bakmaya ne dersin?

Evet, her birimiz kendi gözümüzle bakalım kendi hissettiklerimizi anlatalım.

Geçmişe dönüp baktığımızda neler hissediyor isek onları anlatalım.

Düşüncelerimiz, kendi duygularımızla sarmalanmış olsun, O tatları hissettirsin.

İşte bu yaşanmışlıkları “40 yıl geçse de unutmadık” demek için yazmalıyız....”

Bu metni ve düşünülen etkinliği Artvin Devrimci Yol Davası ile organik bağı olup, halen geçmişi ile duygu bağıını koruyan insanların tamamına ulaştırmak üzere harekete geçilip, çeşitli sosyal medya araçlarıyla iletili. Çağrı metninde yazıların, mektupların son teslim tarihi ile süre de belirlenmişti.

Bir süre sonra yazılar paylaşılmaya başlanmıştı. Büyük bir heyecan ve merak ile okuyordum.

Tarık'da yazdığı metni paylaşmıştı. Okuduğumda hem çok sevinmiş hem de çok şaşırmıştım doğrusu.

Önce şaşkınlığımı açıklayayım.

Bizim Tarık ki, toplantılarda en az konuşan kişidir. Konu her ne olursa olsun uzun uzun cümleler kurmaz, lafı uzatmaz gereksiz örneklemelerden açıklamalardan kaçınarak doğrudan doğruya sonuca yönelik önerisini çok net biçimde ve birkaç kelime ile ifade ederdi. Gündelik sohbetlerde bile bu tarzı baskını.

Normal koşullarda Tarık'a kendi pratiği ile ilgili bir şeyler yaz denmiş olsaydı onun, **“ya neyini yazalım nasıl yenildiğimizi mi? Gereksiz işler bunlar...”** diye tepki vereceğini tereddütsüz söyledim. Hal böyle iken şaşırmamak mümkün mü?

Sevinçliydim çünkü;

Bu yazılar her bir arkadaşın kafasında anlatım biçimi ve konusu yönünden farklı olacaktı doğal olarak. Benim hem aklımdan hem de gönlümden geçen biçimde yazmıştı Tarık.

Şaşkınlığımı değil ama sevincimi, arayarak tebriklerimi ileterek hemen paylaşmıştım kendisiyle.

Tarık favori güreşçimdir, her daim üzerine bahis koymuşumdur!

Rakibi heybetli olsa da şöyle aşağıdan yukarıya yan gözle süzüp cesaretle meydan okuyan halleri benim için galibiyetle eşdeğer olmuştur hep.

Tavır aynı, bu kez yazarak yaptı meydan okumasını.

(Bundan sonra yazmaya da devam edecek diye bahis koysam mı!?)

Hiç belli olmaz; çaktırmadan işletmeyi, ciddi edalarla makaraya sarmayı çok iyi yapar. Muziptir.

Muzip demişken; 2017 yılı Şubat'ında Ören de 50-60 kadar arkadaş bir otelde 2 gün konaklamak üzere bir araya gelmiştik. Bir ara bir grup arkadaş deniz kenarında yürüyüp gördükleri bir mekana çay içmek için oturmuşlar.

Kış günü giysileri içinde sarıp sarmalanmış çoğu kirli sakallı ve en küçüğü 55-60 yaşından aşağı olmayan 15-20 kişiyi bu mevsimde *bir arada gören esnaflardan* biri meraktan topluluğun kimler olduğunu sorar;

Tarık, “bunlar huzurevi sakinleri geziye getirdim” der.

Bizim mektup çağrımıza katılım fazla olmadı. İzleyen dönemde Pandemi sürecine girmemiz ve buna bağlı sokak-seyahat kısıtlamaları derken 40. yıl etkinliğinin yapılamayacağı ortaya çıktı.

Pandemide evde kalmayı fırsata çevirelim, yazmaya yoğunlaşalım diye birbirimizi telefonlarda motive etmeye çalışsak da olmadı.

Tarık'ın bu çalışmaya yönelik gönderdiği yazısının başlığı “Hayat Bir Ömre Sığmaz” idi. Çocuklarına kol kanat gerip kimseden geri kalmalarını istemeyen, yaşamın-geçimin bütün zorluklarını tek başına üstlenmiş cefakar ve fedakar bir annenin bilgece bir cümlesi bu.

Bu anne ki hayatın zorlukları yetmezmiş gibi bir de 12 Eylül'den sonra dağa çıkmış bir oğlunun hem duygusal yükünü hem de Cuntacıların eziyetlerini cesurca göğüsleyip oğluna sitem bile etmiyor.

Kitabı okuyunca göreceksiniz, Tarık'lar bir kritik kararı verme eşiğinde iken Şehrinaz Anne'ye fikrinin sorarlar. Şehrinaz Anne, *“bu kadar şeyleri biz o uğursuzların merhametine sığınmak için mi çektik”* diye cevap verir. İşte her türlü saygıyı ve övgüyü hak eden eli öpülesi anneyi yad etmişti Tarık da yazdığı ilk metinde.

Ortaklaşa bir şeyler çıkarmaya yönelik işleyen süreç akamete uğradı. Tarık bu sonucu kabul etmedi; tepkisini ve eleştirisini sözlü dile getirmekle yetinmedi adeta meydan okuyarak ardı ardına yaşamının çeşitli evrelerine ilişkin yazmaya ve bunları paylaşmaya başladı.

Biz, Tarık'tan bir mektubu bile zor alırız derken, o bize bir kitap armağan etti.

Bu kitabı bir romancının kaleminden çıkmış edebiyat eseri gibi değil, yaşananların değerinin farkında olan bir kişinin sade ve samimi bir anlatısı olarak görmek gerekiyor.

Dilindeki sadeliği ve duygularındaki samimiyeti görmek gerek. Hayat bir kitaba sığmaz! diyelim ve devamını bekleyelim. Eline emeğine sağlık

Yalçın TEMUR

I. BÖLÜM ACEMİ ELİM

Sığınağa Sığmayan Patlama

İnsan gerektiğinde her yere sığıyor; bunu biliyorum çünkü ben de sığındım. Sığınak denince şimdi başka şeyler akla geliyor ama bizim için sığınak, penceresiz kapısız bir yerdi. Mezardan hallice desek yeridir. Bir tünelden girilirdi. Ağaçların arasına özensizce kazılmış, iki buçuğa üç metre boyutlarında ve iki metre yüksekliğinde olurdu. Ağaçların arasından baca çıkarılırdı ki, dumanı kimse görmesin. Böyle anlatınca toprak, nem kokan bir yer düşlenebilir ama öyle değildi. Üzerindeki ağaçların kokusu toprak kokusunu bastırırdı, özellikle köknar ve çam ağaçlarının kokusu... Tabi bu bizim kazdığımız sığınakaların ölçüsüydü mezardan hallice olan. Çünkü biz beş kişilik gruplar halinde dolaşırdık. Sonra ki dönemlerde azalmaya başlayınca sığınakların boyutları da değişti.

Bizim grubun en uzun kaldığı sığınak kızılıcık ormanındakiydi. Herkes elbirliğiyle işleri yürütürdü. Bir gün İlhan Durmuş sığınağın tüneline düzeltiyordu. Ben de arkasında oturmuş dinleniyordum. Üst döşemesi çam ağaçlarından yapılmış, içerisi mis gibi çam kokuyordu. O sırada Fikri bir çakaralmaz tabancayı temizliyordu. Bana silahı uzattı, “şuna bir bak mekanizması tutukluk yapıyor,” dedi. Sanki ben silah ustasıyım, yine de silahı elime aldım. Mekanizmasını hareketlendirmemle silahın ateş alması bir oldu. Sığınağın içinde kulakları sağır eden bir patlama duyuldu... Patlamanın şiddeti ile içeriyi aydınlatan idare lambası söndü. Korktum, elim ayağım soğudu. Dilim tutuldu. Önümdeki İlhan’ın vurulduğunu sandım. İlhan geri dönüp, şaşkın bir şekilde, “Kimse vuruldu mu?” diye bağırdı. Fikri lambayı yaktı baktım öne doğru uzattığım sol ayağımın bilekten ilerisi zangır zangır titriyor. Ayak bileğimde barutun izini gördüm. Ayağымda beyaz yün çorap vardı. Ayak bileğimi delip geçmiş olan çekirdeği ayağımın hemen önünde yerde duruyordu. Büyük bir pişmanlık hissi ile dünyam yıkıldı. Hiçbir şey söyleyemedim. Ayağım son hız titremeye devam ediyordu. İlhan geldi, soğukkanlı fazla örselemeden çorabımı çıkardı. Mermi çıkış deliğinden kan henüz sızmaya başlamıştı. Mermi giriş yeri belli belirsizdi, ayak bileğimin iç tarafından girip, dış tarafından çıkmıştı. Bir leğenin

içine koydular ayağımı, üstüne de temiz bir bez örttüler, henüz hiçbir acı hissetmiyordum. Ama sol bacağım tümünden devre dışı olmuştu. Çok kan gitmesin diye bacağımı diz altından bir bezle bağladılar. Kangren olmasın diye zaman zaman gevşetiyorduk. Acı, ağrı yok ama ben şimdi ne yapacağım, yürümek yürüyemem, kaçmak kaçamam. Üstüne üstlük büyük ihtimal sakat kalacağım. Herkesin morali çok bozuldu. Herkes şoktaydı. Kimseden bir ses çıkmıyor. Necla tütün sarmaya başladı, özene bezene sardı bitirdi. Muhtar çakmağıyla yaktı sigarasını, benim de canım çekti. O ana kadar ağzıma sigara koymamıştım. Bir nefes alayım dedim. Olmaz içme dedi. İçmiycem dedim bir kez çekeceğim sadece. Verdi azıcık bir duman aldım. O geceki ilk nefesle başlayan birlikteliğimiz iyi kötü günlerde tam otuz yıl sürdü.

O gece Şaban, Ardanuç'ta hemşire Devlet Yenge'yi getirdi. Yengem baktı, "aslında yaranın içinden fitil işletilmesi gerekir, fakat bunu burada yapamayız" dedi. Pansuman etti. "Bu şekilde her gün temizleyip pansuman edin" dedi. Sardı sarmaladı bir torba ağrı kesici ilaç bırakıp bir telaş Şaban ve Fikri ile birlikte arabanın beklediği yere kadar yürüyüp gitti.

O gece ayağım ağrımaya başladı. Avuç avuç ağrı kesici içiyorum ama fayda etmiyor. Ayağım bana ait değil, kütük gibi şişti. Milim kıpırdatamıyorum. Öyle korkunç ağrıyor, elleyemiyorum, elletmiyorum. Kafamda hep bir düşünce ya bir baskın yersek ben ne olacağım? Ele geçsem bırak işkenceyi yarama parmakla dokunsalar ben nasıl dayanırım? Ayağımın üstünde sanki bir kamyon duruyor. Öyle bir ağırlık ve ağrı işte mermi yarası ağrısı böyle oluyormuş demek. Kafama koydum ben bu yaralı ayakla ele geçmeyeceğim diye. Bir baskın olursa hiçbir şey beceremesem kendimi öldürteceğim. Buna odakladım kendimi o şekilde rahatladım.

Gruptaki arkadaşlar özellikle geceleri bir takım köy ilişkilerine gidip geliyorlardı. Kış için ne buluyorlarsa onlarla hazırlıklar yapıyordu. Bense artık yatan eleman olmuşum. Arkadaşlar sığınacağın hemen yanındaki çatal bir ağacı yere yatırıp bağlamışlardı bir çeşit alafranga tuvalet icat etmişlerdi o ağaçtan. En zoru, ihtiyacımı sürünerek sığınaktan çıkıp o ağacın üstüne oturup yapabiliyordum. Geri kalan zamanlarda bol bol okuyup bir de transistörlü radyodan müzik ve haberler dinliyordum. Herkesten çok her şeyi

izleyebilmek ve değerlendirebilmek için en geniş zamanı olan bendim artık. Elbette i sorgulamalar için de zamanım oluyordu. m-rm gelip geçiyordu gözlerimin önünden. Nihayet ölümle burun burunaydı hayatımız.

Çocukluğum

ocukluğumun nerede başlayıp nerede bittiğini kestiremiyordum. Rüya gibi her görüntü bir birine karışıktı. Ama bazı görüntüler sık sık gözümün önüne geliyordu. Annemin, “soğan otu alırken eve yetişemeyip seni tarlada doğurmuştum,” dediği anlar geliyordu aklıma. Üç kız ve üç erkeğin en sonuncusu olarak doğmuşum. Kafa kğidimidaki tarih de en azından mevsim itibariyle bunu doğruluyordu. Gel zaman git zaman iş güç arası kimsesizlikten küçük ablamla yalnız bırakılmışım. Annem, odanın ortasına tepsiyle su bırakıyormuş ki iebilelim. Bir de pekmezli hamuru bez parçasına bağlayıp emzik yaptığından söz eder... Hem oynar hem emermişim pekmezi, kendi icadıymış.

ıkmayan candan umut kesilmez hesabı görecek günlerimiz var daha deyip sarılmışım hayata. Hatırlayabildiğim en küçük halim evin içinde son hız koştururken düşüp, kapının eşiğine vurarak burnumun kırıldığı andır. -dört yaşlarında olabilirdim, alt evde koşarken düşmüştüm, olamaz böyle bir acı. Avazım çıktığı kadar bir ses ağlamıştım. Oluk gibi kanlar akıyordu burnumdan. Soğuk suyla yıkayıp bezden tampon yapmışlardı. Kış günüydü, sus payı olarak st evin odalarının duvarlarında asılı üzüm hevenklerinden bir kara üzüm salkımı vermişlerdi.

Gel zaman git zaman okullu olduk. Fazla çelimsiz oluşumdan sebep biraz büyüyüp sulanayım diye kadın ğretmenimiz beni sınıfta bırakmıştı. Karneyi alıp eve geldiğimde hırısından atacak birini arıyordum ki, Selfnaz Ablam (büyük yengem) gönüllü oldu. Bilmeden “Ahanda Tarık da sınıfta kalmış” demesiyle omuzlarına tırmanıp ağlaya ağlaya vurmaya başlamam bir oldu. Babamın, “Vurma ablana yeter!” diye kızmasından sonra bıraktım yakasını. İlk “hem suçlu hem güçlü” eylemimi koymuştum evin orta yerinde.

Babamı sağlıklı iken hiç hatırlamıyorum. Hep hastaydı, nefes darlığı var derlerdi. Geceleri rahat uyuyabilmek için hep nefes açıcı şurup kullanırdı. Bazen, boğulurcasına öksürük nöbetleri geçirirdi.

Çalışamazdı, yorucu iş yapamazdı. Evde ablalarım dâhil kimseye bir şey demezdi, bana ise daha bir toleranslı davranırdı. Sadece anneme karşı kaba davranırdı bazen. Babam, köyde okul olmadığı için camide Cumhuriyet'in okuma yazma seferberliğinde görevli okuma yazma öğretan ilk eğitimciymiş. Dolayısıyla tutucu değil devrine göre aydın bir insandı. Beş vakit namazını ancak oturur halde kılabilirdi. Bize de okumamızı öğütlerdi, bir dini telkinde bulunduğunu hatırlamıyorum.

Adettendi, yaz tatilinde dini vecibeleri öğrenmek için bütün çocuklar camiye giderdi. İki ablam bir de amca oğlu Ağzem'le birlikte bizi de gönderdiler. İlk gün hoca Suphaneke'yi ezberlememiz için ödev verdi. Biz Ağzem'le ezberlemeden gittik. İlk önce Ağzem'i huzuruna aldı hoca "Suphaneke'yi oku" dedi. Ağzem'den çıt çıkmadı. "Aç elini" dedi, elindeki yaş ayva çubuğuyla başladı Ağzem'e vurmaya. Ben o arada sıvışıp çoktan kaçmıştım bile. Akşam kızlar camiden gelir gelmez bir ağızdan bu durumu hevesle yüksek sesle babama gammazladılar. Babam hiçbir tepki vermedi. Ablalarımın ihbarcılıkları da kendilerine kalmış oldu. Babam bana kızmaya bile kıyamıyormuş demek ki.

İlkokul üçe gidiyordum. Nisan ayındaydık. Köyde, mahallede ne kadar kadın erkek varsa bizim üst odaya toplanmıştı. Babam karyolada başı üç-dört yastıkla desteklenip yükseltilmiş halde öylece yatıyordu. Herkes meraklı gözlerle ona bakıyor, çoğu en yakındaki ile fiske bir şeyler konuşuyordu. Evin içi tıklım tıklımdı. Babam yarı sayıklar vaziyette kendinde olmadan bir şeyler söyleniyordu. Bazen de kendine gelip komşularla konuşuyordu. Derken hoca geldi, başında beyaz işlemeli feshi olduğu halde babamın başucunda başladı bir takım dualar okumaya. Bana birisi, "Tarık sen git çarşıdan limon al da gel" dedi. Ben tam babamın yattığı karyolanın yan tarafında asılı duvar kazağını almak için karyolanın üstüne çıkmıştım ki, babamın ayağına basmış oldum. Can derdinde olan babam, "basacak başka yer bulamadın mı olan kerhaneci" diye söylendi. Babamın bana en son sözü o zaman anlamını bilmediğim "kerhaneci" yakıştırması oldu. Bana kazağını verdiler, 5 lira parayla birlikte çarşıya gönderdiler. İki-üç saat sonra döndüğümde herkesin yüksek sesle bir şeyler sayıp sayıp ağladığını gördüm. Demek babamın ölüm anına tanıklık etmeyeyim diye beni limon almaya mahsus göndermişler. Annem diğer

odada divanda sessizce oturmuş üzgün duruyordu. Beni yanına oturup, bir eliyle başımı okşarken bir yandan da “baban öldü oğlum” diye sessizce söyleniyordu. Odaya girip çıkanların bana bakıp bakıp “vah vah, el kadar çocuk yetim kaldı” diye usulen söylendiklerini duyabiliyordum. Bense çocuk aklım işin ciddiyetinin ayırında olmadan sonraki günlerde de yetim kalmam sebebiyle insanların benimle ekstradan ilgili olmalarının tadını çıkarıyordum.

Köy çocuğu olmam sebebiyle hem evin kedisi hem de ahır hayvanlarına çok düşkündüm. Ahır hayvanlarını otlatırken, onları en iyi şekilde doyurabilmek için çırpınırdım. Dört tane öküzümüz vardı, içlerinden Cıgal güreşçiydi. Onun iyi güreşmesi için evde ambardan çaldığım mısır ve buğdayları gizlice tabakla ona taşır, yedirirdim. Bir de Halli adında çamuşumuzu çok severdim. Çok uysaldı, sırtına biner dereyi öyle geçerdim. Ona da ayrıcalıklı davranırdım.

Babam öldükten sonraki “ilk kıştaydık” ya da “kışın ilk ayındaydık.” Gece uykuda iken annem beni aceleyle kaldırdı, elimden tuttuğu gibi, bir şey dememe fırsat vermeden yarı sürükler vaziyette bir elinde idare lambasıyla ahıra götürdü. Diğer hayvanların hepsi ayakta huzursuz haldeydiler. Sadece Halli iyice uzanmış inliyordu. Halli çaresiz, can havliyle bana bakıyordu sanki. Nefes çevirmekte zorlanıyor, boğulur gibi oluyordu. Annemin elinde büyük ekmek bıçağını o an gördüm. Beni hayvanın başucuna çabukça tepelercesine oturtup bıçağı elime tutuşturdu. Sonra da benim elimi kendi avucunun içine alarak bir şey dememe fırsat tanımadan başladı Halli’nin boğazını kesmeye. Halli demek takatsiz son nefesini veriyormuş hayvancağız birkaç küçük çırpınmayla gözlerini kapadı, kanları döşemelerden akıp gidiyordu. Annem can hıraş “hayvan mundar olmasın” diye elime bastıra bastıra Halli’nin kafasını gövdeden ayırdı. Benim dilim tutuldu hiçbir şey söyleyemedim. Ağlamaklı koşarak ahırı terk edip eve gittim. Korkmuştum da. Yorganı başıma çekip yattım. Çocukluk hali öylecene uyumuşum.

Sabah kalktım Halli’nin etleri yan odada yığılı duruyordu. Halen midem bulanıyordu. Çektim kapıyı fazla bakamadım. Derken Tayfur Amcam ve yanında kızı Nahide Abla birlikte çıkageldiler. Tayfur Amcam’ı çokları Kur’an okurken hatırlıyorum bu yüzden dini bilgisiyle verdiği fetva fazla sorgulanmamıştı. Kadının kestiği yenmez deyip hükmü vermişti. Annemin “bıçak Tarık’ın elindeydi,

onun elinde olduğu halde ben bastırarak kestim” itirazları fayda etmedi. Erzurum’da hemşire okulunda okuyan Nahide Abla’nın gizli-den fiskos şeklinde “bakmayın siz babamın dediğine neyi var bu etlerin yiyin gitsin” demesi de fayda etmemiştı. Etler bu defa bahçeye taşınmıştı, biz kurbandan kurbanda et görürken o kışın köyün köpekleri, mahallenin kedileri haftalarca ete doymuşlardı.

O kış ayından sonraki 7 Mart’ta ilçede yapılan Artvin’in Kurtuluş Günü kutlamaları için giderken annem koluma samanla desteklenmiş yumurta sepetini takıştırdı. Yumurtaları satıp harçlık edecektim. Paranın bir kısmını da ortaokulda okuyan ablalarım Ayla ve Ayten’e verecektim bayram harçlığı etsinler diye. Tören yapılan top sahasına yaklaştım. Boğa Binası’nın yanından, aşağı hızlı hızlı gidiyordum. Hoparlörlerden son ses, tiz bir kız sesi yükseldi. “Çete kurduk, savaştık dağ yamaçta, bayırda” diye. Ardından her yıl temsili yapılan çetelerin Ruslara saldırısını canlandıran boş barutla doldurulmuş kuş tüfeklerinin patlama sesleriyle top sahası ana baba gününe döndü. Ben bunun üzerine en heyecanlı halimle yumurta sepeti kolumda, son hızla koşmaya başlamıştım ki, ayağımın bir taşa takılmasıyla üç metre ileride, yerlerde buldum kendimi. Bütün yumurtalar kırılmış, sepetse daha ileride bir yerde duruyordu. Birileri geldi, beni yerden kaldırdılar, “dertlenme, büyüyünce unutursun” deyip yollarına devam ettiler. Benim canım yanıyor, ağlamak istiyorum utancımдан ağlayamıyorum. Kırık yumurtaları da sepeti de bırakıp tören alanına kadar yürüdüm. Tören alanında ablaları buldum, durumu izah ettim. Bir şey demediler, “önemli değil üzölme” dediler. Sol kolumu göğsümde tuttuğumu onların demesiyle fark ettim. Çocuk hali o günü öyle bir şey yemeden içmeden geçirdim, akşam eve döndüm. Annem, “sepeti getirseydin hiç olmazsa” dedi. Kolum göğsümde halen. Sabah “sınıklı komşu Ali Amca’ya gösteririz” dedi. O kırılmış kolumla bir de demircilerin kaynak yapmalarını çocuk merakı izleyip durmuştım. Gece yatar yatmaz başladı gözlerim yanmaya, yangıyı azaltsın diye gözlerime patates koyuyorlardı. Hem kolumun ağrısı, hem gözlerimin yangısı öyle sabah ettim. Sabah Ali Amca baktı koluma “bir şey yok burkuk, geçer birkaç güne dertlenmeyin” dedi. Dedi demesine de benim kolum üç beş gün, on beş gün derken elim böğrümde kaldı öylecene. Kolumu düzeltemiyorum, hiç

kullanamıyorum. Çim, tavuk boku, kayın ağacı kabuğu kim ne önerirse her gün koluma bir şeyler sarıp sarmalıyorlar. Hiçbir şey kâr etmedi.

Yirmi iki gün öylece gezdim. En son çarşıda esnaf amcamın oğlu İsmet Abi “bunu getirin de bir marangoz çıkıkçıya gösterelim” dedi. Götürdüler adamın atölyesine, adam koluma baktı, “çocuğun kol dirsekten kırılmış, o şekilde yeniden kaynamış, bunu ben yaparım ama çocuk bu acıya dayanamaz, kolu tekrar kırıp düzeltmem lazım” dedi. “Ayrıyeten o acıda bu çocuğu siz tutamazsınız” diye söylendi. Halamın eniştesi Makasçı Zeki Abi, bir de onun babası Parçacı Ömer Abi oradalar. Ömer Abi “bir parça çocuk neyini tutamazmışız” yapılı da bir adam “ben değil çocuk çamuş olsa tutarım.” Ben ses etmeden korkuyla söylenenleri duymaya çalışıyorum. Marangoz “ben mesuliyet kabul etmem, velisi kimse imzalı kağıt versin ondan sonra hayırma yaparım” dedi. İsmet Abi kâğıdı imzaladı. Beni Zinnet bibimin evine götürdüler. Yere yatırdılar. Adam kolumun dirseğini dizine yanaştırıp, öteki adamlarda diğer kolumu, ayaklarımı tuttukları halde başladı kolumu çatır çatır kırıp düzeltmeye. Ömrümde ilk ve son defa acıdan orada bayılmıştım. Uyandığımda kolumun ağaç atellerle bağlamış, düzeltmişlerdi. Bibim “çocuğa su verin” diye seslendi. Bir bardak su içtim sonra usta, “bunun eline iki kilogram şeker verin o eliyle köye götürsün” dedi. Ablam bana bakkaldan iki kilogram kesme şeker alıp verdi o kolumla hiç bırakmadan köye kadar geldim. Öylecene iyileşti kolum. Öteki kolum kadar kuvvetli olmasa da halen işimi görüyor sorunsuz.

Sonra gel zaman, geç zaman ilkokul bitti. Ardanuç Lisesi orta kısmına başladım. Öner Ağabey’im Rize Belediyesi’nde çalışıyordu. Ablalarım da orada iş bulmuşlardı. Orta ikiye Rize Lisesi orta bölümünde devam etmeye başladım. Okul dönemi Rize’de yaz dönemi köyde çiftçilikle geçen yeni bir hayat başlamış oldu. Görece daha taşra sayılabilecek Ardanuç’tan gelmiş olmam sebebiyle biraz mahcup, hayli çekingen davrandığım zamanlar çok uzun sürmedi.

Sorgulayan Devrimci Olur

Düşündükçe anlıyorum ki, insanın statükocu ve gelenekçi olması için doğar doğmaz bütün imkânlar seferber edilir. Daha ilk anda ezan sesi dinletilir, ardından farklı şeyler gelir; nazarıdır,

muskadır, Kur'an'dır, dua, süre vs, vs. Aile içinde başlayan gelenekçi tutum, eğitim süreci ve bütün diğer araçları ile devam ettirilir.

Bütün bunların oluşturduğu kültürel ortam siyasal olarak sağcı bireyin oluşmasının yaratılış süreci olur aynı zamanda; sorgusuz sualsiz kabul edenler, farkında olmadan bile orda mevzilenmiş olur.

Sorgulama başlayınca işin rengi değişmeye başlar.

İyi de ben rutinin ya da gelenekselin dışına ne zaman ve nasıl çıktım?

Sığınakta her şey birbiri ardına gözümün önüne geliyor, her şeyle tartışıyor, her şeyi yeniden anlamaya başlıyordum. Ayağımın yaralandığı sığınakta kendimi bulduğum solculuğun izini sürüyordum. Ben ne zaman solcu olmuştum? İlkokul ve ortaokulun ilk yıllarındaki halimin solculukla ilgili olduğunu sanmıyorum. Orta üçü Rize'de okumaya başladım. İşte o zaman politik kişiliğim oluşmaya başladı.

Ziraatçiler Derneği seminerleri, Öğretmenler Lokali'nde Kurtuluşçularla ortak düzenlenen iki yüz üç yüz kişilik paneller. O zaman Türkiye'de sol içi rekabet ve hatta çatışmalı süreçlere karşın çok seviyeli tartışma oturumları yapılıyordu. Lokalin yarı tarafına biz yarı tarafına Kurtuluşçular konumlanıyordu. Günlük siyasi tartışmalardan, geçmişin değerlendirilmesine, Sovyet Revizyonizminden, Çin Oportünizmine, ulusal soruna kadar çok şey gayet seviyeli bir şekilde, fazla hır gür olmaksızın kitle önünde tartışılıyordu. Bizden daha çok Ahmet Uzun, A. Merdan bir de Erhan Abi anlatıcı ve tartışmacı oluyordu. Panelistin tıkaandığı yerde yandan birkaç kişi önlerinde kitaplar, kopya yetiştiriyorlardı. Gün boyu devam eden bayağı da nükteli tartışmalar oluyordu. Bizim gibi yeni başlayanlar için bir okuldu bu paneller. Kendi içimizde Bildirge, Direniş Komiteleri, Partileşme Süreci gibi başlıklarda kümelenen konulara çok rağbet gösteriyorduk.

Milliyetçi Cephe hükümetlerinin kurulmasıyla sokaklar da yavaş yavaş ısınmaya başlamıştı. Biz liselerde faaliyet gösteriyorduk. Ben Ticaret Lisesi'ndeydim, İbrahim Yapı Meslek'te, Ahmet de Endüstri Meslekteydi. 1979'a kadar bir şekilde yoğunlaştırılmış, hızlandırılmış bir süreçle geldik.

İkinci-üçüncü MC hükümetlerinin sokakları MHP'lileştirme kampanyaları son hız sürüyordu. Sağın bu yukarıdan sokağa müdahil olma hali, yoğun polis desteği ile harmanlanıyordu. Bizim lise-lerdeki okul idarecileri ve çoğu ilerici öğretmenler bir gecede görevlerinden alınıp sürgün edildiler. Buna karşı bir eylem yapalım dedik. Yapı Meslek'le bizim okul yan yana. Bizim okuldan birkaç arkadaş, Yapı Meslek'ten İbo ile birkaç arkadaş kısa bir değerlendirmeden sonra okulları işgal etmeyi kararlaştırdık. Buna tamamen kendi kendimize karar verdik. Öğlen de bizim okulun bütün öğrencilerini üçüncü kata toplayıp koridor başlarına masa ve sıralardan barikat kurarak işgali başlattık. Camdan bir de pankart asıp işgali ilan etik.

Sıralı derslikler üç metre genişliği yaklaşık kırk metre uzunluğu olan koridora açılıyordu. Bütün öğrencileri koridora topladık, eylemin içeriği ve sınırları konusunda bir konuşma yapmam gerekiyordu. Koridorun deniz tarafına doğru olan kısma bir masa koydular. Üzerine çıktım kafamda tasarladığım konuşmayı yapıp kitleyi ajite edeceğim, "*Arkadaşlar!*" diye bağırdım. Bütün herkes bana yöneldi en az 400 kişi çıt çıkarmadan bana bakıyor. Kürsünün önüne de daha çok kız arkadaşlar kümelenmişler. İlk defa bu kadar gözün, kulağın bana çevrilmiş olduğu bir anı yaşadım. O anda ellerimin içi terlemeye, ensemden soğuk terler akmaya başladı. Kafamda tasarladığım şeyler bir bir uçup gitmişti heyecandan. Bir daha "*Arkadaşlar!*" diye bağırdım. Bu defa daha dikkatli bakmaya başladılar bana, sekiz yüz göz bana bakıyor, sekiz yüz kulak bana kesilmiş. Bu defa ezberim iyice bozuldu. Bir daha "ARKADAŞLARRR" diye bağırdım. Kitle artık "ne söyleyeceksen söyle" der gibi bakmaya başladı. Akli melekelerim hepten karıştı. Boğazım kurudu, dilim tutuldu. Bir daha tane tane "AR-KA-DAŞ-LARR, okul yöneticilerimiz göreve iade edilene kadar işgal devam edecektir," diyebildim. Ardından çabucak sol yumruğumu kaldırdım havaya, "şimdi devrim andı içeceğiz" diye komut verdim. Genzim kurumuştı iyice. Bütün kitle bu yumruklu uyarım üzerine sol yumruklarını havaya kaldırdı. Koridor boydan boya yumruk silsilesi olmuştu. Komutumun dinlenmesi biraz özgüvenimi yerine getirdi.

"Biz devrimciler olarak" diye başlayan andı tane tane en yüksek sesle kitleye tekrar ettirerek işi bağladım. İndim aşağı hemen lava-boya gittim. Yüzümü gözümü yıkayıp, ağzımı musluğa dayayıp

bolca su içtim. Döndüm koridora arkadaşlar bir ilgi bir iltifat, çok güzel bir konuşma yaptın dediler. Ben yüzlerine “ha öyle mi” der gibi baktım. Güvenim iyice yerine geldi.

Lenin’in Ekim Devrimi’ndeki kitlelere konuşma yaparken ki o meşhur fotoğrafı geldi aklıma. Marşlar, türküler, sloganlar gırla gidiyor. Herkes bayağı hoşlanmıştı bu ortamdan. Öyle ya çoğu kravat boynunda, sessizce konuşmaya bile çekindiği koridorlarda avazı çıktığı kadar bağırabiliyordu. Herkes korku perdesini yırtıp atmıştı artık.

Marşlar, sloganlar derken dört beş saat geçti. İnsanlar acıttık demeye başladı. Bize siz burada ne yapıyorsunuz demeye ne gelen oldu ne giden. Rizeli kız öğrenciler, “akşam oluyor, babam, abiyim bana çok kızar benim gitmem lazım” diyenine kadar değişik sesler çıkmaya başladı. Tam bu sırada iki okulun bahçesine de yüzlerce polis doluştu. Yapı Meslek Lisesi tek kat, aynı bizimki gibi uzunca bir bina, binanın kurulumu bizimkine ters istikamette. Onların koridorunun içini biz rahatlıkla görüyoruz. Polis ilk önce onları dağıtmaya başladı. Otuz dakika geçmedi koridora girmeyi başardılar. Bütün öğrenciyi yere yatırıp başladılar coplamaya. Biz slogan, ısıklık bu durumu protesto ettik. Derken onları belediye otobüslerine doldurup, hepsini birden kapalı spor salonuna götürdüler.

Sıra geldi bize. O muameleyi gören öğrencilerin, o şen şakrak halleri gitti, gözlerde korkulu bir tedirginlik oluşmaya başladı. Liderlik sınavı esas şimdi başlıyordu. Ben, ne yapacağız şimdi sorularını geçiştirip, olabildiğince kararlı görünmeye çalışıyorum. Bir başka akıl, bir başka destek bekliyorum. Camdan dışarı bakıyorum bizden daha büyük iki abi yolda bizim okula bakarak yürüyor. Dedim koca örgüt illa bir şey yapacaklardır, bir iş bir öneri illa olacaktır. Çaresiz öyle umutlanıyor, kendimi avutuyordum ki, yolda gördüğüm o abiler yürüdü gittiler. Herkes eylem lideri olarak beni görüyor. İşin tadı kaçınca insanlara cevap yetiştirmek hiç kolay değil. Hava kararmaya başladı. Rizeli anne babalar sökün etmiş okula geliyorlar. “Kim penum kızımı pirakmiyur” diye bağırانları bile duyuyorum. Destek beklerken köstek geldi. Bu arada deniz tarafındaki koridorun başında, barikatın arkasından, “ben emniyet müdürüyüm niye okulu işgal ettiniz, ne istiyorsunuz” diye birisi bağırdı. Beni ça-

ğırdı öğrenciler gel de cevap ver diye. Ben dilim döndüğünce, kararlı bir sesle, “okul yöneticilerimiz göreve iade olana kadar eylemimize devam edeceğiz” diye cevap verdim. Karşıdan, “siz devletle pazarlık mı yapıyorsunuz ulan, hemen işgali sonlandırın, yoksa sonu kötü olur” diye bir karşılık geldi.

Baktım böyle polemige cevap yetiştiremeyeceğim, döndüm kitleye slogan attırmaya başladım, dedim ok yaydan çıktı artık korkunun ecele faydası yok. Çıktım gene masanın başına,

“YAŞASIN TİCARET DİRENİŞİMİZ” kitle tekrar etti,
“YAŞASIN TİCARET DİRENİŞİMİZ”

Ohh! Rahatladım. Güvenoyu almış işi de tekrar karambole getirmiş gibi olduk. Arkadaşlara dedim slogan attırmaya devam edin. Sloganlar atılırken ben kara kara düşünmeye başladım ne yapacağız diye. Artık eylemi yönlendiren birkaç arkadaştan da çatlak ses çıkmaya başlamıştı. Eylem bu kadar yeterli; “işgali bunlar kendileri kırsarsa bizi perişan ederler” diye. Yapı Meslek tecrübesi gözleri korkutmuştu. Bende halen dışarıdan bir fikri destek kollayıp, zamana oynuyorum. Bu arada saatler gecenin 10’u oldu. İnsanlar hepten acıktılar. Dışarıdan hiçbir destek yok. Biz eyleme kendi kafamızdan başlamışız, beş somun ekmeği bile akıl edememişiz. Elin kızı, oğlu Tarık çok acıktık deyip yiyecek bir şeyler istemeye başladılar. Yalan yok ben de yorulmuş, bütün bu belirsizlik karşısında biraz da bunalmıştım.

Derken emniyet müdürü bir daha geldi. Barikatın öte tarafından bağırarak konuşmaya başladı, “çocuklar işgali bitirin, hiç kimseye bir şey demeyeceğiz. Talebiniz Milli Eğitim Müdürü’ne iletilecek, artık bitsin bu iş, dışarıda aileler de tedirgin” diye bir konuşma yaptı. Bu çağrı herkese makul geldi. Bana da makul geldi. Arkadaşlar yüzüme bakıyor cevap ver diye. Ben de, “konuşup on dakika sonra size cevap vereceğiz” dedim. Karşıdan tamam dediler. Arkadaşlarla konuştuk, çıkarken kimsenin tutuklanmaması şartıyla eyleme son verelim dedik. Eylem başarıya ulaştı, Rize’de istenilen yankıyı yaratık, kamuoyu oluşturduk diye. Geldim barikatın önüne, “sayın müdürüm eylemi kimseyi almamak koşulu ile sonlandıracacağız. Buna söz veriyor musun?”

Müdür, “Söz veriyorum, kimse gözaltına alınmayacak.”

“Tamam o zaman kaldırıyoruz barikadı polis çekilsin” polisler okulun dışına doğru hareketlendi, biz barikatları her iki taraftan da kaldırmaya başladık.

Merdivenlerden aşağı inerken bir güçlü kol beni çekti, öğrencilerin içinden kenara alıp, çabucak ekip otosuna soktu. Kimseden bir tepki çıkmadı. Ekip otosunda dört kişi olduk. Tam isabet yapmışlardı. Almaya degecek bir beşinci kişi yok sayılırdı.

Daha ekip otosundayken başladılar bizi dövmeye. Diğer üç arkadaş Rizeliydi sadece ben Artvinliydim. Artvinli komünist ibne deyip vuruyorlardı. Artvinli olmam sebebiyle sopa konusunda bana daha torpilli davranıyorlardı.

Geldik emniyet müdürlüğüne. Başladılar dövmeye, yer misin yemez misin? Gel Artvinli git Artvinli, Allah'ını seven vuruyor, en çok da ellerimden copluyorlar, ellerim kütük gibi şişti. Bir ara buradan sağ çıkamayacağım korkusuna bile kapıldım. Derken tualete giderken baktım küçük bir aralık salonda bizim sürgün edilen Fındıklılı İktisat Hocası oturuyor. Çok morallendim. Sandım bizim için gelmiş, çocuklara fazla eziyet edilmesin diye. Yaklaştım yanına, “hoca sakın gitmeyesin, bunlar bizi döve döve öldürecekler.”

Hoca, “Yok yok, merak etme, bir yere istesem de gidemem, beni de sizin gibi gözaltına aldılar” dedi. Bizi sabaha kadar adam akıllı dövdüler. Öğlen adliyeye götürdüler, bir kadın hâkimin karşısına çıkmıştım bir ay kadar önce. Elli Devrimci Yol Dergisi’ni yakalatmıştım. Beni “bir daha karşıma çıkarsan ayaklarını kırarım bacaksız” deyip salmıştı. Kötü pişti olmuştum. Bu kez de aynı kadın hakim beni hemen tanıdı. “Ben sana bir daha gelersen bacaklarını kırıcam demedim mi, niye geldin?” diye bağırdı. Boynum yanda ben bir ses çıkarmadım. “Ben seni bu sefer bir tutuklayayım da aklın başına gelsin” dedi.

Rize Kapalı Cezaevi

Rize Kapalı Cezaevi'ne gittiğimde, bizden Ahmet Uzun, A. Horasanlı bir de Erhan Abi başka suçlardan tutukluydular. Bir ay tutuklu kaldık, bol bol okuduk, Ahmet ve Erhan Abi'nin tane tane anlatımlarıyla merak ettiğimiz konulara daha da vakıf olduk. Tahliye olduktan sonra hemen okula gittim. Yeni müdür, yeni disiplin kurulu elime tasdiknameyi tutuşturdu. Üçüncü sınıfım, okulu bitirmeye üç

ay varken bir yıl uzaklaştırma, bir yıl sonra da Rize ili sınırları içerisinde okumama cezasını tebliğ ettiler. Okuldan otuz tane öğrenci sürgün edilmişti. Okulun kimyası değişmişti. Ülkücüler kendilerini göstermeye başlamıştı.

Yapı Meslek'ten İbo ile birlikte bu gidişatı değiştirmek için başladık liseler bölgesinde takılmaya. Artık okulla bir ilişigimiz kalmadığı için bizi polis okullara sokmamaya başladı. Bir gece evvel liseler bölgesinde silah kullanılan bir eylem yapılmış, polis kolayca eylemi kim yaptı, "yetim yaptı" mantığıyla bizi olayın faili yapmış bile. Biz İbo'yla okul bölgesine gider gitmez polisler bu kez silahlarını çekip teslim ol çağrısıyla üstümüze doğru koşmaya başladılar. Biz önde onlar arkada başladık koşmaya. Arkamızdan iki el ateş ettiler. Ticaret Lisesi'nin üst tarafındaki amatör takımların futbol oynadıkları top sahasına düşürdüler bizi. İbo'da silah var, o da çekti silahı. Elde silah o halde hızla koşuyoruz, polisler arkamızda. İbo'da geriye doğru hedef gözetmeden, havaya iki el ateş etti. Sahanın üst tarafı çaylık ben sahayı enlemesine koşup kendimi çaylığa attım başladım yukarılara doğru çıkmaya. İbo'da çok kötü bir tercih yaparak sahayı uzunlamasına kat etmeye başladı. Sahanın bittiği yerde bir buçuk metre yükseklikte sahayı yoldan ayıran briketten yapılmış bir duvar var. Silah onda olduğu için iki polis de beni bırakıp onun peşine koşturuyorlardı. Ben çok yorulduğum, çaylıkta oturdum onları izlemeye koyuldum hem de nefeslenmeye çalışıyordum. İbo zor da olsa duvarın öte tarafına geçti. Polisler otuz metre kadar gerideydiler. Bu kez duvarı siper alıp polisler de doğru üç kez daha ateş etti. (Vurmak amaçlı değil takibi bıraksınlar diye ateş ediyordu). Polisler yere kapaklandılar. İbo karşı mahalleye doğru koşmaya devam etti. Bu kez iki polis duvarı siper alıp nişan alarak İbo'ya ateş etmeye başladılar. İbo yine yanlış tercih yaparak mahalleye yandan dalmak yerine yüz elli kadar yukarı doğru çıkan merdivenlerden çıkmaya başladı. Polisler tam hedef olmuştu. Son yirmi otuz merdivene yaklaşmıştı ki polisler bu kez seri ateşe başladılar. Merdivenleri bitirse hedef olmaktan çıkacaktı, son basamaklarda sarsılıp yere düştüğünü gördüm. Anladım vurulduğunu. Doğruldu sendeleyerek bitirdi merdivenleri. Gözden kayboldu.

Ben bu ara epey nefeslenmiştim. Başladım çay bahçelerine yukarı var gücümle tırmanmaya. Çok yukarılara çıktım. Zula bir yerde

uzanıp akşam olmasını beklemeye koyuldum. Polisler yakındaki yollardan arabalarıyla geçip teslim olmam için anonslar yapıyorlardı. Gece şehre indim. Gidip geldiğimiz öğrenci evlerine uğradım, o evlere baskınlar yapıyorlarmış. İbo'nun yaralı yakalandığını öğrendim. Kendi evime gidemezdim. Kaldım ortalarda. Amcamın oğlu Metin Abi'nin evine gitmeye karar verdim. Gittim, onlar olayları duymuşlar. Orada olmak biraz riskli ama gidecek bir yerim yok, kimseyle bir ilişki kuramadım. Metin Abi, "senin Rize'yi hemen terk etmen lazım, kalırsan vuracaklar seni, ben bir araç ayarlayacağım, hemen erkenden o araçla şehri terk et," dedi. Ben de kabul ettim. PTT'nin resmi kargo aracının sürücüsü arkadaşımıyış. Sabah evin yakınına kadar geldi, arkası kapalı, yarım kamyon gibi bir araçtı. Kargo paketlerinin en arka bölümünde kendimi gizledim. Sürücü benimle hiç görüşmedi. Üç saat kadar heyecanlı geçen yolculuktan sonra şoför önden seslendi; "inebilirsin burası Artvin Köprübaşı", hemen indim. "Ardanuç Ardanuç" diye muavinin yolcu çağırdığı minibüse oturdum. Kırk beş dakika sonra Ardanuç'taydım. Onca gerilimli günlerden sonra derin bir nefes aldım. Zihinsel olarak çok rahatlamıştım. Bu kez Ardanuç daha bir sempatik ve huzur verici bir yer gibi gelmişti.

Ardanuç Ardanuç

Şimdi sığınakta ılık bile zar zor görürken, Ardanuç günlerim ılık ılık parlıyordu gözümde. Ne günlerdi ama... Kocaman çınar ağaçlarının gölge ettiği parklarında, her gün bir devrimin yapılp, her bir soruna çare olacak Sosyalist bir ülkenin kurulduğu parklar. Durmaksızın çayların, oraletlerin ya da tarçın gibi ucuz içeceklerin birbiri ardına içildiği masalar.

Her köşe başı kebabçılarda dörde bölünmüş bir baş soğanla mēlamin tabaklarda servis edilirdi nefis Çağ kebablar. "Et canlı, yiğit kanlı olur" niyetine sabah kahvaltıda bile tüketilirdi. Kebab dükkanlarının olmazsa olmaz müdavimleri karasineklerin eşliğinde.

Daha güzeldi o zaman ekmekler; kebaba parası yetmeyenlere odunla pişmiş ekşi hamur kokan sıcak ekmeklerle beyaz helva ya da Şurmak turfanda üzümü verilirdi fırınlarda.

Tek pastahanesi Aspava'da Lor peyniri katılarak pişirilen, Su böreğinin kalınlığı bir karıştı nerdeyse. Bir fasılda herkese yetsin diye.

İçerileri yeterince aydınlık olmayan havasız, küçücük at nalından açık gofrete, kara lastiğine kadar her şeyin bir arada bulunduğu bin bir çeşit dükkanlarına kulak kesilirsən kaset çalarda Ali Asker'in davudi sesini duyabilirdin, "*Binbaşı Ernesto ölmedi daha*" diye söyleyip giden.

Yasak olmasa bile devrimcilerden kaynaklı esaslı bir anti-alkol duruşu vardı. Gelin önü kesilip lor soğanla içilen köy düğünü masalarının haricinde; sadece Fehmi Ay'ın lokantasında verilirdi iki tek rakı. O da müdavimlerine sadece.

İlçenin orta yerindeki tek cami cuma namazlarında ya da bayram namazlarında görebilirdi beklediği yoğunluktaki alakayı.

Marksist, devrimci sınıfsal perspektif yerine biraz daha işin kolaycılığına kaçılıp konformist Avrupa Solu entelijansiyanın Dünya'ya ihraç ettiği yeşilcilik, börtü böcekçiliğin merkeze alındığı anlayışın esamesi yoktu henüz.

Sendikalaşmış orman işçileri haklarının savunusu ve orman rantının kooperatiflerin hakkı olduğu tezi vazgeçilmez iddiamızdı o zaman.

İlçede jandarmadan sonra en çok kolluk kuvvetine sahip Orman İşletmesi ormancılarının efsane otoritelerini hiç etmişti o orman köylerinin devrimci gençliği.

Kız oğlan herkes devrimci. Aşklar evlilikler ertelenmiş devrimden sonraya. Köylerde hummalı, imeceli devrimci çalışmalar kültür ihtilali niyetine.

Bildirici kitapçada peynir ekmek gibi satılırdı "Toplu Yazılardan", "Das Kapital"ine kadar ağır kitaplar. Bütün gazetelerin toplam tirajı Devrimci Yol Dergisi'nin yarı tirajı kadar etmezdi.

O günlerin siyasi söyleminden nasibini almamış yabancı birisi Çınaraltı parklarının masalarında yapılan politik konuşmaları duysa ağzı açık kalırdı. En karmaşık teorik meselelerden günlük devrimci pratik konulara kadar gayet kapasiteli sohbetlere tanık olunabilirdi her an. Ama ne hikmetse bu tartışmalarda herkesin ortalama güzel bir Türkçeyle konuşabilecek potansiyeli olduğu halde, üstelik bu felsefi sayılabilecek konuların düzgün bir Türkçe ile izahı daha kolay olabilecekken, kaba bir Artvin şivesi salgın bir moda gibi tercih ediliyordu. Sanki genel entelektüel mecralarla araya bir sınır koyup kendi lokal, Marksizm ile iğdiş olmuş yeni kültürlerini kutsamak istercesine.

Yan ceplerden eksik olmazdı A. Arif'in "*Hasretinden Prangalar Eskittim*" şiir kitabı.

Maviya maviya çalar gözların

Yanğın mavisina

Körsam sendan gayrisina yoğsam

Can benim düş benim

Ellara naki.

Bu dizeler bile vazgeçilmez Artvin'ceye sadık kalmak için böyle revize edilip şiirin estetiği ve melodisi dumura uğratılabilirdi.

İlçenin pazarıydı o gün. Köylüler gelmiş, kalabalık her yan. İkinci zamanı. Köy servisleri kalkacak birazdan. Herkeste acele bir koşuşturmaca. İşlerini yetiştirip zamanında binemezsen yayan kalabilirsin. Avazı çıktığı kadar bağıryor servisçi Fuat, "Bereket bereket saat üçte hareket".

Türkiye'nin başka coğrafyalarından habersiz bu küçük ilçenin havasını soluyan biri hemen bu yıl devrim olacak zannına kapılabilirdi rahatlıkla.

O yaz hayatımın en huzur verici yazını geçirdim köyde. Haravul'dur bizim köyün adı. Tam çarşının kıyısından başlayıp birbirini görebilen, yukarı doğru sıralanmış altı mahalleli bir köy. Görece düz ve diğer köylere göre arazisi daha geniştir. Kızılıçık köyüne bakan yedinci mahallesi adeta köye sırtını dönmüş haldedir. Diğer mahalleler aşağı mahalle, yukarı mahalle, orta mahalle gibi isimlerle adlandırılırken o mahalleye köye aykırı duruşundan dolayı Öte mahalle derdik. Her mahallenin kendine ait bir özelliği vardır aslında. Ama bu durum Haravul'un kimliğine ters düşecek kadar belirgin değildir. Genelde yumuşak huylu, çalışkan, işinde gücünde, agresiflikten uzak insanların yaşadığı bir köydür. Akademik seviyesi hemşire, öğretmen ağırlıktadır. Siyaseten modern, sol kültür belirgindir.

Arazisi daha çok ekin tarlaları ve meyve bahçeleriyle kaplıdır. Ayrıca olmazsa olmazı her evin dut bahçeleri vardır. Şekerin kıt olduğu zamanlardan kalma alışkanlıkla oluşturulmuş bahçelerdir bunlar. Haravul da yapılan pekmez ve pestilin tadına hiçbir yöreinki yaklaşılamaz bile. Sebep bir mevsim boyu yağmur nedir görülmezdi. Yağmur görmeyen dutun pekmezi ve pestili çok daha lezzetli olur.

Çoğu yaz aylarında tek yağmur damlası düşmezdi, kuraktan tarlalarda oluşmuş çatlaklar yarı belimize kadar gelirdi. Yılanı bayıltan, karıncayı canından bezdiren imansız sıcaklar olurdu. Barajlardan sonra bu durum değişti biraz.

Köyde genelde sıkı bir örgütlü bağımız olmadığı halde beş altı kişilik çocukluk arkadaşlarıyla yaptığımız teorik tartışmalar ve siyasi çalışmalar birçok konuyu daha etraflıca kavramamıza yaramıştı. Yazın meyve bahçelerinde, ağustos böceklerinin sazı eşliğinde okumalar yapıyorduk. Köy mezarlığının çeperlerinin onarılması, cami duvarının boyanması, mahalleler arası yolların taş dökülerek düzeltilmesine kadar köylülerce takdirle karşılanan bir dizi etkinliklerimiz de oldu. Amca oğlu Ağzem, İsmet, Naci birde özellikle Halit traktörüyle de katkı vererek böylesi keyifli imece faaliyetlerinde bulunuyorduk. “Gençler köyü sahipleniyor” diye, bu faaliyetlerden en çok muhtar Taştan Amca memnun kalıyordu. Bir de olmazsa olmaz duvar yazılarımız. En seçkin sloganları, en okunaklı ve en atak harflerle yazıyorduk duvarlara. “*ÜRETEN BİZİZ YÖNETENDE BİZ OLACAĞIZ*” gibi. Köyün doğusunda göğe doğru heybetlice yükselen Cicoluk Kayası’na çizdiğimiz Yumruklu Yıldızın büyüklüğü kilometrelerce ötelere kadar görülebilirdi. Yedi yıl sonra köye döndüğümde bile tam silinmemişti, halen belli belirsiz fark ediliyordu. Bir aralık Meşe köyünde 25 gün kadar su kanalı yapan bir müteahhittin yanında çalıştık. Bu etkinliğimde annem tarafından pek hoş karşılanmıştı. Az şey değildi nihayet eve para getirmiştım. Annem bunu komşulara karşı övünme konusu bile yapmıştı.

İnsan sığınaktayken en yüce sığınağı aklından çıkaramıyor; ne de olsa her anne çocuğunun en güvendiği limandır. Bu yüzden sığınanın bu uzun, sıkıntılı ve ağırlı zamanlarında sık sık annemi düşünür olmuştum. Diğerleri de böyle şeyler düşünüyor muydu bilmiyorum ama benim için sıkıntıdan kurtulmanın bir başka yoluydu.

Bütün analar ve oğullar arasındaki ilişkiler illaki çok özeldir. Annem bir de dul bir kadın olması sebebiyle daha çok titizlenirdi üstüme. Siyasi faaliyetlerimizden haz etmezdi. Çalışmayı illa da çalışmayı çok severdi. Onu otururken görmek çok mümkün değildi. Eğer oturur haldeyse bilin ki ya tütün diziyo ya da soğan ayıklıyordur. Bir de Allah’ı çok severdi. Onca iş güc arasında iki ara bir derede de olsa vakit namazlarını mutlaka kılardı. İbadetlerini mutlaka

gözden ırak bir köşede yapardı. Hiçbir şeyin gösterişini yapmaktan hoşlanmazdı. Ufak tefek bir kadındı, beyaz baş örtüsünün altında itina ile sakladığı kına rengi saçları, bembeyaz bir teni, bakışlarını yabancılardan sakladığı masmavi gözleri vardı. 60'ına yakındı, en az 40 yıllık bir Haravul'uydu. Öyle dostluğu da düşmanlığı da pek fazla beceremeyen, bilmişlikleri olmayan, dümdüz bir köylü kadını. İnsanlardan fazla haz etmezdi. Onlara karşı kuşkuluydu. Zor hayatında kimselerden bir destek görmemesi sebebiyledir bu insanlara karşı güvensiz hali. Zaten köylük yerde kimse kimseye pek yardımcı olmaz. Ama hasbelkader birilerinden bir iyilik görmüşse o insanlar konusunda oldum olası çok halis, iyi duygular beslerdi.

Bir de biz böyle yarı çiftçilik, yarıca tıngır mıngır düşük yoğunluklu bir devrimcilik yaparken köyde, devrimcilikle cisimleşmiş iki kişi daha vardı. Yedi köyün sorumlusu İsmet Akbaba bir de her şeye kadir Fahri Taban. İnsanlar insanları kategorize etmeye pek hevesliydi. Devrimcilikte de böyle sınıflandırmalar vardı. Sempatizan, profesyonel, dört-dörtlük devrimci... Onlar artık aşmışlar, tam profesyonel olmuşlar. Onun için köyde ki faaliyetler sebebiyle onlarla yolumuz hemen hemen hiç kesişmedi. Köyle ilgileri yok. Daha büyük alanlarla meşguldüler. Ama yaz ortalarında alanımızın o kadar da bizden ibaret olmadığını anladık. Şaban Karataş bizim köyün ve çevrede ki üç dört köyün daha sorumlusuymuş. Çoğu şeyi olduğu gibi bunu da geç öğrenmiştim.

İnsan ömrünü nasıl birbirine bağlayacağını bilmiyor. Kimi zaman ilgisiz şeyler bir arada bulunuyor, kimi zaman ilgili şeyler ayrı kalıyor. Nerden aklımı ele geçirdi bilmiyorum birden öğrenim hayatım seriliyor gözümün önüne... Daha darbe de olmamış, üniversite sınavına girmeyi düşündüğüm zamanların heyecanı... Ama daha diplomamı bile almamışım, elimde tasdikname... Nerde okuyacağım diye düşündüğüm zamanlar, kurduğum hayaller... O Eylül sabahı değişen bütün hayatlar gibi benim de hayatıma vurulan bir balta... Şimdi buradayım, ayağım yaralı ve sığınakta... Siyasal bilgiler fakültesi şimdilik öyle uzakta ki...

II. BÖLÜM

DAĞLARA ÇIKALIM

Netekim Paşa

Aklıma geldikçe sığınağın duvarlarını tırmalayacağım neredeyse... İçimi yakan acı ne ayağımın yarası ne acemiliğim, darbeyi duyduğum o andı... Darbe olacağına yönelik yazılıp çiziliyordu ama insan yaşamadıkça hayal edemiyor. Bu duruma hazır mıydık, değil miydik bilemiyorum. Hatırladığım kadarıyla daha o sabah kimseden fikri bir yardım almaya ihtiyaç duymadan hummalı bir çalışmaya koyulmuştuk. Bu durum “Sömürge tipi gizli faşizmden ilan edilmiş açık faşizme geçiştir,” diyorduk. Faşizme karşı nasıl direnilmesi gerektiği konusunda hiçbir hazırlığımız, lojistik donanımız yoktu ama bir zihinsel birikimimiz vardı. Örgütsel ilişkiler içerisinde de OHAL ilan edilmişçesine bir seferberlik başladı. Mahir Çayan’dan bize kalan en büyük mirastı; “vaziyet hasıl olduğunda gözünü budaktan esirgemeyeceksin” pratiği. Herkesin gösterdiği tek refleks. faşizme karşı bütün varlığımızla direniş göstermektir.

Bütün devrimci formasyonumuzun en hoşlandığımız başlıklarını gündemimizin en başına almıştık artık. Öncülerin savaşıyla kırılacaktı “Suni Denge”, “Kır Gerillası” marifetiyle zapt edilecekti en son şehirler. Hülyalarımızı her zamankinden daha çok süslemeye başlamıştı. General Giap’tan, Ho Amcamız’a, yoldaşımız Guevera’dan Fidel Castro’ya, üstadımız Mahir Çayan’a kadar bütün devrimci liderler. Vietkong Ormanları’ndan, Sierra Mestra Dağları’na, Nurhak’lardan Kızıldere’ye kadar her yer imgelerimizde mücahir alanımız sayılırdı şimdi.

Dillerimizde Nazım üstadın dizeleri;

Gün o gün değil

Derlenip dürülmesin bayraklar

Duyduğunuz çakalların ulumasıdır

Safaları sıklaştırmın yoldaşlar...

ya da Yunan Partizanlarının marşıdır dudaklarımızdan dökülen;

Ege denizi kararınca dağlar uykuya dalar

Gerillalar ovalarda isyan ateşi yakar...

Daha bitmemişti görülecek iyi günlerimiz. Bir düşünün eylülde ay ışığının aydınlattığı beyaz gecelerde Haravul’un dut bahçelerini.

İyice şerbetlenip çimenlerin üstüne düşmüş son güz dutlarını çöplüyoruz. Mahallenin kızları, oğlanları, çocukları herkes toplaşmış. Silah çatılmış. İlk erkete nöbetçi çocuk kafilesi gözleri dört açık dizilmişler köyün yollarına.

Alıyor sazi eline Fatsalı İlhan Durmuş bağlama böyle çalınır dercesine yıkılıyor gecenin sessizliği. Tam bir bağlama virtüözü. Rodrigo'nun "*Gitar Konçertosu*"nu bile çalabiliyor en duygulusundan.

Sonra hep beraber, "*demiri toz ederler.*"

O bitti.

Yine hep beraber, "*camların arkası dar ve gece kar.*"

Şimdi akustik solo performans İlhan yoldaştan;

"*Yaylasında inmişler üç kız bir ana*" diye...

Ben hiçbir biyografisinde okumadım İlhan'ın bu yanını. Bu türküleri ondan daha güzel çalıp söyleyeni tanımadım ben.

Birden nöbetçi çocuklar nefes nefese geldiler. "Köye cemseler girdi baskın var" diye. İlhan, Nizamettin, Necla dalları dolu erik, elma, üzüm bahçelerini siper ala ala çıktık köyden. Askerler, "kaçaklar nerde" diye sopaya dayanacak gençleri, çocukları harmana toplayıp başlıyorlar dövmeye. Öyle böyle değil. Komutan odun kızıağı koluyla dövüyor. Hepsinin ağzını burnunu kanla dolduruyor. Sonra bindirip cemselere karakola götürüyor. Turhan, Adem, Tuncer, Yetkin, Naci, İsmet, Ağzem, Halit hepsini gece yarısına kadar karakolda dövüp gece yarısı sokağa atıyorlar. Elimizdekiler yastık altından çıkma Ardeşen işi çakaralmazlar olsa da inancımız tam gençliğimiz tamamdı. Büyük devrimci hareketimizin özgüveni de arkamızdaydı.

Bizim grup Ş. Karataş komutasında N. Budak, F. Kara, İlhan Durmuş bir de kadın gerillaya dair pozitif torpil hesabına daha çok evlerde barınan N. Usta'dan oluşuyordu. İnancımız tamdı tam olmasına da acemiliklerimiz de paçalarımızdan dökülüyordu. Nasıl bir akla hizmetse ilk sığınağımızı benim önermem ile Cicoluk'taki bizim çayırın orta yerine kazmaya karar verdik. Gittik ilk akşamdan başladık kazmaya. Yaklaşık iki buçuğa üç metre boyutunda bir yer altı sığınağı kazılacak. Derinlik 2 metre olacak, tam amele işi, çok iş. Ama ilk heves sabaha kadar kazıp çıkan toprağı dereye verdik. Yaklaşık yarı ettik. Üstünü geçici kamuflaj yapıp gün ağarmadan

kızılılık bölgesine geçtik. Ertesi akşam bir heves geldik bitireceğiz. Birde ne duyalım çocuklar bizim sığınağı bulmuş akşama kadar mekanı saklambaç oyunu için kullanmışlar. Yıkıldık verdiğimiz emeğe mi yanarsın, patlamış ellerimize mi yanarsın belli değil.

Komutan Şaban söylendi “ben size orada sığınak yapılmaz diyecektim de yetiştiremedim...” Komutana bak 24 saatte 2 satır şeyi yetiştiremeyecek kadar ağır çekim. Kızdı İlhan, “bu kadar zamanda kaplumbağa makale yazardı sen iki satır şeyi söylemeyi yetiştiremedin öyle mi?” Şakası bir yana dergi sayfalarından hatırlıyorum klişe olmuş bir saptamayı, Partileşme Süreci ile ilgiliydi. “Parti militanları cam fanusta yetişmeyecek, onlar özgün mücadele alanlarından öğrenene öğrenene, pişe pişe, çelikleşmiş iradeli militanlar olarak savaşan, demir disiplinli Proletarya Partisi’ni vücuda getirecekler” diye. Ve işte önümüzde yepyeni, epey bir yabancı olduğu bir süreç başlamıştı. Bakalım bu acemiliklerimizi, aceleciliklerimizi deneye deneye, öğrenene öğrenene ustalık dönemimize evrileceğimiz zamanı bulabilecek miydik acaba?

Neyse ki ilk günler havaların da müsaade etmesiyle barınma konusunda fazla zorlanmadık. Her bir ormanda hummalı bir çalışma ile sığınak faaliyetleri ve kışa hazırlıklar son hız devam ediyordu. Biz bu arada deneme yanılma yöntemi ile beş, on yanılmadan sonra ustalaştık sığınak yeri tespiti ve inşaatı konusunda. Öncelikle sığınak; ormanlık alanın görece hâkim bir noktasına yapılmalıydı. Olabiliyorsa çam ağaçlarının yoğun olduğu yer seçilmelidir. Çamların duruşu genelde güneşe doğrudur, güney yerlerdir. Toprağı killi topraktır. Yani derinleri aşırı, ıslak ve rutubetli değildir. Ta o zamandan özellikle Şaban gibi eklem ağırlarından mustarip birisi varsa bu ayrıntıya özellikle özen gösterilmelidir. Mümkünse dere yatağında olmalı, en azından içilebilir su alanına yakın olmalıdır. O zamanki esneklik ve hareket kabiliyetimize en uygun üç-beş kişilik gruplar için 2.5-3 metre genişlik, 3 metre uzunluk, 2 metre yükseklik idealdir. Girişinin ve üstünün tam kamuflajı için sığınakın üstü yaz kış yeşil kalan küçük büyüklü, iğneli bitki fideleri dikilerek tamamen gözlerden saklanmalıdır. Bir baskına uğrama, olası bir çembere alınma ihtimaline binaen çemberin dışına çıkacak kadar uzunlukta bir çıkış tünelinin eklenmesi elzemdir. İlk üç ay içerisindeki deneyimlerimizden yer altı sığınağı konusunda

öğrendiğimiz kıstaslar yaklaşık bunlardı. Şimdi artık sığınak deneyimimiz öyle çok ki... Düşününce bu ilk sığınak tasarımları acemilik gibi geliyor bana, tıpkı kendi ayağımı yaralamam gibi... Ama yine de o günler çok heyecanlıydı. Her şeyi beraber deneyip öğreniyorduk. Sık sık toplantılar yapıyorduk.

Karanlık Meşe Bölgesi'nde. Mevki Gutul'un alt tarafları. O bölge Akbaba'nın komutasında. A. Kaya, T. Okumuş, M. Ergül, K. Ata, R. Kabar, S. Demirci, K. Kavak'tan kurulu biraz daha tam donanımlı, geniş bir grup. Herkes ayakta, Fahri Abi "arkadaşlar" diye başladı. Anlattıkları şeylerin ne kadar önemli şeyler olduğunu vurgulamak için kelimelerin üstüne basa basa, zaman zaman kelimeleri hecelere böle böle anlatıyordu. "Nöbetçi olmadan uyumak yok, gece ışığı yansıtan şeyler giyilmeyecek, intikal halinde en önde bir kişi tek yürüyecek, kalanlar da mümkün aralıklarla takip edecek. İntikal hali hariç sığınakta ya da topluca bulunulan yerlerde namluda fişek bulundurulmayacak. Gruptan bir vesile ayrılıp zamanında gelmeyen birisi olursa mekan anında terk edilecek. Can güvenliği söz konusu olmadan askerlere ateş edilmeyecek. Merkezi hareketle kurulacak ilişkiye kadar zorunlu kalmadıkça silahlı eylem yapılmayacak vs. vs." diye devrimci disiplin içerisinde önümüzdeki kısa süreçte uyulması gereken kuralları sıraladı. "İlişkide olunan insanlara nazik davranılacak bedeli ödenmeden bir şey talep edilmeyecek". Bu Gutul Ardanuç Karanlık Meşe Ormanları'nın bitip, Yalnız Çam Dağları silsilesinin başladığı vadi içinde bir geçiş noktası. Allah'ın bol insanın kıt olduğu yer. İmarı Amerikan kovboy filmlerindeki kasabaların tıpkısının minyatürü. Hatırlıyorum sonra yemek faslına geçildi. Ağanın eli tutulmaz, İsmet Aga'nın menüsünde suda pişmiş patates, çürük peynir yanında köy ekmeği, bir de sınırsız soğuk göze suyu vardı.

O günün gecesini döndük kendi sorumluluk alanımıza. Dikkatlice eve uğradım. Annemde bir karamsarlık. Öner Abimi Rize'den göndermişler, "ya Tarık'ı al getir teslim et ya da belediyedeki on dokuz yıllık işini unut" diye tembihlemişler. Öğretmen olan Soner Abim tutuklanıp Artvin Kapalı Cezaevi'ne konulmuş. Annemi karamsarlığa iten cunta karabasanı Türkiye'nin üstüne iyice çökmeye başlamış. Artvin'de tam değil ama Türkiye genelinde darbeciler kendi psikolojik üstünlüklerini tüm kesimlere kabul ettirmişler. Netekim Paşa elinde Kur'an meydan meydan gezip Atatürk'ü salyalı ağızyla

laflara bulayıp kitlesel mitingler yapıyordu. Kitleleri ikna etmek için kullandığı ana tema; “biz yönetime gelmesek onlar yönetime gelecekti, çok kardeş kanı akacaktı. Bu şakilerin işini bitirip tez zamanda demokrasiye dönülecekti.” Bütün muhalif kesimlere teslim ol çağırısı yapıyor, yurt dışında olanlara yurda dönmelerini duyuruyordu.

Tam o günlerin atmosferini özetleyen bir fotoğraf servis edildi Hürriyet gazetesinde. Aydınlar, sendikacılar Selimiye Kışlası’nın önünde teslim olma kuyruğu oluşturmuşlar. Akşam oluyor, kuyruk bitmiyor. Komutan bağılıyor “bugün gidin yarın sabah tekrar gelin” diye. Gerçekten böyle mi? Biz sığınaklarda direnirken, ormanda şurada burada, gerçekten onlar teslimiyet kuyruğunda mı? Ne çelişki!

Yıllar sonra bir yazısında Oğuz Abi “bu fotoğrafı yenilginin başlangıç noktası” diye tarif etmişti. Tespit yüzde yüz doğru da tam da bu psikolojik yenilgi ve teslim olma havasını kırması gereken öncülerin ezber bozan eylemleri neredeydi peki diyesi geliyor insanın.

Türkiye’deki bu havaya paralel Artvin’deki etkinlik alanımız Şavşat ve Ardanuç kırsalına sıkışmıştı. Sayısı yetmiş seksen kadar olan direnişçi bu iki ilçenin kırsalında örgütlü bir şekilde bu gidişatın tersine çevrilebilmesi için yoğun bir çaba gösteriyordu.

Türkiye’deki bu toplumun teslim olma havasına kendini kaptırıp tez elden muhbirlik yapmayı kendilerine iş edinenler çıkmıştı ortaya. Bu muhbirlikler sebebiyle yakalanmalar hatta ölümler meydana gelmişti. Bu eğilimin bir furyaya dönüşmemesi ve önünün alınması için Ardanuç ve Şavşat’ta bu muhbirlerden bir kısmı hareketin fedaileri tarafından cezalandırıldı.

Eğilip Öpüyoruz Yaralarımızdan

Şimdi düşünüyorum hangi teorik altyapımız cunta gelir gelmez bizi hemencecik kırsala çekilmemiz konusunda ikna etmişti diye. Ya da kırsalda bulunmak hayatiyetimiz için ne kadar vazgeçilmez olabilirdi. Bu tutum en yaygın şekli ile sadece bizim hareketimizin insanlarında bir tavır olarak ortaya kondu. Zorunluluklar ve yerleşim yerlerindeki varlığımızın artık sürdürülemez olması bir tarafa gerilacılığa dair esaslı bir motivasyonumuzun olduğunu da kabul etmek gerek. Hatırlıyorum bana ve benim ayar devrimci genç insanlara işin en cazip gelen yanının daha çok eylemsel tarafının olmasıydı.

Che Guevera pratiği ve Vietkong gerillacılığını okuma biçimi-miz bizi hep aynı sonuca çıkarıyordu. Mahir Çayan'ın Devrimin Yo-luna dair önermelerini ve bizatihi eylemciliğini söyleyemeye bile gerek yok. Kanı yukarı giden ilk gençlik aklımıza ne kadar ağır uslu şeyler sokulmaya çalışılsa da bizim hülyalarımızı süsleyen aslında işin bu yanına dair pratiklerdi. Sol komünist algımızla hareketin ye-terince eylemci bir çizgi izlemediğine ilişkin gevezeliklerimizi say-mazsak, hareketin eylem ortalamasını yukarı çekmek için bir takım kendi başına buyruk yeltenmelerimiz de az değildi hani. İnsan dav-ranışlarında coğrafyanın etkisi bilinir. Eylemsellik, duygusallık an-lamında insan davranışlarını biçimlendirici hatta koşullandırıcı bir faktör olduğu söylenir. Bütün Karadeniz, Artvin özelinde de Şavşat ve Ardanuç'un arazilerinin devrimci bir hareketin eğer birazcık ni-yet varsa, elemanlarına gel gel edip kendine çağırın esaslı bir cazi-besi de var.

Ardanuç dört koldan dağların ve ormanların vadilerinden çıkıp gelen, sonradan Çoruh Nehri'nin bir kolunu oluşturan irili ufaklı su yataklarının buluştuğu yere kurulmuştur. Dağların, kayalıkların ara-sına sıkışıp kalmış bir ahtapot gövdesi gibi durur öyle sessiz sakın. Son yıllara kadar araçla bir yönden girişı olup da çıkışı olmayan Türkiye'deki ender yerleşimlerden biriydi, şimdi en azından yaz ay-larında Ardahan çıkışı olan bir yer oldu. Düşünün o ahtapotun ta dağ başlarına kadar altı tane vadilikerden yukarı doğru tırmanan kollar-ını. Bu kollar üzerinde hemen Ardanuç'un kıyısından başlayıp zir-velere kadar dizilmiş elli kadar köy yerleşim yerleri. Genelde son derece kırıklık arazilerin belirgin olduğu çoğunluk ormanlarla be-zenmiş bir coğrafya. Sonuçta coğrafya kaderse madem zihinsel geri planımızı pek fazla ayartan bir arazimiz de var. Bu arazi, örgütlenme de dahil eylemlere yön vermiş etkilemiştir illa ki...

Bir de bizimle birlikte Artvin'de en çok Ardanuç'ta kendine zemin bulmuş Acilciler diye bilinen bizim kadar yerel ama bizden de daha ataerkil Halkın Devrimci Öncüleri (HDÖ) sempatizanları vardı. Orhan Aksoy (Çavuş), Cengiz Balkan (Pala), Nurettin Ay-dın (Culi), Yusuf Pehlivan, Yücel Demir, R. Zümrüt, Yener Gül, G. Demirci, Ö. Kalkan grubun tanınanlarıydı. Bir de tabi olmazsa olmaz onların da bizim de herkesin Süreyya (Aydın) hocasından oluşmuş belki de Türkiye'deki en sempatik Acilciler grubuna ev

sahipliği yapıyordu bu küçücük Ardanuç. Hemen herkesin devrimci olmasında emeği olan lisenin efsane edebiyat hocası Süreyya Aydın'dı. İlk zamanlar ben onu ayağında botları, siyah kadife pantolonu, sırtında kaşe paltosu bir de kırmızı kaşkoluyla üst caddede uzun, geniş adımlarla yürümesinden hatırlarım hep. Derin, masmavi gözleri olan kırmızı sağlıklı dudakları kıvrılıp her an gülmeye hazır çok da yakışıklı bir adam. Bizimkilerin, o Devrimci Yol'a çok yakıştı, Devrimci Yol'da ona diye iç geçirdikleri çok güzel insan. Ama o Acilci olmuştu.

12 Eylül geldiğinde hepsi Ardanuç'u terk etmişti. Bir tek Nurettin'le Yusuf kalmıştı. Onlar da bir dönem kırsalda bizim arkadaşlarla takıldıktan sonra Ardanuç'tan tümüyle ayrılmıştılar.

Bir de saymazsak olmaz, ilçedeki Devrimci Yol'un hâkimiyetine inatla göğüs geren Turgut Reis, Özgen ve D. Dursun'dan ibaret mini Kurtuluş grubu vardı.

12 Eylül'den sonra hemencecik sadece kadrolar değil yer yer kitlesel araziye çekilme eylemleri oluyordu. Bazı köylerde otuz kırk kişilik toplulukların böyle davranışlar gösterdiği biliniyor. Ama ilk bir buçuk ay sonunda geride kalanlar çekirdek unsurlar oldu. İnsanlar gerisin geri gönderildi, bayağı da bir yakalanmalar oldu.

Ardanuç'un Fahri Hoca'dan sonra ikinci takım elbiseli, yakışıklı devrimcisi H. Şahin'in ve C. Okal'ın ele geçmesinden sonra altı bölgeden birisi olan Ovacık bölgesinde örgütlülük sürdürülemeyecek kadar zaafa uğradı. Ama kalan beş bölgede hummalı bir faaliyet sürüyordu.

Sonuçta gençlik romantizmimizi perçinleyen iki başarılı örnek, Vietnam ve Küba deneyleri var. Bizi saklayıp ele vermeyeceğini düşündüğümüz arazimiz var. Bir de her kriz döneminden kazasız belasız çıkagelmiş herkesin fazlasıyla güvenine mazhar olmuş hareketimiz var. Daha ne oldu ki. Bir tek "helvayı kavurmaya kalmış" gibi bir şey. Ama bu kadar varların içinde çok önemli bir şey eksikti. İsyan etme geleneğimiz ve onunla tecrübe edilmiş bir hafızamız yoktu ne yazık ki. Bunu pratik içerisinde deneyimleyerek edinmek durumundaydık. Bir şekilde kervanı yolda düzme hali.

Dağa çıkacaksan silah eline yakışmalı... Ne var ki böyle bir eğitim almışlığımız yoktu. Silahla ilk tecrübem Rize'de bir çay bahçesinde Fahrettin Abi'nin bir bira şişesine öylesine beş mermi

attırmasıydı. Vuramamıştım tabi. Ama sağ elin başparmağını kıvrılı vaziyet çok yukarda kavradığım için silahın horozu ilk boğumun olduğu yerde deriyi parçalamış, kanatmıştı. Sonraki ise kendi kendimi vurmayı başardığım andı. Kır pratiğimin arifesinde silahlarla imtihanım aşağı yukarı bu kadardı.

Bu kendimi vurma hadisesinden sonra silahtan çekinir olmuş-tum. Oturduğum yerde bu çekincemi gidermek için silahla doldur boşalt yapıp horozu iki elimle korkarak indiriyordum. Buna tanık olan A. Kaya bana nispet yaparcasına tek eliyle horozu kaldırıp indiriyordu. Şov yapıyordu. Üstelik sol elinin içini de namlunun önüne koyarak yapıyordu bunu. Kendi bölgelerine gittikten on gün sonra geldiklerinde sol eli sargıdaydı. Kenan mevzuyu anlattı. Sana nispet yapmaya devam ederken kendini vurdu diye. Epey bir eğlenmiştik.

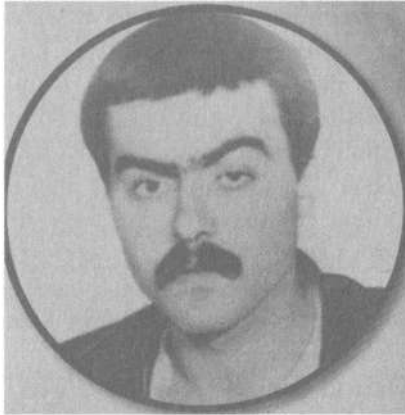
Ama bu acemi silâhşörlüğümüz keşke hep böyle hafif hasarlı, esprili şeyler olsaydı. Tuncer Önçeken olayı ne yazık ki silaha dair acemiliklerin sonucunda ölümle sonuçlanmıştı. Yeni yapılmış bir ev sığnağının daracık kapısından koca gövdesiyle iki büküm içeri girerken silahı ateş alıyor. Kasığından vuruluyor. Herkes acemi, herkesin nutku tutuluyor. Daha ilk ayları 12 Eylül'ün. Sağlıkçı gelişi güzel balmış, gitmiş ölümcül değil demiş. Arkadaşların "Tuncer gel seni teslim edelim" önerisini kesin kes reddetmiş. "*Ben faşizme teslim olmam*" diyerek. Belli etmemiş elbette acısını, ağrısını. Arkadaşlar beklemeye karar kılmış, beklemişler... Ama ölümle oyun olmaz elbette... Dedik ya herkes acemi diye. Kurşun kalleştir, açtığı yaradan başka içten içe kanama yapar durur. Her şey üç gün içinde olup bitmiş... Yaralıyken de hep umutla bakan gözleri kapanıvermiş... Ah bile demeden. Şikâyet etmeden. O zaten devrimden başka sıkıntı etmemiş hiçbir şeyi. Ağır takip koşulları, kimsenin ağzını bıçak açmaz. Ya nasıl teslim edilirdi böyle bir civan anaya babaya, bu ne hal sorusuna ne yanıt verilebilirdi. Öyle şaşkın, karlı bir kış günü defin ettiler bir ağacın altında. Ağır takip koşullarında devrim şehidine yapılan saygı ateşini bile yapamadan.

Aynı Tuncer gibi, aynı aylarda Artvin'in yakışıklı, öğretmen devrimcisi Erdinç Coşkun'da bizden çok uzaklarda Malatya Hekimhan'da bir kaza kurşunu sonucu hayatını kaybetmiş. Karadeniz'de, Dersim'de, Elazığ'da, Diyarbakır'da, Malatya'da, hareketin başarılı örgütleyicisi, ana babasının biricik evladı, kaza sonrası arkadaşlarının

bölgeyi hemen terk etmesi gerekliliği sebebiyle gömüldüğü yer bir daha bulunamadı. Ailesi bu yiğit devrimcinin cesedini bile teslim alamamıştır. Yöredeki adı Aziz Hoca'ymış.

Erdinç Çoşkun (1956-Nisan 1981) Tuncer Özçeken (1961-Şubat 1981)

Özgüç Tuncay (1957-5 Kasım 1980)

Kaza kurşunuyla yaralandığında öldürülenlere ne demeli. .. He-nüz yirmi üç yaşındaki Kör Namık'tan söz ediyorum. Ama onun is-minden bahsedildiğinde çevresinde bıraktığı güven sarmalı yaşının çok çok üzerinde bir yerdeydi. Bu kadar genç yaşında çevresinde bu saygınlık ve güven halesini yaratabilmiş bir başka devrimci var mı bilmiyorum. Fatsa'da öldürüldüğünde Kerim Mete ismiyle ulusal

medyada o zaman çok sansasyonel verilmişti. Aradan 3-4 ay geçmeden Kerim Mete'nin aslen Özgüç Tuncay olduğu anlaşılmıştı. Artvinli arkadaşlardan cuntadan henüz 23 gün sonra öldürülen ilk devrimcilerdendi. Özgüç'ü herkes tanıyordu. Artvin merkezde kalmış olanlarsa daha yakından tanıyorlardı. Biz de kırdaydık ve her gün ölümler oluyordu. Erkan Abi bile vurulmuştu. Sonuçta kim olursa olsun aranan birisini bir kaçağı bir çocuk bile vurabilir. Bunu hepimiz iyi biliriz. Özgüç önceden kaza kurşunuyla yaralanmış ve daha iyileşmemiş olduğundan hareket kabiliyeti kısıtlıymış. Belki de bu sebepten ilk vurulan o oldu. Onu iyi tanıyan arkadaşın çok inanarak "Özgüç yaralı olmasa onu ele geçiremezlerdi" deyişini hatırlıyorum. İşte o devrimci pratiği ile çevresine, devrimcilere o insanüstü özgüveni verebilmiş, çok az kişiden birisiydi. Uzak yakın hiç kimsenin hakkında olumsuz tek bir şey söyleyemeyeceği adamdan da öte bir adam Özgüç Tuncay. İşte maalesef onun da ölüme varan yolculuğuna sebep olan bir kaza kurşunuydu.

Yine bu süreçte Kazım Koroğlu, İbrahim Aydın gibi arkadaşlar da Şavşat'ta kaza kurşunuyla ciddi şekilde yaralanan insanlarımızdı. Ne çok insanımızı böyle kaza kurşunlarıyla kaybettik. Sığınakta ayağıma bakıp bakıp bunları düşünüyorum. Bunlardan biri de ben olabilirdim ve neredeyse oluyordum. Sığınak duvarları kulağıma fısıldıyordu ki, devrimci romantizm başka, sahadaki gerçeklik başkadır. Düşünün yaklaşık üç yıl silah taşıdım ama emniyetli davranmayı, nefes kontrolünü ve doğru nişan almayı yıllar sonra askerde öğrenmiştim. Bildiğim kadar Ardanuç Şavşat kırsalında arkadaşlardan sadece Borçka'dan Cavit Kaya bir de Şavşat'tan komando Kıbrıs gazisi F. Aksakal askerliğini yapmıştı. Geri kalanlar bu deneyimden de yoksundu.

Bütün arkadaşların resimli, resimsiz afişleri "çok tehlikeli", "azılı teröristler", "ihbar edene ödül verilecek" üst başlığı ile toplu gösterime girip her köşe başında sergilenirken, bütün tehlikemiz kendimize de zarar verecek kadardı aslında.

Bizim acemilik aceleciliklerimiz bir tarafa karşımızda, eğitilmiş, donanımlı bir askeri güç vardı. NATO'nun ikinci büyük askeri gücü... Fıkra gibidir. Yolda kontrol yapan jandarma doğum yeri Şavşat olan birine "ne iş yapıyorsun?" diye sorar. Kişi "öğretmenim." Komutan hemen tereddütsüz "al, al, al, al, al hem Şavşatlı hem

öğretmen kesin komünisttir” diye emir verir. Bu devasa makine frenleri boşalmış bir kamyon gibi geliyordu üzerimize. Demek bizi hem siyaseten hem fiziken bitirip aceleyle bugünlerin Türkiye’sine gelen yolun taşlarını döşüyorlarmış. Solun boşalttığı, sosyal, siyasal, alanlara anti-komünist ılımlı İslam’ın ikame edileceği okyanus ötesi menşeilili bir proje. Sendikal örgütlülüğün minimize edildiği, sermaye sınıfına gül bahçesi tadında bir ülke armağan edilecekmış.

Bu arada 12 Eylül’de darbecilerin planlı eylem ve marifetleriyle sol zor kullanılarak tasfiye edilip izole edilirken ailelerimiz üzerinde başka coğrafyalarda tecrübe edilmiş baskı yöntemleri deneniyordu. Biz hadi bir şekilde araziye sığınmıştık da ya onlar, ailelerimiz direkt operasyonel taktik saldırıların hedefi olmuşlardı. Dağlardan gelen ölüm haberlerinden sebep her an çocuklarının başına da aynı şeylerin geleceği korkusu bir tarafa, özel birliklerin baskı işkencesi bir yana. Devrimcilerin ailelerine Artvin’i terk etme izni verilmiyordu. Her gün zulüm, baskı politikalarıyla baş etmek durumundaydılar. Asker olmadığı zaman da örgütlendirdikleri muhbir türünden kişilerin tacizlerine katlanmak durumundaydılar. Ya ilçe cezaevine sorgusuz sualsiz doldurulup içeride tutuluyorlar ya da ailecek ev hapsine alınıyorlardı. Bir haftayı bulan ev hapsi uygulamalarında evlerin etrafı köylüler ve askerler tarafından gözetim altına alınıp çocukların dahi dışarı çıkmasına müsaade edilmiyordu. Evlere gıda giriş çıkışının yasak olması bir yana ahırlardaki hayvanların yemlenip su verilmesine de müsaade edilmiyordu. Aç susuz hayvanların bağıışı, böğürüşmelerinin iyicene arttığı bir günün gecesinde köy nöbetçisinin merhametli davranıp hayvanların yemlenip su verilmesine gizliden müsaade etti diye annem hep o kişi hakkında yıllarca şükranla bahsederdi. O kişi aşağı mahalleden Tahsin Bilek’ti. İyilik yap taşın altına koy. Bir de devrimcilerin ana babaları ya da abileri devrimcileri bulup teslim etme bahanesiyle köy köy dolaştırılıp gerici muhbir köylüler tarafından tacize uğrattılıyordu. Küfürler, hakaretler, fiziksel şiddet bir tarafa bir keresinde Zikri (Taban), Öğretmeni Konaklı Köyü civarında ot yığının içerisine atıp, yığını ateşe veriyorlar. Bir miktar akliselim kalmış, merhametli bir rütbeli asker fark edip engellemese Hocayı sağ sağ yakacaklar. Pervasızlaşmış, gözü dönmüş gerici muhbir güruhu şiddet konusunda resmi güçlerle yarışyordu.

Burada değinmesem olmaz, bazı özel durumları saymazsak git gide yalnızlaştığımız zamanlarda yakınlarımız ve bazı devrimciliğe yakın aileler arkamızda direnç odağı olmaya devam ettiler. Bu destek bizi dirençli tuttu; dağlarda ve sorgularda direnmemize yardımcı oldu. Onlar birçok acı çektiler, dövüldüler, içeri atıldılar ama yılmadılar. Mesela Haravul sığağının gözünde OGM'nin fidan yetiştirme alanına toplamışlar bizim köylüleri. Komutanlar esip gürüyor, küfredip hakaretler ediyorlar köylülere. Devrimcilerin altmış yetmiş yaşlarındaki kadınlı erkekli ailelerine yanaşık düzen yat-sürün-çök-kalk yaptırıyorlar. Gericileri devrimcilerin babalarının sırtına bindirip sığağın gözünde takatsiz kalıp yerlere düşünceye kadar yürütüyorlar. Kimseden bir itiraz gelmeyince komutan pervasızlaştıkça pervasızlaşıyor. O güne kadar kadınlar için yüksek sesle bile konuşmayı ayıp sayan annem dayanamayıp sesi yettiğince bağılıyor, "Allah hepinizi devrimcilerin kızıl kurşunlarına nasip edecek." Annemin ilk yüksek sesle bağırması ve ilk sloganı böyle ağır oluyor. Ben bu hikayeyi içeriden çıktıktan sonra kendisi de o gün orada o eziyetlere muhatap olan Fadime Akbaba'dan dinlemiştim. Annemin bu eylemini biraz da hayranlıkla anlatmış ve bu ananın kıymetini bil diye tembihlemişti. Orada annemin bu tavrından sonra neler yaşandı bilmiyorum. Bunu ne ben sordum ne de Fadime Ana anlattı.

Ailelerden pek azı kötü tutum alır bir noktaya savrulmuştu. Hemen hepsi kırlarda son devrimci kalana kadar onların destekçisi, gönüldaşı olmuşlardı. Ve bu insanlar bir gün olsun faşizme karşı bu dirençli ve özverili davranışları karşılığında taltif edilmediler. Bir gün olsun iyi bir gün ve bir zafer ibaresine bile tanıklık etmeden çektikleri acılarla bir bir çekip gittiler bu dünyadan. Esas yüceltilmesi gereken elleri öpülesi analar babalar onlardır, artık çok azı kaldı hayatına devam edebilen. Hepsine sonsuz hürmetlerimle rahmetler diliyorum. Hayatta olanlara da sağlıklı ömürler diliyorum.

Bizim ilişki ağımızı kesmek için ailelerimize, yakınlarımıza yapılanlardan başka aşağı yukarı her Artvinli bu baskılama furyasından nasibini alıyordu. Artvinli hemen bütün memurlar, ormancılara varana kadar, sürgün edildiler. İlla da öğretmenler, devrimcilerle ilişkili olanların hepsi tutuklandı. Küçük bir kulp takıştırabildiklerini 1402 sayılı yasayla görevlerinden ettiler. Geri kalan bütün öğretmenleri sür-

gün edip Artvin'den tasfiye ettiler. Yol kontrolündeki subayın söylemi ile sembolleşen uygulamalar bir furya gibi detaylanarak devam etti. Türkiye sağıının öğretmen antipatısı 12 Eylül'den sonra zirve yapmıştı. En sonunda Artvin'de tek öğretmen yetiştiren eğitim kurumu Artvin Öğretmen Okulu kapatıldı. Okul askeri birliklere tahsis edildi. Bütün işkenceler, sorgular orada yapılr oldu.

İlginçtir yaşadığımız günler hiç de hafife alınmayacak kadar zorlu geçiyordu. Beslenme, barınma koşulları her gün biraz daha zor olmaya başlıyordu. Karnımızı tam doyurabildiğimiz gün hele hele sıcak bir ekmek yiyebilmişsek o gün en konforlu günümüz sayılırdı. Eğer sığınakta isek çay içebilirdik. Hepten arazide isek bu da mümkün olmazdı. İlginç dediğim şey o kadar tek düze besleniyorduk ki bunu ilişkide olduğumuz aileler de kanıksamıştı artık. Bir sürü riski göze alıp üçer dörder sağlam poğaçalar bağlayıp verirlerdi de yanına az biraz katık koymaya gerek duymazlardı. Kıyamamaktan değil çok gerekli görülmediğindendi. Yani asıl olan ekmektir. Bir de her an tetikte olmak durumundaydık. Korkmayacaksın ama tedirgin olacaksın. Gevşeklik yapıp bir yolu yürürken beş yüz metre daha kolay yoldan kat edeyim tembelliği hayatına mal olabilir. Onun için hep zaman içerisinde kendi keşfimiz kolay pusu atılamayacak ama daha meşakkatli yollar icat etmiştik. Ölümün nefesini her an ensemizde hissettiğimiz günler. Yatarken bile silah elde, olabiliyorsa bir gözü açık uyuyacaksın. Bir avantajımız vardı o da araziyi herkesten iyi bilmektir. Hemen bütün arkadaşlar birbirinin işini kolaylaştıran bütün zorlukları paylaşmaktan kaçınmayan arkadaşlarını öncelleyen bir tutum içerisindeydiler. Geride kalan arkadaşların hemen hepsi böyleydiler. Gerçek birer Partizan gibi davranırlardı.

Ne var ki Partizanlar ölüyordu. Sığınaktayken aldığım bir haber, Şavşat grubundan iki can yoldaşın ölümü yüreğimizi ezip geçmişti. Özbin Aras ve Şener Yazar... Özbin Aras Ardanuç'ta okumuş ilçede tanınan, sevilen bir devrimciydi. Murgul Lisesi'nde sürgündeyken bıçaklanmıştı. Ele avuca sığmayan, gittiği her yerde devrimci mücadelenin öznesi olabilmiş, arkadaşlıkların, yoldaşlıkların tarafı olmuş bir güzel liseli. Doğum gününde öldürülmüştü, ne acı! Aynı havayı soluduğumuz arkadaşlardan ilk büyük kayıp... Şener Yazar daha on altı yaşında çiçeği burnunda liseli bir devrimci. Cuntadan sonra o yaşında koşulsuz kırsaldaki mücadelenin içinde yer alıyor.

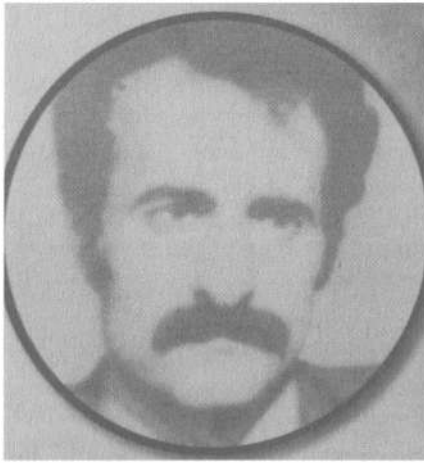

Özbin Aras (1963-31 Ekim 1980) Şener Yazar (1964-31 Ekim 1980)

Özbin ve Şener'in acıları daha çok tazeyken 11 gün sonra bu kez 12 Kasım 1980 günü sonradan karakol yapılan Öğretmen Okulu'nda devrimci öğretmen Cengiz Aksakal işkence edilerek öldürüldü. Cengiz Hoca herkes tarafından çok sevilen, herkesin derdiyle ortaklaşabilen öğretmen gibi bir öğretmendi. Herkes onu o kadar kendinden bilirmiş ki, ona Emmi diye hitap ederlermiş. Köylülerin Emmi'si, devrimcilerin TÖB-DER'li hocasıydı bu kez işkence katledilen.

Sevgili eşi yıllar sonra bu cinayeti AİHM'e götürüp 45.000 Avro tazminat kazanır. O paranın da 25.000 Avrosu ile Şavşat Devlet Hastanesi'ne diyaliz cihazı alır. Cuntacılar aydınlanma ve öğretmen karşıtlıkları konusundaki tavırlarından şaşmamışlardı. Katletmekse fitratlarında vardı.

Ben de yavaş yavaş ayağımla egzersizler yapıyor, ufak ufak yere basmaya başlıyordum. Bazen çalışırken haddimi aşıp fazla yüklenme yaptığımda geceleri ağrıyordu. Onun dışında hızla kendimi toparlıyordum. İki ay geçmişti artık, bir baskın halinde eller yukarı olmadan hızlı olmasa da ağır aksak kaçabilirdim. Sakat kalmamış olmam da çok moral vermişti.

Cengiz Aksakal (1940-12 Kasım 1980)

Artık Ayaktayım

Tam o günler iki aydır kaldığımız sığınak mevki olarak bir miktar deşifre olmuştu. Kızılıçık Köyü'ndeki ilişkiler bunun haberini verdi. "Mintika olarak tahmin ediliyormuş" diye. Ben yatarken arkadaşlar daha uzak bir yerde ustalık dönemimizin bütün detaylarını yansıtan yeni bir sığınak yapmışlar. Eski sığınanın kapısını kapatıp uykuya bıraktık. Gene de fazla uzun yürüyüşlerden sakınıyordum. Yeni mekanımız daha emniyetli, daha güvenli bir yer gibi duruyordu. Kendimizi biraz daha iyi hissedecek kadar güvenli gelmişti. Bu sığınak inşası tecrübemiz tamamen pratik içerisinde ihtiyaçların dayatmasıyla, deneme yanılma yöntemiyle edindiğimiz öz be öz kendi kendimize ait bir biçimdi. Yani tamamen kendimize ait orijinal bir yapıydı. Bir de bütün acemiliklerimiz bir yana köylü olmamızın avantajı, ustasıydık kazma kürek sallamanın. Eğer konu inşaat ise amelelik her şeyden daha değerli. Yaklaşık on beş metrekare büyüklüğünde yeterince konfor sunan kuzine soba donanımlı bir sığınak.

Soba, sadece geceleri yakılır, pişirme ve rutubet giderme amaçlı. Aydınlanma gece gündüz yanan idare lambasıyla sağlanırdı. Konu devrimcilikse hiçbir işe dudakbükmeyen F. Kara o gün ekmek pişirme işini üstlenmiş. Ekşimeye bırakmış hamuru birazdan hamurun kabarmasıyla ekmek pişirecek en az dört poğaça. Makarna takviyeli bir hafta yetecek bunlar. Necla yana çekmiş kendini elinde

cigarası “Kızılkayalar” romanını okuyor. Popülist cinsel eşitlikçilik hesabına “hamur işi erkek işidir” de deyip mevzuya sırtını dönmüş bugünlük. Şaban, “Marksist İktisatta Giriş’i” okuyor. Yine ıskalamış günceli. Ne iktisadidir başkan bize olan olmuş, bütün ekonomik varlığımız yarım çuval esmer undur. Bizim İlhan Durmuş, “Giap” okur. Döner döner gene okur. Bu huzur ortamında Nizamettin gene düşünüyor. “Mutsuz gözükme için ne bahane bulayım” diye.

İçerisi o kadar aydınlık değil ama gözler cin gibi, ince kıyım dip notları bile okuyabiliyor, yırtık söküklerimizi onarmak için iğneye teli tek hamlede geçirebiliyoruz.

Yemekten sonra gece uzun demli çaylar eşliğinde herkesi kışkandıracak nitelikli, entelektüel tartışmalar olacak. Cigara içmek serbest zaten herkes içici. Yaşasın özgürlük.

Böyle bir anın resmedildiği tek bir fotoğraf karesine neler neler vermezdim. İki yıl süren bu hayatımıza karşın o günlere dair hiçbir arkadaş grubunun tek bir fotoğraf karesi bile yoktur. Bir bakıma bu da aslında işimiz konusunda ciddiyetimizin belgesidir.

Artvin’de yaklaşık yirmi gündür ölümlü bir hadise olmamıştı. Bu da işin en iyi tarafıydı. Ne var ki kendimizi iyi hissetme hali uzun sürmedi. Bulanık tarafında 2 Aralık’ta Fahri Dede’nin ölüm haberi geldi. Sığınaktan çıkarken çıkan çatışmada öldürülüyor. Yarım ağız mutlu halimizden eser kalmadı. Şiir severim ama yazma alışkanlığım yoktu. Buna karşın içimden dizeler kopup geliyordu:

*O yürürdü köyler yürürdü
O gülerdi herkes gülerdi
İki eli kanda olanlar bile
Kendi de kan ter içinde çalışarak
Dayanışmayı imeceyi o öğretmişti
Devrimci nasıl halklaşır
Halk nasıl devrimcileşir
O göstermişti dosta düşmana
Sevilmez miydi böyle bir evlat
Çok severdi
Çok sevilirdi yörede*

Fahri Dede (1957-2Aralık 1980)

Ardanuç'ta ilk onu vurdular. İlk Fahri Dede düştü toprağa... Bacağında vurdular. Bilinci yerindeydi. Her şeyin farkındaydı. Etrafı kuşatılmıştı. Onların ortasında yerde yatar halde seyirlik bir yabancı gibi kalmıştı. Arada gözleri her bir ağacını tek tek bildiği ormanlara dalıyordu. Taa uzaklarda nice koyun güttüğü yaylaları bile görebiliyordu. Çok severdi bu yerleri. Ömrü, çocukluğu hep burarlarda geçmişti. Artık kesin ele geçtiğini biliyordu. Ama böyle bir yaradan sebep öleceğini aklına bile getirmiyordu. Her nasılsa durmadan annesi geliyordu aklına. Beyaz yazmalı annesi.

Hiçbir şey konuşmuyor merhamet dilenmiyordu. Henüz sımsıcağı yarası. Bazen yarasına dokunuyordu komutan, acı hissetmiyor, itiraz etmiyordu. Hafızası hazırlıklıydı böyle durumlar için. Ah, vah etmeyi güçsüzlük sayardı kendine. Devrimci zayıf olmamalıdır hiçbir zaman. Belleği buna odaklıydı. Bir ara arkadaşları düştü aklına. "Kaçıp kurtulmuşlardı bu da bir şeydi" diye geçirdi aklından. Ama oraya dönüp müdahil olamayacaklarını biliyordu.

Arada kafasına, yarasına postalla basıyorlardı. Bunu da dert etmiyordu. Böyle zaman geçip gitti. Kanı yerlere akıp gidiyordu. Ama işin kuralı gereği halen tıbbi bir müdahale yapılacağını bekliyordu. Başka nasıl olabilirdi ki? Artık saf dışı olmuş birisiydi. Ondan ötesi savaş suçuydu. Hava soğuktı. Bir an üşüdüğünü hatırladı. Uykusu gelir gibi oldu. Birden cisimlerin, askerlerin şekilleri bozulmuş gibi gözükmeye başladı gözüne. Eğilip bükülüyordu gözünde objeler.

Ormana son kez bakmaya çalıştı. Duman mı çökmüştü ne, karar-mıştı orman sanki gündüz gündüz. Komutanın küfürlerini de belli belirsiz duyabiliyordu artık. Sadece bir kilometre ötede evlerinin içindeki annesi, babası bir de küçük kardeşi düştü aklına hayal meyal. Her şeye karşın tebessüm eder gibi kıvrıldı dudakları bir an. O kadar. Her şey gerilerde kalmıştı artık. Olmayan yavuklusu da, beyaz yazmalı anası da, devrimciler de. Merhamet dilememişti. Merhamet edilmemişti. Askerin biri bağırdı “yaralı ölüyor komutanım” bunu beklemişti komutan. İyi tamam atın cemseye hastaneye gidiyoruz. Bir eşya gibi attilar cemseye ama artık çok ama çok geçti.

İki üç gün içerisinde olayın detayları ortaya çıkmaya başladı. Sığınak ihbar ediliyor. Sığınak boşaltılırken çatışma çıkıyor Fahri orada yaralı ele geçiyor. Kalçasının alt kısmından ölümcül olmayan bir yara alıyor. Diğer arkadaşlar bölgeden uzaklaşıyor. Komutan yaralı Fahri’yi olay yerinde bir süre bekleterek kan kaybından ölmeşini sağlıyor. Zaman zaman da işkence ediliyor.

Gürsel Morkan (1962-8 Aralık 1980)

Fahri Dede’nin ölümünden altı gün sonra Gürsel Morkan’ın da içinde olduğu üç kişi Kaşıkçı Köyü civarlarındaki sığınmaktan Bulanık bölgesine doğru hareket ediyorlar. Operasyonlar devam ederken her nedense gündüz gündüz yapıyorlar bu intikali. Bayağı uzaktan

fark ediliyorlar. Taramaya başlıyorlar. Ellerindeki silahlar o mesafeden karşılık vermek için yeterli değil. Önlerindeki küçük tepeyi aşp tam menzilden çıkacakken Gürsel oracıkta vurulup düşüyor. Fahri Dede'den altı gün sonra ve ikisi de aynı köyden çıkmış devrimciler... Ah Gürsel!

Devrimcilik

*Kısacık hayatında
Tek olmazsa olmazıydı
Damalarında hep yukarı yukarı akan
Devrimci gençlik kanıydı
Hareketin memik oğlanıydı
Devrim için kat edemeyeceği
İllegal yol yordam yoktu
Dede'nin intikamı için gidiyorlardı
İçi içine sığmıyordu
Ayakları kendinden önde gidiyordu
Çok uzaktan taradılar
Vurulup düşen o oldu
Ele geçti yaşıyordu henüz
Yakından tarayıp öldürdüler onu*

Yaralandıktan iki buçuk ay sonra zorlukla da olsa İlhan Durmuş'la birlikte bizim köye gittik. Sanırım yılbaşına doğru bir zamandı; akşam Fatsa ile ilgili özel bir program vardı. Yüzlerce kişi yakalanmış, itiraflar falan gırla gidiyor. Baktım program ilerledikçe İlhan'ın keyfi kaçıyor. Sordum, bu kadarı da doğru olamaz herhalde? Başını salladı “hepsi doğru” dedi. Her yer hareketin etkinlik alanı olmaktan çıkmaya başlamıştı. Biz halen ayaktaydık ama biz de sürekli kayıplar veriyorduk. Arkadaşlar bir bir katlediliyordu sokaklarda, dağ başlarında.

Dönüp sığınağa geldik. Sığınak sadece bedenimizi koruduğumuz yer değildi, moralimizi de koruyordu. Ama o günlerde moralimizi korumak hiç kolay değildi. Daha yılbaşı gelmeden 26 Aralık'ta Erzurum Radyosu sıkıyönetim komutanlığı kaynaklı en büyük haberini patlattı. Spiker tane tane anlatıyordu. Artvin Bölgesi DEV-YOL Örgütü askeri sorumlusu Erkan Uzuneminağaoğlu ve Taner Uzun çatışmada ölü ele geçirildiler.

Artık dizelerle içleniyor, dizelerle kendime geliyordum. Erkan Abi ve Taner Uzun'un ölümü içimi parçalamıştı.

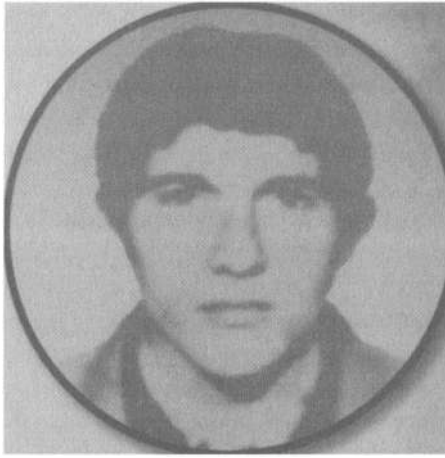

Erkan Uzuneminağaoğlu (1958- 26 Aralık 1980)

Kod Adı Altıotuzbeş'ti
Açılımı çok daha derindi
Bir defa en özgün yanımızdı
Borçka'lı Gürcümüz gücümüzdü
Ama en kalpten Ardanoç'lu
En has Şavşat'lı
Öz be öz Artvin'di o
Herkesi kendisi gibi bilen
Herkesin kendisinden bellediği
Medeni cesaretimiz
Devrimci cesaretimiz
Keskin kılıcımız
Hem ağabey hem komutan
Doğru düzgün vuruşmaya
Bile fırsat bulamadan
Nasıl da düşmüştü kahpe bir pusuya
Taner ile birlikte
Uğursuz bir fisiltıdır
Dolanır kulaktan kulağa

*Komutan vurulmuş
Taner'imiz ile birlikte
Erkan Abi ölmüş
Taner Yoldaş ile birlikte
Keleşleri ellerinde
Suratlar düştü süngüler düştü
Artık bayram yeridir bütün garnizonlar
Şenlik yeridir karakollar
Albayın ağzı kulaklarında
Büyük balık kolay düştü deyip
Sevinç naraları atıyor
Sarhoş ağzıyla
Gitti Taner'imiz gitti Komutan
Planlı eylemleri öksüz bırakıp
Gitti Diren kızını yetim bırakıp
Şimdi
On beşlik aklımızın
Harika keşfi
En öznel
En haklı
Devrimin
Devrimimizin
Geride kalan
Biricik kamusal alanı
Yer altı sığınaklarında
Dolaşıp durur
Ağır hasar bir yenilginin
Gölgesi...*

Aslında Artvin'deki trajik sonun başlangıcıydı Erkan Abi'nin kaybedilmesi. Kaybedilen kişilerin kendi önemleri kadar olayın oluş zaman aralığı da kayıpların telafisini imkânsız kılarmış. Onca kaybedilen arkadaşların üstüne Erkan Abi ve Taner Uzun'un ölümü psikolojik olarak da kolay telafi edilebilir kayıplar değildi. Özellikle sorumluluk taşıyan arkadaşlarda Erkan Abi'nin ölümü daha bir katlanarak etkiler yaratmıştı. En azından Artvin bölgesindeki kayıplar ve örgütsel manadaki kan kayıplarına ilk elde en etkili pansumanı yapacak kişi kaybedilmişti. Bu kez kaybedilen doktorun kendisiydi.

Taner Uzun (1962-26 Aralık 1980)

Erkan Abi'nin ölümünün birkaç gün sonrasıydı. Yıl devrilmemiști henüz. Ben sığınakta ayağım sebebiyle yalnızdım. Gecenin ilerleyen saatlerine doğru sıra dışı bir hareketlilik olmaya başladı. Fahri Abi, Şaban ve Nizamettin'le çıkageldi. Sonra İlhan, Fikri, Nazlı geldiler. Ardı sıra iki üyesini henüz kayıp vermiş Vedat, Sabri, Arif Turanlı, Osman Top ve H. Yaşar'dan kurulu Boğaz köyleri grubu geldi. Sığınağın kapasitesinin üzerinde bir kalabalık oluştu. Herkes zar zor oturabiliyor. Ben de neme lazım birisi ayağıma basar eder diye en sonda ayağım uzalı olduğu halde olup biteni anlamaya çalışıyorum. Herkesin yüz hatlarından bir sıra dışılık olduğu çok belli. Nazlı dışarıda nöbet tutuyor ki, normalde kar kış zamanı ormanın derinliklerindeki bir sığınakta gecenin o saatinde nöbet gerekli görülmez.

Birden bir sorgu sual havası oluştu. Gerilim an be an yükselmeye başladı. Baktım mahkeme konusundan az çok herkes haberdar. Mevzuya tek Fransız sanki ben. Bir miktar Vedat ve Arif de konuya fazla angaje değiller gibi duruyor. Ortada Fahri Hoca yanında İlhan olduğu halde ortalık aniden karıştı. Kısa bir arbede oldu. Fahri Abi'nin "herkes yerine otursun uyarısıyla olay duruldu." İlhan Durmuş, hedef olmuştu arbedede. Troçki gözlüğü kırılmış, kaşının üstünde hafif bir çizik oluşmuştu. Şaşkın fakat sinmiş bir hali yoktu. Tam o sırada Nazlı silahı elinde sığınağın içine yukarıdan aşağı pat

diye iniverdi. Sanki eski Yeşilçam filmlerindeki Türkan Sultan cevvaliğiyle siyah göz bebekleri büyümüş iyicene. “Kim ne hakla benim olmadığım ortamda beni çekiştiriyor” diye bağırdı. Fahri Abi bu kez daha da yüksek sesle, “kalkın gidiyoruz” dedi. İlk önce İlhan, Nazlı, Fahri Abi çıkıp gittiler. İlhan’ın çıkarken bizim grup üyelerinin yüzüne bakıp “Bu mu şimdi? Sizin devrimciliğiniz” dercesine bir bakışı vardı. Bir daha da o geceden ötürü mahcubiyetimizi telafi edebileceğimiz bir görüşmemiz olamadı. Karakayalar’daki çatışmada çok yakın karede bulunmamıza rağmen görüşmemiştik. Sığıntıktan ayrıldıktan sonraki günler İlhan, Özcan’la birlikte Şavşat’a kadar gidiyor. İki Devrimci Savaş Birliği’nden (DSB) eksilen Erkan Abi ile Taner Uzun’un yerini doldurmak için. Grubun diğer üyeleri Erdal Temur, Cavit Kaya ve B. Çavuş’tan oluşuyor. Bir daha ben İlhan Durmuş ve Cavit Kaya’yı görmedim.

İlhan Durmuş (1960-13 Ekim 1983) Cavit Kaya (1957-13 Ekim 1983)

1983 yılın 13 Ekim’iydi. Cezaevindeki direnişin en çetin günleriydi. Ajanslara düştü; “Fatsa’da gerilla üniformalı, berelerinde yumruklu yıldız bulunan İlhan Durmuş ile Cavit Kaya isimli savaşçılar hava unsurlarının da kullanıldığı operasyonda etkisiz hale getirildiler” diye. Yanımdaki arkadaş söylendi, “doğrudur bu haber, onlar karadan ele geçirilmezdi, onlarca kez çatışmalardan, pusulardan sağ salim çıkmışlardı. Ustasıydılar vuruşmaların ama hava saldırısı çok orantısızdı ve ilk tecrübeydi.”

İlhan'ımız

Militanımız

Fatsalı en has hemşerimiz

Aldanmayın sakın bir elinin sanata düşmesine

Kanmayın büyümüş erkek çocuğu güzelliğiyle

Her an gülmeye kurulu o masum yüzüne

CAVİT'İMİZ

Öz be öz .

Borçka DEV-GENÇ altyapısından gelen

Kurşuna kafa uzatan

Esas bizim sarı fırtınamız

Efsane en sol açığımız

Askerlik tecrübesini gerillaya taşımış

Yorulmak bilmez ciğerimiz

Çatal yüreklimiz

Sizdiniz tam dört yıl boyu

ağzı salyalı köpek sürülerine korku salan

Arslanları devrimimizin

Artvin, Fatsa, Malatya demeden

Kat etmiştiniz bir boydan bir boya Anadolu'yu

Öpüyoruz

Taa Filistin'leri arşınlamış ayaklarınızdan

Öpüyoruz

Sözde komünist Gürcistan'ın cezaevlerinde

Volta vurmuş adımlarınızdan

Öpüyoruz

Devrimci emek kokan ellerinizden

Yıllarca gezden arpacıktan ayrılmamış

Gözlerinizden

Yumruklu yıldız bereli

Alınlarınızdan

Öpüyoruz öpüyoruz öpüyoruz

Yeni Yıl Eski Sorunlar

Bu keşmekeşlikler ve kayıplarla uğursuz 1980 yılını bitirdik. Şaşmaz bir beklenti yeni yıl yeni umutlarla hoş geldin 1981 diye demişizdir herhalde. Kışın iyicene bastırmasıyla hareket kabiliyetimiz de iyiden iyiye kısıtlanmıştı. Herkes kendi bölgesinde kendi ka-
buğunun içerisine çekilmişti. O kışa dair hatırladığım en belirgin şey bahara ilişkin abartılı bir şekilde umut besler bir psikoloji içerisinde olmamızdı. Hem Türkiye genelinde hareketin yeniden toparlanabileceği hem de kendi alanımızda arazide daha aktif ve hareketli olabileceğimize dair umudumuz bizi diri tutuyordu.

Halkla ilişkiler alanında ise iyiden iyiye kan kaybediyorduk. Halka ve ailelerimize yapılanlara karşı bir yanıt verilememiş olması bize sempati besleyen insanlarda güven kaybı, bize karşı olan kesimlerde ise tersine bir özgüven patlaması ortaya çıkmaya başlamıştı.

Devrimcilerin Artvin’de her bir yerde yarattığı sempati halesinin oluşmasında karşı devrimci şiddete karşı her zaman misilleme kabiliyetinin var olmasının etkisini atlamamak gerek. Her devrimci hareket en azından orantılı, dozunda bir devrimci şiddeti içerebilmelidir. Öyle doğu toplumlarında İsa gibi davranarak bırakın peygamber olmayı paçavra bile olunamaz.

Bizim Ardanuç’ta Murgul emeklisi Karsniya’lı bir Halil Emmi vardı. Nurettin Aydın’ın dayısı. Onun pek fena nükteli sözleri vardı. Ondandır duymuştum. “Anasini... ela sevgininki eger yarisi korhi degilisa” diye. Buna rağmen birazda köylü uyanıklığımızdan kuyruğu hep dik tutmaya çalışıyorduk ahaliyle sürdürdüğümüz ilişkilerde. Ahali de hepten kör sağır değil ya Türkiye’deki gidişata bakıyorlar, yöredeki baskılar ölümler karşısındaki suskunluğumuza bakıyorlar ona göre notlarını veriyorlar. Ama biz baharla birlikte işlerin değişeceği, hareket kabiliyetimizin artmasıyla birlikte yapılıp edilen her şeyle hesaplaşılacağı imasını hep diri tutuyorduk. Doğrusu buna kendimizi de epey bir inandırıyorlardık. Ancak halkın o zihin derinliklerinde şaşmaz bir şekilde var olan güçlüden yana tercih belirleme refleksi harekete geçmeye başlamıştı bile.

Artık yavaş yavaş ve gizliden gizliye yapılan muhbirliklerin yerine açık açık devrimcilere karşı korkmadan tavır alışlara dönüşmeye başlamıştı bu hava. Bu güruh bu pervasızlıklarını devrimcilerin ailelerine karşı ya da ilerici insanlara karşı korkmadan askere

nispet yaparcasına sergiliyorlardı. Aslında işin bu safhaya taşınabilmiş olması en geniş halkla ilişkiler bakımından onarılmayacak sıkıntılarımızın da başlangıç noktasıydı. Halk su, gerilla da, sudaki balıksa, bizim durumumuz biraz sudan çıkmış balığa daha çok benzemeye başlamıştı.

Tam da böylesi bir eşikte hareketin merkez komitesinin tekmi-linin evlere şenlik bir şekilde ele geçmesi Artvin özelinde Erkan ini-siyatifinin ortadan kalkması, yönetici durumunda olan arkadaşların kontrpiye hallerinin üzerine tuz biber ekiyordu. Kabul etmek lazım böylesi bir süreçte her şey terse giderken örgütsel bütünlüğün de ortadan kalktığı bir dönemde öl, öldür emrini vermek hakkaniyetli de olmayabilirdi.

Böylesi bir kaotik süreç yaşanırken sonraki günler hiç olmayacak bir şey oldu. Ardanuç'un sorumlusu kayboldu. Bunca olup biten olumsuzluklar yetmezmiş gibi Fahri Abi sırra kadem bastı. Ara tara hiçbir ilişkide hiçbir yerde izine bile rastlayamadık. Kaçırıldı mı bir yerde vurulup kaldı mı bin bir çeşit soru kafalarda? Adamı doku-zuncu kolordu arıyor bir yandan, biz arıyoruz bir koldan. Yok oğlu yok. Yer yarıldı içine girdi sanki. Bir ay kadar sonra evine uğrayıp annesine sordum bilmediğini söyledi. Bir de "bana mı soruyorsunuz" diye de azarladı. Güldane Ana ilk defa bize yalan söylemişti belki de. O takip ve operasyon koşullarında kocası Zikri Hoca'nın da haberi olmadan samanlığın en dibinde kendisinin yaptığı sığı-nakta üç ay kadar saklamıştı hocayı. Öyle o zor süreçleri tek başına yaşamak hiç kolay olmasa gerek.

Haravul'da aşağı yukarı her evin çevresinde boyu bir buçuk- iki metreyi bulan rengi daha çok beyaz ağırlıklı yılanlar yaşar. Bizim evin kullanmadığımız alt katının odunluklarına girip çıkarken çok görmüşüzdür. Kimseye de bir zarar verdikleri duyulmamıştır. Fâhri Hoca uyuklarken bunlardan birisi sığınağa süzülüyor, Fahri Hoca bir uyanıyor kocaman yılan karşısında. O değil yılanın ha deyince kaçacak bir yeri de yok samanlıkların içinden bir şekilde süzölmüş oraya. Kötü bir niyeti de yok aslında. Ama iki ezeli düşman insan ve yılan iki metrekarelik sığınağın içinde başlıyorlar birbirlerine salvo yapmaya. Hoca geri çekilmeye çalışıyor ama çekilecek menzil yok arkada. Sırtı yapıyor iyice sığınağın en arka tarafına. Yılan tıslayıp hamle yapıyor, bizimkinin aklı çıkıyor. Bağırsa bağırıyor, kaçsa

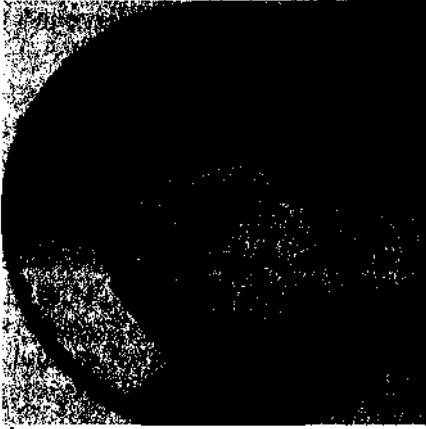
kaçamıyor. İki düşman diz dize göz gözeler. Gerilim had safhada hocanın gözleri fal taşı gibi açılmış. Yılan bir tıslama hamlesi daha yapmaya çalışırken korkudan eli ayağı titreyen Hoca can havliyle yılanı iki eliyle kafasının hemen altından kavırıyor. Başlıyorlar kavgaya yılan can derdine düşmüş, kuyruk darbeleriyle sağlı sollu durmadan geçiriyor bizimkine. Hoca o korkuyla o kadar sıkıyor ki yılanı, yılan en son bayılıp teslim oluyor. Artık hareket yapamaz hale geliyor. Bizimki kendinden geçmiş, bu yine canlanır diye alıyor yanındaki ekmek bıçağını yılanın kafasını kesip koparıyor. Hocanın eli ayağı kanlar içinde hızını alamayıp yedi sekiz parçaya bölüyor yılanı. Sonra da yanındaki kovanın içine dolduruyor. Nefes nefese kan ter içindeyken annesi yemek getiriyor. Yemeği uzatıyor Fahri Abi’de şaşkın annesine kovayı uzatıyor. Annesinin aklı çıkıyor bağrış çağırış ana oğul arasındaki sırra babası da tanık oluyor. Bu sıra dışı olaydan sonra, haziran başında ilçenin sorumlusu ele geçti.

Çocukluk arkadaşlarım İsmet ve Naci Hoca’ların anaları çok muhterem bir kadındı. Fadime Teyze. O çocuklarına çok düşküncü. Onlara beddua ederken bile iyi bir şeyler dilerdi “Allahtan bir god altun bulasan oğullı” diye beddua ederdi onlara. Benim anam çok kızdı mı olduğu gibi saydırırdı “Allahtan yılanlara, nesip olasin oğullı” diye beddua ederdi. Baba bedduası almamak lazım derler ana bedduası tutmazmış. Ne İsmet’ler bir god altın bulabildiler ne de ben yılanlara nasip oldum. Babasının Fahri Hoca’ya beddua ettiğini sanmıyorum. Ama tek başına kurtuluşu tercih edenlerin yılanla bir sınavı oluyor kesin.

Kar kış her iki tarafında fazla hareketli olmaması nedeniyle bahara ilişkin umudumuzla birlikte üç ay herhangi bir kayıp verilmeksizin geçmişti. Mart ayını da geçerse hareket kabiliyetimiz dolayısıyla etkinliğimiz de artacaktı. Demeye fırsat kalmadan bu kez yine Şavşat’tan geldi acı haber. İbrahim Çelik vuruldu.

1981, 17 Mart günü yaralı yakalanmış, yine yakından acımadan taranmıştı. On üç kurşun sayılmıştı vücudunda. Askerler zafer sarhoşluğuyla güle oynaya İbo’nun cansız bedenini evinin kapısına eskimiş, işe yaramaz bir eşyayı atar gibi atmışlardı anasının önüne. Anası Napurnev’deki çatışmanın silah seslerini duymuş, yüreği ağzında beklemedeydi zaten. Halkın çocukları orantısız bir güç, ruhsuz bir ölüm makinası tarafından paramparça ediliyordu kendi doğup

büyüdükleri, çobanlık ettikleri köylerinin yanı başlarında. İbrahim Çelik 13 kurşunla katledildiğinde on dokuz yaşındaydı henüz.

İbrahim Çelik (1962-17 Aralık 1981)

İbo'nun vurulmasıyla baharla birlikte avantaj kazanacağımız düşüncesinin yersizliği daha Mart'ın ortasında belli olmaya başladı. Tamam bizim hareket etme kabiliyetimiz artıyordu artıyordu da karşımızdaki gücün de kat be kat artıyordu. Zaten gerek 12 Eylül'den sonra gerek geçmiş hareketin kayıplar, ölümler sıralamasına bakarsak bahar aylarının en uğursuz aylar olduğu ilk bakışta görülüyor. Kızıldere, Nurhaklar, Kaypakkaya olayı, 1 Haziran Cevahir hepsi bahar aldanmasına denk düşüyor. Daha sayın sayabildiğinizce.

Kırlardaki varlığımız ilk sekiz ayı doldurmuştu neredeyse. Kendimize kalsa ustalaşmıştık araziye kullanma, dağlarda hareket etme konusunda. Belki de biraz da bu özgüven sebebiyle daha çok baharda ölümlerle sınanır olmaya başlamıştık. Kabul etmek lazım bu ölümlerde bir de artık cunta güçlerinin bir takım köylülerin açıktan desteğini kazanmış ve hareketlerimiz konusunda daha fazla haberdar olma olanağına kavuşmuş olmalarının payı vardı. Bir de onlar da bu destek sayesinde araziye öğrenip kullanmakta ustalaştılar. Artık ormanlarda bile alan savunması yapamaz hale gelmiştik. "En iyi savunma saldırıdır" prensibi bir tarafa, saldırı içermeyen sür git kendini savunma gayretlerinin sonuçsuz kalacağını tahmin etmeye bile

gerek yok. Bir defa karşı takım dört koldan bütün saldırı, atak programlarını tek tek ortaya koyup uygularken o eylemleri boşa çıkaracak eylemlilikleri hayata geçiremezsen onun programının da ideal yürümesine kendi pasifize tutumunla katkı koymuş olursun. Bu hep pasif savunma yöntemi ile siyasal hayatın akışını kendine çevirmen abesle iştigal. Artık her köy karakol her orman kenarı askeri kamp yerine çevrilmişti. 81 Bahar, yaz ayları boyunca bu operasyonlar kesintisiz devam etti.

Biz artık onların bu alan hakimiyeti sebebiyle sürekli mobilize olmak zorunda kaldık. Sabit yer altı sığınakları yerine her an hareket halinde seyyar davranmaya başladık. Bu sürekli hareket hali riskleri de artırdıkça artırıyordu. Bölgeler arası ilişkiler hem Şavşat'la hem Ardanuç kırsalında iyice kopma noktasına gelmişti. Her, grup bir şekilde kendi göbeğini kesme halindeydi. İlçe sorumlusu kaybolmuştu. İl sorumlusunu Ardanuç'ta gören eden olmamıştı zaten.

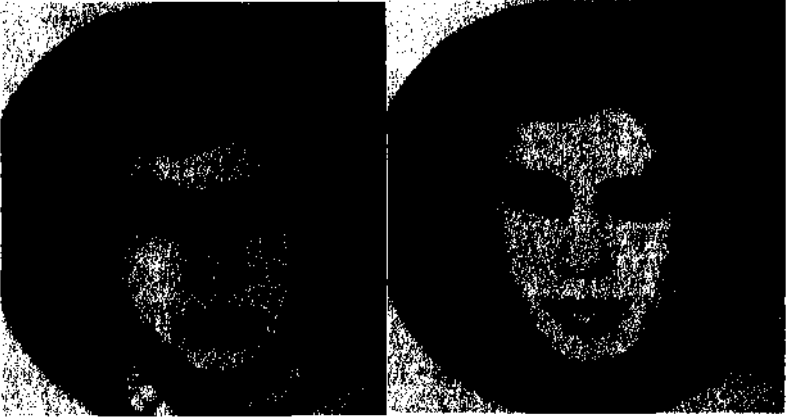

Kenan Aydın (1954-25 Nisan 1981)

Bu koşturmacada Kenan Aydın'ın ölümünü 25 Nisan 1981 tarihinde radyodan öğrendik. Şavşat Meşeli Köyü yakınlarında sığınak nöbeti sırasında çatışarak ölüyor. Sığınağın çembere alınmaya çalışıldığını fark ederek ilk ateşi açıp arkadaşlarını uyarıp kaçmalarını sağlıyor. Arkadaşları da karşı ateş açarak çatışarak alandan çıkıyorlar. Sabaha karşı olan bu çatışmadan sonra grubun çekildiği

yere Kenan Aydın gelememiştir. Sığınağın hemen orada ilk çatışma anlarında vurulup düşmüştür. Ama onun ilk ateşi açması sayesinde arkadaşları kurtulabilmiştir. Öldüğünde 27 yaşında kararlı bir devrimciydi. Hemen sonrasında o keşmekeş içinde bile olsa yoldaşları sığınağı ihbar eden köy muhtarını cezalandırıyorlar.

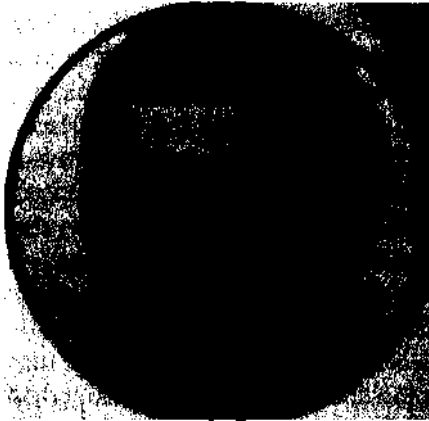
Kenan'ın ölümünden yaklaşık bir ay sonraydı. Asım Keser'in cenazesi Ardanuç'a Zeki Subaşı'nın cenazesi Şavşat'a getirildi. Biz bu ölümleri de yine radyodan duyduk. İkiisi de Giresun Öğretmen Okulu'nda öğrencilerdi. 12 Eylül'den sonra hareketin Giresun kırsalındaki direnişine katılıyorlar. 31 Mayıs 1981'de altı kişi birden katlediliyorlar. Asım Keser Ardanuç Cevizli Köyünde toprağa verildi, Zeki Subaşı Şavşat'ta. Asım Hoca da Zeki Hoca da öldürüldüklerinde henüz 24 yaşındaydılar.

Zeki Subaşı (1957-31 Mayıs 1981) Asım Keser (1957-31 Mayıs 1981)

Aynı günler Asım Keser'lerin öldürülmesinden beş gün önce Şavşat'ta büyük bir yakalanma olduğunu öğrendik. Ensar Abi'nin, F. Abi'nin, İ. Aydın'ın, S. Demir'in, E. Kara ve N. Keskin'in içinde bulunduğu grup bir sığınakta yakalanıyor. Şavşat örgütünün görüp görebileceği en büyük darbe. Biz o günlerde duyamamıştık. Beş gün sonra Ensar Abi'nin ölümünden sonra öğrenmiş olduk.

Ensar Abi, yakalanıp da Şavşat Karakolu'nun önünde teşhir edilirken vatandaşın Ensar Abi nasılsın sorusuna gülerek iyiyim iyiyim derken ki o sırtında kafanda taşıdığı yükleri düşünüyorum. Birazdan karakolun hemen içerisinde Artvin'de öğretmenevinde gireceğin o büyük işkence sınavının insanın beynini yakacak stresine karşın o vatandaşlara güçlü görünmek için gülebilmene aşk olsun demem geliyor. Aynı sahneyi senden on dört ay sonra Ardanuç Karakolu'nun önünde yaşadım. İki arkadaşımın birlikte. Hiç gülecek kadar güçlü hissetmemiştim kendimi. Ki senin sırtındaki yüklerin, kafadaki sırların ağırlığının yanında benimkiler hafif sıklet şeyler bile değildi. Ta kırk yıl öteden bakan bir resmine bakıyorum. 24 yaşından çok daha büyük bir Abi olgunluğu. Görüyorum gözlerindeki o devrimci sıcaklığı. Görüyorum o yüzünün temizliğindeki devrime olan sadakatini. 24 Yaşında sen gibi ne yaptığını bilen, herkesi kavrayabilen, hiçbir yükün altında ezilmeyen iradeli bakışlarına bakıyorum ve övünç duyuyorum böyle abiler çıkarmış camianın bir parçası olma 'şansını' hayatın bana yaşatmış olmasına. Yeminle kırk yıl öncesinden kimse sen gibi insanın kalbine işleyen bakışlarla, insana kırk yıl sonra bile güvenli huzurlar veren tek bir resim karesiyle bakamaz. Öpüyoruz binlerce kez işkencede seni ölüme götüren o ağır yaralarından.

Ensar Karahan (1957-31 Mayıs 1981)

Karakayalar'da Çatışma

Artık iyiden iyiye hayatlarımız namluların ucunda, her an ölümün soğukluğunu sırtımızda hisseder olmuştuk. Yaklaşık bir buçuk, iki aydır İsmet Akbaba, Kenan Kavak, Gürbüz, ben Bulanık Köyü'nün üst çevrelerinde Samushar civarında seyyar hareket ediyorduk. Zaman zaman köyle ilişki kurup operasyonlar konusunda bilgi ve yiyecek yardımı alıyorduk. Bir de o bölgedeki grupla ilişki kurmaya çalışıyorduk. 2 Haziran 1981 günüydü sabah güneşinin ortalığı tam aydınlatmasını bekliyorduk. Çok erken saat olduğundan yerleşim yerlerine de bir hayli uzak olduğu için o saatte herhangi bir saldırı ihtimal dışı. Tek yiyeceğimiz yarım kilogram kadar kırmızı fasulyemiz var. Akşamdan da bir şey yememiştik. Fasulyeyi suya bırakmıştık, kolay pişsin diye. Çayırıklara geçen orman kıyısı yolun üzerinde gelişi güzel oturur haldeyiz. Ben çalı çırpı topluyordum ateşi yakmak için. Biraz yavaş hareket ediyordum güneş ortalığı iyice aydınlatсын diye. Eğer çok güneşli havada kabuksuz ağaçlardan ateş yakarsan çok yakından bile duman fark edilmez. O sebepten yavaştan alıyorum. Karnımız esaslı aç fasulyeden başka yağ, tuz, salça falan yok. Sadece akşamdan ıslanmış fasulye var. O günkü yiyeceğimiz o fasulye sadece. Çok erken bir saat olduğu için biraz da gevşek davranıyoruz. On beş metre ötemiz daha çukurluk olduğu için görünmüyor. O taraftan insan sesleri duyduk. Telaş etmedik, çayırllara gelen köylülerdir diye. İsmet bakmak için o tarafa henüz yönelecekti ki, ateşe başladılar. Biz bir refleks ormana attık kendimizi. Ormanı taramaya devam ettiler. Başladık aşağı doğru son hız uzaklaşmaya. Büyük şans ilk ateşte hiç birimize bir şey olmamıştı. İlk telaş küçük vadi gibi bir yerden aşağı doğru hızla koşup uzaklaşırken köy göründü birden. Köyde karakol var geçmemiz mümkün değil başladık vadinin doğu tarafından Karakayalar'ın silsilesini takip ederek ilk ateş edilen yerin karşısında onlara yaklaşarak kayaların zirvesinden Güleş Köyü'ne doğru geçmeyi planlıyoruz. 750 metre kadar aşağı inip bir kilometre gibi daha doğuya yukarıya çıkmış olduk. O koşturmacada nefes nefese kalmıştık.

Aşağı doğru son hız koşarken bir ağaç dalı boynumu kesmiş, kan göğsümden aşağı gitmesin diye siliyorum ikide bir elimle. Kan ter içinde soluk soluğayız. Tam kayanın üstünden siper ala ala Güleş Köyü istikametine uzaklaşmaya çalışırken ileride pusudaki askerlerin

silahlarını gördük. Kaldık kayanın başında tek seçenek 80-100 metre yüksekliği olan kayalardan aşağı inip Bulanık Deresi'ni Mıkır'ın Tahta Köprüsü'nden geçip büyük Usot Ormanı'na ulaşmamız gerek. Kayadan aşağı inmeye başladık son otuz metre kala önümüz tıkanı. Oraya kadar kolay inmiştik. Oradan aşağısı inilecek gibi değil. Kayada tıkanık kaldık. Tam o anda yukarıdan tekrar ateş etmeye başladılar. Artık buradan bu ateş altında kurtulmak imkânsız bir şey. Kayada mahsur kaldık. Yukarıdan durmadan ateş ediliyor. Artık ölüm hemen yanı başımızda. Bulanık Deresi tam karşımızda, tam mevsimi en deli deli aktığı zaman, ismi kadar bulanık akıyor. Taş sürüklüyor. Haziran ayı Boğazlar bölgesinde baharın en cömert zamanı, yaylalar çıktı çıkacak, manzara tam karşımızda, her şey ne kadar cazip görünüyor. Ölmek her zaman zor "haziranda ölmek" daha bir zor. Durmadan tarıyorlar kayalığı dördümüz de birbirimize sokulup sindik kayanın tereğinde. Konuşmuyoruz. Öylecene nefes nefeseyiz. İlk ateşten itibaren yaklaşık bir saat geçmişti, kayadan sıkışıp kaldığımız ana kadar, o ana kadar hiç korkmamışım, o koşturmaca içerisinde insanın korkmaya bile zamanı olmuyor. Sanırım hareketin ve adrenalinin en üst noktaya çıktığı zamanlarda beyin korku emrini veremiyor. Sadece sonsuz oksijen talebine odaklanıyor. Normal fonksiyonlarının hepsini ikinci plana atıp öteliyor. O olağanüstü koşturmacada yeterince oksijen edinemezse zaten ölecek. Bu durumda kurşuna bile gerek yok. O yüzden korkuya da mahal yok. Kayada sıkışıp rehin kalıp beklerken nefes alış verişler ve kalbin ritminin normale dönmeye başlamasıyla birlikte, beyin bu defa normal fonksiyonlarına geri dönmeye başlıyor. Artık insan yaşamın kıymetine dair düşüncelere dalıp, kaybedilecek hayat gibi çok çok önemli bir şeyin elde kalması gerektiği fikriyle birlikte korku da beslemeye başlıyor insan. Hemen o an yapılması gereken şeye odaklanıp yapmaya başlamazsan bu çatışma olabilir ya da koşuya bir şekilde devam etme kararı olabilir o halde bu korku insanı teslim olmaya kadar götürebilir.

Kayada rehin kalışımızın 15-20. Dakikasında birden Gürbüz botlarını çıkarıp otuz metre aşağıda pelitliğin oraya savurdu. İsmet'te aynı şeyi yaptı. Kenan'la benim ayağımda kara lastik var. Karar verildi. Düşüp ölse de inilecek buradan. Kara lastik kayada iyi tutunuyor bir miktar avantajlıyım. İneceğimiz yer aslında normal koşullarda inilecek gibi değil. Ama bizim durumumuzda hiç normal değil. Aslında

iki aşamada inilecek bir yer. Zor olan altı metrelik birinci kısım. Birinci aşamanın bitiminde de tıpkı şimdi sığındığımız gibi bir terek daha var. Oradan aşağıda bir yedi sekiz metrelik zor bir etap daha var. Ama bu fasılanın aşağısı selamet. İkinci fasılayı inmek bu yüzden nispeten kolay. İlk Gürbüz indi, uzun boy avantajını da kullanarak başarılı bir iniş yaptı. En fazla ayakları kanamış, acımıştır. İsmet’le, Kenan’da fena bir iniş yapmadılar. Bu arada kulağımız silah seslerine alıştı iyice. O kadar mermi sıkılıyor ki genzi yakan acı barut kokusu soluyoruz. Arkadaşların inmesi on beş dakika kadar sürdü. O arada silah seslerine kulak kabarttım, daha dikkatli dinlediğimde karşılıklı iki silah türünün sırayla ateş ettiğini anlar gibi oldum. Bir de o kadar ateş edilmesine karşın bizim bulunduğumuz kayanın yakınlarından kayadan parça falan düşmüyordu. O zaman anladım karşılıklı bir çarpışma olduğunu ve o an en azından hedefin biz olmadığımızı.

Sakin sakın inmeye başladım. Tutuna tutuna inip kayanın tereğine iki metre kala kendimi oraya attım. Mermi değmiş yeterince güçlü olmayan sol ayağımın üstüne basmış oldum, bu yüzden tereğe yumuşak bir düşüş yapamadım, gayret etsem de terekte tutunamayıp 7-8 metre kayadan aşağı yuvarlandım. Tam aşağısı selin suyun biriktirdiği kumluk toprak zemin, aşağısı pelitlik. Ben o yumuşak toprak zemine kafa üstü gömüldüm. Kalktım, yüzümü gözümü sildim, elimi ayağımı yokladım kırık çıkık yok. Bizimkiler güldüler. “Daha halen gülecek takatimiz kalmış demek”. Silahımın tekini o hengamede düşürmüştüm. Bulamadım. Ortalık alev alev, yangın yeri. Sanki iki ordu savaşıyor. Pelitlik alan tam gizleme yapmıyor, çoğu yerler açıklık, makilik, başladık köprüye doğru aşağı koşmaya. Sürekli çevreme bakıyorum yakınımıza mermi falan düşmüyor, o zaman iyicene emin oldum hedefte bizim olmadığımıza. Köprüye bir kilometre falan var. Kenan’a dedim köprüyü geçip ormana atarsak kendimizi yaşayacağız. Gülümsedi Kenan sadece. Biz on beş, yirmi dakika sonra köprüyü geçtik. Köprünün öte tarafı çayırılık, çoban koyun otlatıyor. Koyunlar silah patlamalarından ürküyorlar. Bir o yana bir bu yana deli gibi koşturuyorlar. Çoban sürüye hâkim olmaya çalışıyor, dere tarafını tutuyor. Dere tarafına kaçsalar dereye hepsi boğulup telef olacak. Kenan çobanı tanıdı. “Bizim Şaban’ın kardeşi” dedi. İsmi verip belindeki ekmeği bize doğru atmasını söyledi. Çoban tereddütsüz ekmeği bize doğru savurdu. Bu meşakkatli, ölümcül

ilk ateşten sonra iki saat süren koşturmacayla Usot'un büyük ormanına attık kendimizi. 750 metre kadar yukarı çıkıp oturduk ormanın içinde. Artık gidecek takatimiz de kalmamıştı. Hepimizin kalbi duracak gibi soluk soluğayız. Her üçü de sigaralarını zayı edip attılar. Aşırı tıknefes kalmalarını sigaraya bağladılar. Ben atmadım "biz Beşiktaşlıyız her zaman antrenmanlıyız". Biz köprüyü geçtikten sonra komandolar köprüye pusu attılar. Onlar da çatışma ortamından çok uzakta olmalarına karşılık ara sıra ateş ediyorlar gelişi güzel. Korkuyorlar. "Bela bizden uzak dur" hesabına ateş ediyorlar.

Arada çatışma durulur gibi olduğunda bütün vadide yankılanan sloganvari bağırışlar duyuluyor. İçeriğini tam anlayamıyoruz. Ardından daha da yoğunlaşıyor patlamalar. Dürbünle çatışma alanını izliyorum. Çatışma tam karşımızda kayalığın altından Bulanık Köyü'nün doğu yönünden başlayıp Güleş Köyü istikametine doğru ırmağın ve yolun üst taraflarındaki iki buçuk km uzunluğu yaklaşık bir km genişliği olan Pelitlik alanda oluyor. Tam karşımızdalar. Emanetlerimiz böyle mevzili çatışmada iş görecektir nitelikte değiller. Bizimkilerin alana hakim olduklarını anlayınca dürbünle izleyip işin tadını çıkaralım madem. İlk ateşin açıldığı andan itibaren iki buçuk saat geçmiştir. Usot Ormanları bile barut kokuyor.

Artvin genelinde sürekli mobilize DSB (Devrimci Savaş Birliği) üyeleri Şavşat'tan gelip o bölgede arkadaşlarla buluşuyor. O sabahın gecesi biz köye gireceğiz. Bize pusu kurulacak ihbar edilmişiz. Bizimkiler o bölgenin adamları oldukları için bunu öğreniyorlar. Bu duruma müdahil olmak için hemen köyün kıyısındaki kayalığın altında gündüzü geçirmeye karar veriyorlar. Yukarıda biz kayaların üst taraflarında, onlar kayaların aşağısında konuşlanmışlar. Kayalarda bizi sıkıştırıp ateşe başlayınca bunlar aşağıdan karşılık veriyor ve çatışma başlıyor. Arkadaşların disiplin içerisinde tam donanımlı teçhizatlarıyla karşılık vermesi, karşı taraf ilk kez belki de böyle direniş karşısında şaşırıyor. Sadece durmadan ateş ediyorlar. Pelitlik alanları tarayıp duruyorlar. DSB'liler Keleşlerle mevzilerini ateş altına alınca biraz şaşkına dönüyorlar. Yoksa normalde karşı tarafın mevzi durumu yukarıdan kuş bakışı ve çok hakim bir noktadalar. Ama can şeker, can tatlı. Ve şimdi daha önceleri bizim hep yapmamız gereken şeyi büyük bir disiplinle bizimkiler yapıyorlar. Sonuçta cesaret ve iki keleş dengeleri

değiştirmişti. Kolayda Ardeşen işi teçhizatlı arkadaşları pusularda avlamak, kolaydı ailelerimize olmadık işkenceler yapmak, kolaydı işkencehanelerde arkadaşlarımızı döve döve öldürmek.

Alkışlıyoruz Kendimizi

*Nefes nefese kalbim kafesinden çıkacak sanki
Aç acına içtiğimiz göze suyu
Soluduğumuz yanmış barut kokusu
Böyle yazılır böyle okunur direnişin mektubu
Tekrarı ya kısmet bir daha
Dürbünle izliyorum gözlerim buğulu
Yaa hep beraber yaa hep beraber
Şaha kalkmış kara lastikli yırtık ceketli
Asi Çoruh'un deli çocukları
Vurun ola vurun
Aha burdayız buradayız
Mahaldeyiz
Tam olmamız gereken yerdeyiz
Erdal Timur elin Keleşine deli horon öğretiyor
Cavit Kaya bar başında urra çekiyor
İlhan Durmuş acele edin acele edin
Bu mektup
Ahmet Pehlivan'a
Necmi Karagülle'ye
Taa Filistin'e değecek daha
Tutuşmuş Karakayalar yamıyor yansın
Yenilmiş devrimimiz ne olacaksa olsun
Ahaa burdayız buradayız
Mahaldeyiz
Arif Turanlı hareketin bizlere emaneti
Borçka Dev-Genç'in hatırası
Ateş olup yağmak istiyor üstlerine üstlerine
Verseler yakacak bütün cephaneyi
Kırmızı yüzü kızıl olmuş hepten
O mahcup halinden eser yok şimdi
Dokuz gün sonra sadece dokuz gün sonra
Vurulup düşeceği ayan olmuş kendine*

Bıraksalar kurşuna yumruk atacak
Düşünüyor sanki bu isyan en son isyanımdır
Can benim düş benim
Devrim işte tam da budur
Ne yaşarsam ne kadar yaşarsam kabulümdür
Osman Top mermi basıyor keleşlere
Vedat keşifçi feykler atıp yol çiziyor arazide
Kahve
Çavuş
Çamur faşizmi ezeceğiz
Ses veriyor boğazlar
Mahir Hüseyin Ulaş
Kurtuluşa kadar savaş
Hasan Abi sesleniyor bu dağların sahibi kim
Yiğit kim
Çok güzel bir andayız
Ahaa burdayız buradayız
İsyanın ortasında ortasındayız
Mahaldehyiz
Tam olmamız gereken yerdeyiz
Vurun ola vurun
Fahri Dede'nin düştüğü yerdeyiz
Gürsel Morkan hemen şuracıkta mezarında
Keleşlerin tıkırtısını dinliyor huzurla
Orhan Akir'in köyünün tam karşısındayız
Mahaldehyiz,
Mehmet Kartal emekçimiz
ekmekçimiz evinin eşiğindeyiz
Tam olmamız gereken yerdeyiz
Hasan Tahsin Bingöl
Alim Kılıç
Erdoğan Aksu herkes kulak kesilmiş
Davranın bizimkiler
Vurun ola vurun
Bu da mezarında kanı kurumamış
Asım Keser için
Daha iki gün önce sarhoş ağızlarıyla

*İslamcı naralarla aç yırtıcılar gibi saldırıp öldürdükleri
Vurun ola vurun
Ensar Karahan için vurun
Ayaktayız ayakta
Bilimum Boğaz'lar, Ardanuç ayakta
Kurt, kuş, börtü böcek selam duruyor
Erkan Abi'nin hatırası
Ana gerillaya
Ve namluların ateşiyle yazılmış
Artvin DEV-GENÇ mühürlü
Islak imzalı
Direniş mektubunu emanet bırakıyorlar
Çoruh'un çocuklarına...*

4 saat süren on dört kişinin yer aldığı bu silahlı direnişte kelle avcılarının elleri ilk kez boş kalıyor. Soluk alış verişlerimiz normal line dönmüştü artık. Bugün hayatta kalmamıza sebep olan DSB'ye sonsuz şükranlar. Çatışmanın verdiği moral yüzlerimizde, “yaşamak güzel şey be kardeşim” diyebilmenin gülücüğü dudaklarımızda. Haydin kalkalım YOL'lar bizi bekliyor. Kaldığımız yerden devam uzun yürüyüşe.

Daha demincek cigaralarını zayi eden kondisyon fakirlerine de ikramım olsun birer cigaram. En keyifle tütürülen cigaralar bunlar. “İç birinci ol devrimci...”

III. BÖLÜM BAĞLI ELİM

Devrimci Yalnızlık

81 yılı bahar aylarından başlayarak yaz boyunca da devam eden özel operasyonel bölge olmuştur Ardanuç ve Şavşat ilçeleri. Kır-salda belli sayıda direnişçinin bütün olumsuzluklara karşın bölgede örgütlü bir şekilde inatla tutunmaya devam etmesi, cuntacıları çıldırtmaya yetiyordu. Karşı taraftan da yer yer yaralanmaların olduğu büyüklü küçüklü çatışmalar gerçekleşmiş, ondan fazla muhbirin cezalandırıldığı eylemler yapılmıştı. Buna karşın Türkiye'nin herhangi bir yerinde böyle somut, açık direniş hattının olduğu bir mahal kalmamıştı. Bu yüzden bu küçük coğrafya çok yoğun şekilde hedef olmuştur. En sonu Karakayalar'daki kısasa kısas büyük çatışma ejderhaya kuyruk acısı vermişti.

Biz hepten yaşam kaygısına düşüp, halka yönelik siyasal eylemsel çalışma yapamaz hale geldikçe bu defa onlar esaslı bir kitle desteği bulmaya başladılar. Tabi ki bunu Türkiye'de genel olarak edindikleri çok baskın siyasi inisiyatife paralel bölgede de köylü desteğini yedeklemeyi becerecek paramiliter taktiklerle beceriyorlardı. Onların bu profesyonel çabalarını boşa çıkarabilecek karşılığı hakkıyla veremeyince, bu çabalarının başarılarına kendi pasifize olmuş tutumumuzla davetiye çıkarmış da oluyorduk. Paramiliter taktiklerle köyleri, köylüleri 3-5 gruba bölüp her birinin nabzına göre şerbet verecek şekilde davranıyorlardı. Siyaseten gerici, devrimcilerle karşı olan kesimleri iyice cesaretlendirip yer yer silah desteği de vererek onları pervasızlaştırıyorlardı. *(Aslında bu çabalara koruculuk uygulamalarının ilk örnekleri de denebilir.)* Devrimcilerden yana olan feodal yakınlarımız ya da olası demokrat aileleri onların yardımlarıyla provoke edip hepten yılgınlığa düşürüyorlardı. Ailelerimizin içinde bile gedik açmayı başarmışlardı. Geri kalan en geniş köylü kitlesine ise tam saha presle göz açtırmayıp devrimcilerin işinin bittiği imajını oluşturmaya çalışıyorlardı.

Bütün bunların yanında, Şavşat'ta da Ardanuç'ta da ağır darbeler alındı. Ardanuç'ta 81 Haziran-Temmuz ayları itibariyle tamamen paralize olmuştuk. Bu dönem belki de yaşadığımız en tehlikeli ve en çetin dönemimizdi. Tehlikesi derken bu kadar baskı altında artık aç,

bitap kalınmaya başlayan bir eşikte silahlı genç insanların bir takım apolitik eylemlilikler gösterebilmesi riskinden bahsediyorum. Gittikçe yalnızlaşan örgütsüzleşen silahlı bir insan bence en tehlikeli insandır. Ancak geçmişimizde o 2-3 yılda edinmiş olduğumuz devrimci ahlak, devrimci tavır ilişkin donanımımız bizi böyle eşkiyalık-vari eylemlere tenezzül ettirmemişti. Hatırlıyorum temmuz sonunda Irmaklar Bölgesi'nde tekrardan toparlandıktan sonra bir sebze bahçesinden Atilla'nın kendi inisiyatifi ile patates, soğan, domates gibi şeyleri toplayıp getirmesi Yücel Abi tarafından esaslı eleştiri konusu yapılmıştı. "Bu işler domatesle başlar ucu nereye çıkar Allah bilir" diye kıyasıyla bu küçük makul hırsızlığı, adam akıllı eleştirmişti.

Karşı kampın medya, iletişim ve bütün imkanları kullanarak yaptığı kitle çalışması artık ilk sonuçlarını vermeye başlamıştı. O döneme kadar gizliden sonrasında açıktan yapılan muhbirliklerin yerini fırsat bulduklarında devrimcilere karşı fiili müdahalelere bırakılmıştı. Bu güveni edinip devrimcilere karşı şiddet kullanmaya cesaret edebiliyorlardı artık.

Karakayalardaki çatışmadan sonra, Gürbüz'le ben birlikte düşmüştük. Yağmurun ve sisin oluşmasıyla Zekeriya Köyü'ne girmeye çalıştık, başaramadık. Köyde karakol vardı. Komandolar tarafından taciz edildik, taciz edilince sisin sayesinde yardım alamadan dağlara doğru yürüyüp devam ettik. O kadar zirveye çıktık ki, haziran ayı olmasına rağmen karda yürüyorduk. Sürekli yağmur yağıyordu. Gece olunca Danzot'un Yaylası'na indik. Yaylacılar henüz çıkmamış, yaylanın birine girip ateş yakıp ısındık, o geceyi orada geçirdik. Akşam olmasına yakın Danzot'a girmeye çalıştık, başaramadık. Köyde epey bir asker vardı. Yağmur ve sis devam ediyordu. Bizim hiçbir şey yemediğimiz altmış saati bulmuştu. Bütün yağmur üstümüzden geçiyordu. Köye yaklaştığımızda anladık, meğer komandolar köyün üstlerinde operasyon yapıyormuş. Sis biraz açıldığında bir köylü bizi gördü. Gürbüz'ü tanıdı başladı aşağı köye doğru koşmaya, canımıza tak etmiş, Gürbüz'ün de çıkarıp adama doğru iki el ateş etmesiyle köyün içinden her taraftan ateş edilmeye başlandı. Kırssalda her yerde asker ve köylü varlığıyla o kadar yoğun operasyonlar yapılıyordu ki en son en riskli bölge ilçe merkezine inmeye karar verdik. Biz köyü geçip Mükerr'den Ardanuç Merkez'e ulaşmayı tasarlarken tekrar yaylaya çıkmak zorunda kaldık. O gece gene yaylada kalıp ertesi günün

akşamı daha dikkatli Danzot Köyü'nü geçmeyi başardık. Günler oldu, aç acına yürüyoruz. Yağmur durmadan yağıyor. Gecenin yarısını çoktan geçmişiz. Her yan zifiri bir karanlık. Kışımızdaki donlar bile ıslanmış. Çok mecalsiziz buna karşın hareket halinde olduğumuzdan üşüdüğümüzü fazla hissetmiyoruz. Sicim gibi yağın yağmur sindirmiş ikimizi de, boynumuzu iyicene içeri çekmişiz. Boynumuz öylecene kala kalmış. Omuzlar düşmüş, sağa sola dönüp bakmıyoruz bile, başlar önde sadece bir ayar yürüyoruz. Mük'er'in altına doğru ilerleyen alabildiğine çamur olmuş şose yolundan ilerliyoruz. Kolayımıza öyle gelmiş. Gene de güvenliği elden bırakmamaya bakıyor, yirmi metre aralıklarla yürüyoruz. Bazen o önde bazen ben. Silahlar ellerimizde, günlerdir onlar da ıslanıyor. Fişekler de ıslanmıştır. Ateş etsek patlamayacak muhtemelen. Yorgunluktan yarışın sonuna yaklaşan maratoncular gibiyiz, içgüdüsel hareket ediyoruz, beynimiz emir üretmiyor. Tökezlesem bir düşsem zor toplanır kalkarım ayağa. Hiç konuşmuyoruz birbirimizle, birbirimize seslenmediğimiz bir saati geçmiştir belki de. Aklım sadece iki saat sonra kapısını çalacağımız abiye takılıyor. Bize kötü davranıp eve almamasını düşünmek bile istemiyorum.

İstem dışı ara sıra üst dudağımı yalanıyorum. Alnımdan, burnumun kenarlarından süzülüp gelen kendi tenimde hafif tuzlanmış, ekşimsi yağmur sularını yalanıyorum. Böylelikle ağzımı tatlandırıyorum sanki. Yalanması kolay, üst dudağımın bıyık yatağı daha halen sarı sarı tüylerin hâkimiyetinde. Bıyık sakal hak getire henüz. Kaç gün oldu tütünümüz de yok. Ne giderdi şimdi ince kıyım, katranı bol Haravul tütününden ciğerlere bayramlık okkalı sarılmış birer cigara.

Dellenmiş Bulanık Deresi, sığmıyor yatağına, gürültüsü ürperiyor insanı. Ankliya'nın beton köprüsüne vardığımızda camilerden hoca efendilerin namaza çağıran ezan sesleri bastırmaya başladı derenin gürültüsünü. Biz köprüyü geçip Esentepe Mahallesi'ne tırmanmıştık ki cemse gelip köprüye üç komandoyu nöbetçi bıraktı. Saniyelerle kurtulmuştuk. Sabahın ilk ışıklarıyla taa üç gün önce Danzot'un yaylasında kafama koyduğum evin kapısını çaldım. İlçenin Haravul tarafında sırtta tek bir ev. Ata dede komşusu o kadar politik bir insan da değil kendisi. Hayır dese yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Ne yürüyüp gidebilecek takatimiz ne de gizlenecek bir yer kalmış. Ya teslim olacağız ya da birkaç saate kalmaz bizi görüp, Haravul'un düzlerinde keklik gibi avlayacaklar.

Gürbüz benim arkamda, ben heyecandan adamın tepkisi ne olacak diye dudağımı ısırıyorum. Abi uykulu gözlerle kapıyı açtı, tereddütsüz, “ooo köylüm buyurun buyurun” deyip çok normal, korkusuz, sıradan misafirler gibi bizi içeri aldı. Benim halen heyecandan içim içime sığmıyor. Bu çok normal buyur etmenin sonu nereye çıkar diye düşünüyorum. Yenge de kalktı. Bizim vaziyetimiz, görüntümüz fena halde bozuk. Hemen yemek koydular yedik. Arkadaşın kim diye sordu söyledim ismini. Üstümüze eski bir şeyler verdi, sabah saat sekiz gibi bizi çatıya çıkardı. Karnımız doydu bizi uyku bastı. Ne olur ne olmaz diye Gürbüz’e dedim “*ben biraz uyuyayım sen nöbetçi ol*”, uyandığımızda ertesi gün ikindi sıralarıydı. 20 saat deliksiz uyumuştuk. Kalktığımızda evde birileri vardı, sessiz akşama kadar bekledik. Akşam eve inip sıcak yemek yedik. Abi bizi çarşının kenarında tam bir buçuk ay boyunca sakladı. Birisine bir hayat borçlu olmak tam da böyle bir şey. İyi insanlar bitmez. .

Koruculuğun ilk öncülleri sayılacak yer yer silahlandırılmış köylülerden bahsetmiştim. Kenan’la biz ayrı düşünce Kenan akşama kadar köyün kıyısında bekleyip akşam olunca yiyecek yardımı edinmek için köye giriyor. O köyü de pek tanımıyor. Köy öncesinde H. Yaşar’ın çalışma yaptığı bir köy. Köyün genelde güvenilir bir köy olduğunu H. Yaşar Abi’den bizzat duymuştuk. Arkadaş biraz o güvenle rahat hareket ediyor. Çok da yorgun ve günlerdir aç. Köy nöbetçileri ani bir hareketle üzerine atılıp silahını kapıyorlar. Ayaklarını, kollarını iplerle bağlayıp bir ahırda direğe doluyorlar. Arkadaşa o gece sabaha kadar İsa muamelesi yapıyorlar.

Bir grup yıllardır devrimcilere karşı içlerinde biriktirdikleri olanca kinle arkadaşına yapmadıklarını bırakmıyorlar. Arkadaş merhametsiz mujiklerin elinde sabaha kadar öyle bir kaba saldırganlığa maruz kalıyor ki, sabah komandolar teslim almaya geldiklerinde derin nefes alıp “*ohh be kurtuldum*” diyebiliyor.

Kenan ile ben içeride aynı koşu da kaldık. Dışarıda beş yıla yakın ticari ortaklık da yaptık. Birbirimizin her şeyini aşağı yukarı gizlisiz saklısız biliriz. Her bir konu hakkında ciddi ciddi ya da geliş güzel alkole bulaşmış sohbetlerimiz de olmuştur. Ama bu yakalanma mevzusu o kadar içimize oturmuş o kadar kabul edemediğimiz konudur ki, aramızda hâlâ bugün yasak bir konu gibi durmaktadır. Travmatik bir konu. Kompleksimizden bir gün olsun bu konuya

girmişliğimiz olmamıştır. Bu köylü ihaneti aramızda dillendirmeye bile cesaret edemediğimiz aleni bir sır gibi durur.

Bu köylü kurnazlığı, merhametsizlikleri bundan belli değildi sadece. Taa “Nurhaklar’daki” ihbarın, Kızıldere’deki ispiyonculuğun atında da onların imzaları vardı. Onları en çok seven onlara en çok güvenen Kaypakkaya’yı da onlar jurnallemişti. Dahası Artvin’de ki bütün ölümlerde bu köylü kurnazlığının açık gizli ihbarcılıkları vardı. Düşünün bir ahırda bir direğe bağlanmış ağzı yüzü dar-madağın komşu köyden genç bir devrimci, yer mekân Ardanuç. Daha 6 ay önce böyle bir sahneye Allah’ın kulu inanmazdı.

Bizim ve teorimizin onlara dair ne kadar uçsuz bucaksız güveni ne kadar derin halis duyguları vardı oysaki. Peşin hükümlüydük onlara güvenmek ve sevmek konusunda. Onları devrimimizin temel müttefiki saymışlığımızdan belliydi bu hallerimiz.

Ahh bu Çinliler. Köylü uyanıklığıyla dünyaya olmadık kötü ürünler çıktılar. En sonuncusu Sinovac oldu. Taa baştan proletaryanın ideolojisini köylülüğe indirgeyip milliyetçiliğe soslayıp fabrikalarda 100 dolara emekçilerin canlarını çıkarıp dünyanın görüp görebileceği en ucube rejimi dünyaya komünizm diye pazarladılar.

Neyse ki sonraki yıllar içerisinde devrimin amiral gemisi saydığımız bu sınıf Özal’ın da altın dokunuşlarıyla küçük üretimlerinden de cayararak büyük kentlerin varoşlarında Lümpen Proleter oldular. Dahası solun çoktan sürgün edildiği bu alanlarda makarna mercimeğe tav olup dini tarikatların sair efradı oldular gönüllüce. Türkiye solu da böylelikle yıllarca kan davasına dönen, “*köylülük devrimde temel unsur mu tali unsur mu*” gibi bunaltıcı yersiz tartışmadan azat oldu.

Kenan’ın yakalanma mevzusunu hatırlatmamın esas sebebi cuntanın ilk yılı dolmak üzereyken özellikle Şavşat ve Ardanuç’ta devrimcilerin hiç sarsılmayacak gibi duran otoritelerinin ne hale geldiğini çok net ortaya koymasındandır. Böyle bir süreçte bize kapısını koşulsuz açıp aylarca misafir edebilecek iyi niyetli cesaretli insanları milyonda bir denk getiremezdin Ardanuç’ta. Ama o bize denk gelmişti. Olamaz bu kadar güzel şans. Biz abinin evinde hiçbir sıkıntı çekmeden gelişen olayları günü gününe takip ediyorduk.

Arif Turanlı haziran başında Karakayalar çatışmasından bir hafta sonra Borçka yolunda vurulup düştü. Arif’in bir çocukluk arkadaşısı Arif’i anlatırken ondan “kızıl yüzlü mahcup delikanlı” diye

söz ediyordu. Neden mahcup tavırlı olacakmış Arif? Ortada mahcup olacak birileri varsa o da bir bütün Ardanuçlular ve Ardanuç örgütüdür. Biziz esas mahcup olması gerekenler. Borçka Dev-Genç'in bu kadar güzel emanetine sahiplik edemeyen biz. Bu yüzdendir o takip koşullarında kala kala bir baba evi duldasına sığınmak için taa Ardanuç'tan Borçka yollarına düşmesi ve o yolda vurulması. *(Taner Okumuş'un ilkbahar hep çocuk kalacak kitabında vurulmadan önceki son uzun yürüyüşünde yaşananları Sabri Çamur anlatıyor).*

Sırasıyla haziran, temmuz aylarında K. Kavak, İ. Akbaba, O. Top, Ş. Karataş, F. Kara, A. Kaya, S. Çamur ve B. Çavuş yakalandılar.

Arif Turanlı (1962-11 Haziran 1981)

Operasyonların bir nebze gevşemesiyle ev sahibini de artık daha fazla yormamak için helalleşip evden yeniden araziye çıktık. Kala kala ikimiz kalmışız iki aydır hiç kimseyle ilişkimiz yok. Bize en yakın Vedat ile Hasan Yaşar'ın hayatta kaldığını biliyoruz. Bütün enerjimizle onları bulmaya odaklandık.

Gece saat 2 gibi Bulanık Köyü'nün altında Andonoz denen mevkide dere yoluyla giderken açık virajın tam karşısında 3 kişinin geldiğini gördük. Karartı şeklinde onlarda bizi gördü. Onlar bize, "Dur! Teslim ol çektiler". Biz de onlara. Biz Gürbüz'le yola tam siper olup, "Teslim ol" uyarılarımıza devam ediyoruz. Onlarda aynı

şeyi yapıyorlar. Gerilim had safhada, silahlar patladı patlayacak. Allah'tan Gürbüz'le Vedat aynı köyden, birbirlerini çok yakın tanıyorlar. Bir ara bana bu ses Vedat'ın sesi olabilir diye fısıldadı. Ben bu defa "Vedat" diye bağırdım. "Siz kimsiniz" diye karşılık verdi. İsimlerimizi verdim koşarak birbirimize sarıldık. Mutlu son. Olamaz böyle güzel bir tesadüf.

Aylardır başımıza gelebilecek en güzel şey gerçek olmuştu. Hele bir de kılavuzları Muhittin Abi, ilk defa o gece tanış olduk ondan sonra ki hayatlarımızın yaban çileği.

Ağustos ayı boyunca Bulanık, Zekeriya, Göleşen üçgeninde kalıp geride kalan arkadaşlarla ilişki kurmaya çalıştık. En sonunda Anç'taki bir ilişkiden Irmaklar tarafındaki arkadaşlarla iletişim kurduk. Günler sonra Irmaklarda buluştuk. Bizden başka sağ salım kalan arkadaşların hepsi oradaydı. Hem bu darbelerden sonra neler yapabiliriz sorusuna yanıtlar arıyor hem de ortaklı büyük bir sığınak kazıyorduk. Bütün o bahar yaz yıldırıcı yoğun operasyonların sonunda geride kalanlar; Yücel Abi, Vedat, Hasan Abi, Elyesa, Erşan, Tuncer, Mustafa, Nizamettin, Necla, Atilla, M. Ekrem bir de Gürbüz kalmıştı. Özünde onlarca insanla çıkılan yolda Ardanuç'ta hepi topu on üç kişi kalmıştı.

Fahri Abi'nin yokluğu artık kanıksanmaya başlamıştı. Giden insanlar gitmiş oluyor ve buna alışılıyor bir şekilde. Her şey bir yana hakikaten de abi tadında hep gülümseten güldüren anılar seçkisi sunup ayrılmıştı aramızdan.

En darmadağın olduğumuz anlarda kim söyleyecekti şimdi Behiye Aksoy'dan bir garip yolcuyu makamında kemansız piyanosuz;

*"Bir garip yolcuyum hayat yolunda
Yolunu kaybetmiş perişanım ben
Mecnun misali gurbet ellerde
Ümitsiz sevginin kurbanıyım ben
Yalan dünya her şey bomboş
Hancı sarhoş Yolcu sarhoş"*

Ya da bir şiirdi hayat dudaklarından dökülen;

*"Analar yaman, yiğit analar
Yürüyorlardı şehitler kortejinde
Saf saf"* diye okuduğu.

Bu zor koşullarda, bu kadar eleştiriye hevesli insanların başında samimiyeti tartışmasız kabul gören kaç kişi sayabiliriz acaba. Onun kişiliğine dair hiç kimseden olumsuz tek bir söz bile duymadım. Gülmeye, güldürmeye her an hazır bir abi samimiyeti ile çıkıp gitmişti hayatımızdan dürüstlüğü adaletini söylemeye bile hacet yok. *(Bir tek bana pek fena cimri davranmış bir köy sorumluluğu bile vermemişti.)* o da oldu, mevkilerin de bir ehemmiyeti kalmamıştı zaten artık.

Tam bir takım oyuncusu, iyi bir takım kaptanıydı. Kendisi için değil takımı için bütün enerjisini ortaya koyup takımın başarısından beslenen çelebi bir imece ustası. En sonu artık takımı için faydalı olamayacağını anlayınca şamatasız ayak sürümeden kendi kendine kırmızıyı çekip gitmeyi tercih etmişti. Onun içindir ki yürüyüşe devam eden arkadaşların kalbinde bıraktığı bir büyük hüzdü.

Yücel Abi'yi ilk kez görüyordum. Ben çok popüler olmuş insanlar konusunda ilk karşılaşmamda hep hayal kırıklığı yaşamışım. Yücel Çiftçi de bu duyguya kapılmadım. Onca yıpratıcı yenilgilerle dolu bir sürecin sonunda hiç telaşe bir hali yoktu. Bilakis serinkanlı ve ne yaptığını ne yapacağını bilen bir kararlılıktaydı. Fahri Abi'nin takım oyunculuğundan çok onda kendine güveni bir hayli fazla 10 numaranın hakkını vermeye çalışan takım kaptanı tavrı vardı. Hep karşı kaleyi düşünüp riskli hareketlerden kaçınmadan gerekirse rakip takımın alayını çalımlayıp olmadı, en son kendime de bir çalım basarım diyecek kadar özgüvenli, deli bir yetenek olduğunu anlamak için insan sarrafı olmaya bile gerek yoktu. Şairin dediği “Şarabi Eşkîyalardan” biri. Devrimci politikleşmiş eşkıyaysa, o eşkıyanın politikleşmiş halidir. Kafası her an yeni bir isyanı örgütlemeye odaklı yorulmak bilmez bir asi.

12 Eylül'ün ilk yılı dolarken demoralize halimize meydan okuyan bir kişi eklenmişti hayatımıza. Macera daha yeni başlıyor dercesine.

Kırdaki hayatımız bir yılı doldururken bari bir il sorumlusu görebilseydik, uhdemiz ne mümkün haldeydi halen.

Yapılacak şeyler belliydi aslında yeniden alışık olduğumuz bölgelere dönüp yeni yeni ilişkiler peşinde olacaktık. Genelde yaptığımız beş kişilik sığınaklar yerine sıkı operasyonlarda sadece saklanıp kalmak amaçlı içerilerinde en az bir ay yetecek konserve

türü yiyecek depolanmış, bir veya iki kişilik sığınaklar yapılacaktı. Yücel Abi sorumluluk üstlenip herkesle tek tek ilgileniyordu. Zaten sonrasında da bütün bölgeleri bir bir turlamıştı.

Bir de yedi sekiz sayfalık A4 kağıdına teksir edilmiş ne ara yazılıp dağıtıldığı belli olmayan hareketin geneline ilişkin bir değerlendirme yazısı elden ele dolaşıyordu. Altında yeniden toparlanma inisiyatifi gibi bir imza vardı. Muhtemelen eskiydi ve belki de metni kaleme alanlar da yakalanmışlardı.

Yazının sonu, “ülkemizin dağlarındaki militanlarımızı oligarşinin köpeklerine boğdurmayacağız” diye kalbe de kulağa da pek hoş gelen bir söylemle bitiyordu. Arkamızda önümüzde er geç bize de el atacak birileri var inancıyla yeniden bölgelerimize doğru yola koyulduk.

Eskiden beşerli gruplar halinde hareket ederken şimdi ikili en fazla üçlü gruplar halinde hareket ediyorduk. Sadece saklanma amaçlı yeni tip cep sığınakları inşa ettik. Ama artık ne yapsak yapalım halkla ilişkiler bazında zemin ayaklarımızın altından kayıp gitmiş gibi duruyordu. Eylülle birlikte bu kez daha da güçlü operasyonlar dönemine girdik. Artık tutunamıyorduk. Neyse ki Yücel Abi önceden Kars-Ardahan bölgesine iki kişiyle geçip bazı kayda değer ilişkiler örgütlemiş. Biz Ardanuç’ta artık tutunamaz olmuşken, onun davetiyle topluca iki gecelik yürüyüşle 10 kişi olarak o dönemdeki operasyonel denetime göre çok kalabalık, riskli sayılacak bir yolculukla Ardahan’a gittik.

Komandolar Ardanuç’u hallaç pamuğu gibi atarken biz Yücel Hoca’nın sayesinde Ardahan’da evlerde ense kebab yaptık. Ardanuç’ta kod ismi kullanmazdık. Herkes herkesi tanıyor nasılsa. Ardahan’da Yücel Abi, hemen herkese bir kod ismi taktı. Benim adım Oktay. Kısaltarak Oko diyorlardı. Tek hecelik boyuma posuma uygun. Vedat (Arafat) esaslı bir benzerlik var. Bir tek puşi eksik. El-yasa (Kemal) dokuz numara kalın gözlükleriyle Yaşar Kemal esinlenmesi sanırım. Necla (Gülay) bence alakasız, özensiz, sıradan bir kodlama. Erşan (Özbil), Mustafa (Ethem) alakasız, Mustafa’nın hallerine göre çok yaşlı ve hantal bir kod ismi. Atilla (Taner) uyar mı uyar. Hasan Yaşar (Nazım) uyarı var. Tuncer Irmak’la Nizamettin’in kod isimlerini hatırlayamadım.

Artık son güz, yaylacılar inmiş. Bir gün bir sıkıntı oldu, hepimiz Şavşat’a sırtını vermiş bir yaylaya geceleyin çekildik. Yaylanın

içinde ocağı yakıp Yücel Abi'nin gelmesini bekliyoruz. Rahatlık batmış ya. Yaylanın kapısında bir tatlı kaşığı gibi metal kaşık ilişik duruyor. Vedat, *"bakalım kaşığı kim vuracak?"* dedi. Allah'ını seven ateş ediyor. Dersin çatışma var. Tam Yücel Abi yaylaya yaklaşmış. Sesleri duyuyor hemen oracıkta tam siper beklemeye başlıyor. Son güz soğuğu epey bir üşüyor. Üstüne üstlük çok da tedirgin oluyor, biz pusuya mı düştük diye. Neyse yarım saat sonra sessizlik olunca geldi çıktı yaylaya.

"Neydi bu patapat arkadaşlar?", içimizden birisi *"kaşığa ateş ettik,"* dedi. Biz hepimiz oturuyoruz. O karşımızda ayakta burnundan soluyor. Sinirden kelimeleri yuta yuta söyleniyor. Elleri belinde gözlerini kısmış iyice başladı saymaya, *"Arkadaşlar siz ne halt ediyorsunuz Allah aşkına. Gelmiş sığınmışız buralara. Ya biz çok akıllı olmak zorundayız arkadaşlar"* herkesin yüzüne daha eğilir gibi yapıp kod adıyla iyice zum yaparak *"Ok, Kemal, Arafat öyle değil mi?"* El cevap, *"öyle hocam."* Gülay, Taner, *"Abi, Nazım Abi sen yapma bari yaşını başını almış adamsın."* *"Haklısın hocam."*

Bu kadar olur onun kızgınlığı. Dönüp baktı kapıya, *"Vurdunuz mu bari kaşığı, onu da vuramamışsınız."* Yazık.

"Arkadaşlar ne yapacağız şimdi?" der normal tavrına yatay geçiş yapardı hemencecik. Yücel Abi'nin tarzı böyleydi. Sinirden tansiyonu tavan yapsa bile duygularını kontrol eder, erkenden barışırdı.

Bu eylül ayı operasyonunda tek bir kayıp bile vermeden yirmi gün içerisinde Ardanuç'a tekrar döndük. Yücel Abi iki kişiyle orada kaldı. Geldikten sonra Hasan Yaşar'la, Nizamettin Budak, Artvin Merkez'e geçtiler. Maalesef orada da yakalandılar.

İşin sırrı gerillacılıkta bir halde sığınıp dinlenecek, tedavi olunacak, güvende bir art bölge olmazsa olmaz bir şey. Kandilin kadri.

Operasyonlar sür git devam ediyor, ekim, kasım boyunca biz durmadan köşe bucak haldeyiz. O değil bu halimizle bu ortamda kışı atlatmamız imkânsız. İl sorumlusu hasretliğimiz devam etmekle birlikte aniden bir şey oldu. Vedat, Gürbüz, Necla, Şavşat'a tayin oldu. Adam faal anlamış olduk.

En son Ardanuç'ta kasım gibi iki grup kalmıştık. Atilla, Elyasa, ben, yeni yetmeler grubu da denebilir. Bir de Erşan, Tuncer, Mustafa'dan kurulu örgütsel ilişkilere de daha hâkim biraz da birbiriyle

de akrabalığı olan hafif meşrep feodal bir grup. Zaman zaman buluştuğumuz oluyordu ama aramızda disiplinli bir ilişki yoktu. Bir gün Şeytankala Ormanları'ndayken o güne kadar duyup duyabileceğim en negatif sözler Erşan'ın ağzından döküldü. Utana sıkıla örgütlü bir amacın kalmadığını, bu ortamda hakkında ağır suçlamalar olmayanların teslim olabileceğini diyebilirdi.

Devrimciliğin içeriğinin tamı tamına kriminalize işlerle karıştırma hali. Aslında olay o günkü koşullarda var olan kıt olanakları (biraz da kendilerinin daha çok hakim olduğu) paylaşmayı istememe tavrı bence. On dört aydır cuntaya karşı kırsalda mücadele içerisinde bulunmaktan daha başka ne gibi mühim bir eylemcilik ola ki? Zaten o grupla limoni olan ilişkiler bu sıra dışı diyalogdan sonra hepten koptu. Değeri çok ama çok kuşku devrimci yalnızlık.

Ertesi gün kendi köyüme geldim. Annemle görüştüm hoş beşten sonra ne düşündüğünü sordum. Annem, *“na düşünecam, gafami galdi”* dedi. *“çok yoruldun, teslim olmak da bir seçenek ne dersin”* diye sordum. Direk, *“yani biz bu kadar şeyleri o mendeburların merhametine sığınmak diye mi çektik”* dedi. Bu şekilde güvenoyu almış oldum. Öptüm elini aldım duasını sarılıp ayrıldık.

Karadeniz'e Sığamadık Ardahan'dayız

Yücel Hoca söylemişti, *“sıkıştığınızda Ardahan kapısı herkese açık, olanakları paylaşmamak gibi bir şey bizim kitabımızda yazmaz.”* Dağ kardan her an kapanabilir, Elyasa, Atilla, ben yürüyüp gittik Ardahan'a. Bize en yakın köye Kinzodamal'a yerleştik. Orada birkaç aile var sağ olsunlar bize yardımcı oluyorlar. Bir hafta falan öyle kaldık hocaya ulaşamadık.

Ardahan'la Ardanuç'u birbirine bu kadar uzak kılan aradaki Bülbülan Yaylası. Altı ay geçit vermez Bülbülan. İlk kez gördüm bu coğrafyayı, alışmış gözüm dağ tepe ormanlık arazilere. Baştan tedirgin oldum bu kadar engebesiz Ardahan'dan. Şartlanmışız bir kez kaçaklığa ya, nasıl sakınıp saklanır bu düzlüklerde insan, göz alabildiğince düzlükler. Köyler evler bile ilk bakışta fark edilemiyor. Tek kat evler, çatıları toprak kaplı sanki mahsus böyle kamufle etmişler. Soğuğu yiyince anladım bu mimarının sırrını. İnsanları tipik bizim Artvin insanı. Bizden biraz daha misafirperverlerdi. En fakirleri bile bizimle ambardaki yiyeceğini hiç düşünmeden birebir paylaşabilir.

O kadar vericiler. Biz de o zamanlar uzun yürüyüşlerde sürekli kalori eksilten genç insanlardık. Evin kadını sofraya ne koysa, biraz toylukta var, silip süpürüyoruz çabucak. Hoca en son uyardı, *“burada insanlar misafirin doyduğuna ancak önünde ekmeği kalırsa ikna olurlar. O yüzden gelen yiyecekleri silip süpürmece olmasın”* uyarısından sonra doymasak da doyduk rolü yapmaya başladık.

Elyasa durup dururken bir sabah dedi ki, *“gel seninle Hanak’a gidelim, orada kışı geçirebileceğimiz bir yer var. Atilla şimdilik burada kalıp Hocayla ilişki kurmaya çalışsın, gel biz ikimiz gidelim, sonra Atilla’yı da yanımıza alırız.”* Elimizde fazla bir seçeneğimiz yok. Ardahan’da, bizim Ardanuç’a göre demokrasi var. Gündüz falan yürümek çok riskli değil. İhbarcılık yaygın değil. 12 Eylül’ün ilk aylarından sonra tam bir sükunet hakim. Aranan taranan kimse kalmamış. Öğlen gibi yola çıktık epey zahmetli bir yolculuktan sonra sabah saatlerinde o köye vardık. Girdik eve ayaklarımız donmuş. Bizi çok güzel karşıladılar. Elyasa’nın ölmüş olan anasının kardeşlerinin evi. Babası sonradan bir daha evlenmiş. Gidip gelme ilişkisi uzaklık sebebiyle de çok fazla olmamış. Ayaklarımızı bile bütün itirazlarımıza karşın zorla kendileri yıkayıp açılmalarını sağladılar. Ben bu ilgi alaka karşında *“yırttık biz, burada bahar ederiz bir Allah’ın kulu da şüphelenmez”* diye düşler kuruyorum. Elyasa, yeğenleri sarılıp sarılıp öpüyorlar. Çok güzel bir şeyler yedik. Ben o aralıkta vurdum kafayı yattım. Ev sımsıcak, tertemiz yataklar, hemen uykuya geçtim. O gecenin yarısında çok derin uykudayken birisi beni dürtmeye başladı. Benim yorgunluktan kalkacak halim yok. En derin uykumdayım. Dürtme devam ediyor ben aldırıyorum. En son sırtımdan bir el yumruklamaya başladı. Baktım Elyasa *“kalk gidiyoruz”* dedi. Dünyalar başıma yıkıldı. Aslında bu tür şutlanmalara alışığız da bu defaki çok ağır oldu. Ardanuç’tan beri üç gün yürümüştük bu menzil için. Kalktım, parkamı giydim, başımı gözümü iyicene sarıp sarmaladım, silahımı alıp çıktım. Ev köyün en üst tarafında. Hava buz gibi. En az -15 derece. Moraller eksi bin beş yüz. Köyün Ardahan’a doğru tarafında küçük bir dağ, tepe gibi yükselti var orası karla kaplı. Elimde değnek köpek havlamaları arasında arkama bile bakmadan hoşça kal demeden yürüdüm gittim. Ev halkından kadın erkek üç-dört kişi Elyasa ile arkamdan yürüyorlar. Evden iki yüz metre kadar açılmışlardı, öpüşme seremonisi başladı, ufak

yollu yalandan salya sümük ağlama sesleri de geliyor. Hem kovarım hem ağlarım. Elyasa ortalarında giysileri de kalınca robot gibi biri başlıyor öpmeye sarılmaya yorulduktan sonra ötekine devrediyor. Öteki ötekine bu fasıla epey bir sürdü. Elyasa ortalarında bir tepki de vermeden dönüp duruyor, bir süre sonra bu kuşatmayı bir hal işi kırıp yürüyüp geldi. Onlar geri döndüler. Bana yetiştii, hiçbir şey konuşmuyoruz. Arkadaş yanaklarındaki uzun uzun öpüşlerden kalan ıslaklıkları siliyor. Bir sitem koymanın zamanı *“oğlum düpedüz paketlediler, daha bu kadar neyin öpüşmesi, yalanmasıdır?”* onun ağzından usulca *“oğlum bir boş konuşma sözleri döküldü.”* Sustum, hava ayaz mı ayaz, soğuktan insanın gözleri yaşıyor. Daha on saat önce gelmiştik, bir hal işi bu yol gerisin geri nasıl yürünür, o değil gidecek somut bir adres de yok. Moraller sıfır yürüyoruz öylesine. Ardahan istikametine.

Ertesi gün hava kararırken Ardahan’ın Beberек Köyü’nde Keşif Dayı’nın evine ulaştık. Yücel Abi sonraları bütün ilişkilere kod adı verecekti. Keşif Dayı (Komutan) olacaktı. Yücel Abi’nin hafif yollu akrabası. İki ay önce operasyonda geldiğimizde ikimizde o evde bir hafta kadar kalmıştık. Komutan bizi çok güzel karşıladı. Resmen VİP muamelesi görüyoruz. Uzun yürüyüşten geldiğimizi anladı. Biz Artvin’den geldik ayağı yapıyoruz. Akşam yemeği gaz eti, formada patates, yoğurt, göğermiş peynir üstüne demli çay. Rüya gibi bir sofrа. Yücel Abi’yle ilişkilymiş gibi davranıyor, mevzuu çaktırmıyoruz. Derken Komutan çözüldü. *“Bir iki güne kalmaz Yücel illa uğrar bize”* dedi. Bu cümlemin açılımını Hoca gelene kadar burada kalabilirsiniz diye yorumladık. Rahatladık, vurup kafayı yattık. İki gün sonra Hoca meğер Atilla’yla buluşmuş, ikisi birden çıkıp geldiler. Sahnenin bizim için Türk filmlerindeki mutlu sondan aşağı kalır yanı yok.

Konuştuk ettik, kışı Ardahan’da evlerde ya da ev sığınaklarında geçireceğimiz söylendi. *“Sıkıntı yok çok güzel ilişkiler oluşturmaya başladım, buradan doğru tekrar ayağa kalkacağız. Ayrı gayrı ne demek. Biz birlikte biziz.”* İçerikli konuşmadan sonra biz iyicene gevşeyip rahatladık. Demiştım ya devrimcilik onun ruhunda var. Bir oğlu bir kızı var eşi var. (Elyasa’nın da üç kızı var bu arada) insanda bir yorgunluk, usanmışlık belirtisi olmaz mı? İlla ki olur. Ama onda inanın olmaz. Biz insanları örgütlemeyi, ikna etmeyi bir iş gibi görür ona göre davranırız. Beni şahsen sıkır insanlarla durmaksızın ilgilenmek.

O bir insanı ikna etmek için günlerce dil dökebilir. Ayrıca ikna etme konusunda hiç kimsede olmayan Allah vergisi bir yetenek vardır onda. Değnekten devrimci yapılabilir.

O kışın Ardahan, Çıldır, Hanak hattında resmen devasa bir örgütlülük oluşturdu. Ama biz misafir oyuncuyuz. Mevzuya bir hayli Fransız, ağırlıkla olayın yeme içme tarafındayız.

Hatırlıyorum baktı biz çok fazla atıl kaldık örgütsel ilişkiler içerisinde, ilk defa birisi bize yazı yazın dedi. “*Uzun uzun geçmiş değerlendirilmesi ve bundan sonra yapabileceklerimiz konusunda herkes birer değerlendirme yazısı yazsın, sonra bunları tartışıp, ortaklı bir metin çıkaralım,*” dedi. A4 kâğıdına on sayfalık bir değerlendirme yazısı yazdım. İçeriğini çok hatırlamıyorum. Ama içinde bol bol hamaset ve ajitatif sloganvari şeylerin olduğu kesindir. Ahan da benim hayatımda mektup ya da okulda yazdığımız kısa bildiriler haricinde uzun metraj yazım tek bu yazıdır. Şu an bu yazıyı edinmek için neler verilmez ki.

Hoca, öğretmen ağırlıklı bir yapı oluşturdu. Daha önce demiştim ilişkiler içerisinde herkese bir kod adı verme inceliğini. İlişki-deki insanların da kod adları var. Bizim haricimizde herkes ismiyle, cismiyle, köyüyle, okuluyla birbirini tanıyor. Ama Hoca’nın koyduğu kod isimleriyle birbirini çağırıyorlar. Hoca’nın ilişkideki insanlara koyduğu kod adları bir defa çok havalı, şaşalı oluyordu. Öğretmenlere de içlerinde kala kalmış uhdeyi kanatan akademik isimler koyuyordu. Doktor, doçent, Prof. gibi. En azı asistan oluyordu.

Yücel Abi diyelim Prof.’a bir şeyler izah ediyor, adama o kadar sahici “sayın profesörüm” diye hitap ediyor ki ve bu adı alan kişi de bu rolü o kadar içselleştirmiş ki yandan dinleyen üçüncü kişi hakikaten bu herhal Ankara Üniversitesi Akademi heyetinden sanır. Herkes sahici, o rolünü o kadar benimsemiş. Ne hikmetse bu Türk toplumunda oldum olası bir akademi hayranlığı var.

Düşünün, dini formasyon alanlara bile, aynı unvanlar veriliyor. Allah birdir ile başlayıp, Hz. Muhammed onun elçisidir, kesinliğiyle biten bir alanda bile temelini kuşkuculuk oluşturan eleştirel aklın bilimsel mecrasında tamamen batı ve uluslararası menşeli unvanlar kullanılıyor. Daha inandırıcı olsun diye. Oysa o alanın bilgelerine verilmiş unvanlar belli. Hoca, Hafız, İmam, Molla, Şeyhülislam yok ama onlar illaki Prof. oluyorlar.

Bizim Hoca'da uyanık tabi, farkında olayın. 1981 Ardahan kışında bol keseden akademik unvanlar dağıttı. Pırasa doğrar gibi. Bugünkü YÖK bile bu kadar bol elli olmamıştır. Çok sonraları kurulan Ardahan Üniversitesi'nde bile bizim örgütteki kadar akademik kariyerli öğretim görevlisi yoktur.

Çok güzel insanlardılar. Bize o günün Türkiye'sinde çok değer verip, çok iyi misafir ettiler. Hayatta olanlara sağlıklar, göçüp gidenlere rahmetler diliyorum.

Oradaki örgütlenme başarısını o kadar kanıksadık ki Artvin'de cunta sonrasında yaşanan yenilgi, ölümler ve baskılarla geçen süreci bir çırpıda unutup aynı şeyleri biz de Artvin'de, Ardanoç'ta yapabiliriz zannına kapıldık. Atilla ve Elyasa ile konuşup dönmeye karar verdik. Biraz da atıl halimiz sıktı bizi. Resmen Hoca'ya da insanlara da fazla yük oluyoruz hissine de kapıldık. Hocaya gitmek istiyoruz, gidip bu yapıya paralel yeni Ardanoç ayağı oluşturalım düşüncemizi götürdük. Makul karşıladı. İşe yaramayan hallerimizden belki de biraz usanmıştı. 1982 yılı Nisan ayının biri ikisi olabilir, tekrardan yola revan olduk.

Yücel Abi ile aramızda son kez kısa bir konuşma oldu. *“Arkadaşlar çok akıllı olmalıyız, her zaman çok dikkatli olmalısınız, orası burası gibi değil sıcak bölge, ihbarcılık çok yaygın ona göre gafil avlanma olmasın. Aranızda ast üst sorumluluk ilişkisi önermiyorum, yoldaşlık hukuku her tür hiyerarşik ilişkinin üstündedir. Birbirinize çok değer verin gerçekten de çok önemlisiniz.”* (Bu son dediği çok önemli çünkü bizim harekette iki kişi yan yana gelse hemen birisi sorumlusu ilan edilir, böylece arkadaşlık hukuku da yok edilirdi.) Teçhizat varlığının önemli bir kısmını da bize verdi. Atilla boy farkıyla Sten, biz de birer on dörtlü aldık.

Bir Daha Ardanoç

Nisan'ın henüz başı, dağda bir iki metre kar var. Telefon tellerini ellerimizle tutabiliyorduk. Telefon direklerini takip ederek, bata çıka meşhur 2800 rakımlık Bülbülhan Yaylası'nın zirvesine ulaştık. Bütün Bülbülhan kar altında, tam zirvede durup dinlendik. Akşam olmak üzereydi. Ta aşağılarda Göleşen'in mezraları yemyeşil tablo gibi karşımızda. Yanı başında ormanlıklar, altı ay oldu ağaç görmeyeli, ağacı bile özliyor insan. Dürbünle Muhittin Abi'nin, Abit

Abi'nin, Ağzem Abi'nin içerileri insan sıcağı evlerini görüyoruz. Bacaları tütüyor, üçlü seçenek istediğimize gidebiliriz. Önümüz baş aşağı, en fazla dört saat sürer. Heva Köyü'nün üstüne kadar yine karda yürüyeceğiz, hedeftesin bekle bizi Muhittin Abi.

Karanlık olmuştu eve girdiğimizde, özlemişiz birbirimizi sarıldık ettik, hoş beş yıkandık paklandık, yenge yemek koydu bir güzel yedik. Evin içi sıcacık, çay da içtik. Bir iki saate ancak ısındı içimiz. Muhittin Abi rahat durur mu buldu kuzu gibi dinleyici kitlesini, ortamın bir boşluğundan faydalanıp başladı repertuvarının en baş parçasına.

Dere kenarından geçtim

Soğuk sularından içtim

Ben bu derde nereden düştüm

Bilememmm bilememmm yarr bilememmm

Yenge kızdı, “*çordan düştün çordan, çocuklar yorgun bir fırsat ver yatsınlar.*” Kavalı çıkarıp uzunçalar solo performansına başlamıştı ki, ben horlamaya başladım. Allah Atilla'yla Elyasa'ya sabırlar versin. Bitmez bu solo performansı. Koyun olsan sabredemezsin. Bizimkiler el mecbur saygıyla çıt etmeden dinleyecekler. Bir saati kesin.

Ardanuç'a döndükten sonraki üç ay boyunca Ardanuç'un altından girip üstünden çıktık. Irmaklar, Mükler, Danzot, Haravul, Konaklı, Ardanuç Merkez dâhil her yerde ilişkiler bulup geliştirmeye çalıştık. O kadar yorulmuş, yıpranmış bir Ardanuç vardı ki, bu göl daha bir hayli zaman maya tutmaz demeye insanın dili varmıyor, göz görüyor ama gönül kabul etmiyor. O kadar ihtişamlı devrimci geçmiş varken yalnızlaşan hallerimizi.

Bu sıralar bizim onlarla ilişkimiz yok. Ebral Karagöz, Özcan Kahveci, Erdal Timur, Cavit Kaya, Vedat Coşkun, Esral Karagöz, Necla Usta, Yücel Kaya ve G. Toptan'dan oluşan Şavşat grubu. Alattin Demirci'nin öldüğü, Şerafettin Çelik'in yaralı yakalandığı bir çatışmadan sonra geride kalan Hopa grubundan Adil Turan ve Gülpaşa Vayıç'i de yanlarına alarak toplam 11 kişilik bir gurp Sovyet topraklarına sığınıyorlar. Ya orada kalmak ya da oradan sığınmacı olarak Avrupa'ya geçmek amacındalar.

Bizim arkadaşları alıyorlar Batum Cezaevi'ne, yerel yöneticiler gayet de iyi davranıyorlar. Tedavilerini de yapıyorlar. “Talebinize

cevabı Moskova yani Sovyet Prezidyumu karar verecek” diyorlar. Sanırım bir hafta kadar cezaevinde tutuluyorlar. Bir hafta sonra Moskova’nın kararı geliyor, asla kata namümkün.

Sonra bizimkilerin silahlarına el koyup sınır dışı ediyorlar. Akabinde de sınır dışı ettikleri noktayı muhtemelen MİT’e bildiriyorlar. Arkadaşlar bu tarafa gönderilince hemen operasyona uğruyorlar. İçlerinden sadece bir ilişki vasıtasıyla Ebrar Karagöz, G. Vayç, A. Turan, Cavit Kaya, Erdal Temur bir de Necla yurt dışına Almanya’ya çıkmayı başarıyorlar. Bunların içinden Erdal ve Cavit sonradan Almanya üzeri Filistin’e döneceklerdir. Geride kalanlar da hemen alınacak fakat operasyonlar sebebiyle zaman yetmiyor. Özcan Kahveci, Vedat Coşkun, Esral Karagöz, Yücel Kaya bir de Gürbüz Top Borçka-Hopa hattında yakalanıyorlar. Zaten de silahsız külahsız haldeler. *(Gene Taner Okumuş’un İlk Bahar Hep Çocuk Kalacak isimli kitabında Vedat Coşkun, Özcan Kahveci bu hikâyeyi ayrı ayrı anlatıyorlar.)*

Hatırlıyorum her gün ana haberlerde, televizyonlarda gösterilirdi. Kara kara Rayban gözlüklerinin arkasına saklanmış, camları siyah filmli limuzinlerle Kremlin Sarayı’na sabah gelip akşam giden barış içinde kapitalizmle bir arada yaşama politikalarının erbablarını. Yedi kişilik Sovyet Prezidyumu, hiç umursamadan ilk önce bizim arkadaşları sınır dışı ettiler sonraki yıllar hiç kavgasız, gürültüsüz kendi berbat komünizmlerini sattılar. Önce reklamcı Gorbaçov’u, sonra sarhoş Yeltsin’i başa getirip dünya halklarının vicdanlarındaki kalan son umut kırıntılarını bitirip ardından da sarı Putin’i eski Sovyet Coğrafyası’nın başına bela edip inzivaya çekildiler. Pek güzel, temiz iş.

Bu bizim arkadaşları teslim eden Sovyet Prezidyumu tasfiye olup berbat komünizmleri ortadan kaldıktan 12-13 sene sonra Çavuş’la (O. Aksoy) sınırdan kaçak yolla sığır geçirmek maksadıyla Gürcistan’a gittik. Daha şehre girer girmez bizi Lenin, Stalin heykelleri, duvarlarda da Komsomol propaganda yağlı boya resimleri karşıladı. İçimizde bir uhde var ya her şeye, her yapıya illa beğenelim peşin hükümüyle bakıp duruyoruz. Çavuş illaki her şeyi beğenme konusunda daha istekli bir ruh halinde. Her gördüğü şey için kendisi de fazla inanmadan hayranlık belirten bir takım sesler çıkarıyor. Ben en son dayanamadım, çıktım “Çavuş Allah aşkına gördüğün hiçbir insan

yapısında estetik diye bir şey var mı?” Çavuşun canına minnet, “Ola Çeçen doğru diyorsun, anasını skm. Her şeyleri Ceneviz işi bunların.”

Derken şehrin içinde dolaşırken Batum’un orta yerinde büyükçe umumi bir tuvalet gördük. Çavuş’un içeri girmesiyle çıkması bir oldu. Noldu dedim. Şaşkın şaşkın *“yav Çeçen bu nasıl iş, tuvaletlerin ne kapısı var ne bacası, herkesin malı ortada.”* Girdim içeri baktım tuvaletlerin oturulup yapılan yerleri, taşları var ama etrafları tamamen alam açık. Herkes oturmuş yan yana hacetler ortalıkta, barış içinde bir arada işlerini görüyorlar. Yıl 1990’lar yorum size ait.

Ne insan kalitesi, ne asayiş, hizmet sektörü ne de insan eliyle yapılmış hiçbir şeyin kalitesi Türkiye’yle kıyaslanabilecek kalitede değildi.

Bütün bir insanoğlunun biricik umudu Ekim Devrimi’nin yerine geçirdikleri bu ucube rejimin yaratıcıları insan hakları, demokratik Sosyalist değerler insanoğluna umut saçan ne varsa hepsini öteleyip dünyadan habersiz kendi yarattıkları ahmakça reel politikalarıyla çekip gittiler dünya halklarının başından. Darısı ÇKP’nin başına olsun. Sonrasında belki insanlık kendine yeni bir demokratik, sosyalist yol açar umuduyla...

Ardanuç dışında bütün bir Artvin’in devrimcilerden arındırılmasından sonra artık çember bizim için iyiden iyiye daralıyordu. Ebral Karagöz’ün altı kişiyle önce Artvin’i sonra Türkiye’yi terk etmesi sonucunda bir il sorumlusu görebilme umutlarımız da nihayetlenmişti artık. Neyse ki sonraki yıllar, harika adam kardeşi Esral’ı tanımış olup onu referans alarak Ebral hakkındaki negatif duygularımızı da pozitif çevirdik.

Şavşat hattının tamamen çökmesinden iki ay kadar sonraydı, 1982’nin Ağustos ayında dayımın evine gittik. Bizim grup Atilla, Elyasa, ben. Dayım önemli bir kaza geçirmiş hem ona da geçmiş olsun deme maksatlı. Gece sabaha karşı eve girdik, bizi tereddütsüz buyur ettiler. Ev iki katlı ahşap bir ev, dayımla görüştük ettik sonra bizi üst odaya aldılar. Biz yatıp uyuduk. Öğlen odada yemek yedik. Odanın kapısı ahşap, zaman içerisinde deforme olmuş tam kapanmıyor. Alt katta kalabalık bir misafir topluluğu geçmiş olsuna gelmiş, bir aralık yengeme dedim, *“aşağıdaki kasetçaların sesini biraz daha açın, bizim sesimiz aşağı inmesin.”* Öyle de yaptılar.

Derken bir çocuk geldi kapının aralığında bizi gördü, biz tedirgin olduk. Çocuk gitti, babasına söylemiş, ardı sıra babası geldi. Arnavul’lu soy ismi Yazıcı olan genç bir adam, amcasının oğlu Erdem Yazıcı bizim davadan içeride tutuklu, ondan falan da bahsettik, yirmi dakika kadar sohbet ettik. Rolünü iyi oynadı. Tedirgin olmamıza sebep olacak bir açığına tanık olmadık. Dayım sakatlanınca “ona yardıma geldim” diye orada olmasını gerekçelendirdi. İndi gitti. Yengem geldi durumu söyledik “yok” dedi “sıkıntı olmaz. Onlar bizim akraba, yardıma geldiler, siz rahatınıza bakın, korkulacak bir şey yok.” Biz iyice rahatladık.

Bu konuşmanın üstünden bir saat geçmemişti ki, evin hemen yanındaki caminin hoparlöründen, “*teslim ol*” çağrısı yapıldı. Saat gündüz iki gibi. Hemen fırladım odanın tek camından dışarı baktım. Başıma kaynar sular döküldü. Etrafımız tamamen kuşatılmış, küçük ekin tarlasının ve yanındaki meyve bahçesinin içinde tam siper olmuş, namlularını bize çevirmiş komandoları gördüm. Öylece kala kaldım. Onlar bana bakıyor ben de onlara bakıyorum. Askerler eller tetikte öylesine bakıyorlar. Avına bakan bir avcı açlığında değil gayet insanca bakıyorlardı. Öylece bakıştık bir süre. Ardından anons tekrar edildi. “*Üç dakika içerisinde silahları atıp teslim olmazsanız ateş altına alınacaksınız.*” Hayatımda kendimi bu kadar kötü, bu kadar çaresiz hissettiğim olmamıştır. Kendi kendime dedim bu hikâye burada biter. Ev ahşap ev bir ateşe başlasalar ilk dakikada üçümüzü de öldürürler. Bizim “şerefe” ateş etme fırsatımız bile zor. Çabucak kendi kendime çatışmaya girmeme kararı aldım. Bu arada anons devam ediyor. “*Süreniz doldu ateş emri verilecek.*” Döndüm arkadaşların yanına, “*ne yapalım ne diyorsunuz?*” Atilla kaptı Sten’i “*çatışalım*” dedi. Elyasa çekimser kaldı bir şey söylemedi (onun durumu bizden kat be kat zor, üç kızı var geride, eminim hepsi tek tek gözünün önünden geçiyordu). Yalan değil, benim de anlık hiç ölesim yok. Anons iyice sıklaşmaya başladı, süre falan çoktan aşıldı ama hiç ateş etmediler. Opsiyonlu davranıyorlar. Operasyonun başındaki komutanın inisiyatifi. Başkası olsa ateş emrini verip hemen işi bitirebilir. Arkadaşlar dedim “sahada aşağı yukarı sadece biz kaldık, çatışsak sadece ölmüş oluruz, gelin çatışmayalım, ölümümüz bu saatten sonra ne ifade edebilir ki?” Odada ölümcül bir sessizlik oldu. Kolay değil o güne kadar hep çatışmaya kurulu aklımızdan cayma

fikri. Bunu düşünmek başka söylemek başka. Söyleyince rahatladım biraz. Sanki bu benim kararım onları da rahatlatmıştı. En azından beş on dakika içerisinde oracıkta ölmeyecektik. Gerisi Allah kerim. Bu arada anons devam ediyor. Kaçınıcı kez bu son uyarımız ateş emri vereceğim dediler bilmiyorum. Arkadaşların, benim söylemimden sonraki suskunluğundan sonra ben kapıdan bağırdım. *“Tamam ateş edilmesin, teslim oluyoruz.”* Üstümüzde ufak notlar yazılmış kağıtlar vardı, neydi önemi hatırlamıyorum hemen evin ortasında onları yaktık. *“Evin hanımı gelecek silahları ona teslim edin”* diye anons ettiler. Ben dedim *“arkadaşlar, Ardahan’daki insanlar dahil hiçbir ilişkiyi söylemek yok. Yardım kaynağımız konusunda ailelerimizi söyleyeceğiz, bir yıldır kalan arkadaşlarla ilişkimiz yok, nerede olduklarını bilmiyoruz, sorguda direnme hattımız buradan doğru olacak. Gerisi atış serbest.”* Yengem geldi, silahları teslim ettik. İlk önce benim adımla anons ettiler, ilk sen çık diye. Arkadaşlara son kez baktım balkona çıktım. Balkondan aşağı merdivenlerden inmeye başladım. Ellerini başının üstüne koy diye emir verdiler, koydum. Alt evin her yerinden namlular üstüme doğruldu, irkildim, sandım vuracaklar. Merdivenlerin yarısında yüksek sesle bağırarak bir konuşma yaptım. Biz devrimciler olarak diye başladım söze. *“Çatışmama kararı aldık, herhangi bir ateş açılırsa bu tek yanlı bir katliamdır. Bunu herkes böyle bilsin”* diye bağırdım. *“kes kes kes”* diye askerler üzerime atladılar. Merdivenler bitmişti. Evin dışına alıp, toprak zemine yüzükoyun yatırıp, arkadan ellerim ve ayaklarımı iplerle sıkıca bağladılar. Tek bir fiske bile vurmadılar. Arkadan arkadaşlar sırayla geldiler, onları da yüzükoyun yatırıp iplerle bağladılar. Meğer aceleyle gelirken kelepçe almayı unutmuşlar. Köyde buldukları iplerle bağladılar bizi. Operasyonun başında Harun Başçavuş var, üç yıldır Ardanuç’ta görev yapıyor, her yeri avucunun içi gibi biliyor. Bizi yakalamaya gelirken de araçların sesini duyar kaçarsınız diye dere yoluyla gelmiyor. Mükerr tarafından geliyor süratle, kasetçaların sesinin yüksekliğinden de faydalanıp o sıra ağaçtan düşüp kısmi felç olmuş yatalak dayımı çıkarıp, evi de çatışmaya bir güzel hazırlamış. Bize tek bir fena söz bile söylemedi, insanlar toplanmış arazide kötü pişirdiğimiz yanık ekmeği havaya kaldırıp *“alın size devrimcilerin yediği ekmekler bunlar, bunları mı yiyip devrim yapacaklar”* diye bir konuşma yaptı. Köylüler alkışlarla destek verdiler kendisine.

Kendisi ve muhtar hemen önümüzde, köylüler on beş metre kadar daha arkada saf olmuşlar, hem tutanak falan tutuyor, hem de muhtarın duyacağı şekilde durmadan muhtara küfür ediyor. Muhtar MHP tandanslı birisi, karakolla arası iyi, Harun bunu iyi biliyor. Buna rağmen bize hiçbir şey demeden durmaksızın ona küfür ediyor. Anasını avradını sinkaf ettiğim muhtar, bunlar bu köyde ne geziyor, durup durup böyle küfrediyor, muhtar da her defasında emredersin komutanım diye cevap veriyor. Tutanaklar falan tutuldu, iki üç şarjör G-3'lerle havaya şerefe ateş ettiler. Ardından sloganlar patladı, *"Harun Paşa çok yaşa, Kenan Paşa çok yaşa."* Tam cemseler hareket ettiğinde bir köylü evinin köşesinden tempolu bağıırıyordu *"yaşasın faşistlar yakalandı."* Hayat bu kadar garipliklerle dolu. İki üç yıl önceki çalışmalarda en azından adama faşistin kötü bir şey olduğu belletilmiş, bizi faşist yerine koysa da bu da bir şey.

Aşağıdaki mahallede toplanan köylülerin önünde cemseler durdu, cemsenin arkasına gelip köylüler bize hem küfrediyor hem de tükürür gibi yapıyorlardı. Orada da yüksek sesle bir konuşma yapıp, *"gün gelecek, devrimcilere böyle davrandığınız için utanç duyacaksınız"* diye bağırdım. Bir sakallı bize doğru daha çok yaklaşıp küfrederek temasta bulunmak isterken Elyasa olduğu yerden elleri, ayakları bağliırken ilkel deniz canlısı foklar gibi adama doğru yeltenip, *"ibne sen göreceksin"* diye tehdit etti. Adam hemen kaçtı oradan, az sonra Başçavuş Harun'la birlikte geldi. Harun, pis pis sırtıp, *"aşağıda karakolda kim neyi görecektir"* diye kafa salladı, tehdit etti. Derken araçlar dere yoluyla Ardanuç'a hareket etti. Ardanuç'a girerken akşam olmak üzereydi. Cemseler durmadan korna çalıyor, askerler elleriyle üç işareti yapıp, üç üç üç diye tempo tutup bağıırıyorlardı.

Karakolun önüne dizdiler bizi, seyirlik şeyler gibi. İnsanlar toplandı, herkes Harun'u tebrik ediyor, kutluyorlar. Meğerse Harun Başçavuş tayin olmuş gidiyor, evinin eşyası bile kamyonu yüklenmiş, en son icraatı bizi yakalamak oldu. Belki de o yüzden bize karşı askerden kaynaklı hiçbir kötü muameleye müsaade etmedi. Yeterince saygılı davrandı, onu zaten karakolun önünde en son görmüş-tük, başka hiç görmedik. O gece muhtemelen Ardanuç'tan ayrıldı.

Biraz sonra üçümüzü de hücreye koydular, büyük sınav öncesi insanın beynini yakacak bir stres altındayım. Birazdan başlayacak sorgu sualin Müslümanlık inancındaki kabir azabı imtihanından geri kalır yanı yok. Devrimci irademiz kuvvet versin, direnç versin hepimize, kalan arkadaşlarımıza zeval, ziyan getirmeyelim, ekmeğini yediğimiz güzel insanlara mahcup olmayalım. Gerisi elle gelen düğün bayram...

IV. BÖLÜM

DİLİM BAĞLI

Sorgu-Sual

Karakolun önünde çok kısa bir süre sergiledikten sonra havanın da kararmasıyla karakolun liseye bakan arka tarafındaki kapısı penceresi ızgara demirden yapılmış küçük, beton hücrelerine aldılar üçümüzü birden. Daha dün yamacına sırtımızı dayayıp dünyaya efelendiğimiz yüce Kürdövan'ın eteklerinden toplaşıp gelen Horhot'un Deresi'nin hemen yanı başındayız. Yazın ortası dere küçülmüş iyice, ses etmeden akıyor kendi kendine. Ortalık sessiz, ağustos böceklerinin ve vak vaklayan kurbağaların gürültüsü dolduruyor geceyi. Kör sinekler zapt etmişler her bir yanı, ısırılmalarına itiraz bile etmiyorum.

Lise binasının üst taraflarındaki kumluk tepelere dizilmiş tek katlı evlerin perdelerinden sızan sarı ışıkları görebiliyorum. 23 Nisan Mahallesi'nin sakinleri belli ki rutin, sıradan bir yaz akşamını yaşıyorlar. Akşam yemeklerini yemişler ya da henüz yiyorlardır. Onlara göre heyecansız, sükûnetin hakim olduğu her zamanki gibi bir Ardanuç akşamı.

Akasya ağaçlarının gizlediği okulun bahçesi koca karanlık bir boşluk gibi seçiliyor hayal meyal. O bahçe ki ne çok kızın oğlanın teneffüslerde volta vururken ilk göz temaslarına, sonrasında da büyük aşklarına yataklık etmiştir. Derenin üstünden okul tarafına uzanan, kim bilir kaç kez üstünden geçip gittiğimiz derme çatma asma köprü bile seçiliyor.

Hey gidi Ardanuç Lisesi; bütün heybetli karartısıyla duruyor tam karşımızda, parasızlıktan öğle öğününü derme çatma kantininde ince belli çay bardağıyla 50 kuruşa verilen Atatürk leblebisiyle geçiştirdiğimiz, iki bisküvinin arasındaki lokum tadında günlerimizin geçmiş olduğu lise.

Babacan, tatlı sert Memioğlu otoritesine karşın ilk Marksist formasyonumuzu edindiğimiz Fahri'lerin, Gürsel'lerin, Özbin'lerin, Asım Keser'lerin, sıralarından gelip geçtiği dahası onlarca devrimciyi mücadeleye kazandırmış olan bir kutsal mabet,

Hey gidi Ardanuç Lisesi; bahçesinde, koridorlarında devrimci sloganların eksilmediği,

Devrimçi tarihimize dair her özel günün mutlaka en azından bir forumla hatırlandığı,

Boş geçen derslerin illaki sınıf içi devrime dair seminerlerle değerlendirildiği,

Bir zamanlar faşizmin f'sine bile hayat hakkının tanınmadığı, Ardanuç'un lisesi.

O tarihi taş binası nelere tanıklık etmedi ki dile gelse de anlatsa bir bir.

Belki de hiçbir zaman o görkemli zamanlarına dönülmeyecek bir daha,

Belki de hiçbir zaman edebiyat derslerinin arasına sıkıştırıp Nazım'dan *Saman Sarısı* şiirini okuyacak bir Süreyya Aydın'ı olmayacaktı bir daha.

Ardanuç Lisesi ıssız, bahçesi ölümcül sessiz bu saatte,

Belki on yıllar sürecek korkak, yitik, apolitik yıllara hazırlanmaya başlamış kendisini. Ne yazık.

Küçücük beton bir hücre burası. İçeride uzunlamasına duran alçakça tek bir oturak var. Üçümüz yan yana ancak sığıyoruz. Biz henüz ele geçmiş yabancı canlılar gibi sokulmuşuz birbirimize. Kalplerimiz göğüslerimizi dövüyor son hızla. Atilla'yla, Elyasa'nın ortalarındaım. Her ikisinin de kalp atışlarını duyuyor gibiyim. Ah büyük korkunç yalnızlık. Ele geçirmiş bizi. Döve döve öldürseler oracıkta bir sahiplik edelimiz çıkmaz.

Daha dünkü o büyük görkemli devrimci Ardanuç'un geçmişinden hiçbir iz bile kalmamış mıydı? Çoğu da sürecin mecbur kılmasıyla sempatizanlıktan kır gerillalığına yatay, hızlı geçiş yapmış olan biz üçümüzden mi sorulacaktı o görkemli devrimci geçmişin hesabı şimdi. Bu kadar yük bize göre biraz fazla ağır değil miydi? Züccaciye dükkânındaki fil gibi iki yılda her şeyi kırıp geçmiş kontrolsüz faşizm ve biz yeni yetme üçümüz. Çok orantısız bir eşleşme değil mi?

Bir büyük tedirginliktir şimdi içimizde büyüyen. Korkmuyorum, çekinmiyorum diyen küllüm yalancıdır. Hiç konuşmuyoruz birbirimizle. Tam da sözün bittiği yerdeyiz. Ele geçmeden hemen önce bakışlarımızla helalleşirken sözünü vermiştik ağızımızı nasıl sıkı tutacağımızın.

Artık şimdi yiğitlik sözünde durmakta.

Akranımız askerler sabırsız, hücrenin etrafında aç yırtıcılar gibi dönüyorlar. Parmaklıklardan yetişebildiklerince uzanıp vuruyor, küfürler ediyorlar. Laf atıp, birazdan başlayacak falakanın haberini veriyorlar gülerek neşeyle. Aldırmıyor, duymuyorum söylediklerini. Birazdan nasıl bir işkence tezgâhına alacaklar kafam hep ona odaklı. Sprinterlerin starttan hemen öncesi gibi konsantre ediyor, o büyük sınava hazırlıyorum kendimi.

Böyle yirmi dakika geçmemiştii beni karakolun çarşı tarafına bakan girişteki ön odaların solda olanına aldılar. Odanın camları da perdeleri de alam açık. Gözlerimi bağlamadılar, gözlerim de açık.

Karakolun önünden geçen araçların olanca gürültüsü içeriye doluyor. Yürüme geçen insanların konuşmaları bile duyuluyor. Oda büyükçe sayılacak bir oda. İçeride beş asker, iki sivil bir de bir komutan var. Komutanın makam odası sanırım. Arkalığı yüksek, deriden koltuğuna oturuyor izleyici gibi. Benimle daha çok siviller ilgileniyorlar. Bağırış çağırış hakaret hiçbir şey yok. Askerin biri falaka malzemelerini getirip komutanın masasına koydu. Orta yerdeyim ben. Hepsiz izbandut, içlerinde bir ben küçük kaldım. Çok konsantreyim, küçük cüsseme karşın biraz dik durup kendimce alan hakimiyeti kurmaya bile çalışıyorum. Falaka malzemeleri lalettayin değil. Standart, imalat işi. Belli ki demirbaş. Kürek sapından daha kısa düzgün yuvarlak bir ağaç, palaska benzeri haki renk yetmiş beş cm uzunlukta, kalın kumaş bir malzeme, iki de haydar adını verdikleri el tutulan yerden uç tarafına doğru orantılı kalınlaşan düzgün beyz-bol sopasından biraz küçük ağaç sopa.

Ben olacıklara çok odaklandım, kulaklarım çınılıyor, söylenenleri duymuyorum bile. Gerginliğimi heyecanımı gizlemeye, korktuğumu belletmemeye çalışıyorum. Onların davranışları rutin, sakin, heyecansız. Belli ki birazdan başlayacakları eylemi belki de yüzlerce kez yapmışlar. Sıradan bir işin bir eylemin öncesinde gibi davranıyorlar. Onların bu kadar rahat tavırları sebebiyle bunlar bu falaka faslını fazla uzatıp beni çok zor durumlara sokmayacaklar hissinde kapıldım. Çünkü kindar davranmıyorlar. Belki diyorum adet yerini bulsun diye öylesine bir şeyler yapacaklar. Asıl sorgu sual Artvin’de yapıyor diye duymuşuz zaten.

Tam o arada sivil polislerden birisi adımı söyleyerek “bizi uğraştırmayacaksın değil mi? Senden kalan arkadaşların saklandıkları

yerleri söylemeni istiyorum” diye söze başladı. Ben odanın sessiz atmosferine uygun, kurumuş dilim damağımla hangi arkadaşlar diye homurdandım. “Burada soruları ben sorarım. Sen onları çok iyi bilirsin” diye karşılık verdi yine sakince. Bu kez ben heyecanımı da bastırıp nefesimi kontrol ederek daha inandırıcı olmak çabasıyla vurgulu bir şekilde, “bir yıldır hiç kimseyle ilişkimiz yok, bir yıl önce herkes başının çaresine baksın dendiğinden beri üçümüz birlikte hareket ediyoruz.” Kendimce ikna edici açıklamama devam ediyordum ki eliyle kes işareti yapıp dudak ucuyla “sus” dedi.

Gene çok nazikçe, “hazırlayın Tarık’ı” deyip dışarı çıktılar. Odada sadece askerler kaldı. Askerler ben ne olduğunu anlamadan son hız beni sırt üstü yere indirdiler. Ardından da çabucak lastiklerimi, çoraplarımı çıkarıp yana attılar.

Ayak bileklerimi düzgünce yan yana getirip o haki renkli kalın kumaş malzemeye bağladılar. Sonra sopayı ayağıma doladıkları malzemeye ayaklarımın arasından geçirip ortalayıp sopayı bir tur döndürdüler. Ayak bileklerimin kemikleri birbirini kıracak kadar sıkıca kısıp aldılar. Sopianın iki başında iki asker, ayaklarımı kendi bel hizalarına kadar kaldırdılar. Omuzlarım ve kafam yere temas ediyor. Diğer iki asker sağlı sollu ön tarafta durarak son hız vurmaya başladılar ayakaltlarıma. İlk darbeler indiğinde kendim o kadar konsantreyim ki hiçbir acı duymadım. Sanki darbelerin indiği ayaklar benim değil. Yalnız bacaklarımın çok hızla sarsılıp, ayaklarımın uçlarının istem dışı kıvrandıklarını gördüm. Beş, onuncu darbeden sonra korkunç acılar duymaya başladım. Ayaklarımdan beynime kadar yayılan dayanılmaz acılar. Sıktım kendimi. 50-60. darbeye kadar sesimi çıkarmadım. Askerler yaptıkları işin ustasıydılar. Sesim neden çıkmıyor ona da kızıp daha bir hırsla daha da seri indirmeye başladılar sopaları. Benim çığlıklarım zemberekten boşanırcasına kendimi de ürküten bir acayip haykırıyla odayı da aşırıp yakındaki evlerin açık pencerelerinden içeri dolmuştur herhalde. Tam o esnada komutan içeri girdi hızla, askerler duraksadı kızgınca, “*Ne bağırtıyorsunuz tıkeyin ağzını çıkmasın sesi*” deyip gene dışarı çıktı. Ben birazcık nefeslenmiş oldum bu arada. Başımın üstündeki beşinci asker en az üç gündür su görmemiş çoraplarımı topaç yapıp ağzımı açtırarak ağzıma tıkadı. Çorapların yaridan çoğu ağzımda, kalanı ağzımın dışına taşmış vaziyette tekrar vurmaya başladılar. Sonrası yine

korkunç, bir insanın dayanamayacağı acılar, ağzımın da kapanmasından sonra sadece burun deliklerim vücudumun yüksek oksijen talebini karşılayamaz oldu. Boğulur gibi oluyor, ürkütücü boğuk boğuk sesler çıkarıyordum. Her darbeye yere temas eden omuz ve kafamı acıdan istem dışı yukarılara kadar kaldırıyor sonra sertçe betona indiriyordum. Bunu gören beşinci asker kafama var gücüyle çökerek bu tehlikeli çırpınışlarımı engelledi. Belki 100-130 kadar darbe yemiştım canhıraş çırpınışlarımın sonucu ayaklarım falaka malzemesinden kurtuldu. Polislerden biri içeri daldı, ben yerde kelimenin tam anlamı perişandım. Düzensiz, yetersiz soluk alış verişlerimin gürültüsü odayı kaplıyor. Kalbim kafesinden çıktı çıkacak. Askerler de nefes nefese kalmışlar. Bir yandan açmış oldukları kol düğmelerini kapatıyorlar. Askerlere, “*durun kenara, dışarı çıkın*” diye kızarcasına bağırdı. Herkes dışarı çıktı. Benim toparlanıp koltuğa oturmama yardımcı oldu. Ayaklarım hemencecik şişmiş, tamamen morarmıştı. Nefes rejimim çok kötü. Yüzme bilmeyen birinin düştüğü derin sudan tam boğulmak üzereyken kurtarılmış, nefes alış verişleri gibi kesik kesik hızlı nefes alıp veriyordum. Vücudumun yoğun oksijen talebine yetişemiyordum. Polis su istedi. Bir bardak su getirdi asker. Ben suyu yarıya kadar içebildim. Halen soluk alış verişlerim konuşamayacak kadar sık ve kesik kesik. Askerler benim nefesimi kesti açıkçası.

Kaçamak bakışlarla polisin tavırlarına bakıyorum, tavırlarında hiçbir değişme yok. Gene baştaki gibi sakın, kendinden emin benim halim onu hiç ama hiç etkilememiş. O kadar çekincesiz ve rahatlar ki perdeyi pencereyi kapatmıyor, bana göz bağı bağlamaya bile tenezzül etmiyorlardı.

Polis sakince konuşmaya başladı, “bak Tarık istediğim şeylere doğru cevaplar vermezsen bu acıya ölene kadar katlanacaksın. Ben de rahatsızım bu ortamdan ama askerin acıması yok ben de emir kulum bir yerde, Artvin Alay Komutanı aradı telefonla konuşturun adamları kalanları yakalayıp işi bitirelim dedi. Söyle arkadaşlarının şuan oldukları yerleri sen kurtul ben kurtulayım Artvin kurtulsun bitsin bu iş. Aptallık yapıp kendini ezdirme. Benim konuşturamayacağım tek bir adam bile yoktur. Sonra konuşursun yediğin sopaları, çektiğin acıları boşuna çekmiş olursun. Yakma kendini.”

Halen benim nefes alışverişlerim normal ritmini bulmuş değildi. Bu konuşma takriben ikna edici sözler ve vücut diliyle bir yirmi dakika kadar sürdü. Bu süre içerisinde ben hiçbir şey konuşmadım. Sadece derin derin nefesler alıyorum. Hiçbir cevap vermedim. Sakin konuşuyor, bana fena bir davranışta kendisi bulunmuyordu. Konuşmanın sonuna doğru ısrar edince bir ara usuleten “ben kimsenin yerini bilmiyorum” dedim. “iyi sen bilirsin” deyip hızla çıktı odadan.

Siyasileştiğimden beri Julius Fucik’in işkencelere direnişine öykünerek geldik bu günlere. Komşumuz Dimitrov’un yazdıklarının satır altlarını çize çize ezberlercesine bellemişliğimiz de vardı. Kaypakmaya’nın işkenceye karşı direnişini bilmeyenimiz yoktur. Ama okumakla sınanmak arasında esaslı bir fark var. Soyutla somut gibi. Kendi kendimi tartmama bile gerek yok benden ser verip sır vermeyen bir yiğit çıkmaz. Mütevazı hedeflerim var. Başından beri makul olanın peşindeyim. Tamam, falakanın acısı dayanılır gibi değil kaldıramıyorum da onca acıyı ağrıyı. Ama diğer taraftan istenilen şeyler çok daha ağır şeyler. Ardahan’dan iki ev desem birinden illa çıkacaklar, yakalanacaklar en kötüsü belki de çatışıp ölecekler. Peki, bunun hesabını kime, kendime nasıl verebilirim? Polisle 20-25 dakika süren diyalogdan sonra azcık kendimi toparlamıştım. Şu geceyi bir atlatayım diye kendi kendime söz veriyorum durmadan.

Polis dışarı çıktı, askerler içeri geldi. Askerler daha fazla bir hınçla üzerime abanıp, tekme tokat vuruyor hem de bir yandan ayaklarımı falaka malzemesine kısıp almaya çalışıyorlar.

Ayaklarımı kısıp alıp gene aynı çorapları ağızma tıkladılar. Ağızımdaki çoraplar çıkmasın diye elleriyle ağızma bastıran beşinci asker taktik değiştirmiş. Artık sadece çoraplara sahiplik etmiyor bir yandan elleriyle yüzümü, burnumu, dudaklarımı sıkıp duruyor. Aynı kaldıkları yerden sıradan yarım kalmış bir iş ve eylemi bitirmek üzere işe koyulurcasına başladılar yine vurmaya. Öncesinde hayatımda hiç falaka yememiştım. Öğrenciliğimde poliste ellerimden coplamışlardı. Ellerim de çok fena acımişti, kütük gibi şişmişti. Kollarımın canı o kadar gitmişti ki elini kaldır dediklerinde elimi kaldıracak gücüm kalmadığından bir elimle diğer elime alttan yardımcı olarak ancak kaldırabiliyordum. O zaman öğrenci eyleminden düşmüştüm polise şimdi ise, koşullar çok daha ağır.

Önceden duymuştum falakanın ilerleyen safhalarında ayaklar uyuşuyor, artık acı duymuyorsun diye. Bir yandan direnip dayanıyor bir yandan ayaklarımın uyuşmasını bekliyorum. Nafile onu söyleyen adam bence falaka falan yememiş, hangi uyuşma şimdi iş hepten dayanılmaz olmaya başladı. Ciğerlerim deli gibi oksijen istiyor, sadece burun deliklerimden yaptığım teneffüs yetmiyor. Burunum ta çocukluğumdan zaten kırık, burun deliklerimle doğru düzgün solunum yapamıyorum. Ha boğuldum ha boğulacağım. Çocukken bir defa zor karşısında bayılmıştım. O geldi aklıma artık bayılmak istiyorum.

Dışarıda ne yapıyorlar burada bu adamlara diye sorabilecek tek bir babayiğit bile yok. Bunu yakınlarımız bile yapamaz. O kadar sindirilmiş bir Ardanuç'tayız. Bir Allah'a bir başa kalmışız. Kurdun elindeki kuzu gibiyiz. Bu arada ikinci fasıla bitti ben de bittim. Hava sıcak, ben terlemedim. Demek böyle bir işkence karşısında insan vücudu kendi derdine düşüp terleme gibi bir refleksi bile öteliyor. Sopalı sallayan askerler adam akıllı terlemişler. Kollarının üst kısmıyla alınlarını siliyorlar. Ayaklarım yere inmiş, birisi en son bir tekme atıp küfür etti orospu çocuğu diye. Birinciden tecrübe ettim şimdi gene bir nefeslenme olacak çorapları çıkardılar ağzımdan. Göğüs kafesim inip inip kalkıyor.

Leş gibi orta yerde bırakıp odadan çıktı askerler. Halen bilincim, kuvvetim arkadaşları ele verecek bir seviyesizliğe düşmeyecek kadar yerli yerinde. Ve geçen her saniyenin lehime olduğunun farkındayım. Dakikalar geçtikçe kendime güvenim daha da artıyor.

Askerlerin odadan çıkmasıyla komutanla iki polisin başımda dikilmeleri bir oldu. O ana kadar mevzuya hiç girmeyen komutan ele aldı beni. Daha doğrusu ayaklarının altına aldı.

Beni yüzükoyun çevirip sırtımda, belimde, kığımın üstünde tepinmeye başladı. Hem küfür ediyor hem ara bir tekmeliyor, “geber-tecem ulan seni, hem yıllardır dağ taş bizi peşinden koşturucan hem konuşmuycan, öldürücem ulan seni” diye çılgına dönüyordu. Adamın sükûnetinden, sakinliğinden eser kalmadı. Adam kendi kendine tahrik oluyor, gelişi güzel tekmeler savuruyor yanımdan köşemden. Bir süre sonra polisler elleriyle dokunmadan ayaklarıyla iterek beni tekrar sırt üstü konuma getirdiler. Komutan bu kez inisiyatif kullanmaya başladı. Komutanın bu şekilde ön alması polislerin çok hoşuna

gitmemiş gibiydi. Komutan gidip iki adet silah getirdi. Birisi benim silahım 14'lü diye tabir edilen, yakalandığımda yanımda olan silah. Biri 7,65 bir silah. Mustafa'nın Ardanuç'un içindeki küçük bir çatışmada kaçarken düşürdüğü silah. Kimin bu silahlar dedi söyledim. Aferin dedi heh işte böyle konuşacan. Polisler şimdi bunları sorgulamamanın sırası mı der gibi bakıyorlar komutana. Sabah savcı gelip ifade alacak ona da söylemezsen gebertirim seni dedi. Ben sesimi çıkarmadım. Bir de sığınak söyleyeceksin dedi. Sığınağımız yok dedim. Sabit kaldığımız yer yok. Yaz olduğu için seyyar geziyoruz. Karanlık Meşe'de ormanın sıklık yerinde birkaç parça naylona sarılı eşyamız var ara sıra onları kullanıyoruz dedim. Sabah gidip o eşyaları alacağız tamam mı dedi. Tamam dedim. Naylona sarılı yola yakın bir yerde içinde istihkam malzemesi kazma, kürek, balta ve hızar vardı. Bir de piknik tüp, tencere iki de battaniye vardı sanırım. Kurban olsun bu kadarcık eşyamız size.

Büyük bir tatmin olmuşluk hissiyle bak bak böyle adam konuşturulur cakasıyla geçip koltuğuna oturup şapkasını çıkarıp terleyen alnını sildi. Sonra da kalktı dışarı çıktı.

Ben yerde yatar haldeyim. Herkes dışarı çıktı. Benimle konuşma seanslarını yürüten polis kaldı sadece. "Tarık lafı uzatmaya-lım" dedi. "O söylediğin şeyler boş şeyler, o silahın Mustafa'ya ait olduğunu biliyoruz zaten, öteki söylediklerinin de hiçbir değeri yok. Bize Yücel'lerin, Erşan'ların olduğu noktayı vericen mi vermiycen mi?", "ben artık dayanamıyorum bilsem söylemez miyim" dedim.

Kaymakam İşkenceyi İzliyor

Çağırdılar askerleri, yine aldılar ayaklarımı kısıp başladılar vurmaya. Tek değişiklik çoplarla vuruyorlar ayaklarıma 'Haydar-ları' bir kenara koydular. Bu malzeme değişimine neden gerek duyuldu bilmiyorum. Ama başından beri bana tercih yap deseler ben copla dövülmeyi seçerdim. Çoraplar gene ağzımda, ayaklarımın büyüklüğü ikiye katlandı artık. Komutan masasında, polislerse başımda dikiliyorlar. Ben büyük acı çekiyor, inliyorum sadece. Çırpınacak takatim bile kalmadı. Tam o sırada komutan açık cäm dan nasıl görmüş, kaymakam geliyor diye ayağa kalktı. Ayaklarımı falaka malzemesi ile birlikte yere bıraktılar. Çorapları ağzımdan çıkardılar.

Benim soluk alışverişlerim çok düzensiz. Bir çitanın ölümcül takibinden son anda kurtulan canlı gibiyim. Ciğerlerim göğsümü içeriden yumrukluyor sanki. Göğüs kafesim hatta karnımın kasları son hız inip kalkıyor. Kaymakamı duyunca içime ılık bir sevinç yayılmaya başladı. Kaymakam beni bu aç yırtıcıların elinden en azından bu gecelik kurtarabilir fikrine inanmaya başladım. Fasilalar arası konuşmalar arada çay falan içtiler derken zaten saat gece on biri geçmişti. Kaymakam geldi her üçü ile de tokalaştı. Askerler odanın dere tarafında olan duvarın dibine dizilmişler, kendileri ayakta ben yerde nefes nefeseyim. Kaymakam aşağı bana bakıp, “adın ne senin, hangisinin sen” diye soru sordu. Ben usulca, “Tarık” dedim.

Komutan, “bu piç bizi uğraştırıyor, halen dişe dokunur bir bilgi vermedi kaymakam bey” dedi. Kaymakam göz ucuyla yerde beni kesiyor, bir ara göz göze geldik, ortamı çok normal karşılayan bir havası vardı. Hafif göbek, otuz yaşlarında uzun boylu gibi, takım elbise kravat her şey yerli yerinde. Sarışın sayılabilecek kaymakam gibi bir kaymakam.

Derken ben yerde perişan halde, onların her biri bir sandalye ya da koltuklara oturdular, çaylar geldi içmeye başladılar, askerleri de dışarı aldılar. Çay içerlerken eften püften konulardan odada ben yokmuşum gibi sohbet ediyorlardı. Konuyu komutan bir ara bizlere getirip “artık yavaş yavaş temizliyoruz kaymakam bey, geride kala kala üç beş kişi kaldılar, onları da bugün yarın yakalayacağız inşallah” dedi. Bu sohbetin uzaması bana da çok iyi geldi. Soluk alışverişlerim normale döndü. İçerisi sıcak, ufak yollu terlemeye bile başladım. Beni yok saymaya devam ediyorlar. Ne güzel, demeye kalmadı tekrar işe koyuldular. Komutan askerleri çağırdı, askerler geldiler. Aynı önceki üç fasıladaki gibi tam tekmil vaziyet aldılar. Şimdi fazladan bir de kaymakamımız oldu odada. Bu arada benim de kaymakama dair umutlarım un ufak oldu. Askerler kaldıkları yerden başladılar vurmaya. Benim sesim kısılmış, gene de ürkünç, dışarıdan duyulabilecek, insan olanı ürpertecek şekilde bağrışlarıma başlamamla komutanın, “çorapları tıkayın ağzına, çıkmasın sesi” demesi aynı anda oldu.

Tıkadılar çorapları ağzıma, başladılar vurmaya ben gene feryat figan bağıryorum. Çoraplar ağızımdan çıktı bir daha tıkadılar ağzıma. Kaymakam bir boyacı kutusuna ayakkabılarını koyar gibi

usulca altları krem kösele olan ayakkabısını sakince ağzıma bastırdı. Bu eylemini büyük bir doğallıkla yaptı. O fasıla bitene kadar ağzıma sabırla basmaya devam etti. Böylece benim kaymakama dair umutlarım da yerle bir oldu.

Aslında tuhaf olan şey o dönem kaymakam, vali, belediye başkanı bunlar hikâyeden mevkiler, 9. Kolordu SKYT Komutanlığı bütün hiyerarşisiyle tek yetkili. Hele de asayiş meselesi tamamen askeri hiyerarşinin emir komuta ettiği bir alan. Yani kaymakamın böyle işkence olayına bizzat katılması ya da tanık olması bile tamamen gereksiz bir davranış. Bu kaymakam bırakın tanıklık etmesini bizzat falaka olayında rol üstlendi. Düşünüyorum şimdi bunlara siyasalda iyi kötü insan hakları ve hukuk formasyonu da veriliyordur. Ama o kaymakam hiç üstüne vazife olmadığı halde bir saat kadar benim işkenceli sorguma refakat etti. Birazdan gidip belki de derin uykusundaki çocuğunu öpüp, melekler seni korusun diye içinden duacı olacak. Belki hiçbir şey olmamış gibi karısıyla sevişecek. İşte öyle bir iklim hakim olmuştu bütün ülkeye cuntadan iki yıl sonra bile. Devrimcilere karşı her türlü işkence etme, öldürme olaylarını olumlayan, normalleştiren, sıradanlaştıran bir şiddet iklimi. Aslında kaymakamın bu yaklaşımı devrimcilere karşı işlenecek her türlü cinayetin, kötü muamelenin, işkencenin toplumca onanması, normal karşılanmasıyla ilgiliydi. Yoksa sadece faşist birisi olup olmamasıyla ilgili bir davranış değil. Ayrıca faşist olup olmadığını da bilmiyoruz.

Bu o kadar ucu açık, kabullenilmiş, normalleştirilmiş bir faşizmdi ki misal göz bağı bile bağlamaya gerek görmüyorlardı. İşkence yapılırken perdenin, pencerenin kapatılmasına bile gerek duyulmayan bir sıradanlaşma hali. Kurbanının bakışlarından rahatsız olmayan bir bayağılaşma hali. İşte böyle işin en tehlikeli, rutinleşmiş, aşağılaşmış, sıradan faşizm haliydi hissemize düşen.

Dördüncü fasıladan sonra kaymakam gitti. Herkes yoruldu, ben bittim tükendim. Bıraktılar odanın ortasına öylecene. Artık gece yarısını geçmiştik. Bir süre sonra askerler kaldırdılar yerden beni, koltuklarıma girip sürüklenme hali yemekhaneye götürüp, sandalyeye oturtup gözlerimi göz bağıyla bağladılar. Sandalyeye arkadan kelepçelediler. Ayaklarımı serin betona yavaştan sürttürüyorum. Böyle yapmak iyi geliyor. Ayaklarım ateş almış yanıyor. O gece artık bir şey olmayacak. İlk geceyi hasarsız geçmiş olmanın sevinci var

içimde. Bir de tahmin ediyorum sınavın en zor safhasını geçtim. Arada sanırım nöbete kalkıp eden askerlerin sataşmalarına aldırmiyorum, gözlerim bağlıyken namaz dualarını sorup, cevap vermeyince tokatlamalarına fazla takılmıyorum. Arkadaşlardan hiçbir haberim yok. Bu küçük binada onları nerede tutuyorlar bilmiyorum. Sonra yemekhanenin öteki tarafında en az bir kişinin daha benim gibi tutulduğunu anladım. Git gel vuruyorlardı ona da. Gürültüden anladım. Öyle sabah ettik.

Göz bağı ile ilk kez o gece sandalyede sabahlarken tanış olmuştum. İşkence bile sayılmayacak askerlerin gelişi güzel tokatlamaları insanda iki kat etki yapıyor. İnsan gözleri bağlıyken kendini daha bir savunmasız, hatta güçsüz hissediyor. Gözleri açıkken gelen darbeleri görebilmek bile sanki işi bir nebze kolaylaştırıyor. Misal zaman zaman nefes kontrolüyle bir şekilde öz savunma yapıyor olmak bile insana bir kolaylık sağlıyor. Ama gözü bağlı olmak başka bir tedirginlik yaratıyor insanda. Çünkü görmüyor etmiyorsun. En savunmasız anında sessiz gelip bam güm vurmaları ayrı bir travma yaratıyor. Ama gene de gözü bağlı gelişi güzel dövmelemlerle falaka kıyas bile kabul etmez. Ondan sonra Artvin’de kaldığım bir ay boyunca gözlerim çoğunluk kapalı kaldı.

Ertesi gün saat 11 gibi beni falaka attıkları odaya tekrar götürüp göz bağımlı açtılar. Odada komutan vardı bir de ilkokul öğretmenim Enver Hoca oturmuş çay içiyorlardı. Enver Öğretmen karakolla ilişkileri bir hayli iyi olan birisiydi. Odaya götürüldüğümde ayaklarım çıplaktı. Normalinden iki kat büyüklükteki mosmor ayaklarım bap, “istersen sana çorap alabilirim” dedi. Ben çorap istemediğimi söyledim öylece odadan tekrar yemekhaneye alıp oturtular göz bağıyla sandalyeye. Artvin ve Ardanuç’ta süren bir aylık sorgulamam süresince asker, polis harici Enver öğretmenden başka hiçbir sivil insanla muhatap olmadım.

Akşam olduğunu tahmin ediyordum. Yakalandığımızın üstünden artık 35 saatten fazla geçmişti. Beni tekrar falaka yapılan odaya götürüp gözlerimi açtılar. Artık gece olmuştu, sadece polisler vardı odada. “İstersen falakaya başlasınlar istersen de bize biraz size yardımcı olan insanlardan söz et” diye lafa başladı. 5-6 saattir bana dokunulmamış, biraz kendimi toparlamıştım, düşünme mekaniğim yerli yerine oturmuştu. “Kullandığımız eşyaların ne kadar eski ve

işe yaramaz olduğunu gördünüz, en son yakalandığımızda yaptığımız ele geçen ekmekleri size de gördünüz. Biz kimseden yardım edinmiyorduk, kime yaklaşıp ihbar ediyordu, köylere bile giremiyorduk. Tek yardım kaynağım annemdir. En son gittiğimiz akraba evinde ihbar ettikleri için yakalandık, durum budur,” diye izah ettim.

Arkadaşların olabilecekleri yerlerden sonra en çok korktuğum şey bizimle iki yıl boyunca ekmeğini paylaşan insanlara karşı mahcup olma ihtimalimdi. Onlarla karakollarda akabinde cezaevinde karşılaşmaktansa ölmeyi yeğleyebilirdim. Direnme hattını bu iki şey üzerinden sürdürmeye başından beri kararlıydım. Geri kalan üzerimize atılı önemli bir şey de yok zaten. Eften püften şeyler hepsi.

Askerler bana kısa seans bir falaka daha çektiler, artık bir şey sormadan götürüp gene yemekhaneye gözüm bağlı koydular. Bu arada Ardanuç’taki örgütsel en sıkıntılı konu Tuncer Önceken olayı deşifre olmuştu. Komutan ve polisler gidip gelip ikide bir o konuda vaaz veriyorlardı. Siz de vurulsanız örgüt size de aynı şeyi yapıp cenazenizi bile vermeden bir yerlere gömerdi. Siz halen o ilişkileri korumanın peşindesiniz gibi bir şeyler konuşup bizi yıpratmak istiyorlardı. Ben olayı bilmiyordum, aslında ben de duyunca şoke olmuştum. Ama şimdi düşünüyorum iyi ki de Tuncer olayı o zaman deşifre olmuş, daha ne kadar saklansa o kadar sıkıntısı katlanacak bir hadiseymiş.

Aslında bizden hemen önce buralardan geçen Özcan, Vedat’ın bizimle ilişkisizliği perçinleyen ifadeleri bizim yalnız olduğumuz tezimizi ve elimizi güçlendiriyordu. Hatta ilişkisizlik konusundaki Gürbüz’ün samimi itiraf niteliğindeki tutumu da bence bizim işimize çok yaramış olmalı. Karakolda kaldığımız iki gün bize yiyecek içecek adına hiçbir şey verilmedi. Kendi kendime diyorum burasını geçtik, sırada Artvin Öğretmen Okulu var. Bir de bitip tükenecek gibi durmayan 43 gün kaldı. Ondan da öte sorgulamayı isterlerse uzatabiliyorlardı. Bizden önceki yakalananlar Vedat, Özcan, Esral, Yücel Kaya bir de Gürbüz’e bu kıyağı çekmişler, sadece Artvin’de de altmış gün tutmuşlardı. O zaman esaslı soğuk savaş dönemi kuralları işliyordu. Onların Sovyetler’e sınır ötesi harekâtları başlarına fazladan bir dert açmıştı. Neyse ki bizim durumumuz hem kriminal hem de sırtımızda bir Sovyet küfesi olmaması sebebiyle onlara göre epey bir kolay sayılır.

İstikamet Artvin Öğretmen Okulu

İkinci gün öğlen gibi bizi karga tulumba cemselere bindirdiler. Artvin'e götürüyorlar. Çok yorgunum, açım, çok da bitkinim. Gözlerimiz açık cemselere bindik. Baktım Elyasa ile Atilla da cemsedeler. Bizi birbirimize kelepçelediler. Esas korkulacak yer Öğretmen Okulu. Vukuatı çok fazla, yüzlerce insanın olmadık işkenceler gördüğü, Ensar Abi'nin, Cengiz Hoca'nın hayatından olduğu meşhur Öğretmen Okulu. O mekânın en son konukları biz üçümüz olacaktık şimdi. Çoruh Nehri yol boyunca en aşağıda, dipte akıyor şamatasız, kendi kendine. Belki en islah olmuş haliyle. Tomruk yüklü kamyonların yanından geçiyoruz son hız. Şimdi o kamyonların içerisinde olmak ne kadar ayrıcalıklı bir şey anlatamam. Yorgunum, halsizim uyku gözlerimden akmaya başladı. Hiç sevmem araba yolculuklarını, araba tutar beni. Ama şimdi öyle mi, o menzile varmaktansa yıllar da geçse hiç bitmesini istemeyeceğim Artvin yolculuğumuz pat diye bitiverdi. Okulun içine adımımızı atar atmaz yukarıdan tüyler ürperten muhtemelen bizimle alakası olmayan bir komut sesiyle irkilip yukarı başımı çevirdim. Tam o anda yukarıda karşımda ikiye iki büyüklükte duvarda kendilerine doğru gelen birilerini yukarıdan aşağıya doğru süngüledikleri iki komando figürünü gördüm. Ürperttim.

İkinci kata çıktık. Tıpkı araba yıkanan yer genişliğinde bir boşluk vardı. Araba değil ama belli ki insanları yıkıyorlar burada. Anada üryan soyundurdular bizi, verdiler tazyikli suyu üstümüze. Suyun normal tazyiki değil bu. Araba yıkarken ki tazyiki sağlayan bir küçük mekanizma sanırım suya o kadar tazyik veriyor. Karşımızda üç beş komando, biz üçümüz podyumdaki gibi belki hafif de yüksekçe bir yerde tazyikli suyla sözde yıkıyorlar bizi. Ne sabun ne şampuan, öyle boş boş tazyikli suyla. Su vücudumu esashı acıtıyor. O kadar ki canımın acısından, canımın derdinden utanmak ne aklımanın ucuna bile gelmiyor. Öncelikler meselesi. Önce can sonra hayam.

Yaz olmasına karşın açlıktan ve güçsüzlükten belki biraz da korkudan titriyor, takır takır ediyor, diş diş vuruyorum. Allah bu muameleyi kışın geleceklere göstermesin.

Bu yıkama seansı 30 dakika kadar sürmüştür. Adem baba gibiyiz, üstünüzü giyinin dediler, giyinirken komandalardan canı çeken

çıplak bedenlerimize palaskasıyla, yumruklarıyla zevkle vuruyor. Giyindik üstümüzü, benim işim biraz daha kolay en azından çoraplarım yok. Kirli çorapları resmen yedirdiler Ardanuç'ta falakada, o ara kaybolmuşlar. İyi ki kaybolmuşlar. Lastiklerin de Ardanuç'ta şişmiş ayaklarım öteye beriye yürütürken acımasın diye arkalarını kesmiştim bir yolunu bulup. Taktım ayaklarıma onları, o anda göz bantlarıyla gözlerimizi bağladılar. Daha da bir ay boyunca arkadaşları ne gördüm ne de seslerini duydum. Demek ki o kadar büyük yer orası. Bir de koridorlarda her zaman yüksek ses arabesk müzik çalıyorlar. Götürüp bir odada yukarıdan geçen kalorifer borusuna kelepçelediler. Boru baya yukarıdan geçiyor demek ki. Boy dezavantajım yine buldu beni. Boru yüksek olduğu için resmen gerili duruyorum. Boy uzun olsa daha rahat olabilirsin. Ayakkabılarımı da çıkardım öylece betona basıyorum, yüksekçe bir yerde bir şey almak için uzalı olur ya insan öyle yukarı uzalı vaziyet duruyorum. Yandaki duvar kırk cm kadar ötede. Arada o duvara temas ederek rahatlıyorum. Gel gör ki duvara temas etmek de yasakmış. Duvara temas ederken görürlerse Allah ne verdiyse bam güm giriyorlar. İnsanın direncini azaltacak, içini bayıltan, güncel arabesk şarkıları son ses çalıyorlar. Paralıyor ablam kendini.

*“Dün akşam yine benim yollarıma bakmışsın
Gelmeyince üzülüp perdeyi kapatmışsın”*

Bir ay bu müzikleri dinleyecektik. Göz bağıımız özel yapım, hiçbir şekilde ışık sızdırmıyor. Yeterince kalın kumaştan genişçe tasarlanmış. Artık başka bir paralel evrende gibiyiz. Ya da uzay zaman dışında bir karadelikteyiz. Göz bağıımızı bağlarken sıkı sıkıya bağladılar, o kadar sıkı ki burnum yüzüme yapıştı adeta. İlk saatlerin hatta ilk günlerin nasıl geçip gittiğini bilmiyorum. Dünyadaki zamana uyarlı değiliz sanki. Kafam hep bize yapılabilecek daha kötü şeylere odaklı. Konsantrasyonum hep üst düzeyde o yönde şartlanmışım kendi kendimi. Bize yapılanlardan çok daha fazlasını yapabilirler. Yapılacaklara takıntılıyım. Bu duygu bir şekilde yaşanılan anları kıymetlendiriyor, daha kötüsü olabilecekken yaşadığın anları makul sayıp o ortama razı kalma hali. Zaten de önümüzde 35-40 gün daha var. Taş olmuşum sanki bu ezberimle ne açlık ne susuzluk aklıma gelmiyor. Bazen uyuyup dalıyor, duvara yaslanıyorum o anda içeri-

deki polislerin merhametine kalmış. Bundan sebep bazıları merhametsizce döverken bazıları bu kadarını toरेle ediyor, bir şey demiyorlardı. Dünyadaki bütün canlıların hatta bitkilerin gün ayarına göre hareketlenmeleri bizim için geçerli değildi artık. Sadece solunum yapan en ilkel canlılar gibiyiz. Böylece ilk haftayı tükettim. Bu ilk bir hafta içinde kimse tek kelime bile soru sormadı. Kim nerede neler yaptın şeklinde. Sadece bazı zamanlar dini hassasiyeti olan polisler tarafından taciz ediliyordum. İslami konulara dair sorular soruyor, cevap veremeyince “Allahsız Komünist” deyip saldırıyorlardı. Bu alana dair yetersizliğimin acısını çekiyordum bir bakıma. Tükendim, bittim. Bu kadar zaman aç acına, uykusuz, ayakta durulabilir mi? Ne kadar genç ne kadar dayanıklıymışız demek ki. Bir de hatırlıyorum öyle bir kabullenmişliğimiz vardı ki bize her şeyi yapabilirler, biz her şeye dayanabilmeliyiz psikolojisindeyiz. Bu psikoloji iyi mi kötü mü bilemem ama insan hiç olmazsa hiçbir şeyi sürpriz karşılamıyor.

Bir hafta geçmişti, tuvaletim olmadığı halde bağırdım dedim beni tuvalete götürün. Gözlerim bağlı tuta tuta göturdüler. Tuvaletin önünde göz bağımı açtılar. İçeride kendime, ellerime, ayaklarıma bakıyorum. Ayna yoktu yüzüme bakamadım. Arazideyken siyah kadife pantolonumun paçalarını yandan diz altına kadar yürürken takılıp etmesin diye kendim iyice iğneyle daraltmışım. Diz altından aşağısı o kadar şişmiş ki pantolona sığmıyor, çok sıkıntı veriyor. Orada çabucak yandan diz altına kadar iki paçamı da söküp rahatladım. Dar paçayı bir hamlede İspanyol paça yaptım. Merakla epey bir kendimi incelerken çık artık dediler çıktım.

Gene yıkama yerine aldılar, gene tazyikli su verdiler. Ben gene kış misali üşüyor, diş diş vuruyorum. Çırılçıplak, savunmasızım. Bu çıplak olma hali insanda kesinlikle artı bir çekince ve korkaklık yaratıyor. Daha savunmasız sayıyor insan kendini. Üstünde bir atlet bir külot bile olsa o halde insan kendini biraz daha güvende hissedebilir. Ben bu duyguyu yaşadım bir daha tuvalete gidersem iki olsun.

Üstümü giydim, götürüp aynı kalorifer borusuna bağladılar beni. Ama bu kez tek elimden bağladılar. Bu defa sol elim boşta kaldı. Büyük bir rahatlık büyük bir konfor oldu benim için. Bir de odamda fena halde bit var. Gündüzleri içerisi güneşin vurmasıyla çok sıcak oluyor. Terliyorum o meretler başka yer yokmuş gibi gelip

göz bağımın altında gözlerimin içine içine giriyorlar. Şimdi artık tek elim boşta. Boşta olan sol elimle ötemi berimi kaşıyor, göz bağımı kimse görmeden alnıma çekip yüzümün gözümün terlerini siliyorum. Arada gözbağımı alttan aralayıp etrafa bakıyorum. Bir haftadır kaldığım mekanı görmek bile rahatlatmış bir miktar beni. 20 metreka-relik kadar biraz dikkörtgen bir odada tek başımayım. Bağlı olduğum boru uzunlamasına boydan boya geçiyor. Camlar güneşin doğup geldiği tarafta. Yukarıda tavanla birleşen yerde. Yaklaşık bir metre aşağıya doğru uzunlukta camlar. Güneş oradan günün uzun bir zamanı direk bana vuruyor. Terliyorum, terleyince o parazitler iyice azıtıyor, en çok gözbağımın altına doluşuyorlar.

Ben o sorgu süresince bir ay boyunca hiç rütbeli askerle muhatap olmadım. Er ve erbaşlar da bulunduğumuz yerlere girmiyorlar, bu aslında bir avantaj. Ardanuç'ta asker yemekhanesinde gözler bağlı sandalyede otururken iki gün boyu gelen vurdu giden vurdu. Burada ayakta askıdayız ama dakika başı keyfine vuran döven yok en azından. Hep beklediğimiz, ağzımızdan vura vura kerpetenle sırları söküp alma tarzı da yok. On gün oldu ayaktayım artık formül buldum, gözbağımın altında çaktırmadan uyuyup dinleniyorum. Fazla dalıp duvara yaslanırsam tekme tokat dalıp uyandırıyorlar. Bazı geceler biraz insan olanlar bu kadarına ses etmiyorlar. Sanırım 10 gün geçmiştir, kendi kendime diyorum bizim sorgu olayı bitmiştir. Bizden ne isteyecekler ki artık. Duyan duydu bilen bildi herkes tedbirini aldı.

Artık bir tek itinayla saklamam asla söylememem gereken bize yardımcı olan insanlar var. Onları asla ele vermem. İlk elde aklımdan geçenler;

Abit Abi ne muhterem bir insan, devrimcilere sonsuz gönül vermiş, güvenmiş, kanayaklı kadını bizi evladı yerine koyuyor. Fahri Dede'nin emaneti bizlere...

Ağzem Abi, M. Kartal en olmadık, en zor koşullarda kapısına dikildiğimizde bize her daim iki gözü gibi sahiplik etmiş. Köylüm Demirel Abi, bir de Muhittin Abi onlarla buralarda yüzleşmek, onların suçlanması için şahitlik etmektense hakikaten de ölmek daha iyidir.

Yardım yataklık suçunda kişi aranan birisinin birinci derece akrabası değilse önce bir araba sopa yer sonra da kafadan iki yıl yatar. Bu kadar kesin. Ya Ardahan'dakiler.

İ. Şener daha yeni evli, uzun boylu, yakışıklı, genç bir adam. Babasının haberi olmadan ikimizi, üçümüzü birden kendi yatak odasında saklayıp günlerce eşiyle 'bacı kardeş' olan adam.

Hamit Abi, hadi neyse biraz su yolu etmiş gir çık, gir çık alışkanlık yapmış ama bir tek siyasetten girmemiş. Ona da biz mi sebep olalım şimdi.

Kaşıf Dayı, eşi teyzemiz gibi bizi hakikaten seviyor bir o kadar da güveniyorlar. Devrimcilere dair bu güven nasıl bir hamlede boşa çıkarılabilir.

Halit Hoca (Prof.), Arif Öğretmen (Asistan) çok ama çok fedakarlar. Bir hayli de politik öğretmenlerimiz. Meslekten bile ederler, çok ağır olur.

Gülpaşa Emmi, Kenan'ın (Öztürk) ve Erdem Abi'nin amcaları. Çok ama çok zorda kalırsam verilebilecek tek adam. Bizden gelecek belayı bile gülerek karşılayacak, korkunç güzel bir ihtiyar o. Üstelik Oko Oko deyip beni de oğlu Levent'in tadında seviyor. Kıy kıyabilersen.

Yüksel Abi, yüzünden gülmesi hiç eksilmeyen, bizi görünce mutluluğu katlanan, minibüsü bile emrimize amade.

Hele de Sırrı Abi yeni yaka, küçücük evi ahır, hepi topu bir göz oda evi. Sığamadığımızdan odasının altına bir oda da bizim inşa ettiğimiz Abimiz.

Ve başka, başkaları. Bunları vermek ölümlerden ölüm beğenmekten daha zor.

Artık aklıktan, yorgunluktan bitmişim. Gürültüyle olduğum yere, odaya bir takım eşyalar getirdiler. Birisi geldi, gözlerimi açtı, kelepçeyi çözdü, "gel otur" dedi. Oturdum sandalyeye, o da masanın karşısındaki sandalyeye oturdu. Oh be 12 gün sonra götüm yer gördü. Karşımdaki polis "nasılsın Tarık", "iyiyim" dedim. "Aç mısın?", "Çok açım" dedim. "çorba getirteyim sana", "getirt" dedim. Seslendi, bir kase soğuk çorba, yarım ekmek geldi. "Yiyebilirsin, ye" dedi. Beş dakikada yedim bitirdim, ben yerken o beni izliyordu. Çorba bitti, su verdiler bir bardak onu da içtim. Su ara sıra zaten veriyorlardı. Bunlar olurken sonra odaya üstünde sadece bir döşek

olan somya getirdiler. Polis sordu “sigara içer misin?”, “içerim” dedim. Yaktı, verdi. Bir filtreli sigaraydı. Derin bir nefes aldım cigaradan, başım fırıldak gibi dönmeye başladı. Yine de içtim, bitirdim.

“Tarık, şimdi mevzuya gelelim, sana kalem kağıt vereceğim hayatını yazacaksın, yorulduğunda dur dinlen. Bir de sen Mao Zedung’u biliyor musun?”, “biliyorum” dedim. “Çin devrimi ve Mao hakkında da yaz” dedi. Ahanda bana üç-dört yıllık siyasi süreç içerisinde bir Yücel Abi demişti bir şeyler yazalım, bir de polis dedi.

Nizamiyenin Önünde Annem Bekler

Polis bunları söyleyip çıkmadan önce, “annen geldi, sana para bıraktı” dedi.

“Annen askerlere kök söktürdü dışarıda, ufak tefek kadın ama maşallah korkusuz, çok dirayetli. Tam girişte nizamiyenin önünde bekledi saatlerce gitmedi. En son “komutan askerlere uzaklaştırın bu kadını buradan” diye emir verdi. Nafile söz dinlemedi. Beyaz başörtüsünü gözüne kadar çekip, arkasını da askerlere dönüp neredeyse kafası bacak arasına inecek şekilde oturup yere kapaklanmış vaziyet saatlerce güneşin altında sesini çıkarmadan bekledi. En son görüşme talebi kabul edilmedi ama emanete para bırakmasına müsaade edildi. 275.000 lira para bıraktı. Bir de bir mendile sarılı içinde ekmek, domates, peynir iki de armut bulunan küçük paketi kapının önünde bıraktıktan sonra uzaklaşıp gitti,” diye anlattı.

Ah ulan be anasını sattığımın dünyası ne bir sivil toplum örgütü ne baro ne bir kimse sahiplik edenimiz çıkmaz. Yakalandığımızdan beri iki hafta geçti anamız ağladı, anamızdan emdiğimiz sütler burunumuzdan fitil fitil getirildi. Vaziyetimizi bir hayra yoranimız yok bu şehirde, yok oğlu yok.

Ana yüreği, altmışında kimsesiz dul bir kadın. İki yıl boyu kaçakken benim yüzümden çektikleri yetmedi. Şimdi de işkencehane önlerinde bir umut oğluma kol kanat gerebilir miyim aklıyla düşmüş yollara gelmiş. Normalde köyünden çıkmamış bir kadın, nasıl da araba tutar ben bilirim. Babam öldükten sonra çocukken orman kamyonlarına biner meyve, sebze götürürdük, Bulanık, Göleşen köylerine. Parayla satar ya da peynirle takas ederdik. O kısacık yolda araba tutardı ikimizi de, o kusardı ben kusardım bir yandan. Kamyon ceviz ağaçlarının altından geçerken yapraklarını koparır,

koklardı bana da koklatırdı araba tutmasını diye. Ama koklardık, koklardık ne fayda. Gene kusardık. Şimdi Artvin'in virajlı yollarını Ağustos sıcağında kapalı minibüsle gelmiş. Kusmaktan içi dışına gelmiştir. Okuma yazması olmayan düpedüz bir Haravul kadını. Yetişip gelmiş bana, bir umut faydam dokunur mu diye. Ah değersiz devrimci yalnızlığımız, içime oturdu hepten hep. Koridorlarda hiç eksilmeyen müzik, yırtıyor arabesk kadını kendini.

*"Artık zamanı geldi
Ağla gözlerim ağla
Derdim sığmaz dağlara
Döndüm viran bağlara
Vur başını taşlara
Ağla gözlerim ağla"*

Devrimciler ağlamaz mı? Ağlar. Ağlar. Hem de nasıl ağlar. Günlerdir dolmuşum, utanılacak kimse de yok, bir güzel ağlayıp rahatladım.

Kendimi toparlamam lazım, masanın üzerinde bir tomar A4 kâğıtla, bir bardak su, bir tükenmez kalem beni bekliyor. Bu "Çin Devrimi" ve "Mao Zedung düşüncesini" yazma fikri pek yattı kafama. Kolayıma geldi başladım yazmaya. Sarı Nehir, Uzun Yürüyüş, Teori ve Pratik, Mao Zedung düşüncesi, Kültür İhtilali, Bin Çiçek Açsın Bin Fikir Tartışsın'dan Yasak Şehir'ine kadar başladım döktürmeye. Bıraksalar atalarımızın geldiği güzergahtan cayıp mümkünse Anadolu'ya hele Artvin'e hiç ayak basmayacağım.

İki üç sayfa yazmıştım, polis geldi. "Suistimal yok mesai bitti ben gidiyorum. Çin'i bırak yavaş yavaş Artvin'e doğru gel" dedi. Bu kez oturur vaziyette sol elimi oturduğum sandalyeye arkadan kelepçeleyip gitti. Kapıyı da çekti.

Ben şimdi bu Artvin mevzusuna nasıl geleyim diye kendi kendime düşünürken dışarıda karanlık olmuştu. Gözlerim uykudan akıyor. Kalktım sessizce arkamdaki yatağa sandalyeyle birlikte uzandım. Ardanuç Artvin derken iki hafta sonra ilk kez bir yatağa uzandım. Sandalyeyle koyun koyuna. Anında uykuya geçmişim. Gece-nin yarısında cop darbeleriyle uyandım. Polisin biri gözlerim de açık haldeyken büyük bir hınçla dövdü beni. Resmi kıyafet, hafif yollu sarkık bıyık bir polisti. Beni döverken çıldırırcasına vuruyordu. Nere-den denk gelirse orama vuruyordu. Nefes nefese kalana kadar dövüp

beni tekrardan sandalyeden çözüp kalorifer borusuna bağladı. Ben sopayı yedim yemesine ama değdi. Bir dinlenmişim saat gibi olmuşum. Böyle bu işi askıda maskıda bir hafta artık bana mısın demeden götürebilirim.

Sabah sorgucu polis geldi, yazdıklarına baktı. Olayı duymuştu herhalde, gece yattığımı. “Sen daha olmamışsın, askıda kalmaya devam edeceksin” dedi gitti.

Bizim sandığımızın aksine Artvin’de işkence yaparak insanın ağzından zorla kelimeleri, bilgileri söke söke almak gibi bir tarz yoktu. Ben şahit olmadım. Aslında bizden alınması gerekli çok acil bir sır da yoktu. Esas yaptıkları şey aç susuz uykusuz ayakta günlerce bekleterek insanın savunma, direnme, yargıda bulunma kabiliyetini iflas ettirip sonunda kişinin kendisini ve bütün bilgileri ortalığa saçıp dökmesini bekliyorlardı. Acelesi olmayan, zamana yayılmış insanı canından usandıran bir sorgulama yöntemi. Beni tam on günden fazla bu şekilde kalorifere yukarıdan kelepçeli vaziyet bekletmişlerdi. Bunun dışında sadece eller yukarıda, gözler bağlıyken bazı polisler insafsızca karın boşluğuna, sırtımıza vurarak yüz ve baş kısım hariç hırsla dövüyorlardı. Bu eylemlerini çoğu kere çok sessiz gelerek aniden yapıyorlardı.

İfademle ilgilenen polis hiçbir zaman bana kötü davranmadı, tek bir fiske bile vurmadi. Arada kızıp bağırtdıkları hariç fena bir davranışı olmadı. Teorik sayılacak şeyleri açıyor, beni tartıştırmaya çalışıyor böylelikle konulara dair seviyemi ölçmeye çalışıyordu belki de. Bir de kendince örgütsel ilişkilerin acımasızlığı üzerinden konuyu Önceken olayıyla bağdaştırıp iki de bir o konuyu gündeme getiriyordu. Amcaoğlu Ziraat müdürü Enver Abi’yi tanıdığını, ailenin neler çektiğini çok iyi bildiğini bir şekilde bana da acıdığını söylediği oluyordu. En son biz gelmişiz bütün eylemler sahiplerini bulmuş, üzerime atılacak herhangi bir eylem de yok. Tatlı tatlı sana yardımcı olan kimler varsa onların isimlerini ver senden başka bir şey istemiyorum diye tutturuyordu. Bense başından beri ilişkisiz olduğumuz konusunda diretiyordum.

Böyle günler süren didişmelerle yirminci günü bulmuştuk. İfadeleri her zaman oturduğumuz yerde masada karşılıklı konuşarak veriyorduk. Kızdığı zaman kendisi değil ama o gittikten sonra baş-

kaları gelip kalorifer borusuna bağıyor, o geceyi orada geçiriyordum. Geceleri de illa dengesiz bir polis gelip gelişi güzel, acımasızca dövüyordu. Halen daha kuvvetim tamamen bitmemiş, direnme ve düşünme kabiliyetim bozulmamıştı. Artık yirmi beşinci günlerdedim ve çok fena usanmışım sopa yemekten. Şuradan bir kurtulsam da cezaevinde insan içinde isterse ömür boyu yatsam diye geçiriyordum aklımdan. İnsan bunları yaşarken hapisanede ne kadar kalacağı umurunda bile olmuyor. Cezaevine gitmek için can atıyor. Yirmi beşinci gün sıralarında bir görevli gelip beni kaloriferden çözdü, ayakkabılarını giy dedi giydim. Birazdan çekim yapılacak, orada pişmanım arkadaşlar gelsin teslim olsunlar diye konuşacaksınız diye beni tehdit etti. Televizyonda böyle görüntülü söylemler dışarıda bizim moralimizi çok bozuyordu. Böyle konuşmak zorunda kalan arkadaşlara da kızılıyorduk. Kendi kendime daha ilk yakalandığım zaman aldığım kararlardan biri de medyaya böyle negatif sözler söylemeyeceğimdi. Kendisine orada bir yanıt vermedim. Konferans salonu gibi büyükçe bir salona götürdü beni. Ortada bir masa, masanın üstünde bizim emanetler Elyasa, Atila masanın başında. Beni de koydular yanlarına, içerisi oldukça aydınlık, göz bağımlı yeni çözdü bir de kameranın flaşı gözlerimi çok rahatsız etti. Artvin'e geldikten sonra Atilla ve Elyasa'yı ilk kez orada gördüm. Kameranın arka planında omzu kalabalık askerler ve birkaç resmi polis vardı. Çekimin hepsi on dakika kadar sürdü, orada kimse bize bir şey demedi, çekimi yapan Hürriyet muhabiriydi. Makinada ve çantasında Hürriyet yazıyordu. O ortamda bize konuş diye baskı ya da telkinde bulunulmadı. Dönüp getirdiler odama böylece arkadaşlarımı ilk kez görmüş oldum. Ondan sonraki iki-üç gün içerisinde ifadem tamamlandı. Otuzuncu günüydü bana hadi gözetime ineceksin dediler. Çok büyük bir sevinç duydum. Moralim çok düzeldi. Artık "buradan kurtuldum" diye içim içime sığmıyor. Sorgu suali de kendime göre hasarsız iyi derecede geçirmişim sayıyorum. O da ayrıca moralimi artırdı benim.

İndim aşağı gözetim yerine Atilla oradaydı benden önce inmiş, Elyasa henüz ortalarda yoktu. Sarıldık, öpüştük ne var ne yok diye biraz hasret giderdik. Harika bir ortam, temiz ranzalar, içeride bizden başka kimse yok hemen biraz uzandım. Yemek geldi servis tabağıyla, üç çeşit askere verilen tabldot yemeği. Dışarıdaki hayatımız

da dahil aylardır böyle çeşit yemek yememiştim. Aç aç çok lezzetli gelmişti. Karnım doydu hemen yatmayı düşünürken dışardan asker bağırdı “Tarık Torun hazırlan”, hemen çıktım dışarı yanına gittim kapıdan sordum ne oldu diye, “sevkin var Rize’ye gidicen, eşyalarını toparla” dedi. Eşyam falan yok da başımdan kaynar sular dökülmeye başladı. Her şey ne güzel bitmişti derken bu da nereden çıktı.

Rize’den Trabzon’a

İnsan böyle bir hengameden sonra öyle bir rahatlıyor anlata-mam. Asker bu haberi verince paramparça oldum. Artık bir sorğu daha kaldıramam hemen üç yıl önce Rize’de polis karakolunda sabaha kadar yediğim dayaklar geldi gözümün önüne. O polisler geldi aklıma. Bütün moralim, dinamiğim allak bullak oldu. Atilla’yla görüştüm mü hatırlamıyorum, hemen çıktım dışarı. Annemin benim için bıraktığı 275.000 lirayı verdiler. İçeri girerken benden aldıkları kemer, çakmak gibi şeyleri de verdiler. Askeri ciple Artvin Köprübaşı’ndaki Rize’ye giden küçük otobüsün yanına kadar gittik. Otobüse bindik üç polisle birlikte, ayağımda çorapsız arkaları yırtık kara lastik, İspanyol paça pantolonumla bir hayli ilgi topladım. Yolcuların garip garip bakışları üzerimde. Beni üç polis götürüyor. Birisine kelepçeliyim, ikisi arka koltukta oturuyorlar. Saat öğlenden sonra 3-4 gibi. Ben cam kenarındayım. Yan koltukta oturan Rize beziyle başı kapalı kadınla kocası almış yaz elması yiyorlardı. Polisten müsaade isteyip, “al uşağım sen de ye deyip” üç tane tatlı elma verdi. Hevesle yedim, bir aydır hiç meyve yememiştim. Artık hiçbir şey düşünmek istemiyorum. Cama dayanışım kafayı öylecene uyumuşum. Hopa Dağı’nı tırmanırken uyandım, baktım çok fena midem bulanıyor. Polise midem bulanıyor inelim demeye kalmadan ne var ne yok boşalttım. Rampada bir çeşme vardı, orada indik yüzümü gözümü üstümü yıkadım. Muavin de arabanın içini yıkadı. Polisler bundan sebep özellikle bağlı olduğum polis hiçbir serzenişte bile bulunmadı bana. Bunlar Rize Emniyeti’nden polislerdi. Bana tek bir fena söz bile söylemediler. Ben fena davranışları o kadar kanıksamışım ki onların bu sıradan insani tutumları çok hoşuma gitti.

Akşam karanlığı henüz çıkmıştı, karakola kadar yürüyerek geldik. Rize, çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımı iç içe yaşadığım şehir. Gözlerim kapalı olsa bile kokusundan tanırım bu sokakları, iyi

bilirim her mevsim deniz kokar. Yaz akşamı, tertemiz Rize'nin caddeleri. Her taraf ışıklı geldi gözüme, vitrinler pırıl pırıl, ilk akşam caddeler insan dolu. Simitçi bağıyor, "simiiiiit akşam simidiinii, sıcak sıcak, ballı mallı siimiiiiit" diye. Birazdan başıma geleceklerin kaygısı kafamı ağrıtıyor, üç polisin arasında yürürken şu sokaktaki insanlar ne kadar şanslı diye aklımdan geçiriyorum. Onlar yaz akşamının keyfini çıkarıp şehri turlarken benim durumum vahimden de öte vahim. Ey özgürlük sen hakikaten de ne kadar kıymetli bir şeysin.

O küçük karakolda konuyu hatırlamıyorum, bir gece misafir olmuşluğum vardı. Yüksek tavanlı, içinde arkalıksız bank olan nezarethaneye koydular beni. Hiç kimse kötü davranmıyor bana, hatta sen kimsin ne işin var burada diyen bile yok. Bu tavırları beni iyice gevşetip rahatlattı. En azından bu geceyi burada geçireceğim, emniyetin merkez binasına gidinceye kadar bir sıkıntı olacak gibi durmuyor. Bir gece de bir gecedir. Yarım saat sonraydı bir polis kimsin nesin diye sordu, söyledim. Tanışığın falan var mı dedi. Amcaoğlu Şahap Abi'yi (Torun) söyledim. Karakola uzak olmayan bir bankada çalışıyor. Tanıyorum ben Şahap'ı istersen sabah çağırırım dedi, kendi paramla bana bir şeyler getirdi, yedim onları, nezarete vurduğum kafayı yattım. Sabah Şahap Abi geldi, bir aydır ilk kez normal bir insanla konuşuyordum, polisten izin istedi, gidip bana yiyecek bir şeyler getirdi. Şahap Abi bana ilaç gibi gelmişti ve Rize ile Artvin'in farkını anlamaya başladım. Rize'deki davranışlar Avrupai, Artvin bildiğimiz Artvin. Savaş konsepti geçerli Artvin'de.

Şahap Abi bana pantolon, ayakkabı bir de kısa kol bir gömlek getirdi. Giyindim onları insana döndüm. Sabah 11 gibi alıp beni Devlet Hastanesi'nde doktora çıkardılar. Acil kısmında minyon, genç bir kadın doktor beni muayene etti. Muayene ederken polisleri dışarı aldı, beni soydu, sırtımda omuzlarımdaki izleri, ayaklarımda şişliklerini tek tek rapor etti. Başımdan neler geçtiğini anlattırdı, hafif yollu Rize aksanıyla konuşuyordu, "bana sakın korkma artık sana hiçbir şey yapamazlar, burası Rize" diye cesaret verdi. Raporun bir nüshasını polislere verdi. Polis rapora itiraz etmeye kalkıştı, doktor polisi hiç dikkate bile almadan, "yapmayacaklar, ne gördüm onu rapor ettim, yapacak bir şey yok, tartışmayalım" diye polisin ağzına lafı tıkadı. Ben bu sahneden büyük cesaret aldım. Polisin dokunulmaz olduğunu o kadar kanıksanmışım doktorun bu eylemi bana çok büyük cesaret verdi.

Devamında beni alıp Derapazarı Jandarma Karakolu'na götürdüler. Normal oda büyüklüğünde ve yeterince ışık, altı tahta olan nezarethaneye koydular. Artvin'den sonra beş yıldızlı otel gibi geldi burası. Hiç kimse ne bir şey sordu ne fena davrandı. Sigaramı da verdiler, içeride sigara içmek serbest. Öğlen yemeği geldi, karakola yemek hemen yandaki çay fabrikasının mutfağından geliyor. Tertemiz yemek. Jandarmalar istediğim şeyleri parayla getiriyorlar.

Birkaç gün hiç kimse bir şey sormadan orada kaldım. Kaçınıcı gündü bilmiyorum, kapıdaki nöbetçi asker çabucak kapıyı açıp beni az ilerideki karakol komutanının odasına götürdü. Televizyon akşam haberlerinde Artvin'de yapılan çekimi, üçümüzü ve emanetleri gösteriyordu. Komutan soldaki kısa boylu sen değil misin diye sordu, benim dedim. Biraz beraber TV'ye baktık, bizim haber bitince götürün tutukluyu dedi. Başka hiçbir şey demedi.

Polisler, sabah Rize Emniyeti'nden geliyor, sorguya götürüyorlar, akşam Derapazarı Jandarma Karakoluna getiriyorlar. Sabah giderken doktor ciddi ciddi bana bakıyor, akşam geldiğimde gene muayene ediyor. Tam bir standart. Bir kimse ne kötü söz söyledi ne de şiddet kullandı. Üç öğün jandarmanın hemen yanındaki çay fabrikasının mutfağından yemek geliyordu. Çok temiz çok lezzetli yemeklerdi. Hızla toparladım kendimi. Hem ruhsal hem fiziksel. Erzincan SKY Komutanlığında hakkımda 12 Eylül öncesi öğrencilik yıllarına dair gıyabımda açılmış dosyayla ilgili sorgulama yaptı polisler. Hiç ifadem olmadığı için ifademi aldılar. Önceden aleyhimde verilen ifadelere dair sorular sordular. Çoğu olayı kabul ettim, önemli şeyler yoktu zaten. Bir cansız hedefin kurşunlanmasıyla ilgili olay yeri inceleme tutanağı tuttular. Artık dayak yemeyeyim başka hiçbir şeye aldıracağım yok, 14 gün de o karakolda kaldım. Benim 45 günlük gözaltı sürem doldu bu arada.

Beni oradan jandarma arabasıyla Trabzon Boztepe Askeri Cezaevi'ne getirdiler. Cezaevinin koşulları fena değildi. Bizim bölümde 50-60 kadar Giresun Davası'ndan ağırlıkla TÖB-DER, TÖM-DER sürecinden gelme bizim DEV-YOL tutukluları vardı. 45 gün sonra insan içine geldim. Müthiş bir rahatlama, müthiş güzel bir duygu. Sorgu-sual süreci de yeterince başarılı geçti. Fakat içeride bizim insanlar arasında iyi bir ilişki zemini yoktu. Herkes yeme içmede kendi başına hareket ediyordu. Birbirleri arasında güvensizlik

ve dedikodu yaygındı. Yok o bunu etti, bu bunu etmedi, eften püften dejenere bir ortam. Kimse kimseyi dinlemiyor. İşin gerçeği, cezaevi yönetiminin tutuklulara yönelik herhangi bir baskı politikası yok. Bir de o olsa hepten çekilmez bir yer olabilirdi burası. Bir ay olmuştu, kimseyle de öyle özel bir yakınlık kurmamıştım. Zaten de kendimi dinlendiriyor, kimseyle fazla muhatap olmuyordum. Bir şekilde kendime rehabilite olma süreci tanımıştım. Zaten onlar da bana çok yakın davranmıyorlardı.

Derken bir gün, Yalçın Temur, Artvin Cezaevi firarilerinden iki adli tutukluyla cezaevinin sivil kesiminden bizim yattığımız askeri cezaevine geldi. İsmi duymuştum, tanıştık. Onun gelişi bana da çok iyi gelmişti. Üç ay olmuştu belki de doğru düzgün kimselerle sohbet etmediğim, konuşmaya susamışlığımın acısını ondan çıkardım. Günlerce gevezelik yapıp kafasını şişiriyordum. Bir de cürümü Ekrem Demirel benim akrabam, oradan da per kurdum, voltada o kafasını biraz aşağı eğiyor, ben biraz yukarı doğru konuşuyorum, boy farkından doğan iletişim dezavantajını böylece gideriyorduk. Havalandırmada duvar dibinde vuruyorduk voltaya kendimizi, simetri takıntısı olanlara aldırış etmeden.

Yakında Erzurum’a gideceğimi biliyorum, bizim tutuklularla ilgili işlere fazla karışmak istemiyorum, aslında hiçbir problemle uğraşmak istemiyorum. Bir gün Yalçın Temur dedi ki “cezaevindeki bu bireysel yaşam biçimi devrimci bir tarz değil, bunu hayatı ortaklaştırarak bir biçimde aşmamız lazım.” Mevzuyu öyle başlattı. İnsanlarla konuştuk ettik, iki üç gün sonra bütün bizim davadan olanlarla (50,60 kişi vardı) bir gece toplantı yaptık. O, sivil cezaevinden gelmiş eski mahkûm kurnazlığıyla konuşmayı sen yap dedi. Ben bir konuşma yaptım, hayatı ortaklaştırmak, bizim ideolojik anlayışımızın temelidir, arkadaşlarımız dışarıda can hıraş kırlarda mücadele ederken böyle ayrı gayrı tutumlar bize hiç yakışmıyor içerikli. Demek bütün o insanlar da o yaşam biçiminden rahatsızlarmış, herkes olumlu yaklaştı. Ortaya bir gazete açtık, herkes zulasındaki meblağı oraya bıraktı ve komün hayata geçmiş olduk. Ben birkaç gün sonra, Aralık ayı içerisinde Erzurum Karskapı Askeri Cezaevi’ne sevk edildim.

V. BÖLÜM

ERZURUM KARSKAPI CEZAEVİ

Karskapı

3 ay sonra yine üç polis eşliğinde öğlen gibi bu kez Erzurum arabasına bindik. Otobüs büyük otobüs, 45 kişiliklerden, önlerde oturuyoruz. Epeyce konforlu yolculuk anlayacağınız. Türkiye'nin belki de en gözden ırak, en küçük illeri Gümüşhane ve Bayburt üzeri yolculuk 7-8 saat kadar sürmüştü. Bu iki küçük şehirde Türkiye'nin belki de en az gelişmiş, milli gelirden de en az pay alan şehirlerdi. Trabzon'dan sonra bu halleri ilk görüşte bile çok belli oluyordu. Tabi ki politik olarak da en muhafazakâr şehirlerdi bu iki şehir de. Türkiye de kuraldır bir şeyler muhafaza edilecekse en fakirler en önde olurlar. Fakirlikte de, gerilikte de bu insanlar için ilk önce korunacak şeylerdendi sanki. Bayburt'ta yol yapımında bir yatırı ortaya çıkmıştı. Yüzlerce insan toplanmış dua edip dilek tutmak için bekliyorlardı. Otobüs oradan çok ağır ağır ilerlerken dozerin bütün zorlamalarına karşın mezarı yerinden bile oynatamadığı söyleniyordu. Bütün Bayburt ilahi gücün o mezarı koruduğunu o yüzden hiçbir kuvvetin o mezarı oradan kaldıramayacağına ikna olmuş, o sebepten yol güzergâhının değişeceği konuşuluyordu. Polislerden birisi bana laf koydu "Bak bir de inanmazsınız, buna ne diyorsun?" Ben de güldüm sadece.

Aralık ayı gündüzler bir hayli kısa. Erzurum'a geldiğimizde karanlık olmuştu. Trafik denilen karakolda beni Erzurum polisine teslim ettiler. Polisler gidip gelip bana korku veriyorlardı. "Seni cezaevine girer girmez nasıl benzetecekler" diye. İki üç saat sonra beni 1 no'lu Karskapı Cezaevi'ne teslim etmeye götürdüler. Ben iyi bir hoş geldin muamelesine kendimi hazır etmeye çalışırken, orada hiç de öyle bir havanın olmadığını nöbetçi subayın odasına girdikten hemen sonra anladım. Polisler, yazıcı asker ve subay oturur halde iken ben kelepçeli odanın giriş tarafında ayakta duruyordum. Subay nazikçe bir sandalyeyi işaret ederek, "oturabilirsin" dedi. Polislere de kelepçeyi çözmelerini söyledi. Bir de tanıdığın var mı seni onların yanına verelim deyince ben iyice bir rahatlayıp derin bir nefes aldım. Demek bu rahat tavırlar kuşkumu tam giderememiş ben ne olur olmaz diye birlikte yakalandığım Atilla ile Elyasa'nın isimlerini

verdim. Baktılar cezaevi yerleşim planına B-Blok 6. Koğuşalar. İki çavuşa teslim edip beni oraya gönderdiler. Çavuşlar yürürken geçmiş olsun hoca nerden geliyorsun gibi gayet saygılı, normal sorular sorunca ben tamamdır bu iş deyip iyice bir rahatladım. Çok önceden rezerve yaklaşık dört yıl ikamet edeceğim Karskapı Askeri Cezaevi'ne böylece yerleşmiş oldum.

Koğuşa vardığımızda 30-35 kişilik koğuşta hemen herkesi tanıyor gibiydim. Tanımadıklarımın da çoğunun ismini duymuştum en azından. Bizden hemen önce kırsaldan gelenler olduğu gibi iki yıldır yatanlarda vardı. 6. Koğuş fazlasıyla homojen, tamamen Ardanuç kökenli arkadaşlardan oluşmuş bir koğuştu. Hatta biraz fazla hemşericilik, bölgecilik refleksleriyle oluşmuş bir koğuştu demek abartılı olmaz.

Cezaevinin toplamda 400 dolayındaki tutuklunun hemen hepsi Artvinli ve Dev-Yol davası mensuplarıydı. Cezaevinin yönetim şeklini iç işlerinde kendi kendine, dış işlerde idareye bağlı, yarı özerk diye tariflemek abartılı olmaz. İsteyen istediği blokta ya da koğuşta ikamet edebiliyordu. Bu yerleşim planına bizim iç işlerini yöneten arkadaş grubu karar veriyordu. Bütün bu 400 kişilik topluluk tek bir merkezi komünal yapıyla idare ediliyordu. Yerleşimden komün içi ekonominin düzenlenmesinden siyasi kararlara kadar hepsine bir inisiyatif karar veriyordu. Bu karar alıcı inisiyatif sürecinde yer alan arkadaşlar daha çok 12 Eylül'ü içeride iken karşılaşmış, cunta sonrası dışarıdaki pratiğe katılmamış arkadaşlardan oluşuyordu. Seçimle gelmeyen örgütsel reflekslerle oluşmuş poliste ya da dışarıda en az zaaf göstermiş kişilerden kurulu bir yapı. İdarece verilen yiyecek ve içecek dışındaki nasıl harcamalar yapılacağına cigaranın bile ne miktar tüketileceğine ekonomik olanaklara göre bu inisiyatif karar veriyordu. Misal sigara içmeme özenlendirilirken içenlere 10 adet filtresiz birinci ya da 6 adet filtreli sigara günlük istihkak öngörül-müştü. Komünün ekonomik olanakları bildiğimce hep zayıf oluyordu. İnsanların para getirtme olanakları zaten kıttı. Bir de para getirtme konusunda komünün aşırı büyüklüğünden sebep saklanamayan bir isteksizlikte oluyordu. Bireysel yaşam olsa eminim insanlar olanaklarını daha fazla zorlayıp daha fazla maddi olanaklar edinirlerdi. Bu fukaralıklardan sebep dile gelen serzenişlerde olabiliyordu.

Diğer yandan siyasi karar ve tutumlar açısından da tam bir bıçak sırtı durumun yaşandığı günlerden geçiliyordu. Yenilginin ilk sonuçlarının ortaya çıktığı dönemler bireyselleşmenin ve dejenerasyonun da uç verdiği dönemler oluyor. Bu dönemleri örgütlü yapıyla idare etmek çok kolay değil. Örgütlülüğe olan inancın dip yaptığı dönemlerde dozu ve yöntemi iyi seçilmemiş bir yönetme anlayışı, insanların tek tek hatta grupça daha geri davranışlara savrulmalarına da sebep olabilir. Örgütlü tatlı-sert bir otoritenin olmaması da çok daha negatif sonuçlar doğurabilir. Yine de her şeye karşın öyle bir dönemde yönetsel, kolektif bir iradenin konulabilmesi genelde başarılı sayılabilecek bir inisiyatif. Dönemin sıkıntıları göz önüne alındığında daha ideali nasıl olabilirdi sorusunun net bir cevabı da yoktu aslında.

Diğer yandan kırsaldaki biraz da biz bize ilişkilerin, arkadaşlık ve aidiyet duygusunun bu yepyeni örgütlülük ilişkileri karşısında esaslı derecede değersizleşmeye başladığına yaşayarak tanık oluyorduk. Biraz da bu sebepten daha çok kendimi dinleyeceğim bir sürece girmiş oldum. Zaten kötü huyumdur, yeni ortamlara ve ilişkilere ha deyince adapte olamam.

Geldiğimiz bu yokluk ve yoksulluk süreçlerinin sonunda cezaevindeki tabldot yemekleri çok hoşuma gidiyordu. Bu iştah patlaması ve oburlaşma halim dikkat çekmesin diye yemekleri hızlı tüketip vaziyeti çaktırmıyordum kendimce. Özellikle iki yıldır içeride olan arkadaşların bu yemekleri beğenmeyip kendilerince revize edip yeni bir şeyler elde etme çabalarını sempatiyle karşılamıyor, fazladan konfor düşkünlüğü olarak bile görüyordum. Bu ortamı o kadar idealize eder olmuştum ki bu arkadaşların çok şeye dudak bükmelerine iki yıl sonunda böyle davranılabilir diyerek onların o halleriyle empati kuramıyordum.

İki üç ay sonra sanırım bu 6. Koğuşun fazla Ardanuçlu görüntüsünü bir nebze gidermek için bazı arkadaşlar o koğuştan ayrıldık. Kenan ve Elyasa ile köken olarak daha kozmopolit olan 4. Koğuşa tayin olduk. O koğuşta önceden tanıdığım bir tek Özcan vardı. Bu koşullar böyle güllük gülistanlık yedi sekiz ay kadar sürdü. Hayatımın en rahat aylarıydı diyebilirim bu sürece. Ekmek elden su gölden hesabı hiçbir sorumluluğum da olmadığı halde bolca yemek yiyor, durumu dengelemek için biraz fazla spor yapıp kalan zamanları da

genelde okuyarak geçiriyordum. Bir de uyuyordum tabii, ayrıca temiz yatak ve vurulma, yakalanma korkusu da olmadan deliksiz uyular. Bir grup arkadaşla Sivas'lı Halis Hoca'dan Almanca dersleri almak da cabası.

Cezaevi binası fiziki olarak asla toplu yaşama elverişli değildi. Yokluktan cezaevi olarak tanzim edilmiş şehrin dışında Kars çıkışında eski bir Osmanlı yapısıydı. Uzunlukları 10, genişlikleri 6 metre olan 20 kadar yan yana sıralanmış tüneller düşünün. Çatısı ve arka tarafı toprağa gömülü ön tarafı kemerli taştan yapılma tek kat olmasına karşın yüksekçe sayılacak yaklaşık 150 metre genişliğinde bir bina. Ortadaki 4-5 oda yönetime ayrılmıştı. Bu yönetim odalarının sağı solu 25 metre derinlikte öne doğru genişleyen birer açık havalandırma bahçesi ile ikiye ayrılmıştı. A blokta 8, B blokta 6 adet koğuş vardı. İki blokun ortaklaşa kullandığı bir oda ise A blokta Osmanlı Hamamı şeklinde düzenlenmişti. Cezaevindeki yaklaşık 400 kişi koğuş koğuş sırayla o hamamda temizleniyordu. A blok koğuşlarında yemekler koğuşun içinde yenirken, B blokta her iki koğuşun arasındaki koğuş, iki koğuşa ait yemekhane olarak düzenlenmişti. B Blokta tuvaletler umum tuvalet olarak düzenlenmiş, havalandırma bahçesinin en dip tarafında yapılmıştı.

Taş kemerli binanın ön taraf yüksekliği on metre kadar vardı. O kadar yüksekti ki oraya erişilemeyeceği için çatı başında cezaevi olduğunu hatırlatan tel örgü bile yoktu. Ön bahçe duvarları bildik cezaevi görseiliğinde, tel örgülerle kuşatılmış haldeydi. Koğuşların arka tarafında soba deliği vardı ve koğuşlar kömür sobasıyla ısıtılıyordu. 60 metrekarelik koğuşlarda zaten en az otuz kişi yaşıyordu. O nedenle Erzurum soğuşuna karşın ısınma fazla sorun olmuyordu. Koğuşlar fiziki olarak bu kadar kötü olduğu halde herkes temizliğe dikkat ettiği için hijyen problemi olmuyordu.

Sabah kahvaltı veya çorba öğlen, akşam en az 3 çeşit yemek veriliyordu. Askeri personel de bu karavanadan yiyordu. Hasbelkader bir yemek yapım esnasında zayı oldu diyelim onun yerine hangi konserveden verelim deyip tutuklulara danışma gereği duyuyorlardı. Her şey bu kadar özenli ve anlayışla yürütölüyordu. Tutuklular da aslında idareye yeterince saygılı davranıp herhangi bir problem çıkarmıyorlardı. Cezaevi müdürünün ve personelinin bu işleyişten kendilerine göre memnuniyetleri de vardı. Binbaşı müdürün “keşke

benim askerlerimde sizin gibi anlayışlı, temiz ve disiplinli olsalar” dediğini bizzat kendim B bloğu ziyareti esnasında duymuştum. Asker gardiyanlar ise bu gidişattan en fazla memnun olan kişilerdi. Bize çok saygılı davranır hatta tutuklular da onların ufak tefek ihtiyaçlarının giderilmesine yardım ederlerdi. Askerler tutuklulara genelde saygı belirten, “hoca” ön adıyla hitap ediyorlardı.

Bizim gibi iki yıllık kırsal pratikten gelenler için resmen beş yıldızlı konforlu bir ortamdı. Dışarıda yaşadığımız onca zorluklara karşın bu ortama insanın teslim olası gelir.

Bu 10-12 aylık dönemin öncesinde cezaevinde özellikle 3 no’lu cezaevinde olan arkadaşlarımız yaklaşık çok kötü bir buçuk yıl geçirmişlerdi. Biz o dönemleri yaşamadık. Tamamen keyfi, her türlü kötü muamele ve işkencenin uygulandığı bir dönem. Üstelik örgütlü bir mukavemetin de gösterilemediği bir dönem. Benim de yaşadığım 1983 yılının ilk 7 aylık güllük gülistanlık dönemin sonunda yaklaşık beş yıl sürecek çok kötü bir dönem gelecekti. Okumanın, yazmanın, günlük gazetelerin, zaman zaman da televizyon izlemenin de yasak edildiği koskocaman bir beş yıl. Genelde 20-25 yaş dönemimize tekabül eden, kendimizi en çok entelektüel olarak da yetkinleştireceğimiz bu dönem resmen hepimize zehir edilecekti. Mizah dergilerini bile edinemediğimiz, günlük sopadan başımızı kaldıramadığımız, hücrelerde, direnişlerde geçen koskoca bir 5 yıl.

Diğer taraftan iyi olan bir yıllık önceki dönemde yargılama süreci aksamadan sorunsuz devam etmişti. Haftanın 4 günü 302 belediye otobüslerine binip onlarca araçla trafik durdurulduğu halde Erzurum’u doğudan batıya geçip Cemal Gürsel Kapalı Spor Salonu’na gidiyorduk. Yargılama gün boyu sürüyor, akşam yine aynı şekilde cezaevine dönüyorduk. Mahkeme salonunda öğlende aperatif kahvaltılık peynir, zeytin, bal gibi yiyecekler veriliyordu.

Spor salonunun müsabaka yapılan yerine sandalyeler yerleştirilmiş ön tarafına da bir metre gibi yüksekçe bir platforma 5 kişilik yargı heyeti konumlanmıştı. Bir mahkeme başkanı vardı heyette en rütbeli o oluyordu. Yarbay rütbesindeydi sanırım. Hukukçu olmayan daha çok SKY Komutanlığı’nın ajanı rolündeydi. Bir baş yargıç, iki üye, bir de savcıdan oluşan beş kişilik zengin bir yargılama heyeti. Mahkeme başkanı aynı zamanda istediği kişiyi mahkeme salonundan atma yetkisine de sahipti. Bir kişi eğer iki kez mahkemeden

çıkarılırsa artık davaya katılamıyor dava kişinin gıyabında devam ediyordu. Mahkeme devam ederken dışarı çıkmak isteyenler daha çok da tuvalet ihtiyacı için, el kaldırıp başkandan izin alıp öyle çıkıyordu. Başkan büyük bir ciddiyetle baş işaretiyle veriyordu bu tuvalet iznini. Biz ona, “tuvaletçi” de diyorduk. Çünkü bunun dışında tahliyelerde oy hakkı vardı fakat yargılamayla başkaca bir ilişkisi yoktu.

Baş yargıç, Binbaşı Haşim, esprili, zeki ve davayı esas götüren kişiydi. O döneme göre bence yeterince demokratik davranıyor, gereksiz uzamış tutukluluklarda ilk tahliye oyunu genelde o veriyordu. Takdir hakkını, vicdani kanaatini mümkün olduğunca tutuklulardan yana kullanıyordu. Bu hukuktan yana tavrı davanın sonlarına doğru başına dert açtı ve itirafçıların suçlamasıyla, Dev-Yolcu bile ilan edilip davadan uzaklaştırıldı. Davanın başından sonuna davanın esas yükünü çeken kişi olduğu halde insanlara daha ağır cezalar verilebilmesi için karar safhasında o olmadan karar verilecekti.

Bizim böyle mutlu mesut hayatlarımız varken Türkiye’nin başka cezaevlerinde özellikle Diyarbakır, Mamak, Metris gibi yerlerde çok sıkıntılı süreçler yaşanıyor. Başka cezaevlerindeki bu gayri insani gidişatı birkaç kez ikişer üçer günlük açlık grevleriyle protesto ettiğimizi hatırlıyorum. Karskapı Cezaevi’nin bu kadar “al gülüm ver gülüm” ortamında olmasının sebebi, Artvin kırsalının devrimcilerden arındırılmamış olması diye izah ediliyordu. Belki de teslim olmaları özendirmek amaçlı iyi bir imaj verilmeye çalışılıyordu. Bu saptamayı doğrularcasına ne zaman dışarıda, kırsalda arkadaşlar kalmadı, 1983 Ağustos ayının ilk günlerinde, cezaevi yönetiminin, bize karşı davranışı değişti.

Birinci Açlık Grevi

Bir sabah nöbetçi asker kulübesinde, elinde megafonla bir yarbay peydahlandı. “Ben cezaevi yeni müdürüyüm” diyerek başladı tehditler savurmaya. “*Şakiler, komünistler, Dev-Yolcular, Apocular lale devri bitti. Hepinizi adam etmeye geldim, askeri cezaevinde tutuklu ve hükümlüler yönetmeliğe göre asker kişi sayılırlar emir komuta zinciri içerisinde erbaş ve erler sizin komutanınızdır. Bundan sonra askerlere komutanım diye hitap edeceksiniz. Havalandırma*

saatleri sınırlı süreli olacak. Her koğuş havalandırmaya sıra ile çıkacak. Tuvaletlerden havalandırma süresi içinde yararlanacaksınız. Götümüzü terbiye edeceksiniz, öyle zırt pırt tuvalete gidilmeyecek.” Vaziyeti yeterli netlikte izah edip kulübeden indi gitti. Adam resmen savaş ilan etti.

Her şeyin bu kadar anlayışla yürütüldüğü Karskapı’da, yeni müdürün durup dururken daha Bismillah demeden bizimle hiçbir diyaloga girmeye bile tenezzül etmeden mevzuya böyle bodoslama dalması cezaevinde birden soğuk duş etkisi yaratmıştı. Tam bir şok olma hali. İlk şaşkınlık atlatıldıktan sonra çok iyi ilişkilerin olduğu eski müdür ve daha alt kademe subaylar ile görüşme çabalarımızda sonuçsuz kaldı. Artık bu savaş ilanını kabulden başka bir seçeneğimiz kalmamıştı.

Aynı günü hemen cezaevinin demografisi de esaslı değışti. 2 No’ludaki diğeri siyasi davalardan tutuklu olan daha çok Karşı, Ağrılı, İğdırlı insanlar da Karskapı Cezaevi’ne getirildiler. PKK’lılar, TİKKO’cular, Acil’ler, Özgürlük Yolu Taraftarları ve daha irili ufaklı ne kadar siyasi davadan tutuklu varsa Erzurum’da herkes Karskapı’ya toplandı.

Kısa bir değerlendirmeden sonra etkinliği şüpheli ama tek ve en güçlü silahımızı çekti. Süresiz açlık grevi ilan olundu. Yok, klasik faşizmdi yok sömürge tipi faşizmdi ya da askeri diktatörlüktü neyse ney, bütün faşizm tahlillerine uyabilecek bir faşizm gelip oturuvermişti tutsak hayatımızın orta yerine. Aslında bütün faşist yapıların en ayırt edici yanı kendi fikriyatını ve iktidarını mutlak kutsal saymalarıdır. Öteki olan her şey, herkes bir şekilde bastırılıp yok edilmelidir. Vatanın ortak iyiliği için belirlenen kaide ve kurallara herkesin biat ettirilmesi esasına dayanan düşünme ve yapma pratiği. Kimsenin kendi düşünce dünyasına göre davranmasına müsaade edilmez. Herkes kendini inkâr edip aynı hiza istikamette bütün benliği ile diziliverecek. Vatanın, milletin bekası için böyle olunmalıdır.

Uykuda esas duruş istedikleri cezaevleri oldu bunların. Bunların isteklerinin ve teslim alıp onursuzlaştırmalarının ucu bucağı yoktur, en temizi ilk isteklerine karşı direnç koyup sonrakilere kapı aralamadan direnme hattı oluşturmaaktır. İşte bu kararlılık ve bilinçle başladı açlık grevi.

İkinci günü cezaevindeki gardiyan kadrosundan çok daha kalabalık, içerisinde polislerin de bulunduğu operasyonel bir kuvvetle resmen saldırıya geçtiler. 1. Koğuşta sağcılar vardı onları atlayıp, önce 2. Koğuşa girip koğuştakileri gelişigüzel dövmeye başladılar. Biz var gücümüzle kapıları dövüp sloganlarla 2. Koğuşa bu şekilde destek olmaya çalışırken o hengamede bir resmi polisin, bizim demir parmaklıklı koğuşun açık olan camından içeri bir şey atıp uzaklaştığını gördüm. İlk şaşkınlık geçer geçmez bir arkadaş gaz fişegini gerisin geri havalandırma bahçesine attı. Arkadaş çabuk hareket etse de fişekteki renksiz, kokusuz görünmez gazın koğuşa boşaldığını hemencecik anladık. İlk önce en çok gözlerimiz etkilendi. Saniyeler sonra solunum yapmak imkansız olmaya başladı neredeyse. Hepimiz kendi derdimize düştük, ıslak havlularla yüzümüzü gözümüzü korumaya çalışmamız nafileydi.

İlk önce koğuşlardan dışarı çıkmamak için direnirken gaz bombasından sonra kapılar açılsın diye demir kapıları dövmeye başladık. Koğuşlardan nefesler yettiğince **“İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek”** sloganları dalga dalga yükseliyordu. Belki de yıllar sonra ilk defa kendi attığımız sloganlarla kulaklarımızın pası siliniyordu. Canım cicim ayları bitmişti artık. Saatler sonra boşaltma sırası bizim koğuşa geldi. Çıktık bahçeye. Koğuş bahçede kenetli vaziyette duruyor, elimizden geldiğince polislerin ve gardiyanların fiziki müdahalelerine mukavemet gösteriyorduk. İkimizden birilerini zorla koparıp etkisiz hale getirdikten sonra saçlarına terzi makasıyla bir tren yolu yapıp koğuşa götürüyorlardı. Bu arama tarama bahanesi, saç kesme operasyonu bir buçuk saat kadar sürdü. Bütün koğuşlarda arama yapma bahanesiyle yastıkların ve döşeklerin içi dahi boşaltılmıştı. İçeriye girdiğimizde gazın etkisi bir nebze azalmıştı, koğuşu da birkaç saatte düzene soktuk. Bütün yiyeceklere el konulmuştu, gazın etkisi iki gün boyu tam olarak geçmedi, genç ve solunum sıkıntısı olmayan insanlar olduğumuz için dayanabildik gazın etkisi tamamen geçinceye kadar.

Bütün arkadaşlar üzerlerindeki hantallığı da atarak devrimci bir kararlılıkla grev ve direnişi sahiplendiler. Negatif davrananlar münferit sayılacak kadar azdı. Çok geniş, her meslekten, her yaştan, her seviyeden insan kitlesine sahip olan Artvin Devrimci Yol tutukluları direnişin amiral gemisi gibiydi. Diğer küçüklü büyüklü gruplar da daha sol ya da sekter davranışlar göstermeden direnişi sahiplendiler.

O saate kadar türlü sebeplerden haklı veya haksız tavır takınılan arkadaşlara da ilan edilmemiş bir genel af çıkmış gibi oldu. Hatta bir futbol maçında rakibine çift dalıp iki ayağını birden kıran Borçka'lı Hayrettin'in süresiz futbol oynama yasağı bile affa uğramıştı. Uğramıştı uğramasına da havalandırmada artık hiçbir zaman futbol oynanamayacaktı. Bu zorlu koşulları itirafçılık için fırsata dönüştürüp hepten sıvışanları saymazsak her şey yoluna girmişti. Onlar da bir elin parmakları kadar bile yoktular. Böylece yaklaşık beş yıl sürecek fiili ve fiziki direniş başlamış oldu...

Birinci, ikinci, üçüncü gün derken hızımız ve enerjimiz açlık durumumuzla orantılı düşük tempoda stabilize olmaya başladı. Hoş bu açlık mevzu çok da yabancı olduğu bir konu değil aslında. Ayıryeten daha bir yıl önce poliste onca dayağı yerken hiç gıda almadan on gün bir de ayaküstü durmayı başarmıştım. Bir de ondan sonraki aylar içinde kendime çok iyi bakmıştım, kendimi çok güçlü hissediyordum. Ta çocukluğumuzda çocuklar ekmeği fazla tüketmesinler diye ekmeğin kilitli sandıklarda muhafaza edildiği zamanları da görmüştük. Çocukluk işte dur otur yok duramazdık durduğumuz yerde bu hallerimiz sebebiyle ananın sık sık uyarılarını hatırlıyorum *“ola oğul bir kıcın yer görsün, azıt azıt gena acıkacan.”* En azından zırt pırt açılmak çok da hoş karşılanmazdı bizim çocukluğumuzda.

Ekmek ve tok olabilmek o kadar değerliydi ki yerde bir köşede düşürülmüş ekmek parçası görsek öpüp başımıza koyup Bismillah'la yukarıda temiz bir yere kaldırırdık. 12 Eylül'den sonraki kır deneyiminde de günler sürebilen aç kalmışlıklarımız olmuştu. Ama açlık grevi bu deneyimlere karşın çok daha zor bir eylem türü. Dördüncü günden sonra artık fizikken imtihan başlıyor. Bir de bizimkisi adı açlık grevi ama aslen ölüm orucu. Sıvı adına şebeke suyu hariç hiçbir şey almıyoruz. Almıyoruz çünkü vermiyorlar.

Açlık grevi aslında ta Eski Roma'dan beri başvurulmuş bir eylem biçimi. Muhatapları tarafından da yeterince saygıyla karşılanan pasif bir direnme şekli. Bu yüzden de açlık grevinin dünyadaki örneklerinde şekerli su verilmesi sağlık açısından gerekli ve zorunludur. Ama burası 12 Eylül Türkiye'si. Nitekim *“asmayalım da besleyelim mi”* fikri iktidarda, bu yüzden eylem doğal olarak ölüm orucuna dönüşmüş oldu.

İlk günden itibaren öğün yemeklerini sıcak sıcak açık karavannlarla koğuş kapılarının önüne koymayı adet edindiler. Bu eylemlerine grevin son gününe kadar disiplinle devam ettiler, bunun grevden vaz geçirme, eylemcinin direncini kırma amaçlı yapıldığını anlamış olduk. Hiç orali olmasan da burun her zamankinden daha fazla hassaslaşmıştır yemek kokuları konusunda. İlerleyen günlerde üç ayrı yemeğin ne yemeği olduğunu hiç sekmeden burnumuz ayrı ayrı ayırt edebiliyordu. Bir de olamaz bu kadar güzel yemek kokuları siz neymişsiniz öyle hacı nohutla kutsal kuru fasulye. Ya kırmızı mercimek çorbası sen de ne acayip, güzel kokular saçarmışsın. Sırf bu yemek kokularından sebep mide zafiyeti geçirip hastanelik olanlar olabiliyordu. Büyüklerimizden duymuşuzdur, “*Allah kimseyi açlıkla imtihan etmesin*” diye. Tam da öyle, etmesin gerçekten.

Zuladaki Toz Şeker

Koğuşun zulacıları, M. Çalık, Ö. Kahveci, M. Ustabâş bir de İlker Yazar (Kikiloz), dörtlü geniş tabanlı koalisyon gibi. Ama özellikle tercih edilmiş bir şey değil aslında. Tamamen tesadüfen biri Gürcü biri Türk biri Hemşin biri de Laz kontenjanından oluşmuş. (Sosyolojik sınıfsal perspektif yerine dinsel, etnik hatta mezhepsel kategorileştirme fikriyatını dolaşıma sokup dünyayı ateşe atmamıştı henüz S. P. Huntington.) Biz o zamanki salt sosyalist bakışımızla böyle bir kategorileştirme yapmazdık. Bunu şimdi yakıştırıyorum.

Ha bir de bu fasılayı yazmazsam olmaz mübarek şerbet çarpar adamı. Bütün arama taramalara rağmen üç-dört kilogram kadar toz şekeri saklayabilmişler bizim zulacılar. Grevin dördüncü gününün akşamından sonra herkese her akşam ince belli çay bardağıyla bir şerbet veriyorlardı. Ama nasıl bir şerbet. Hayat iksiri. İnce belli çay bardağında yere göğe dökülmesin diye esaslı bir dudak payı bırakıyorlardı. Herkese sırayla acele etmeden büyük bir özenle çaktırmadan ikram ediliyordu. Çocuklukta dinlediğimiz Mevlidi Şeriflerdeki ikram edilen şerbetten çok daha büyük bir saygıyla ve adaletle. Herkese aynı miktar. Halt etmiş hazretinin adaleti. Kimseye ne bir milim eksik ne bir milim fazla. Bir titizlik bir titizlik sormayın gitsin. Şeker şerbet olalı böyle özen böyle kutsal bir ehemmiyet görmemiştir.

Hepsi, topu topu ince belli bir çay bardağı, günlerdir boğazdan aşağı şebeke suyu hariç bir şey sızmamış. şerbetten bir fırt alıyorsun hop yarı oluyor. İlk yarısı ağızın çeperlerinde ve dil üstünde buhar olup gidiyor. Sanki kızgın saca d km şs n. Dokular anında içine çekiyor. İkinci yudum boğazın birinci boğumuna kadar ya gidiyor ya da gidemiyor. Mideye dirhem bir şey ulaşmıyor. Ama olsundu. Gözlere anında bir ışmağ geliyor, üstüne yarım saat volta bile vuruyordum. Tekrarı için yirmi dört saat geçmesi gerekli. Bu şerbet faslının üstüne birisi zulasında sakladığı cigarayı tellendirip elden ele dolaştırır sa değmeyin keyiflere. Ayrıyeten balık tarlasına dönen ağızımızı tatlandırmak için tuz tatma seansları oluyordu. Neyse ki bunda sıra ve miktar sınırlandırması yoktu. Altı  st  tuz. Ne kadar tadabilirsin ki.

A insanlar yatar mı? Hakikaten de yatamaz. Uyu uyuyamazsın, yat yatamazsın, çivi gibi batır o döşek her yerlerine, battaniyenin özgül ağırlığı da değmiştir artık, battaniye battaniye olalı kimsenin üzerine bu kadar ağır gelmemiştir. A insanlar  ş r. Aldanma ağıstos olmasına, battaniyeyi almazsan üstüne  ş rs n kış misali. Yastık sanki tahta batır başına, ensene. Yerleştiremezsin başını bir türlü istediğince. Yatarsın yatamazsın, kalkmak yürümek takat ister. Bitmez uzun haziran günleri. Gece hiç geçmez. Herkes kendi yatağının üzerinde yarı uyuklar gibi bezgin bir bekleyiş halinde. Zamanın dayanılmaz ağırlığı  ker koğuşun üstüne üstüne. Zamanın çarkına omak girmiştir. Bir günü hal yoluna koymak normalinden bir haftayı savmak gibidir. Bir de her an beynini teslim almaya çalışan yeme isteğini kafandan def edip atamazsan yavaştan yenilgi kaçınılmaz olmaya başlar. Ne yapıp edip baş edeceksin vücudunun yabani bir hisle kalori talebine. Koyamazsan elikten devrimci iradeyi yerli yerine mideye söz geçirmek iyice imkansızlaşır.

Ha bir de yeni konsepteygun kuvvetin oranında davranışlarına ayar vereceksin. Otururken kalkarken daha bir özenli ve terbiyelice davranacaksın kendine. Öyle hoplamaca zıplamaca yok misal. Bir iki üç fasılada usulca kalkacaksın yerinden. Bütün hareketler kalkış vitesi ayarında olacak. Yoksa ne şekilde nereye d şeceğın belli olmaz. Vücudun düşünme ve yapma kapasitesi zaafa uğramaya başlar. Uzuvar arasındaki senkronizasyon anlık kaybolabilir. Misal yürürken eller kollar ve adımlar arasında olması gereken uyum birden

zaaf gösterebilir. Gözün kararır başın döner, düşebilirsin. Düşerken ellerin senin yumuşak düşmene yardımcı olmayabilir. Bodoslama kafa üstü düşebilirsin. Artık öfkelenmeyeceksin de, sabır en büyük en geçerli silahtır. Şimdi vücudundaki kalori kadardır hükmün ya da yağ depon kas gücün kadar. Herkes açlığının haddini bilmek zorunda.

İşte bu ortama bir nebze çare olabilsin diye koğuşça sohbetler geliştirmeye çalışıyorduk. Konu skalası geniş mi geniş. Sansürsüz herkes içinden geldiğince, dili döndüğünce. Konu politika, fıkra, hikaye, futbol, sanat içerikli olabilir. Atma, sıkma, saçmalama da serbest. Genç erkek kişilerin kafalarındaki cinsel açlığa hitap edebilecek erotik fantezi hikayesine kadar her şey serbest. Yeter ki içinde yemek geçen anlatılar olmasın. Siyaset aç karnına pek yavan kalıyordu. Sanat, estetik aç insanın neyine ki? Futbol bir nebze. Dört büyükler arasındaki klasik atışmaların müşterisi her yerde bulunabilir. Bir Beşiktaşlı söze başladı mı *“Arkadaşlar, futbol sadece futbol değildir. Beşiktaşlı olmak aynı zamanda bir bütün hayat karşısında bir tutum ve davranma tutarlılığıdır. Bizim için asıl olan yarışmaktır, rakibine saygı gösterip olabiliyorsa şerefle oynayıp hakkınla kazanacaksın kazanabiliyorsan.”*

Bu kadarlık bir futbol felsefesi ya yapılır ya yapılamazdı. Bakmışsın söz hemencecik dönüp dolaşıp stat önlerindeki maç öncesi buram buram kokan bol soğanlı ekmek içi tükürük köftelerinden, ekmek arası hamsisine kadar ya da gelsin üstüne kerhane tatlısına dönüşmüş. Her ne şekilde sohbet kurulmaya çalışılırsa çalışılsın bir şekilde iki-üç dakika geçmez sohbetler yemek içerikli hikayelere evrilirdi. Buğusu buram buram tüten, böreklerden, çöreklerden, cigara kağıdından daha ince açılmış tereyağlı yufkasından, cadi yoğurduna kadar yerel mutfağa dair ne varsa gelip otururdu hikayelerin baş köşesine.

Hadi kadın konulu muhabbetler bir nebze ilgi uyandırabilirdi belki ama bu konuda da esaslı deneyim eksikliğimiz vardı. Dolayısıyla anlatmaya değecek hikayeler dağarcıkta yok gibiydi. Öyle ki hasbelkader iki kişilik ilişkiler yaşanıp da poliste ifşa olmuşsa vay haline o kadın ve erkek arkadaşın. İddia makamı bu tutuculuğumuzun farkında olmalı ki savcı mal bulmuş mağrip misali o konuyu

iddianın en başköşesinde hemencecik detaylandırırđı. Bizim topluluk da o zamanki yaklaşımıyla “hop hop! burası özel alan sana ne sayın savcı” demek yerine iddianame baz alınarak o kişilere tavır bile gösterilirdi. Bu konularda da böyle sınırlı bir coğrafyamız vardı.

1977 yılı olabilir. İtalya’da görülen Kızıl Tugaylar Toplu Davası’nda mahkeme salonunda arkadaşları etraflarını çevirerek iki militan sevgilinin sevişmesini sağlamışlardı. Dünya medyası bu eyleme pek bir ilgi göstermişti. Orası Roma burası Cemal Aga. Olacak o kadar fark. Zaten biz başlarken devrimciliğe altmışlı yılların o meşhur savaş karşıtlığını sembolize eden “savaşma seviş” sloganını tersten tercüme ederek işe koyulmuştuk. Elizabeth’le yaşanan tek düze yakınlıkların ve pratiklerinse romantize edilip anlatılacak bir tarafı yoktu.

Televizyon seyretmenin serbest olduğu günlerden hatırlıyorum. Dünya buz pateni yarışmalarını izliyorduk. Serde sosyalistlik var ya oldum bittim Doğu Bloku sporcularını ve takımlarını tutardık. O yarışmaların birinde Sovyet bir kadın sporcu tekler artistlik dalda zorluk derecesi en yüksek hareketi başarılı bir şekilde yaptığında, A. Başer’in heyecanla, “*Sana helal olsun bacii*” diye bağırmasına gülüşmüştük. Geçenlerde Özcan Kahveci ile telefonda havadan sudan konuşurken gırgırına “Ne var ne yok çocuklar nasıl yengem aynısıdır değil mi?” diye takılmıştım. Kahveci, “Ya senin ağzın ne söylüyor ben bu yaşında bile bir kadına birliktelik teklif edemem. Utanırım” demişti. İki kişilik ilişkiler özelinde de böyle bir neslin efradıydık, daha ne anlatayım ben size.

Dolayısıyla yemek sarmalina düşmeden renkli ya da nitelikli, açlık hissini ve yeme arzusunu öteleyebilecek sohbetler pek başarılılamıyordu. Bu arada gündüzleri ses cihazlarından yüksek volüm müzik yayını yaparlardı. Da da da aha aha aha ardından çirkin bir kahkahadan ibaret sözlerin yer aldığı parça kulakları sağır eden bir tonla akşama kadar çalıp duruyordu.

Günde birkaç kez türlü şeylerden çıkan problemler yüzünden askerlerle dalaşmalar olurdu. Bütün sac kapılar her koğuştan dalga dalga dövölerek müziğı bastıran ısıklamalar ve sloganlar eşliğinde arada bir hareketlenirdik. Geri kalan zamanlar genelde yatay pozisyonda oluyorduk. Derken böyle böyle grevin ilk haftasını savmıştık sanırım.

Dahası Niko'nun ikinci mide kanaması geçirmesinden bir önceki gün olmalı, belki İlker Kiki'de topladığı izmaritlerden gazete kâğıdına cigara sarmayı icat etmemiştir henüz. Akşamüzeri her günkü gibi koğuştaki şerbet veriliyordu. Yanaştım reyona her zamanki gibi iki hamlede yuvarladım şerbeti. Ağzımı bir yokladım pek bir kıvamsız gelmişti. Malzemeden çalınmış sanki hepten suya tirit. Hayırdır der gibi baktım, fısıltıyla, “*Şeker bitti*” dediler. O koşullarda duyup duyulabilecek en kötü haberdir. Tabi bu şerbetli fasıla da çok güzel şeyler gibi çok erken bitmişti. O ana kadar her akşam verdikleri şerbet sebebiyle başka bir saygıyı hak eden zulacılar gözümde birden değersizleşmeye başladılar. Hoş şerbet sahibi yönetenle şerbeti bile olmayan yönetici bir olacak değil ya. Daha işin başında nevale bitti diyen zulacıları sorgularım arkadaş.

Ta ki tünel mevzusu deşifre olana kadar. Benim için çok kompleks bir konu ama gene de anlatayım. Bu Kahveci, Çalık, Ustabaş, İlker Kikiloz zulacı dördlüsünün mühendisliğinde koğuşun altı tünelle delinmiş, benim ruhum bile duymamış. İlk aylarda kır pratiği sorgu sual derken insan aşırı yorgun düşüp cezaevinin rahatlığından uykuya aşırı meyledebilir. Ama bu kadar da olmaz. Cezaevleri tarihinin belki de en derin tüneline hizmete hazır hale getirmişler. Hakim, Mahir'e kazdığınız tünelin toprağını ne yaptınız diye soruyor. Mahir “Topraksız köylülere dağıttık” diye makara bir cevap veriyor. Boynuz kulağı geçer ya, bunlar hafriyattan kazanmak için çıkan toprağı kömür sobasının küllerine bulayıp yanmayan kömür diye askerlere dışarı çöpe taşıyorlar. Fakat cezaevi kötüleşip açlık grevi başlayınca koğuşlar arası geliş gidişler yasaklandı. Yeni yönetimin koğuşlar arası transferleri süresiz yasaklaması sebebiyle 146'lıklar bir araya getirilemediği için tünel hizmete açılmıyor. “Yarı kalan işe kar yağar” şekli bir ihbar sonucu tespit edilip hizmete açılmadan tünel ortaya çıkarılıyor. Bunlara eklenecek bir de Vedat Coşkun var. Bunlar gittikleri hemen hemen bütün cezaevlerini tünellerle alttan kevgire çevirdiler. Zaten Özcan ve Vedat'ta hafif meşrep bir maddenci kavrukluğu var. Demek tünelcilikten kalma bir meslek hastalığıymış. Bu olayın patlamasından sonra bizimkilerin zulacılıkları konusundaki fikrimi pozitif yönde revize ettim.

Neticede yedinci gün şekerin bitmesiyle kaldık tam piyade kas gücüne kuvvet ha babam de babam devam. Öz kaynaklar belirleyecek işin seyrini bundan böyle takviye yok artık.

Biz, geldiğimiz sosyokültürel ortam dolayısıyla aslında fazlasıyla mazbut ve mütevazı insanlardık. Devrimcilik öncesi hayatlarımızda sıra dışı davranışlarımız sebebiyle karakol yüzü görmüşlüğü-müz bile yoktu. Her ne sebep olursa olsun suç işlemeyi, karakolluk olmayı çok hoş karşılamayacak bir toplumun üyeleriydik. Hır gürden, kavgadan uzak yaşırdık, kışın okulumuzla yazın çoğunluk çiftçilikle uğraşırdık. En azından isyan eden, karşı gelen bir halk değil Artvin halkı. Ondan öte ekilebilir toprakların da azlığı sebebiyle okuyup tez zamanda devlet dairelerinde küçük de olsa bir iş gücü sahibi olmak en belirgin yönelimdi. Aslında devleti de bir şekilde kut-sayan ve en azından ekmek kapısı olarak gören bir toplumsal bellekten geliyorduk. Sadece büyük otorite devlete karşı pozisyon alışımız değil toplumsal hiyerarşiye de başkaldırmak çok fazla görülebilecek yaygın bir tavır değildi. Daha üç-dört yıl öncesine kadar bırakın baba otoritesine karşı durmak abimizin yanında cigara içmişliğimiz bile yoktu.

En son geçenlerde Savaş Abi'nin 94 yaşındaki annesi hayatını kaybetti. Birgün gazetesinde ilanını gördüm. *"Eli çubuklu anam senden önce giden analara selam götür"* üst başlığı atılmıştı. Telefonda Savaş Abi'ye baş sağlığı dilerken "rahmetli anam beni değ-nekle çok döverdi" dedi. Anasına bu davranışını hatırlatıp, *"o sopalar biraz da işimize yaradı yani gördüğüm işkenceler öncesinde iyi bir tecrübe olmuştu"* diye şakasına anaya takılınca anası da bu hatırlatmaya cevaben *"ola oğul dögiyerdim dögiyerdim da hoş nafile yera dögmüyordum"* diye karşılık veriyor. İşin özeti büyüklerimizden ufak bir gerekçe ile adam akıllı sopa da yiyebilirdik.

Uzun söze hacet yok işte böyle çocukluk ve ilk gençlik yıllarımızın ardından tanış olmuştuk devrimcilikle. Açıkçası büyük sakallı öz dedelerimiz Marks ve Engels'in dahice deyimiyle, "böyle böyle bir çevrenin ürünüydük" aslında. Bize kalsa masumiyetimizden sual olunmazdı ama askeri savcı Ali Rıza en az yüz kişinin kellesini istiyordu.

Bugün de halen hayret ve hayranlıkla karşıyorum böyle bir sosyal hayattan üç yılda evrilip devrimci olma öykümüzü. Hadi diyelim 76-80 yılları arası sol rüzgardan etkilenmiş olalım. Doğrudur da bu tespit bir nebze, 77-80 yılları arası siyasi sürece katılmaları haydi biraz böyle açıklayalım. Türkiye’deki sola meyletmeyle ilişkilendirelim. Ama esas hayranlıkla karşılanacak olan şey bu körpe devrimciliğin 80 sonrasındaki o orantısız faşizme karşı gösterdiği direnme kabiliyetidir. İçeride, dışarıda, kırdan nereden bir direnme hikayesi varsa orada mutlak Artvin kökenli bir Devrimci Yolcunun izi var. Üç yılda edinilmiş fazla çocuk bir devrimciliğin tavizsiz direnmeden yana bir tutum alması esas kıymetli hazinemizdir bizim.

Üstelik bunu hareketin örgütsel bütünlüğünün ortadan kalktığı, yılgınlığın, yenilginin ayan beyan ortaya çıktığı koşullarda gerçekleştirdiler. Hem de 80 öncesi hareketi her şeye kadir diye idealize edilip fetişleştirildiği ortamın ardından yapabildiler bunu. Artvin’de, Türkiye’nin çoğu yerinde, Tokat’ta, Fatsa’da, Malatya’da hatta Filistin’de kırsaldaki direnişlerin öznesi oldular. Örgüt bütünlüğünün büyük ölçüde ortadan kalktığı bir ortamda öznel devrimci tercihleriyle yaptılar bütün bunları. Sonuçta birçoğu hayatıyla ödedi bu soylu başkaldırının bedelini.

Geriye kalanlarsa onca yenilmişliğe ve moral bozucu bir bozgun ortamına karşın şimdi de çok çok yabancı olduğu cezaevinde, faşizmin teslim alma zalimliklerine karşı direnme eyleminin içinde buldular kendilerini.

Devletin kökenine ve nemenem bir organizasyon olduğuna dair bildiklerimiz bu uygulamalarla sınanırken, zihinsel ve bedensel yorgunluklarımızı direnmenin pratiğinde rehabilite etmeye çalışıyorduk.

Artık yeni ilham kaynağımız Babe Sandee’ydi. İrlanda IRA militanlarının siyasi tutsaklarının yaşam koşullarının düzeltilmesi ve birtakım siyasi taleplerle başlattıkları açlık grevi vardı o yıllarda. IRA savaşçısı olan, cezaevinden seçime katılıp milletvekili de seçilebilmiş Babe Sandee açlık grevinin 66. günü hayatını kaybetmişti. İngiltere’de ve dünyada çok yankı bulmuştu bu eylem.

Ya da yoldaşımız Che’nin “ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin Devrimci Yolda hoş geldi sefa geldi” şiarını sekmeden tek nefeste okuduğumuz günlerin ardından, onlarca ölen arkadaştan sonra hayatta kalan olmak yeni süreçte mahcup ama küçük bir şükür bakışıydı belki

de gözlerimizde. Gelinek noktayı sessiz bir rızayla kabullendiğimiz hatta yaşıyor olmayı esaslı gizli bir mutluluk vesilesi saydığımız günler.

En güzel abimiz Mahir Çayan'ın, "Kapitalizmin 3. Bunalım Dönemi"ne binaen bizim ülkemiz için formüle ettiği, "Sunı Denge", "Öncü Savaşı", "Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi"ne, "Kır Gerillacılığı"na kadar bütün söylediklerini harfiyen bellemiştik. Ama bir gün gelip ülkenin kırlarında, şehirlerinde oligarşinin yeni askeri teknolojileriyle dağlarını gerillaya dar edebileceğini, buna karşın Avusturyalı Julian Assange'ın ufuk açıcı, en barışçı anti-kapitalisti bile baştan çıkarıcı klavye gerillacılığının önem kazanacağını hayal bile edemezdi.

Ve fakat çekirdek aile sahibi olacağımız ihtimali bile düşmemiştik henüz aklımızın bir köşesine. Gün gelip ailemizin, çocuklarımızın önemini mütedeyyin kitleleri kışkırtacak kadar idealize edeceğimiz aklımızdan bile geçmezdi henüz.

Proudhon'un bir buçuk asır önce "*mülkiyet hırsızlıktır, mülkiyet hırsızlıktır*" diye insanlığın kulağına fısıldadığı sözleri de mih gibi aklımızdaydı. Küçük küçük mülkiyetlerin devrimciyi bile nasıl ayartabileceğinin ayırında olmadığımız zamanlardaydık.

Benim gömleğim demeyi bile bencillik alameti sayıp biz kavramının her kapıyı açabilecek bir sihirli anahtar olduğu ana fikrine damardan iman ettiğimiz günler.

Bir de gene böyle düşünceler alemimize ek olarak en cazip tartışma konusuydu yenilginin sebepleri. Objektif, teorik saptamalardan sübjektif değerlendirmelere kadar gırla giden eleştiriler, özeleştiriler örgütlü davranma eyleminden çok kafadar ilişkilerin ön aldığı bir süreç. Bu başarıları da başarısızlıkları da hep beraber becerdik. "Herkes başarıda da başarısızlıkta da cürmü kadar, pozisyonu kadar sorumludur" ön kabulünden hareket etsek belki de daha makul sonuçlara ulaşabilirdik.

Açlık Bu Şakaya Gelmez

İşte böyle, şimdi direnme zamanı deyip biraz da bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik havalarında başlanmıştı direnişe. Ama ilk on günü devirdikten sonra kazın ayağının hiç de öyle olmadığı anlaşıldı. Artık bazı arkadaşlar tamamen yatalak vaziyet oldular. Bu

zor eylem şekliyle ilk kez sınanıyor olmamız hesabıyla çeşitli tevâtür yorumlar da dolaşıma girmeye başlamıştı. Vücut kendine gerekli enerjiyi edinebilmek için bu ihtiyacına çare bulurmuş, yirmi beşinci gün kendi ağırlığının %30'unu kaybedermiş. Telafisi mümkün olmayan organ bozukluklarının ortaya çıkabileceği ya da yirminci günden sonra yeterince güçlü olmayanların ölümcül bir yola girebilecekleri gibi çoğu gerçek tevâtürler söylenegeliyordu. Fenalaşıp hastaneye kaldırılanlara zorla yedirme, yıldırma, baskı ile orucu bıraktırıp, grevi bırakanlar koğuşuna götürmek günlük marifetlerindendi idarenin. Artık cezaevi yavaş yavaş ölümcül bir sessizliğe gömülmüştü. Fondaki müzikten başka yaşam belirtisi yok gibiydi.

Bir de şimdi hatırlıyorum ve şaşıyorum oruç tutan bir insanın bile ağzı çevresini rahatsız edecek kadar kokar. Ama o vaziyet açlık çeken, on beş gündür hiçbir şey yememiş insanlardan öyle kokular almıyordum. Ya alışmıştık ya da daha uzun süreli açlıklarda köku bile olmuyordu. Belki de öncelikler çok çok değiştiği için bu tür şeyler insanın aklına bile gelmiyordu.

Mesela ben yakalandıktan sonra aylarca karabasan gibi hep aynı rüyayı gördüm. Bunu aynı pratikten geldiğim üç dört arkadaşla paylaştığımda onların da benzer rüyalarla terler içerisinde kaldığını öğrendim.

Şaşmaz bir şekilde hemen her gece sipersiz bir alanda kuşatılmış oluyordum, çatışma başlıyordu. Karşı taraftan yağmur gibi mermiler geliyordu vücudum her yerinden eleğe dönüyordu. Ben durmadan ateş ediyordum, benim silahımdan çıkan mermiler hedefe gitmiyordu. İki üç metre sonra yere düşüyorlardı. Akabinde silahımın namlusu eriyip aşağıya doğru bükülmeye başlıyor, ben kaçmak istiyordum yerimden kımıldayamıyorum. Ama onca kan kaybetmeme karşın ölmüyordum da. Sonra terler içerisinde uyanıyordum, sağ salim olduğumu anlayınca seviniyordum.

Açlık grevinden sonra bu minval üzeri rüyaları artık görmüyordum. Şimdi artık öncelikle vücudun yeme, enerji edinme isteği her kaygının ve korkunun önüne geçmişti. Bu kez yarı uyuklar vaziyette çeşitli yemekler görüyordum. Hele grevden önce yenmeyen yemekleri çöpe döküşümüz en çok gördüğüm sahne oluyordu, ya da çöpe giden ekmekler, yarı uyanık vaziyette gördüğüm bu hayallerle şaşıırıyordum. Açlık insanın beynine o kadar hükmetmeye başlıyor ki

yaptığımız yemek dökme eylemini bir türlü mantıkla bağdaştıramıyordum. Bir şekilde ikna olmuyordum o zaman niye yemek döktüğümüze.

Tuhaf gelebilir ancak rüyalarımın giren yemekler hiçbir zaman öyle spesiyal, özel yemekler olmuyordu. Açlık, mahrumluk öyle bir şey ki insan hayal dünyasında bile defansif takılmaya başlıyor. Kuru fasulye, somun ekmek eğrisinde gidip geliyor insanın hayal gücü. Fanteziye kaçmaca yok. İnsanın psikolojisi yetinmeye programlanıyor. Hayallerinde bile lüksten tasarruf ediyorsun. Misal suda pişmiş patates düşer insanın aklına da, köfte yanında kızarmış patatesi hayal etmezsin. Fukaralıktan çocukluğumda annemin yaptığı bol bulgurlu, bol mısırlı, fasulyeli, pekmez ilave edilmiş hem tatlı hem yemek niyetine yediğimiz aşure git gel en çok aklıma düşen yiyeceklerin başında oluyordu. Ama çok güzel bir tatlı çeşidini aramıyordu hayal gücüm. Ya da bir Artvinli için olmazsa olmaz çağ kebab değil ama sıcak sıcak dumanı tüten lor çorbası aklımın bir köşesinde öyle takılı duruyordu. İşte gıdasızlıktan vücudumuz küçüldükçe küçülürken düşlerimiz de böyle sadeleşiyor, sıradanlaşıyordu.

Yani insan neyle sınanıyorsa bilinçaltı da ona yoğunlaşıyor. Bir gün soba deliğine iki tarla faresi geldi yukarıdan koğuşa bakıp bakıp kaçıyorlar tekrar geliyor tekrar kaçıyorlar. Belli ki keyifler yerinde öylece oynuyorlardı. O farelere gözüm takıldı. Onları birden yürüyen iki biftek parçası gibi görmeye başladım. O açlıkta grevde olmasak ve de yakalama olanağı olsa o fareleri kesinkes çiğ çiğ iştahla yiyebilirdim. Hiç abartmıyorum bunu.

1972 yılında Uruguay Hava Yolları'na ait uçağın And Dağları'nın buzullarına çarpıp düşmesi sonucu sağ kalan 16 yolcunun, ölen yolcuların etlerini yiyerek aylarca hayatta kalmalarını okumuştum. Hatta bu kazanın filmi de yapıldı daha sonra. Bu gerçekte olmuş hikâyeyi ilk okuduğumda böyle bir şeyi asla yapamayacağımı düşünmüştüm. Bu açlıkta bu farelerle tanış olduktan sonra bu fikrimi de değiştirdim. "Aç insan düşüncelerini yer demiş Mou Zedunk." Bu sözün Çinli bir düşünce ve eylem adamı tarafından söylenmesi tesadüf değil. Çünkü bu Çinliler de tarihte çok defalar açlıkla sınandılar. Hatırlayın korona ile ilintili yarasa yeme hikâyelerini eğer doğruysa tam da o açlık zamanlarından kalma bir alışkanlık olsa gerek.

İlk on beş günden sonra koğuştaki iyice zorlanan arkadaşlar ortaya çıkmaya başladı. Hatırladığım özellikle yakın arkadaşım Kenan Kavak bir de Celal Algan. Bunların ikisi de narin biraz da doğuştan renksiz, fazla beyaz arkadaşlardı. İkisi de yerlerinden kalkamıyorlardı artık. Sık sık kendilerinden geçiyorlar, revire ya da hastaneye götürülüyorlardı. Ama ikisi de son güne kadar direndiler. Kenan'la daha eskiye dayalı senli benli arkadaşlığım vardı. Hastaneye kaldırılırken arkadaşlara serum verip tıbbi müdahalede bulunuyorlardı. Grevci kendine gelince serum yolunu, serumu söküp atıyordu. Kenan'a fısıldıyordum "oğlum biraz geç uyan o delikanlılığı serum bitmeden yapma, bak kaldıramıyorsun, böyle yapmanın bir ziyanı olmaz rahat ol" diye. Bu uyarımdan sonra hastaneden dönüşlerde bir miktar ferah yerine gelmiş oluyordu. Bir de bizim koğuştaki Şavşat'tan Ebubekir Keskin vardı. Güreş tutarken Elyasa ile ikimiz birden daldık ona, ben ne ise Elyasa da çok kuvvetli olmasına karşın bizi üst üste koyardı. Bu futbolcu, iki metrelik Zlatan İbo var ya onun iyice dallı budaklısı. Hiç gıdasız o günleri o koca gövde nasıl geçirdi şaşılacak şey. İlk günler çay bardağıyla verilen şerbeti hatırlıyorum da gülmem geliyor. O şerbeti o bardakla beraber yutsa yutar adam öyle heybet. Salt eşitlikçi devrimci adalet, ona da bir çay bardağı şerbet bana da bir çay bardağı şerbet.

İlk günden başlayarak hoparlörlerden müzik çalınması ve öğün yemeklerinin sıcak sıcak tam saatinde kapı diplerine bırakılması, üç hafta boyunca rutin, tam disiplin sürdürüldü. Artık bu süreçte en iyi çalışan uzvumuz burnumuz iyice ustalaştı yemek kokularını ayırt etmekte.

Bu arada tabutluk denen hücrelerin ve her koğuş içine bir tuvaletin yapılması faaliyetleri de sürüp gitmişti. Cezaevini açlık grevi sonrası yönetme biçimine hazırlıyorlarmış belli ki. Aslında görüşmelerde anlaşmayla grevin sonlandırılmasının formaliteden öteye gitmeyecek bir şey olduğunu uyanık olan anlardı. Çünkü yeni yönetme konseptinde yeni koğuş içi tuvaletler, koğuşların birbirinden izole edilmesi için olmazsa olmazdı. Önceden tuvaletler havalandırma bahçesinin bir köşesindeydi bu yüzden de havalandırma her koğuş için sınırsız gibi bir şeydi. Yeni sistemle insanların birbiri ile cezaevi içerisinde görüşmesi engellenecekti. Hücreler de insanları itirafçı yapmanın, teslim almanın başlıca aracı olarak kullanılacaktı.

Grev esnasında tuvalet ihtiyacı diye bir ihtiyaç olmuyordu zaten. Düşününce insan fizyolojisinde ne büyük bir değişiklik. Üç hafta boyunca hiç tuvalete çıkmıyorsun mesela. İnsan tuvalet yapmasını unuttur. Baksanıza ne büyük bir zaman bolluğu tuvalete bile çıkmak yok. Hadi geçsin zaman nasıl ve ne şekilde geçecekse. Bu arada televizyon yok, gazete yasak, görüş yasak, mahkemeye çıkmak da yok. Dışarıdan her hangi bir demokratik kitle desteği düşünmek bile fantezi. Cunta koşulları yer mekan Erzurum. Ailelerse böyle bir şeyle ilk kez karşılaşmışlardı. Bir şekilde birlik olup harekete geçip geçmediklerini bilmiyorum. Öyle nitelikli bir şey olsa duyulurdu herhalde.

Üç haftadan sonra böyle kozmopolit sayılacak dört yüz kişilik bir kitleyle bu eylemi sürdürebilmek bıçak sırtı bir durum. Sağlık sebepleri ile ya da dayanamayıp açlık grevini bırakanlardan sanırım iki koğuşturulmuştu. Cezaevi yönetimi de ne kadar sıkışırda sıkışsın daha büyük toplu çözümlerin hayalini kuruyordu. Eylemi yönetenlerse insanların durumunu, psikolojik koşulları, çoğalan sağlık sorunlarını hesap etmek zorundaydılar. Diğer yandan eylemi başladığı gibi kitlesel haliyle sürdürmek gün geçtikçe zorlaşıyor, yavaştan eylemin ivmesi düşmeye başlamıştı bile. Bunca çabaya karşın sağlam bir mutabakatla grevin sonlandırılmaması tam bir yenilgi psikolojisi yaratacak. Esasen tam taktik savaşının başladığı gündü. Onca kalabalık ve farklı siyasi gruplardan farklı seslerin çıkması da çok doğaldı. En kitlesel bizim grup olduğundan en çok zorlanan da bizimkiler oluyordu. On ya da en fazla otuz kişilik gruplar ne kadar fire verebilirlerdi ki. Bir de onlar fazla kitlesel olmayıp daha kadrosal olduklarından onlar için en az bir hafta daha eylemi sürdürmek çok da zor değildi. Bizim koğuştaki bizim dışımızda bir tek açlık grevinden birkaç gün önce koğuşa gelen dört-beş kişilik Kürt siyasi bir grup vardı, onlardan biri de Azeri kökenli İğdır'lı Seyfettin İnal'dı. Ona kalsa eylem bir otuz gün daha sürdürülmeli, yetmedi taleplerimizin içine özgür vatan istediğimizi de ekleyip bir torba istekle işi kökten halletmeliydik.

Seyfettin böyle düşünedursun grevin son gününde Karskapı B-4 koğuşunun efsane kadrosundan geriye kalanların durumu çok da iç açıcı değildi. Mezarlık sessizliği çökmüştü her koğuşa, sohbet muhabbet hak getire. Herkeste bir bezginlik, bir usanmışlık, çoğu

kişi yataklarından bile doğrulamadan öyle salaca yatıyordu. Gündüzleri fondaki aptal pop şarkı olmasa, koğuşlardan birinde birisi elini çırpırsa bütün koğuşlarda duyulabilir. Öyle bir ölüm sessizliği. Arada sıhhiyecilerin fenalaşan arkadaşları sedyeyle götürüp getirmelerindeki telaşede çıkardıkları gürültüler olmasa hepten ürkütücü bir sessizlik olacaktı. Bir de karavanaları yemek saatlerinde kocaman bakır bakraçları pat pat yere indirirken çıkan sesler.

Koğuştan İnsan Manzaraları

İlker Yazar (Kikiloz), en zayıf halka, kendinde değil, ambulansla hastaneye götürülürken az serum takılınca kendine gelir gibi olup ilk iş serum yolunu söküp atıyor, öylece çeviriyorlar geri cezaevine. Koğuşa gelmeden de o vaziyet dayak atıp getirip attılar koğuşun düzüne. Koyduk yatağına alt ranzada en dipte bir yerde öylece yatıyor. Ses seda yok. Karasinekler en çok onun başında dönüp duruyorlar. Uzak git ölüm.

Celal Yavuz, her zamanki gibi kendi kendini açık etmemeye çalışıyor. Bir deri bir kemik hali olmasa çocuklar gibi “hiç acıkmadım ki hiç acıkmadım ki” diye bağırıp aklı sıra bizi kekleyecek.

Mehmet Yılmaz, koğuş başkanı. Ara bir koğuşun düzüne endam edip ben buralardayım dercesine kendini hatırlatıyor. Başkanlık seçimleri yakındı, belki seçime yatırım yapıyor aklınca. Koyun can kasap et derdinde. Bundan gayri koğuş başkanlığının iki ucu da boklu bir değnek olacağından da henüz habersiz. Meşrutiyeti hem bizce hem idarece kabul gören tek merci koğuş başkanlığı. Her bir problemle onlar ilgilenirler, koğuşların cefasını çekerler ama her hangi bir sıkıntıdan dolayı ilk elde hedef alınıp hesap sorulacaklar da onlar olacaktı artık. Başkan bu her an dışarı çekilip bir araba dayak yiyebilir. Siyasi sorumlu olmak çok daha kolay, cakası da kıyak. Bugünkü belediye başkanlığı, vali pozisyonu gibi bir şey.

İbrahim Aydın, yakışıklı, dal gibiydi. Şimdiki hali olmuş sanki çali.

Elyasa Uygun, orman proleterleri. İki kat daha birinci kata sıra yeni gelmiş en sağlamlardan.

M. Ustabaş, potansiyeli o zamandan belli, yerinden kalkamasa da alayının a.mina koyuyür durmadan.

M. Çalık, kızıl adam, hayal gücünüz gelişsin 23 gündür aç, güneşe hiç çıkmamış, renk tonunu siz düşünün.

Ebabekir'i, grev süresince ayakta pek hatırlamıyorum. Kalkıp dolaşsa o boyca gözden kaçmazdı.

İsmail Kamacı, alt katta yatar, artık konuşmayı bile kalori israfı sayar. Sesini duyan var mı?

Yüksel Kesici (Teğmen), ebatlar küçük benim gibi. Bu bir avantaj ara sıra voltada görüyordum.

Seyhan Odabaş, daha bende çok iş var havalarında ama görseli hiç öyle demiyor.

Kenan Kavak, elişmayın garibime. Hakikaten dünyaya misafir hali var.

Celal Algan, Kenan'la aynı hiza. Bir ayağı ambulansta.

Özcan Kahveci, giritluğun na yazar, 23. Gündan soğra sanın düştüğün yerda bir hafta ayak sallamiyan Haravul'lu degildir.

Sedat Gül, epey bir solmuş ama gül her zaman güldür.

Metin Temur, cezaevindeki bu kadar Temur içinde bence en sağlam Temur.

Şerafettin Çelik, ve çeliğe bir daha su verilmiş gibi ismine layık.

Mevlüt Vayış, daha gideri var no problem.

Üst ranzada bir zayıf halka da tam karşımda yatıyor.

Hızır Yıldızlı (Horhot), sedyelik olmadı ama son günler doğrulduğunu da görmedim. Bakışlar istikametinden caymış. Avurtlar göçmüş. Gözlerini tavana dikebilse ona da razıyız.

Ey üstat nasihatinde gözleri tavana dikmek eyidir ve fakat tehlikelidir demişsin ya keşke içerdeki açlara dair de bir nasihatın olsaydı.

Umum vaziyet tam böyle iken üçüncü haftadan sonra ufaktan görüşmeler başladı. Önceki görüşmelerin detaylarını hatırlamıyorum. Grevi bitiren son görüşme 23. gün B Blok havalandırmasının koğuşlara en uzak tel örgülerinin dibinde başladı. Gündüz saat 10-11 gibiydi. Bizim koğuşun camının önüne oturdum görüşmeyi izlemeye koyuldum. Kolordu Adli Müşaviri ile birlikte iki üç rütbeli asker önce geldiler, ayaküstü bekleşmeye başladılar. Hava sıcak mı sıcak. Haziran sıcağı bahçeye yerleşmiş iyicene. Hoparlörlerdeki müziği kestiler. Hapishane avlusunda ve koğuşlarda ölümcül bir sessizlik vardı. Çıt çıkmıyordu. Herkes yataklarında uzanmış şekilde yorumsuz hiç konuşmadan beklemedeydi.

Sonra bizim arkadaşlardan altı kişi kadar onların olduğu tarafa yöneldiler. Derken herhangi bir ön selamlaşma bile olmadan ayaküstü görüşme başladı. Bizim arkadaşlar iyi besili bakımlı askerlerin yanında hepten başkaca bir gezegenden gelmiş yaratıklar gibi kaldılar. Biz başından beri yüz yüze baktığımız için gözümüz alışmış. Askerlerin yanında bizim arkadaşların görüntüsü işin vahametini en açık şekilde göz önüne seriyordu. 23 Günlük aç ve güneş yüzü görmemiş arkadaşlar renksiz tenleri, küçülmüş vücutları bir savaştan bir yıkımdan arta kalan hastalıklı insanlar gibi olmuşlardı. Dersin bir film setinde özel makyajla bu hale sokulmuş insanlar.

Çok önceleri bir resim görmüştüm. Bizim esas ata dedemiz olan Paris komınarlarının resmiydi. Paris Komünü yıkıldıktan sonra bitap düşmüş, giyotin için sıra bekleyen Parisli dedelerimiz gelmişti aklıma bizim arkadaşların bu görüntüsünden sonra.

Komutanlar arkadaşların bu halleriyle hiç ilgili olmadan, adli müşavir direk bir şeyler anlatmaya başladı. İnsan normalde bir masa etrafında oturarak asgari saygı çerçevesinde en azından üzerinde birer bardak su bulunan bir görüşme masası hayal ediyor değil mi? Ama ne gezer. İşte böyle bir ortamda sıcağın gözünde görüşme başladı. Adli müşavir el kol hareketleri ile ortama iyice hakim olarak anlattıkça anlatıyor bir şeyler. 23 Gündür aç ve hasta insanların karşısında orduları zaferden zafere koşan komutan edasıyla saydırıyor bir şeyler. Sesleri tam duyamıyordum. Ama görüşmenin iç açıcı gibi başlamamış olduğunu anlıyordum. Bir takım sözler, tavizler verecek şekilde değil de yüksek perdeden tehditkar, istedikleri statükoyu dikte ettirmek maksatlı konuşuyor gibiydi.

Oysa istenilen şey kabaca işkencenin son bulması ve yeterince havalandırma süresinin verilmesiydi. Bir de ailelerle görüşmelerin keyfi olarak yasaklanmamasıydı. Ta Artvin'den, Ağrı'dan görüşe gelip görüşmeden giden anne babalar olabiliyordu. Bu keyfiyet komutanın iki dudağı arasından çıkarılmalıydı.

Yanlış hatırlamıyorsam o arkadaşlar bağışlasınlar. Görüşmeye katılanları bizden Mehmet Yılmaz, Erdem Aydın, Ali Yılmaz bir de Kazım Hoca olarak hatırlıyorum bir de Acilcilerden Orhan Çavuş vardı.

Mehmet Yılmaz, bir eliyle ayakta durmak için tel örgüden kuvvet almaya çalışırken bir eliyle de alınının keline gelen güneşi engellemeye çalışıyordu. Alt dudağı ağızdan ve güneşten her zamankinden daha fazla sarkık duruyordu. Yüzü sakala karışmış iyicene. *“Komutan sen ne sıkıyorsun”* dercesine bir miktar kayıtsız görünmeye çalışıyor. Daha buradan bir şey çıkmaz bitse de gitsek hallerinde görüntü veriyordu.

Ali Yılmaz yere çömelmiş, sırtını telin beton direğine dayamış, önüne bakıyor sadece. Büyükçe kafası cılızlaşmış gövdesini öne doğru tarttırıyor, eline biraz toprak almış çocukluğundan kalma alışkanlıkla toprakla oynuyor. O da bu ilk ciddi görüşme, bundan bir hal çıkmaz havasında.

Çavuş’un yüzü gözü sakala kesmiş iyicene. Pek bir ehemmiyet verdiği bıyıklarını iki parmağıyla durmadan sıvazlayıp kısık gözlerle yandan askeri heyeti kesiyor. Olursa hepimize olmazsa şeyimize hepi topu on kişiyiz Dev-Yol’cular işini bilir rahatlığında.

Kazım Hoca’yla Erdem de as heyetin tam karşısında açıkta duruyorlar. Kazım Hoca her zamanki en antipatik bakışlarını durmadan heyetin üzerinde dolandırıyor. Kurşun yarısından felç olmuş eliyle baldırına sıkıştırdığı tenis topunu hızlı hızlı ovalayıp duruyor. *“İhtiyarım bir o kadar da asabiyim haa”* dercesine bakıyor heyetin yüzüne yüzüne, konuşmaya dâhil olmadan.

Erdem Abi bizim sözcü rolünde diğer arkadaşlar kadar serbest vezin takılmıyor. Yüzü içlerinde en görünür ve en sakalsız olanımız. Uzun boyu iyice zayıflamış olduğunu ele veriyor. Boy avantajını da kullanarak komutanın vücut dili ile kurmaya çalıştığı alan hâkimiyetini dengelemeye çalışıyor. Takım kaptanıyım, tekmeyle kafa koyarım, temaslı oynarım, maç bitene kadar sahada kalırım, en az bir beraberlik hakkımız tavrı ile sanki daha çok arka planda ivmesi iyice düşen direnişi düşünür halde. Masası olmayan görüşme masasını bir şekilde son kerteye kadar ayakta tutup ortalama bir protokolle bugün bu işi burada bir şekilde bitirme gayretinde.

Biz konuşmaları pek duyamıyoruz. Hapishaneden çıt bile çıkmıyor. Bir pazarlığın sonucu taraftarları tarafından ancak bu kadar saygıyla ve merakla beklenebilir. Eminim çoğu kişi içinden keşke uzlaşsa sağlansa diye geçiriyordu. Ama böyle bir şeyi hiç kimse dilendirmiyordu. Yalan yok dışarıdaki görüşmenin uzamasından ben

de grevin bitip akabinde verilecek ılık sütle peskimeti hayal etmeye başlamıştım bile.

Sonra görüşme bitti komutanlar yürüdü gittiler. Arkadaşlar koğuşlarına döndüler. Ortada kazanılmış bir zafer havası yoktu. Talepleri Kolordu Komutanlığı'na ileteceğiz deyip gitmişler.

O günün gecesi saat 10-11 gibi nasıl olduysa grev aniden sonlandı. İş sağlaml bir protokole bağlanmadan kolordudan şifahen gelen iyileşmeler yapılacak sözü üzerine. Bütün uyarılara karşın hiç kimse kendini frenlemeden pirana misali saldırdı yiyeceklere. Sonra uzun süre bir şey gitmemiş mideler aşırı yüklenme sebebiyle çoğu arkadaş mide spazmı geçirmeye başladı. Bir de sıradan herkes ishal oldu. O şekilde sabah ettik.

Zoraki İçtima

Verilen sözler unutulmuştu daha ikinci günün sabahında, operasyonel bir hazırlıkla geldiler. Koğuş içine yeni yapılmış tuvaletin iki basamaklı merdiveninde leğende giysi yıkıyordum. Benim dışımda herkes yataklarında yatma pozisyonundaydı. Çavuş geldi dışarı çıkın bundan böyle dışarıda sayım olacak, komutanın emri. On kadar asker içeri doluştu. Bana geldi, *“Çık dışarı hoca”* dedi eskiden kalma saygı belirten hitap şekliyle. Niyet çok kötü de ağız o zamandan kalma alışkanlık. Ben aldırış etmeden yıkamaya devam ettim. *“Herkes yataklarının üzerinde eskisi gibi sayın gidin”* dedim. *“Yok hoca yok artık dışarı çıkılacak, sayımlar bahçede olacak komutanın emri.”* Ben yine yıkamaya devam ediyorum. Fiziki müdahalede bulunacak fakat çekiniyor. Eskiden oluşmuş statüko ve saygı dengesini kırma sıkıntısı çekiyorlar.

Koğuşta tam bir sessizlik, nasıl bir tavır konulacağının belirsizliğinden kaynaklı. Sanki konu çalışmadığımız yerden geldi. Arada yandan koğuşa göz atıyorum bir kopya alabilir miyim nasıl davranmam gerektiği konusunda diye. Ama nafile kimseden bir işaret alamadım. Çavuş biraz daha cesaretle sana söylüyorum hoca çık dışarı, ben yine aldırmamaya çalışarak zamana oynuyor ve ne yapacağımı hesap etmeye çalışıyorum. Kafamda temas ederlerse çavuşa çeneden vurup indirmeyi kararlaştırdım. Fazla sürmedi çavuş daha yüksek sesle daha buyurgan bir tavrıla, *“son kez söylüyorum çık dışarı*

hoca” diye bağırdı. Ben gene aldırmadan koğuştan bir imdat bekliyorum. Bir yandan çamaşırları daha hırsıyla ovalamaya devam ediyorum.

Derken beklenen an geldi sinir harbi sonlandı. Gerilimin zembereği boşaldı. Çavuş önce omzumdan itti birde cop vurarak sana söylüyorum hoca dedi. Artık bu gerilimin sürdürülebilir tarafı kalmamıştı. Çamaşırı bıraktım, hafif dışarı çıkarmışım gibi doğruldum ayağa, çavuşun eli sol omzumda. Elim ıslak az da sabunlu sağ elimi yumruk yapıp başından beri konuşan çavuşun çenesine boksör çevikliğinde sağ kroşemi patlattım. Çavuş demek beklemiyordu, hemen yere yığıldığını gördüm. Gördüğüm son manzara o an oldu. On asker birden ellerindeki haydar dedikleri sopalarla ve coplarla daldılar bana. Kendimi saniyeler içerisinde ranzanın en dip köşesinde buldum. Nasıl düştüm oraya nasıl ilerledim bilmiyorum. Sonra koğuş ana baba gününe döndü. Belki de yirmi beş dakikayı bulan esaslı bir meydan muharebesi sonucunda koğuşu boşalttılar. Kavga dövüş dışarıda da devam etti. Daha bu ilk meydan muharebesinin bir yerinde açlık grevini de başarıyla çıkarmış olduğu halde Abbas, yarabaya seslendi, “komutanım ben sizinle geliyorum”, aptallaşmış bakışlarımızın arasından süzülüp gitti itirafçılar koğuşuna. Başka bir siyasi davada bir numaralı sanıktı. Arkadaşlarının son bir çaba engel olma gayretlerine aldırmadan yürüdü. “Yolcudur Abbas, bağlasan durmaz!” Kendi arkadaşlarının bu konuda bir daha ağızlarını bıçaklar açmadı. Sadece “poliste de iyi tavır koyamamıştı” demekle yetindiler. Ve bizi bekleyen yılların ne yaman ne zor yıllar olacağını da ilk işaret fişegiymiş belki de bu olay. Tek sıra olup sayım verme istekleri başarısız oldu. O arada Elyasa ve beni kenetlenmiş koğuş arkadaşlarımızdan koparıp yeni yapılan fakat bitmemiş tabutluk dediğimiz hücrelerin önüne getirdiler.

Her birimizi dörder asker kollarımızdan ve bacaklarımızdan tutarak yüzükoyun vaziyette bel hizasında paralele aldılar. Her birimize ikişer asker sağlı sollu geçerek kığımızın ve bacaklarımızın kaba yerlerinden başladılar coplamaya en seri şekilde hiçbir şey konuşmadan etmeden en fazla on-on beş dakika içerisinde 100-150 adet cop darbesi indirdiler her birimize.

İşkencede; sesini, bağıışlarını duyacak başka arkadaş varsa sessizce katlanacaksın acıya. Ortılığı telaşa verip korku salmayacaksın.

Bir insanı gördüğü işkenceden çok işkence görenin bağırsıklarını dinlemek kötü yapar. Elyasa ile ikimizi yan yana copluyorlardı. Yediğin kırk ellinci darbeden sonra artık kontrolünü kaybedebilirsin. Benden bir takım sesler çıktı mı bilmiyorum. Elyasa bir ara sesler çıkarmaya başladı, gerçekten tarif edilemez ürkünç sesler. İnsan normal acıdan serbest serbest bağırsa hadi bir nebze dersin, artık nefesini kesen darbelerin altında bir de bağırmamaya çalışınca öyle korkunç sesler çıkıyor insandan. Çocukken kurban keserken o sahneyi izlerdik. Hayvanın nefes borusu kesilip içine kan dolunca başka türlü sesler çıkardı kurbandan. O can havliyle yarı boğulma hali ve can çekişirken çıkan sesler. İşte arkadaşımın darbeler altında çıkarıldığı sesler bana o kurban sahnesini hatırlatmıştı.

Sonra işimizi bitirdikleri gibi ikimizi birden paldır küldür ellerinden aşağı yere bıraktılar. İkimiz de zor soluklanıyorduk. Nefes nefese kalmıştık. Bizim tabutluk dediğimiz inşaat halindeki hücrelerin önünde, boş küçük salonda can havliyle kesik kesik nefeslenişlerimizden çıkan hırıltılı sesler kalmıştı geride. Bir gayret ciğerlerimizin acil oksijen talebine cevap vermeye çalışıyorduk. Cop sallayan askerlerin hepsi dışarı çıkıp gitmişlerdi. Dövme faslını yöneten iki pırpır astsubay da kaybolmuştu ortadan. Tepemizde sessizce biraz da şaşkın tek başına dikilen çavuş, nefes rejimimizin normale dönmesini epey bir beklemişti. Sonra biraz mahcup, “kalkın hoca toparlanın, koğuşa gideceğiz” demesiyle biz bir gayret ayaklanıp üst başımıza şöyle bir çeki düzen verdikten sonra bileklerimizi uzatmıştık çavuşa kelepçeyi takması için. Olayın vahametini ele vermeyerek çok bir şey olmamış pozunu takınarak yürüme koğuşa kadar gelmiştik. Biz kendi koğuşumuz olan 4. Koğuşun önüne geldiğimizde, yarbay bizim koğuşun hemen yan tarafında ayakta durmuş 6. koğuşa yapılan operasyonu izliyordu. Bize şöyle bir bakış atmış fakat bir şey dememişti. Biz de onu görmezden gelerek kelepçeleri çözdürüp koğuşa girmiştik. Benim fena halde midem bulanıyordu. Arkadaşların bu ilk koğuştan götürülme nedeniyle ne oldu ısrarlı sorularını bir şey yok biraz kıçımızdan dövdüler diye geçiştirmiştik.

Çok tuhaf bir adamdı Yarbay Remzi, 1983 yılının Ağustos ayında başlayan ilk açlık grevinin ilk günlerinde içinde polislerin de yer aldığı, gaz bombalarının kullanıldığı operasyon dâhil kendi döneminde üç yıl boyu süren bütün toplu işkencelerin hem yöneteni

hem izleyeni olacaktı istisnasız. Orta boyun biraz üstünde biraz dolgunca bir adamdı. İlk bakışta kendisi hakkında akılda kalacak karizmatik hiçbir tarafı olmayan sıradan biriydi. Faşistlerin yüzünde merhamet olmaz, ya sert bakışlı ciddi olurlar ya da en azından öyle görünmeye gayret ederler. Otoriter görünmenin en basit pozu, gülümsemeyi yüzlerine kondurmamaya çalışırlar. Bu tipler önlerinde yapacakları işler konusunda çok kararlı davranırlar. Aceleci ve acımasızdırlar. Mesela sonradan gelip aylarca zorla iğne yapma işini yöneten ismini Mengele koyduğumuz doktor teğmen öyle biriydi. Bakınca bu kişiden doktor olur diyemezdin. Olduğundan daha atletik görünmeye çalışan, bize gözlüklerinin üstünden yukardan bakan biriydi. Sert ve nefretle bakar mümkünse bizimle tek kelime konuşmamaya gayret ederdi. Tipik bir faşistti o. Esmer, kara gözlü, elmacık kemikleri hafif çıkıktı, genelde yüzündeki ifadeyi açık etmemek için kara gözlük takardı.

Ama cezaevi müdürü Yarbay Remzi'nin bu diktatör heveslisi karakterle benzeşen hiçbir tarafı yoktu. Bütün operasyonları büyük bir sabırla hiç acele etmeden gülerек keyfini çıkara çıkara hem yönetir hem de izlerdi. Eşit koşullarda olmasak da bizimle muhabbet etmeye bayılırdı. Ortalığın çok karışık olduğu gerilimli kavgaların yaşandığı anlarda bile kişi adı vererek arkadaşlara lafla sataşır, arkadaşların da ona bir şekilde yanıt vermesini beklerdi. Çok küfürbazdı. Ağza alınmayacak küfürleri herkesin duyması için yüksek bir yerde durup sesinin yettiğince bağıırırdı. En hoşlandığı şeydi bizim de kendisine küfürlü cevaplar vermemiz. Küfürlerimizi gülerек karşılar “orospu çocuğu komünistler bakalım son gülen kim olacak” diye laf yetiştirirdi bize. “Edin küfür edin rahatlayıncaya kadar edin ne karım ne anam ne kızım var istediğiniz kadar küfür edin” derdi.

Pek övgüyle söz ettiği şeydi Moskova askeri ataşeliği, komünizmi ve komünistleri çok iyi bildiğim için sizleri adam etmeye ben görevlendirildim sözlerini aşağı yukarı her gün papağan misali tekrarlar dururdu. Bu adam etme bahsini o zaman cuntanın çok önemseddiği devrimcileri zorla fikirlerinden caydırıp itirafçı yapma operasyonu olarak okuyabilirsiniz. Olayları bir tiyatro sahnesini izler gibi keyifle izler, zaman zaman da en azından küfürleriyle olayların bir parçası olurdu. En tahrik olduğu zamanlarda bile ben kimseye temas edip vurduğunu ne gördüm ne de duydum. Ama gardiyanlar

eliyle yaptırdığı işkenceleri üç yıl boyu izlemekten hiç usanmadı. Cezaevinde olmaktan, bizim çektiğimiz işkenceleri izlemekten çok mutlu olduğu belliydi. Mesaisinden çok daha fazla zamanı, günün büyük bölümünü cezaevinde geçirirdi. Sanki müstakil evi yoktu da hep cezaevinde yaşıyordu. Bu yüzden küfür edin edin benim evim barkım kimim kimsem yok demesine itibar etmek gerekir.

Üsteğmen Gürbüz, keskin görüntüsü olmayan, temiz yüzlü, asker çağrıştırmayacak kadar yüzündeki biraz da alaycı gülümsemeyi eksik etmeyen, muhallebi çocuğu yumuşaklığında bir komutandı. Cezaevi idaresiyle diyalogun çok iyi olduğu dönemden subay sınıfından komutan sadece o kalmıştı. Karskapı'nın iyi döneminde bizimle iletişimi çok iyi olan, bizleri neredeyse kendisiyle eşit gibi gören demokrat bir görüntü verirdi. Bu işkenceli yeni dönemde üsteğmenin bu hallerinden geride kalan sadece yüzündeki alaycı gülümsemeydi. Yüzündeki bu alaycı gülümseme halini şimdi biraz daha abartarak bize işkence yapılırken de yüzünden eksik etmez olmuştu. O da tam bir dönem adamıymış anlayacağınız.

Tankçı Aziz Astsubay, duygularını kolay belli etmeyen, soğuk davranışlı tam bir buz adam görüntüsündeydi. Heyecansız, sakin, acele etmeyen tavrını daha sonraları bize eziyet ederken de koruyacaktı. Adam dövdürürken ya da gerilimin en yükseldiği zamanlarda bile o sükûnetinden ve soğukkanlılığından ödün vermezdi.

Daha sonradan Karskapı'nın komuta kadrosuna eklenen Klink Astsubay cezaevinin belki de en uzun adamıydı. Yıllar geçse de ergenliği bitip tükenmeyecek gibi duruyordu. Acımasızlığını ve gücünü bizim üzerimizde denemekten keyiflenen, kasılmaktan da geri durmayan kompleksli bir tipti. Herkesten uzun olmasına karşın hikâyedeki kurbağa misali halen şişinip kabarma ihtiyacı hissederdi. Alakasız bir şekilde bizimle konuşurken ya yere ya da havaya bakardı. Bizimle göz teması kurmaktan haz etmezdi.

Asker gardiyanlarınsa çoğu değiştirilmişti. Orta Anadolu ve Doğu kökenli genelde Kürt olmayan askerler tercih edilmişti yeni dönemde. Onların da gücünü adam döverken ispat etmeye çalışan eğitimsiz, gücü kuvveti yerinde olanları gardiyan yapılmıştı. Bunların da ola ki içerisinden adam dövme konusunda iştahsız olanları çıkarsa anında değiştirilip birliğine geri gönderiliyordu. Bir de cezaevi içerisinde gardiyan asker olmak Erzurum soğuşunda normal

birlikte asker olmaktan çok daha konforlu olduğundan işkence yapmaktan hoşlanmayan askerler bile cezaevinde kalmak için adam dövmenin hakkını verirlerdi.

Açlık grevi sonrasında dışarıda havalandırma bahçesinde asker gibi bizi tek sıraya sokup içtima almak yarbayın en önemli yaptırımıydı. Şayet bu dayatma kabul edilse bunun ardı sıra daha ne yaptırımların sırada beklediğini bilmeyenimiz yoktu. Bizi en onursuz en aşağılık hallere düşürmenin ilk halkasıydı asker gibi içtima vermek. Tam bir buçuk yıl sürmüş olan 3 No’lu cezaevi deneyimini, o cehennemî yaşayanlar çok iyi biliyordu bu taleplerinin önüne direnç koyulmazsa işin nerelere kadar gideceğini. Sorgulardan işkencelerden çıkıp gelmiş arkadaşlara kendilerini toparlamalarına fırsat tanımadan merhametsizce aynı işkencelere devam edip göz açtırmamışlardı aylarca.

Koğuş içerisinde arkadaşların birbirleriyle konuşmalarının yasak edildiği, gülmeye takatin varsa şayet gülmenin bile dayakla cezalandırıldığı bir yerdî 3 No’lu.

Görüş günlerinde arkadaşların yakınlarıyla hasret giderip bir küçük mutlu görünmelerine bile tahammül gösterilmeyen, “görüş bitti” komutundan sonra hemen oracıkta o mutluluğun insanların ağzından burnundan getirildiği 3 No’lu.

Koğuşların her birine yerleştirilmiş üç beş sağ görüşlü kişinin, gardiyanların sıkıştırmasıyla durmadan provokatörlük yaptığı, o sağcılarının bile bu hallerinden bezere geldiği, 3 No’lu.

Yemeklere müşhil ilacı karıştırılıp tuvalet ihtiyacını gerekçe yapıp kişi başı on cop vurmadañ tuvalet izninin bile verilmediği aşağılık bir yer.

Bir sağcıya, yok benim param şuyum buyum çalıñdı diye şikayet ettirip bir koğuşun saatlerce ayakta bekletilip, saatlerce sıra dayacağına çekildiği bir yer. Daha da kötüsü hiç olmamış, yapılmamış bir hırsızlık için kim “yaptıysa kabul etsin” diye arkadaşların o can derdiyle birbirine düştükleri örgütsüz bir yer. En aşağılık uygulamalara bile direnç gösterilemeyen, arkadaşlarımızın cahil askerlerin elinde resmen oyuncak edildiği yerdî, 3 No’lu.

Tam da böyle hallere düşmemek için ilk yaptırım asker usulü içtima talebine karşı direniş gösterilmesi gerekliliği, örgütsel bir kararla ilan olunmasına ihtiyaç duyulmamıştı.

Arkadaşların hafızaları o yaşananlar konusunda o kadar tazeydi ki kimsenin kimseye bir takım hatırlatmalarda bulunmasına bile gerek yoktu. Hele de örgütsüz kalmanın ve direnme hattının olmamasının ne kadar onur kırıcı sonuçlara yol açacağını herkes az çok kestirebiliyordu. Bundan sebep askeri disiplini andıran şekilde sayım verilmesine karşı gelmeler özel bir karara gerek duyulmadan aşağı yukarı sırası gelen her koğuş tarafından kendiliğinden hayata geçmeye başladı. En baştaki koğuş dışarı çıkarılmaya karşı direnç koyduğu zaman diğer bütün koğuşlar saçtan yapılma kapıları döve rek hoparlörden verilen o bildik müziğin son ses gürültüsünü bastırıyor, cezaevinin içinden atılan sloganlar kalın duvarları aşır Erzurum'un kenar mahallelerinde yankılanıyordu. Erzurumlular 4 yıl boyu her sabah, her akşam daha çok duyacaklardı yabancıları oldukları bu sloganı: **“İNSANLIK ONURU İŞKENCEYİ YENECEK”**

Koğuşların fiziki yapısı bir koğuşta bulunan ortalama 30 kişiyi ha deyince döve döve havalandırmaya çıkarmaya çok da uygun değildi. B bloktaki koğuşların kapıları direk dış bahçeye açılmazdı. Her iki koğuşun arası yemekhane olarak düzenlenmişti, önce koğuşlardan yemekhaneye ardından da yemekhaneden dış bahçeye açılan kapıdan 30 kişiyi tahliye etmek gerekiyordu. Zaman zaman direkt fiziki karşı gelmelerimizi saymazsak genelde koğuşun içinde hepimiz birbirimize kenetleniyor, ranzalara da tutunarak dışarı çıkarılmaya karşı direnç koyuyorduk. Koğuşların içi çok geniş olmadığı için en fazla 10-15 asker içeri girebiliyor, en baştakilerden başlayarak copluya copluya koparabildikleri tek kişiyi ya da 3-5 kişilik grupları iki kapıdan geçirip bahçeye çıkarıyorlardı. Sayım alma işi normalde bütün cezaevinde kırk dakikada bitirilecek bir işlemdi, bu şekilde ise hem bizi hem onları yorgun düşüren sayım yapma işlemi saatleri buluyordu. Hele de iş çıkırından çıkıp karşılıklı meydan muharebesine dönen günlerde iş uzadıkça uzuyor, sayım işleminin doğru düzgün yapılabildiği bile çok kuşku götürür oluyordu. Bütün koğuşlardaki arkadaşlar hiçbir yönlendirmeye bile gerek kalmaksızın kendi yaratıcılıklarını da kullanarak artan şiddete paralel direnişin ivmesini daha da yükseltiyordu. Hatta bazı arkadaşların karşı tarafı fazla tahrik edecek aşırıya kaçan tepkilerine karşı kendi aramızda uyarmalar bile yapılıyordu.

Çocukluğumuzda gittiğimiz Bülbülan Yaylası Hanı'nda çok defa şahit olmuştuk, değneklerin en az Uzak Doğu sporlarındaki kadar ustalıkla kullanıldığı meydan kavgalarına. Ardahanlıların bu değnekli kavga maharetlerinden sebep onlardan çekinip korkmayan yoktu. Toplu direnişin başladığı ilk zamanlarda, Yücel Abi'yi görüş yerinden zorla idareye götürmek istediklerinde eline geçirdiği sağlam bir değnekle önüne kattığı 10-15 gardiyanı havalandırmada nasıl etkisiz hale getirdiğini arkadaşlar koğuş camlarından canlı izlemişlerdi. Yücel Abi'nin çocukluktan gelme değnekli kavgalardaki ustalığıyla 15 gardiyanı etkisiz hale getirmesini o anda nöbetçi asker kulesinde tesadüfen bulunan Yarbay da izlemişti.

Yer yer arkadaşların arbedelerde aramızda kalan gardiyanlara polis işkencelerinden ya da 3 No'lu cezaevinden kalma intikam duygusuyla aşırıya kaçan, idareyi hepten tahrik eden taşkın hareketleri bile olabiliyordu. Hepimizde özgüvenli direnmeden yana tavrın ekşiği yok, fazlası vardı.

Bu dönemdeki yüzlerce hadiseden en komik olanı ve kendimize dair kabadayılığa varan özgüvenimizin en komik örneği gardiyanlarla Hasan Yaşar arasında yaşanmıştı.

Bir keresinde Hasan Abi, havalandırmada tek başına gardiyanlarla kavgaya tutuşup, baş edemeyince ellerinden sıvışıp havalandırma bahçesinin dış duvarının tepesine kadar can havliyle tırmanıp orada tellerden tutunmuş halde aşağıdan gelen cop darbelerine ayak hareketleriyle karşı gelmeye çalışıyordu. Durumu hiç iç açıcı olmadığı halde eski günlerden kalma dokunulmazlığımızın özgüveniyle dayılığından ödün vermeden "bak indirmeyin beni aşağı, inersen sonu çok kötü olur" blöfüne aklıma geldikçe bugün bile gülmem geliyor.

Faşizmin tariflerinden en gerçekçisi, onun maddi temellerini ortaya koyması açısından tekerci sermayenin kâr hırsıyla tutuşmuş en gerici iktidar şekli olmasıdır bence. Karşı karşıya kalmış olduğumuz bizim küçük faşizminizin de kendine göre memur işi maddi bir hesabı kitabı vardı elbette. Dışarıda içtima alma isteğinin yanında en büyük uhdesi de bize çay satmaktı Yarbay'ın. Bu maddi boyutu olan isteklerini de hiçbir zaman kabul etmeyecektik. Yarbay çay pazarı alanını genişletmek için bizim koğuşları gözüne kestirmişti. Aramızdaki ideolojik kavganın böylesi somut maddi bir boyutu da vardı.

Yarbay'ın ilk girişimi aslında başarısızlıkla sonuçlanmış, cezaevi disiplinin olmazsa olmazı, içeridekilerin sayım ve tespiti bile doğru düzgün yapılamaz olmuştu.

Tabutluk Hücreler

Yarbay bu direniş iştahını kırabilmek için en fazla yapımı devam etmekte olan Filistin tipi hücrelere çok güveniyordu. “Hele bir hücreler bitsin göreceğim o zaman sizin tamtamlarınızı gibi kapıları dövmelerinizin hesabını. Ağzınıza tıkayacağım o atıp durduğunuz sloganları” diye hücrelere dair beklentisini dillendirip bu şekilde bizi tehdit ediyordu.

Derken yarbayın umutla, bizimse merakla beklediğimiz tabutluk hücrelerin hızlı inşası 2-3 ay gibi kısa sürede tamamlandı. A ve B bloklarının ortasındaki gardiyan koğuşlarından bir tanesini tabutluk hücrelere çevirmişlerdi. Yaklaşık on metre uzunluğu olan koğuşun giriş kısmında dört metre boşluk bırakıp kalan kısmı betonla bölüp iki katlı hale getirmişlerdi. İkinci kata dört basamaklı bir merdivenle çıkılıyordu. 13 tane altta 12 tane üstte olmak üzere 25 hücre sığdırılmıştı bu kadarcık alana. Alt kattaki yedinci hücre hepsinden küçüktü. Bir şekilde boş kalan alan değerlendirilerek 7 No’lu hücre sığdırılmıştı oraya. Hücrelerin uzunlukları 1.60 cm, yükseklikleri 1.40 cm, genişlikleri ise 70 cm boyutlarındaydı. En alttaki yarbayın en hoşuna giden merdiven altındaki 7 numaralı hücrenin boyutları normalin yarısı kadardı. Ben 7 numarada hiç yatmadım, oranın müdavimleri genelde yarbaydan torpilli Ali Mete, Sivaslı Musa, Temel Koç, Ekrem Demirel bir de Ahmet Kaya oluyorlardı. Hücrelerin zemininde kırk santimetrekare bir minder bulunuyordu. Demir kapıların üst tarafında küçük bir mazgal yeri bırakılmıştı. Hücrenin ön tarafını tamamen kaplayan yetmiş santimetrelilik kapının alt kısmı on santimetre yükseklikte boydan boya açıklıktı.

Hücrelerin içerileri her zaman zifiri sayılacak derecede karanlık olurdu, sadece girişteki küçük salonda bir tek tepe lambası vardı. O da ya yeni bir arkadaş hücreye yerleştirilirken yakılır işlem bitince kapatılırdı ya da yemek dağıtılan esnada ve lazımlıklar boşaltılırken yakılır, yine gardiyan alanı terk ederken söndürülürdü. Salondaki bu tek lambanın yakılı olduğu kısa süreler hariçinde içerisi hep karanlık olurdu. Lamba yakılı olduğunda da kapı

altı aralığından ya da kapılardaki üst küçük mazgaldan ne kadar ışık sızarsa o kadar ışık görebilirdik.

Şakası yok, o zifiri karanlıkta her şey neyse de büyük, küçük tuvaletlerimizi yaparken lazımlığa tam isabet etmek ilk başlarda hiç de kolay olmuyordu. Öğrenmenin şekli saati yok, zamanla ustalaşmıştık lazımlığa tam isabet ettirme konusunda da.

Farkında mıyız bilmem. Ben bunun ayırdına hücredeyken zifiri karanlıkta günlerce ellerimin rengini ya da aynada kendimi göremediğim zaman varmıştım.

İnsan en zor ve en son kendini tanıyor. O da tanıyabildiğince. Bu yüzdendir belki de bir ömür boyu kendimize çeki düzen veremeyişimiz. Eleştirinin önemi de bu halimizden kaynaklanıyor olmalı.

En zor kendini tanıdığı için mi en kolay da kendini unutuyor insan? Bu unutkanlığımızdan sebeptir kendimizi kaybedip yeniden bulmuşçasına aynalarda günde en az 3-5 kez yüzümüzü arayışımız. 10 günü bulan hücre günlerinde misal ben arkadaşların yüzlerini çok iyi hatırlıyordum da acaba ben nasıldım konusunda o kadar net olmıyordum.

Bu sebepten de belki de insan en çok kendini özlüyor. Öyle ya hücreden çıkar çıkmaz yılların hasretiyle yanmış tutuşmuşçasına ilk önce aynada kendisini aramayanımız var mıydı? Hele de günlerce su değmemiş yüzünü kim merak etmezdi ki?

Hücrelerin zifiri karanlık olması bir tarafa, mekânın tek ve en önemli avantajı insan kendisini ya da arkadaşları görmezdi. Fakat birbirimize sesimizi duyurmada hiçbir engel yoktu. Arkadaş sesinin iyileştiriciliği olmazsa böyle bir yerde hadi 15 gün demeyim de bir ay sonra sağ salim, akliselim dışarı çıkmak imkânsız olurdu. Bir de söylemezsem olmaz orada sigaranın ne denli iyi geldiğini. Hücreye yeni gelen birisi zulasında birkaç den sigarayla birkaç kibrit çöpü getirirdi. Bu sigaralar yemek sonrası yakılıp, kişi başı iki fırt çekilmek üzere üst mazgaldan elden ele dolaştırılırdı. O vakit keyifler o haldeyken bile gıcır olurdu.

Öğünde bir kap yemek ve yarım ekmek kapı altı boşluğundan uzatılır, boş kaplar oradan geri verilirdi. Sabahtan sabaha gardiyan nezaretinde özel yapılmış bir tenekeye lazımlıklarda birikmiş büyük küçük tuvaletlerimizi bir gönüllü arkadaşımız sırayla boşaltır, lazımlığı aynı kapı altı boşluğundan geri verirdi. Mümkün olduğunca

büyük küçük tuvaletlerimizi sabah lazımlıklar toplanmadan hemen önce yapmaya çalışırdık. Aksi halde lazımlığındaki tuvaletinle o küçük hücrede 24 saat koyun koyuna yatmak zorunda kalırdın. Sabahları lazımlıkların içinde birikmiş büyük küçük ihtiyaçlarımızın tenekeye boşaltımı esnasında ortaya çıkan koku ve metan gazı, alışkın olmayanı zehirleyip bayıltabilirdi. 25 çeşit dışkı ve sidiğin bir teneke de toplanması esnasında açığa çıkan gaza ateş tutsan tutuşurdu belki de.

Betondan yeni yapılmış hücrelerin duvarları rutubetten öte ıslak ıslaktı her zaman. Başkalarına göre boyumun posumun avantajını yaşadığım hayatta tek yerdı bu hücreler. Hücrenin olanaklarına göre şekilden şekle girip egzersiz yapmayı ihmal etmezdim. Uyurken en rahat pozisyonum, küçük minderi belimin altına koyup ayaklarımı hücrenin demir kapısına yukarı doğru dayayıp kafa yerde olacak şekildeydi.

Halen merak ettiğim şeydir; 1.90'lık Yalçın Timur'un bu beton kabinde kendine en uygun duruş ve yatış pozisyon tercihi nasıldı diye. Bir de cürümüm Atilla rahatsızın teki. O koca gövdesiyle nasıl sığıyordu küçücük hücreye. Sığınaklarda yatarken ne kadar gürültü ne kadar hengameli yattığını ben bilirim. Uykunun en derin yerinde bile el ayak havalarda uçuşur, yetmez en sonu çapraz yatmaya kalkışırdı. Birimizin canına tak edip iyi bir tekme yiyince hizaya gelirdi, o da bir süreliğine.

Hücre cezaları 3 ila 15 gün arasında oluyordu. Hücre cezası bir haftayı geçti mi insanın hem kimyası hem fiziki başkalaşırdı. Hele de 10 günden sonra insanda meydana gelen görme ve yürüme bozukluklarının normale dönmesi nereden baksan 7-8 günü bulabilirdi. Hücreler her zaman tam kapasite dolu oluyordu. Yanılmıyorsam sadece 1985 yılı Ocak ayının en soğuk gecesinde -39'ları bulmuş, o sırada hücrelerde olan arkadaşlar donma tehlikesi geçirmişlerdi. Hepsini birden alelacele Maraşel Fevzi Çakmak Askeri Hastanesi'ne yetiştirmişlerdi. Bir saat daha gecikilse bazı arkadaşların donan el ve ayakları kangren sebebiyle kesilecekti. Tam zamanında müdahale edilmiş, el ayak kesilmeden ilaçlı tedaviyle atlatılmıştı bu felaket. O günden sonra bir tek havalar biraz kırılıncaya kadar 15 gün boyu hücreler boş kalmıştı.

Buraları da tez zamanda benimseyip direnişin sosyal alanına çevirmiştik. Hücrelerdeki müzik ve şiir dinletilerinin haricinde sansürsüz sıralı hikâyelerden derleme anlatıların en içten, en samimi olanları orada anlatılırdı. Hücrelerin her birinde yapılan konuşma 25 hücrede birden net dinlenebiliyordu. Kimse kimseyi görüp etmediği için utanma sıkılma olmadan en çekincesiz hikâyeler orada anlatılırdı. Boş beton duvarlarının kendine göre ekolu bir akustığı de vardı. Düşünün bir Özcan Kahve, hadi neyse de Ekrem Demirel'in o kötü sesiyle o yeteneksizliğiyle söylediği uzun hava formundaki Huma Kuşu türküsü bile kulağa hoş gelebiliyordu.

Hücreler de direniş açısından bir zaaf yaratmamış, yarbayın plan ve beklentileri bir kez daha suya düşmüştü. Tek eksiklik hücreye yeni getirilen birini girişteki küçük salonda ölesiye döverlerken tavır koyup sloganla ya da kapıları döverek protesto edemiyorduk. Tek derdimiz buydu. Böyle bir olaydan sonra 3-5 saat kimsenin ağzını bıçak açmazdı. Bu sessizliği genelde bu işkenceye maruz kalan hücrenin yeni misafiri arkadaş kendine gelince bozar, arkadaşlara moral vermeye çalışırdı. Hücrelerin tek iyi tarafı koğuştımalarında her gün dayak yeme riski varken hücrelerde böyle bir risk yoktu. Hücreye ilk girerken adam dövme vardı ama 15 gün bile yat-san hücreden tutukluyu çıkarıp dövme gibi bir alışkanlıkları yoktu. Onlar da biliyorlardı hücre koşullarının insanı dövmekten daha beter hale getirdiğini. Adına "Filistin hücreleri" diyorlardı ama ben İsrail devletinin bile böyle tabut demeyeyim de mezar boyutundaki hücrelere FKÖ militanlarını attıklarını sanmıyorum. Bırakın Filistin'i dünyanın hiçbir cezaevinde böyle minyatür hücreler belki de hiç yapılmamıştı ama bunları Karskapı'daki yarbay düşünmüş ve hayata da geçirmişti. Bunun aslında hiçbir yönetmelikte ya da mevzuatta yerinin olduğunu sanmıyorum ama Erzurum o kadar gözden irak o kadar sahipsiz bir yerdi ki belki de böyle tabutluklar başka hiçbir yerde hayata geçirilemezdi. O sebepten İsrail'e ona buna bok atmaya hiç gerek yok, Karskapı'nın hakkı Karskapı'ya. Konu devrimcilerse onlara yapılacak eziyetler konusunda kimse bizim cuntacılarımızın eline su dökemez. Aslında tabutlukların isim hakkı da cisim hakkı da yüzde yüz "made in Turkish" Karskapı'dır.

Hücre cezaları bir yandan kullanılan orantısız şiddet bir taraftan 1983 Ağustos ayından sonra yaklaşık bir yıldır göğüs göğüse,

kıran kırana yürütülen direnişin ateşi yavaş yavaş düşmeye başladı. En azından en geniş cezaevi topluluğu bakımından bir miktar yılgınlıklar ve yorgunluklar gözlenir olmaya başlamıştı. Artık herkesin uygulanan şiddete karşı kendisini öne attığı iştahlı dönemler geride kalmaya, bazı arkadaşlarınsa direnişin yükünü daha fazla omuzlamaya başladığı daha zor zamanlara gelinmişti yavaş yavaş.

Tam böyle genel kitle açısından psikolojik gelgitlerin yaşanmaya başladığı 1984 Mayıs'ın son günlerinde A Blok 7. ve 8. koğuşlara o zamana kadar yapılan saldırılardan daha kapsamlı, orantısız bir saldırı yapıldı. O saldırı polis, asker, mavi berelilerle birlikte eğitilmiş köpeklerin de kullanıldığı bir saldırıydı. O çaptaki saldırıganlığın o günkü özel bahanesi neydi bilmiyorum. Ama operasyon hazırlıklarına bakınca o güne kadar bize yapılan işkencelerin en büyük hedefi bizi tek tip elbiseye razı etmekse bu saldırı da tam tek tip elbiseyi dayatacakları günlerin arifesinde yapılmıştı. Her şey çok planlı yönetiliyordu aslında bizdeki genel yorgunluğu iyi tartmış, ivmesi düşmekte olan direnişi tam olarak bitirme amaçlı yıldırıcı bir şiddet uygulamışlardı. Bizi tek tip elbiseye itiraz edemeyecek kıvama getirip son bir hamleyle teslim almak istiyorlardı. İki koğuştaki arkadaşları birden havalandırma bahçesinde diğer bütün koğuşların izleyeceği şekilde artık mukavemet edemeyecek duruma gelinceye kadar ağaç sopalarla ve coplarla döve döve yerlere serdiler. Bu saldırı köpek havlamalarının eşliğinde en az bir buçuk saat kadar sürmüştü. 7 ve 8 numaralı koğuşların bu şekil hedef seçilmesi de tesadüf değildi aslında. Bu koğuşlarda her harekettten biraz daha sorumlu kişilerinin kaldığını herkes biliyordu. Bizim arkadaşların ağır hasarlar alarak kaybettiği canhıraş meydan muharebesini, diğer koğuşlardaki arkadaşlarla bir korku filmini izlercesine sinmiş, şaşkın hallerimizle sadece seyretmiştik. Ayılan, bayılan, kan kaybeden, fenalaşan, arkadaşların bir tanesi bile ayakta kalamamıştı.

Hoş aslında böylesi bir muharebeden bizim arkadaşların galip geleceği bir sonucun çıkmasının en küçük bir ihtimali bile yoktu. Neticede böylesi orantısız bir güç karşısında fiziki mukavemet bir yere kadar sürdürülebilir. Bizi mahveden bütün koğuşlarda ağır bir yenilginin havasına sebep olan esas şey bahçede olup biten işkenceli sahneler değildi. Bizi yıkan ezberimizi bozup moralimizi bitiren şey

belki de ilk defa bir saldırı “Kahrolsun Faşizm” sloganının atılmadığı, sacdan kapıların dövülemediği bir şekilde suskun geçirilmesiydi. Gardiyanların koğuş camlarından içeri cop sallayıp aynı şekil sıra size gelecek tehditlerinden ve gördüğümüz manzaradan korkmuştuk açıkçası. Bu suskunluğun başka bir bahanesi ve açıklaması olamazdı. Devrimciliğin ABC’sinin ilk kelimesidir; korkmayacaksınız. Saygon Zindanları’ndan öğrendiğimiz, Amed Hapishanesi’nden bildiğimiz, uzağa gitmeye gerek yok bir yıldır Karskapı’da kendi pratiğimizden edindiğimiz cesaretimiz gitmiş, nutkumuz tutulmuştu adeta. Öyle suskun kurbanlık koyun gibi beklemenin ağır ürkünç kokusunu ilk kez soluyorduk. Sloganların atıldığı, kapıların dövüldüğü bayram havasında herkesin birbirini kucakladığı, bir adım öne atılmak için herkesin yarıştığı günlerden sonra ilk kez böyle bir şeyi yaşıyorduk. Hiç kimse hiçbir şey konuşmuyordu. 4. Koğuştaki arkadaşlar moralsiz, tedirgin, bakışlarını birbirinden saklamaya çalışıyordu. Çoğu alt ranzalarda oturur vaziyet ya gelişi güzel sıkıntıdan terlemiş ellerini çaresizce ovuşturuyor ya da kendisi bile farkında olmadan yere temas eden ayaklarını izleyenin sinirini bozacak şekilde sallayıp duruyordu. Benim gibi 6-7 kişiye koğuşun düzünde volta disiplininin uzak, telaşe halde kargacık burgacık adımlarla acemi mahkum gibi ileri geri yürüyordu.

Anlatılardan bildiğim, direnişin olmadığı zamanlarında 3 nolu-daki suskunluk gelip çöreklenmişti Karskapı’ya sanki. O 3 nolu-nun işkencelerine tek başına direnç koymuş bizim koğuştaki Ahmet Kaya’dan bile çıt çıkamıyordu. Bir yıldır ivmesi hep yukarı tırmanan, son birkaç ayda ise biraz stabil seyreden direnişimizde tam bir kırılma anı yaşıyorduk. Ve o gün o korku dolu suskun beklenti anlarında daha dün cezaevini inleyen “İnsanlık onuru işkenceyi yenecek” sloganının iyileştiriciliğini anlamaya başladım. Kapıları döverken çıkan kulakları sağır eden o seslerin ne kadar değerli olduğunu anladım. Çaresiz, suskun suskun beklemeninse ne kadar zor olduğunu. Bize doğru yaklaşan acımasız şiddetin stresinden zaman bir türlü geçmiyordu. Daha önceden de gözlemlemiştim, böyle kavgalı içtima saatlerinde sıra bize gelene kadar hemen bütün arkadaşların işlemek için tuvalete girip çıktığını. Ama bu kadar yoğun olmazdı, bir de bu hallerimizi bir şekilde çaktırmamaya çalışırdık. Bugünse bu korku dolu iki saatlik stresli bekleyişimiz esnasında aslında son

derece insani tepkimiz olan işeme sıklığını saklama ihtiyacı bile duymamıştık. Hemen bütün arkadaşların bu çaresiz bekleme süresince birden fazla tuvalete girip çıktığını görmüştüm. Zaten tuvalet kapısının durmadan açılıp kapanmasıyla tuvalete birikmiş olan keskin sidik kokusu da kaplamıştı koğuşu.

Çocukluğumdan hatırlıyorum yük taşıyan ya da ağır bir yükü çeken hayvanlar zorlandığında çubuğu gösterip de daha fazla güç harcamasını istediğimiz anlarda, o hayvanlar da ilk tepki olarak kordudan ya da stresten işerlerdi. Demek ki insan ya da hayvan fark etmez canlıların can havliyle verdiği ilk tepkiler aşağı yukarı aynı oluyormuş.

7 ve 8. koğuşların işi bitip içeri alınmalarından sonra diğer koğuşlar içtima için dışarı bahçeye çıkarılmaya ilk kez direnç koyamamıştı. Kendiliğimizden çıkıp sonrada moraller bozuk şekilde koğuşlarımıza dönmüştük. Kendiliğimizden dışarı çıktığımız için o gün bize yönelik bir şiddet uygulanmamıştı. Hem kendileri de yorgun düşmüş hem bizim içimize saldıkları korkuyu o günlük yeterli bulmuşlardı. O gün çok kötü bir gündü Karskapı için, ertesi gün de gerilim ve tansiyon hiç düşmedi. Ondan önce cezaevindeki işkence şikayetlerini kat kat aşan bir yoğunlukta cezaevinde yaşananlar mahkeme salonuna taşındı. Herkes mahkemede yüzündeki, kafasındaki, sırtındaki hatta kıcındaki yaraları mahkeme salonunda teşhir etti. Bunun üzerine Başyargıç Binbaşı Haşim Güner, “bu böyle yürümez bu şekilde bu davayı bitiremeyiz öğlen gidip kolorduda bu durumu ben konuşup şikayet edeceğim” diyerek tansiyonu düşürdü. Bunun üzerinde mahkeme salonu sükûnete kavuştu biz de bir umut öğlen sonrasını beklemiştik. Öğlenden sonra biz yerimizi mahkeme heyeti de yerini aldı ama Haşim hiçbir şey olmamış gibi yargılamaya devam etti. O gün ben de tam önde heyete en yakın yerde oturuyordum. Bizden Erdem Abi’ydi sanırım kürsüye çıkıp kolordudaki görüşmenin ne olduğunu sordu. Başyargıç, önce önündeki mikrofonu kapattı öne doğru eğilip sol eliyle ağzının savcının tarafına gelen kısmına perde yaparak sadece arkadaşın ve öndeki birkaç kişinin duyacağı bir şekilde, “konuştum konuştum da ne oldu” diye lafa başladı. “Her horoz kendi çöplüğünde ötüyor. Omzunu işaret ederek etkili olmak için binbaşı rütbesinin yetmediğini artık başınızın çaresine kendiniz ne şekilde bakabilerseniz öyle bakın” diye biraz da sinirli kestirip atmıştı.

İşte bu, başyargıcın çabasının yetersizliği, yapılan eziyetlerin ne kadar planlı ne kadar yukarıdan aşağıya örgütlendiğinin kanıtıydı. İdarecilerin özel istek ve tercihlerinin ötesinde her şey aslında bizi topluca itirafçı yapmak için çok planlı çok organize işlerdi. Yıllarca kalacağımız Karskapı'da nasıl bir tehditle karşı karşıyaymışız buradan belliydi. Emir komuta zinciri içerisinde ülkemize çöreklenmiş soysuz bir faşizm eliyle Kars'ın, Ağrı'nın en çok da Artvin'in ilerici gençlerinden devrimci olmalarının hesabı bir bir sorulup, düşüncelerinden caydırıp, itirafçı etmek için her şeyi her yolu deneyeceklerdi belli ki.

Bu şekilde gerilimin zirvede olduğu biraz da düşük yoğunlukta bir direnme haliyle Haziran ayının 20'sine kadar sağ salım geldik. Bu süreç içerisinde kapıları dövüp slogan atamamıştık, artık dışarıya sayıma bahçeye çıkarılırken direnç de göstermiyorduk. Biliyorduk ya bunların isteklerinin sonunun olmayacağını tam da öyle bir hafta geçmeden bu kez dışarıdaki sayım esnasında herkesin ayağını birleştirmesini ve asker gibi 1-2-3 diye kendi sırasındaki numarayı yüksek sesle bağırmasını talep etmeye başladılar.

Şimdi de santimetrelerle ölçülen ayak aralığına kadar indirgenmişti ayakta kalmanın, direnç koymanın boyutu. Bu şekilde direniş biraz da kişilerin inisiyatifine kalmış bir miktar şahsileşmişti. Ayak aralığı en çok açık olan arkadaşın kaval kemiklerine esas duruşa geçmesi için botlarıyla ve coplariyle acımasızca vurulurken, koğuşa müdahil olunamıyordu. Direnişi kitlesel bağlamından koparıp iyicene kişilerin tavrına indirgemek için her gün ayak aralığı en açık olanları havalandırmanın dışına alıp orada öldüresiye dövüyor, sonrasında ya hücreye atıyorlar ya da koğuşa getiriyorlardı. Kendi aramızdaki karardı, dövülen arkadaş acıdan bağırıp koğuştaki arkadaşları tedirgin etmeyecekti. İdare bunu fark etmiş ki, askerler bu defa arkadaşlarımızı acıdan bağırıcaya kadar coplamaya, dövmeye devam ediyordu. Bir defasında bizim davadan Erzurumlu tek tutuklu Ali Yaşar, bu bağır isteklerine sonuna kadar direnç koymuş, en son acıdan bayılmıştı. Askerler de Ali Yaşar'ı koğuşun önüne kadar getirip, üstüne üç kova soğuk su dökmüşlerdi ayılması için. Sonuçta biz kahredici bir suskunlukla içeri koğuşa almıştık arkadaşını. Bu ve benzeri saldırılar her gün seçtikleri 5-10 kişiye, herkesi korkutacak ve sindirecek şekilde yapılır olmuştu.

Bir gün mahkeme dönüşünde yanımdaki arkadaşı kelepçeden çözüp beni gardiyan koğuşuna aldılar. Başlarında tankçı Aziz vardı. Aziz başçavuş her zamanki soğuk, buz adam rolünde hazırlayın Tarık'ı deyip paralelde 100-150 cop yememi sonuna kadar izlemiş, askerler yere bırakınca da sırtımda, kalçamda epey bir gezinmişti. Hiçbir gerekçe söylemeden yapmışlardı bunu. Artık illa bir gerekçe olması gerekmiyordu birimizi paralele alıp öldüresiye dövmek için.

Tam o dönemlerdeydi, TRT'de *Uçan Kaz* isimli Japon yapımı bir çizgi film yayındaydı. Çizgi filmin başkahramanı Uçan Kaz'ın boynunda her zaman kurdeleden daha ince bir ip asılı olurdu, adı Morton'du. Morton'un bizim dilimize de pelesenk olmuş sürekli tekrarladığı bir repliği vardı; "Ben mahvolmuş bir kazım ya da ben mahvolmuş bir Morton'um" şeklindeki bağırsı çok hoşumuza gider, onu biraz kendimize uyarlardık. Özgürlük Yolundan Ağrılı Halil Aksoy, küçük kızına yazdığı mektubun yarı sayfasına bu bizim Mortonun resmini çizmiş, bütün mektuplar görülmüştür diye kırmızı mühür yiyecek ya bu mektup Mortonun boynundaki kırmızı ip sebebiyle sakıncalı bulunup sansürden geçememişti. Sırf bu yüzden Halil Aksoy ifadeye çekilmiş, mevzuyu yandım yandım anlatmasına karşın komutanı ikna edememişti. "Mortonun boynundaki kırmızı iple sen dışarıya ne mesaj gönderiyordun" diye fena şekilde dövmüşlerdi. İşte böyleydi. Adam dövmek için sebepse sebep.

İkinci Açlık Grevi

İşte artık illa da bir gerekçe olması gerekmiyordu, bizden birini paralele alıp öldüresiye dövmek için. Takip eden günlerde heybedeki turpun büyüğünü çıkardılar. Üstümüzde başımızda kıyafet adına ne var ne yok toplayıp bizi atlet külot halde bırakıp, tek tip elbiseleri koğuştaki adam sayısınca koğuşlara koydular. Biz ilk gün tek tipleri camdan dışarı atarak karşılık verdik. Artık çıplak çıplak sopa yiyor o vaziyet içtimaya çıkıyorduk. Ben bu çıplaklık halinin insanı daha da savunmasız ve çekingen kıldığını Artvin'deki sorduda yaşamış ve kendimi test etmiştim. Tamamen çıplak tazyikli suyun altında ve sonrasında şiddet görürken ne kadar kırılğan, bir kat daha tedirgin olduğumu hatırlıyorum. Şimdiki halimiz tamamen çıplak değildi ama atletli, külotlu olmak da insanı gene bir miktar daha

edilgen yapıyordu. Bu çıplak halin arkadaşlarımızda yarattığı çekinceyi ben en yakınımdaki arkadaşların davranışlarında görebiliyordum. Bazı arkadaşlarda çıplaklık daha da fazla pasif davranmalarına yol açmıştı. İşin psikolojik boyutu bir yana, içtimada esas duruşa geçirmeye çalışırken çıplak bacaklardan coplanmakla en azından pantolon olduğu halde coplanmak arasında esaslı bir fark da vardı. Her şey göz göre göre oluyordu. Yaklaşmakta olan cop darbesinden sebep insanın kaba etlerindeki tüy diplerinin nasıl diken diken olduğunu, kasların kendiliğinden nasıl kasılıp hareketlendiğini çıplak gözle görüyordum. Bir de şimdi çıplak, fiili direnişin ağırlığı çökmeye başlamıştı üzerimize. Bu şekilde gayet sıkıntılı direnişi sürdürürken birden bir açlık grevi dillendirilmeye başlandı. Yeterince tartışılıp ortaklaşa net bir karar olmaksızın açlık grevi başladı. Zaten sanırım o ara iki blok arasında, hatta koğuşlar arasında bile, yeterli ölçüde sağlıklı bir iletişim kurulamıyordu. Tek tip elbisenin giyilip giyilmemesi konusunda farklı görüşler olduğu halde üstüne bir de açlık grevine gidilmişti. Bu arada yarbay bir uyanıklık daha düşünmüş, var olan örgütlülüğü iyice minilimize etmek, direnişi başsız bırakmak için 50-60 kişiyi eski 3 Nolu cezaevine nakletmişti. Seçilen 50-60 kişi konusunda aşağı yukarı tam isabet yapılmıştı. Hemen çoğu her davanın ileri gelenleriydi. A Blok, B blok, hücreler bir de 3 Nolu'dakiler olmak üzere direnişi fiilen dörde böldüler. Daha baştan elbise ve açlık grevi direnişi yanlıştır, bir yıl içinde ikinci kitlesel açlık grevi yapılamaz, direnişi tek tip elbise direnişine indirgemeyelim, elbise çoğu cezaevinde zaten giyilmiş halde, enerjimizi bu şekilde işlerde harcamayalım diyen arkadaşlar greve hiç başlamamış, elbiseyi de giymiştiler. Bu ikili tutum da genelde greve katılanlar açısından esaslı kafa karıştırıcı bir durum olmuştu. Bense çıplak çıplak da olsa açlık grevine gitmekten yanaydım. Bıkmıştık hemen her gün dayak yemekten, 1. açlık grevindeki tecrübeye göre en azından grevdeki insanlara şiddet uygulanmıyordu. Böyle bölük pörçük de olsa açlık grevine başlamış olduk. Haziran sonu olmasına karşın çıplaklığın üstüne açlık eklenince kış misali üşüyorduk. Bir de açlık grevi yan gelip yatma yeri değil deyip, bizi günde ikişer saat havalandırmaya mecburen çıkarıp yürütüp tez zamanda güçten düşmemizi umuyorlardı.

Grevin ve direnişin kitleselliğini bitirmek için yapılan her şey bir şekilde karşılığını buluyordu. Yalnızca A blokta iki koğuş ilk bir haftada açlık grevini bırakıp elbiseyi giyenlerden oluşturulmuştu. Buna bu şekilde direniş yanlıştır deyip baştan hiç başlamayanlar da dâhildi. 1. Açlık grevindeki moral motivasyondan eser yoktu, iş bi-reysel direnmelere doğru gidiyordu.

Kolektif bir şekilde direnilirken, direnme iştahı nasıl herkesi yukarı çekiyorduysa işte şimdi de tam tersi bir hava esiyordu. Bu defa grevi bırakan elbiseyi giyen her kişi bizi aşağıya çekiyordu. Böyle kan kaybederek onuncu günü bulmuştuk. 6 kişi bizi hücreye götürdüler, on gündür hem çıplak hem de açtık, bizi hücrelerin küçük salonuna dizdiler. Tankçı Aziz hepimize birden net bir soru sordu. “Elbiseyi giyiyor musunuz giymiyor musunuz?” Hiç birimizden bir ses çıkmadı. En başta Kars Selim’den Turgut Boynukalın vardı. “Sen baştaki elbiseyi giyiyor musun giymiyor musun?” diye soruyu şahsileştirip tekrarlardı. Turgut’tan yavaş ama kararlı bir ses çıktı, “giymiyorum.” Bu soruyu sormadan önce “aç maç dinlemem elbiseyi giyene kadar döveceğim” diye tehdit etmişti. Turgut gerçi itirazını yavaşça söylemişti ama bence çok değerli çok cesaretli bir itirazdı o ortamda. Turgut’u hemen iki metre ötemizde gözlerimizin önünde paralele aldı askerler. İki asker daha çok kışından ve kaba etlerinden coplamaya başladılar. Biz bu sahneye müdahil olamadık, cezaevinde gördüğümüz en korkunç dayak hemen gözümüzün önünde atılıyordu. Turgut’un çıplak kaba etlerine inen her cop darbesinden sonra copun değdiği yerler anında kömür gibi oluyordu. Üst üste inen cop darbeleriyle çıplak kaba etleri istem dışı kasılıp kendi kendine titriyordu. Korkunç acı çekiyordu. 30-40. darbeden sonra ürkünç boğulurcasına iniltili sesler çıkarmaya başladı. Turgut en son dayanamayıp çığlıklarını serbest bıraktı. Hücrelerin küçük salonunda kulakları sağır eden sesleri sanki bir yırtıcı sürüsünün elinde paramparça edilen bir canlının çıkardığı seslerdi. Yürek parçalayan bağrışlarına elimizden bir şey gelmeden tepkisiz kalmıştık. On gündür bir şey yememiş arkadaşın o darbeler altında artık sesi kesilir gibi olurken yüzükoyun yere bıraktılar. Yerde o şekilde nefes alıp vermekte zorlanan arka tarafı simsiyah olmuş arkadaşın eline bir kalem tutuşturup elbiseleri sağlam teslim aldığına dair imza al-

dılar. Bizden iki kişi koltuklarına girip teslim edilen elbiselerle birlikte hücrelerine taşıldılar. Geri kalan beş kişiye gene imza attırıp elbiseleri teslim ettiler. O gece asker koğuşlarda elbiselerin giyilip grevin bırakıldığını söyledi. Ben gece üşüdüğüm için elbiseleri giymiştim zaten. Aç çıplak herkes üşümüş giyinmişti ama kimse kimseye söylemiyordu. Morallerimiz çok bozulmuş, sus pus olmuştuk. Sabaha kadar kimseden ses çıkmadı. Sabah sessizliğı bizim gönlümüzü alan Turgut'un bayram kutlaması bozmuştu. O gün şeker bayramının birinci günüydü. Elbiseleri giymiştik ama biz hücredekilere resmen bir şey söylenmediğı için açlık grevine devam ediyorduk.

Anneler hissediyor olabilir. Ben ne zaman dara düşsem annem gelir bir şekilde bulur beni. Artvin'de ki öğretmeneyi günlerimde de en zor zamanda görüşemesek bile geldiğini öğrenmiştim. Öğlene doğruydu sanırım, asker "Tarık görüşçün var" diye bağırdı. Ben şaşkırdım bu kimdir neyin görüşüdür hem de hücredeyken. Çıkardılar hücrenin önündeki salon camının dış tarafında annem yanında kara kuru bir oğlan çocuğıyla duruyordu. Dışarısı güneşi gözlerim birden karanlıktan ışığa çıkınca doğru düzgün bir şey göremez oldum. İlk şaşkınlığım geçince annemin elinden tutup sonra çocuktan bir fiske alıp nasılsın diye sordum. Çocuk sesli bir yanıt vermeden utanır gibi boynunu yana attı. Ben yeğenimi tanıyamamıştım.

Annemin huyudur, köyden çarşıya bile giderken elinin altında mutlaka bir çocuk bulundururdu. "Dul kadın, yalnız geziyor söz olmasın" diye tercihen en yakınındaki erkek çocuğunu elinden kaptığı gibi yanında götürürdü. Fark etmez eğer erkek çocuk yoksa kız çocuğı da olabilirdi. Çocuklar bu duruma fazla itiraz etmezlerdi. Annemin en azından yanındaki çocuğa dükkanın birinden bir kese kağıdında açık kaymaklı bisküvi alacağını bilirlerdi. O zamanlar çikolatayla henüz tanışmamıştı çocuklar. Haravul sıcağı, hepten yanmış kavrulmuştu yeğenim Burhan. Birden karanlıktan ışığa çıkmanın da etkisiyle tanıyamamıştım yeğenimi. Gene öyle mahalleden bir çocuğı kapıp ta Erzurumlara kadar getirdi sanmıştım. Zaten esmer olan komşunun çocuğı Muharrem sanmıştım. Burhan her sorumu kafasını yana eğerek geçiştirmişti. Annem uyanık, halimi gördü, "nasılsın" diye sormadı. "Komutan söyledi yemek yemiyermişsiz, heç yemadan olur mi? Yemeğı ye" diye tembihler tembihlemez as-

ker görüş bitti dedi. Yürüyüp giderlerken Burhan birkaç kez geri dönüp bakıyordu, çocuk merakı görüşten tatmin olmamıştı. Ben hücreme döndüm, efkârlandım. “Bayramdır bir cigara ver” diye cigara istedim askerden. Asker “cigara yasak hoca” dedi.

Grevin sanırım 11. günüydü. Bayramın 1. günü. Ortada esaslı bir iletişimsizlik yaşıyordu. Açlık grevi bitti deyip grevi bırakıp elbise giyenler vardı. 3 Nolu’dan bayram görüşmesinden gelen aileler bu tip haberler yaymışlardı. Arkadaşlar, “bundan böyle fiilen direnilecek, açlık grevi sonlansın elbise giylsin” diye haber göndermişlerdi. İdare de bu haberleri askerler ağzıyla yayıyordu. Zaten o gün 3 Nolu’dan içlerinde Yalçın Timur’un bulunduğu üç temsilci arkadaş getirilip dedikoduya son noktayı koymuşlardı açlık grevi sonlandı diye. Bu haber üzerine bizi hücrelerden hemen çıkardılar mı bilmiyorum, biz ilk yemeği koğuştta mı hücrede mi yedik hatırlamıyorum.

Açlık grevinin sonlandırılıp tek tiplerin giyilmesi kararının idareyle girilen bir takım pazarlıklarla alınan sözlerin sonucunda olmadığı biliyorduk. Olan şey, yanlış zamanda yanlış yöntemle yapılmaya çalışılan direnişte ağır hasar bir yenilgi almamızdı. Tek tiplere karşı çıplak vaziyet açlık grevi direnişimizi idareyi sıkıştıracak kadar zamana yayıp kamuoyu oluşturmayı başaramamıştık. Bundan sonra direniş bazen kişisel boyuta inse de bizi esas duruşa geçirme çabaları hiçbir zaman başarıya ulaşamayacaktı. Ne yapıp edildi orada tutturulan direnme hattı sonuna kadar sürdürüldü ve bu tutarlı tavırla esas yenilgiye zemin hazırlayacak olan esas duruşa geçirme istediğine hiçbir zaman ulaşamadılar. Bu uğurda yatılan hücrelerin, yenilen copların, kaval kemiklerine inen bot darbelerinin haddi hesabı yoktu. Karskapı’daki direnişin bir önemli ayrıntısı da açlık grevi gibi sürdürülmesi zor eylemler içerisinde bir şekilde direnişten kopup itirafçı edilmek için ayrı koğuştara yerleştirilen arkadaşların itirafçı olamalarıdır. Bir süre sonra kendilerini psikolojik olarak toparlayınca tekrardan direnişe fiili olarak katılmışlardı. Yaklaşık dört yılı bulan bu baskı ve direniş ortamında itirafçılığa sürüklenen kişi sayısı 5-6’yı geçmemiştir. Bu sonuç bile tek başına Karskapı direnişi zaferinin tescilidir.

Askeri mahkemelerde bizim arkadaşların çoğunluğu TCK 168/1 ya da 168/2 maddelerinden yargılanıyordu. Bu maddelerin

açılımı cuntaya karşı silahlı çete kurmak ya da o silahlı çetenin üyesi olmaktı. Cuntanın başı Kenan Paşa, bizi o dönem toplumun gözünde ötekileştirmek için bize dair yeni yeni sıfatlar uydururdu. “Vatan hanırları”, “teröristler”, “eşkıyalar” en sonu en çok “şaki” sıfatını kullanırdı bizim gibiler için. Şakinin sözlük anlamı hayduttu. Mahkemeler daha insaflıydı. Bizi çetecilikten yargılıyordu. İşin ironik tarafı Artvin’de ki Rus işgaline karşı dedelerimiz de çete savaşı vermişlerdi. Ama onlar Bolşevikler iktidara gelip Rus Ordusu işgal ettiği topraklardan çekilince kahraman ilan edilip haklarında şiirler, türküler yakılmıştı. Bu defa biz yeni nesil çeteler yenilen taraf olduğumuz için idamlarla, ağır hapis cezalarıyla yargılanıyorduk.

Özellikle 1984 yılı sonuyla 1985 yılları bizim için daha bir zor geçecekti. Bize dair yöneltilen suçlamalara ilişkin pişmanlık getirmemiz için baskı ve işkencelere direnmeye çalışıp, ayakta kalmaya gayret ederken bu arada bir de nur topu gibi bize yeni yeni işkenceler yapmak için askerleri daha da motive eden PKK eylemleri başlamıştı. Akşam 8 gibi verilen TRT bültenlerine eskisinden daha çok kulak kesilir olmuştuk. Çatışmalarda ölen asker haberleri herkesi galeyana getirir şekilde verilirdi. Eğer o gece şehit haberleri verilmişse ertesi gün sabah içtimasında yandığımızın resmidir. O gece televizyonda özellikle birden fazla şehit haberi varsa koğuşa anında bir sessizlik çökerdi. Epey bir zaman hiç kimse hiçbir şey konuşmazdı. Yüzler gerilir koğuşa ayrı bir tedirginlik hakim olurdu. Eller hemen sigaralara uzanır ilk nefesler derin derin çekilirdi. Bu ağır havayı, içten içe bizi sarmalayan sessizliği dağıtmak amaçlı bir arkadaşın yapacağı çakma espri de fayda etmezdi.

Cezaevinde bunlar yaşanırken, bölgedeki eylemlerin rüzgarını arkasına alan Kürt kökenli tutukluların daha fazla fedaice davranıp direnişi yukarı doğru çektiklerini kaydetmezsek haksızlık etmiş oluruz. Bunun farkında olan cezaevi idaresinin Kürt kökenli tutukluları intikamcı niyetlerle başka cezaevlerine nakletme çabaları komün yönetiminin kesin kararlı direnciyle savuşturulmuştu. O ağır koşullardaki dayanışmacı sahipleniciliğin değerini vurgulamaya bile gerek yok.

Kürtlerin yaşadığı bölgelerde ölen askerlerin hesabı da artık bizlerden sorulur olmuştı. Bu ölümlerden sonra gördüğümüz ekstra işkenceler yetmedi, artık rafa kaldırılmış olan idamlar yeniden uygulanmaya başlandı. Cuntacılar kamuoyunun gazını almak için bu olaylarla hiç alakası olmayan İlyas Has'ı 1984'ün 7 Ekim'inde Buca'da idam etti. Demek ki İlyas'ın idamı kamuoyunu yeterince tatmin etmemişti, bu kez de aynı ayın 25'inde Hıdır Aslan Burdur'da idam edilmişti. Bu iki arkadaş da bizim davadan yargılanmışlardı. Biz yenilmiştik ya bir defa, Kürt coğrafyasındaki eylemlere misillemeyi de bizim arkadaşları asarak yapmışlardı.

Kürt siyasi hareketinin o dönemdeki yoğun eylemlerine karşın: Erdal Eren'in yaşını büyütüp asanlar,

Özenç'i alelacele yıldırım mahkeme ile infaz edenler,

En son İlyas'la Hıdır'ı darağacında katledenler,

Sağcı solcu demeden 47 kişiyi idam eden cuntacılar bir tek PKK'liyi bile idam edememişlerdi. Onların hukuku da gücü yeten yetene şeklinde işliyordu.

1985 yılının Ocak, Şubat ayları gibi olabilir, PKK'li idam etmeye pasalasız yetmeyen cuntacılar, bir defasında hücredeyken oldukça sahici bir mizansen oynamışlardı. Benim de hücrede olduğum bir günde Hasret diye bir arkadaşı hücre girişinde esas duruşa geçirmeye çalışıyorlardı. Akşam karanlığı henüz çökmüştü, arkadaşı esas duruşa geçiremeyince komutan fena halde çılgına dönmüş, "çıkarmın dışarı vurun bu şerefsizi" diye bağırıyordu. Hücrelerin önünde gözleri bağlı arkadaşlara her şey gerçekçi olsun diye 3-G3 piyade tüfeğinin karanlıkta tüylerimizi ürperten mekanizma hareketi eşliğinde Hasret'e son sözleri sorulmuştu. Hasret de kendisini infaz edecekler diye başı dik son görevini yerine getirmiş:

"KAHROLSUN SÖMÜRGEÇİLİK, YAŞASIN KARSKAPI DİRENİŞİMİZ" diye slogan atıp son sesiyle hücreleri inletmişti. Biz ne oluyor diye nefessiz olayı anlamaya çalışırken Hasret'i bir de hücrelerin önünde paralele alıp acımasızca dövmüşlerdi. Benim tanık olduğum, cuntacıların PKK'li idam etme hevesleri ancak bu şekilde olabilmisti. Sonuçta yenilmiş bizim hareketten arkadaşlar söz konusu olunca, suçlu suçsuz, alelacele yağlı organ hemen çıkarılırken PKK'lilere ancak böyle mizansen yapabilmişlerdi.

Dr. Mengele'nin İğneleri: Kobay Olarak Kullanılıyor

Bir gün Sivas davasından Abidin Akbulut'la birlikte kelepçelenip hücreye götürülürken rutin uygulama olarak revire çıkarıldık. Revir odasının bir yanı yerden tavana kadar ilaç kutularıyla doldurulmuştu. İlaç dediysem iğneyle enjekte edilen ilaç kutuları. Cezaevinde Mengele ile ilk kez ikimiz karşılaştık o gün. Abidin'le beni birbirimizden çözmesi için çavuşa göz işaretiyle emir verdi Mengele. Sonra Abidin'e hiçbir şey sormadan muayene ranzasına yüzükoyun yatırıp, omuzlarından ve ayaklarından tutup, pantolonu kış tarafından aşağıya indirip sağlı sollu iki sıhhiyeci asker başladılar iğne yapmaya. Abidin'e neyin var neyin yok diye hiçbir şey sormadan tam 6 adet iğne yaptılar. Askerler hiç özensiz saplama usulü batırıyorlardı iğneleri. İlaç kokusundan fenalaşan, çocukluktan beri iğne korkusu olan benim gözlerimin önünde oluyordu bütün bunlar. Ben ne kadar da korktuğumu belli etmemeye çalışsam da Mengele gözlüklerinin altından benim bayılacak gibi olduğumu, rengimin nasıl kaçtığını keyifle izliyordu. En son Ardanuç Lisesi'nin tarihi taş binasının hemen üst tarafında yapılmış olan ortaokul dersliklerinin E-2 sınıfında aşı için sınıfa geldiklerinde camdan atlayıp kaçmıştım. Ama Karskapı revirinden kaçmak imkânsızdı. Abidin kalkınca Mengele gene konuşmadan çavuşa beni işaret etti. Ben son şans hır çıkarmaya karar verdim. O kadar iğneyi olmaktansa alışık olduğum üzere iyi bir coplanmaya razıydım. "Doktor bey benim bir şeyim yok, sağlıklıyım, hücrede yatmam için bir engelim yok" diye çıktım. Mengele kelimelerin üstüne basa basa "Numan Çavuş bu komutana hitap etmesini bilmiyor, iğneden sonra hücreye koymadan buna komutana nasıl hitap edileceğini öğret tamam mı" diye emretti. (bize asker kişilere komutanım dedirtmek istediler her zaman. Bu hitabet şeklini de biz hiçbir zaman kabul etmemiştik.) Numan Çavuş'un canına minnet yüksek sesle "emredersin komutanım" diye tekmiî patlattı. Ben bir iki çırpındıktan sonra askerler beni zapt edip muayene masasına yüzükoyun yatırdılar. Mengele, "buna üç tane daha fazla vurun" diye emretti. Ben artık teslim oldum, çırpınırsam iğne kırılır daha büyük işler çıkar diye korktum. Nefesimi tuttum, hiç nefes almadan kendimi, kalça kaslarımı o kadar sıkıştırdım sanki iğneler kıcıma saplanırken çatır çatır diye bir takım sesler kulakla-

rımda yankılanıyordu. İğnelerin birkaçı biber gibi yakıyordu, kalçalarım ilaçla dolmuştu, zor hal pantolonumu çektim, hücreye gider gitmez Numan bana daldı. Paralele aldılar, o dokuz iğneyle ilaç dolmuş kıcıma yüzden fazla cop darbesi vurup ilaçların yerlerini patlatılar, kana karışmış ilaçlar sebebiyle donum kıcıma yapışmıştı gece uyurken.

Mengele bu iğne stokunu tamamen tıp etiğine aykırı bir şekilde 3-4 ay içerisinde bitirdi. İğnelerin içeriği hiçbir zaman anlaşılamadı. Ama iğnelerin uygulama şeklinin en azından işkenceye dönüştürüldüğü aşıkardı. İçerikleri bir yana benim gibi iğne fobisi olmayanlar açısından diğer maruz kaldığımız şiddet eylemlerinin yanında zorla iğne olmanın fazla bir önemi yoktu aslında. Toplamda 6-7 fasılada 50'ye yakın iğne olmuştum, bunun iki katını olmuş olanlar bile olabilir. Benim iğne fobim sebebiyle Karskapı'da en zorlandığım fasıl bu iğne faslı olmuştur.

Bize ideolojik bakımdan düşmanlığı kesin olan Dr. Mengele'nin bu iğne yapma eyleminin işkenceye dönüştürülmesinin dışında bu işin ne kadar, neresindeydi sorusunun cevabını halen daha bilmiyoruz. Çünkü bu konuda bir soruşturma yürütülmedi.

Bu iğne yapmanın deneysel sonuçlarına muhtemelen ulaşılama- dan sonlandırıldığını düşünebiliriz. Bizim karşı gelmelerimiz ve şikâyetlerimiz sebebiyle olabilir. Ya da bu operasyonun iznini vermiş olanların içinde ortaya çıkmış olan bir görüş ayrılığı sebebiyle olabilir. İğnelerin bence uygulamadan sonraki sonuçları yeterince gözlenemedi aniden bu eylemlerinden vazgeçtiler. Mengele de ortadan kayboldu. Hangi odaklarca neler murat edilerek ne kadar örgütlü bir şekilde böyle aleni insanlık suçu işlendi bunu bilmiyoruz. Aslında Erzurum gibi gözden ve kamuoyunun ilgisinden uzak bir yerin uygulama yeri olarak seçilmesi bile işin belli amaçlı, örgütlü odaklarca yapıldığını ele veriyor. Ama yer seçimi konusunda isabet ettikleri hiçbir soruşturmaya uğramamış olmalarından da belliydi.

İğnelerden sonra işediğimizde normal sidik kokusundan çok daha baskın, kötü bir koku yayılırdı. Koğuştaki hadi neyse de hücrelerde açıkta duran lazımlıklara işediğimizde hücrelerdeki koku dayanılacak gibi olmuyordu.

Aşkale İlçe Cezaevi

1985 yılının Eylül ayı olabilir. 3 ANAP milletvekili cezaevini denetlemeye geldiler. Bizim arkadaşlarla da görüşmeler yaptılar. Ben o sırada bir yıldan daha kısa bir zaman kalan mahkumiyetimi tamamlamam için Aşkale Cezaevi'ne gönderildim. Aşkale'ye giderken Ali Asker'in;

“Gümbür Gümbür maden sesi

Sanki Vietnam cephesi

Aşkale'de madendeyiz

Ölümlen bir aradayız...” diye giden türküsü kulaklarımda yankılanıyordu. Sonra Yeraltı Maden-iş sendikasının o militan madencileri aklıma düştü. Nereye gitmişti bütün bu insanlar? Hiç olmamış gibiydiler sanki...

Küçük Aşkale İlçe Cezaevi'nde biz siyasiler için bir koğuş oluşturulmuştu. Muhittin Güler, Mehmet Kartal, Ardahan'dan İlker Şener bir de Kenan Öztürk birlikteydik hatırlıyorum. Suç işlemiş birkaç askerle, sol görüşlü tutuklular vardı. Okuma-yazmanın serbest olduğu ama çıkacağımız gün belli olduğundan günlerin bir türlü geçmek bilmediği günlerdi oradaki günlerimiz.

Ben son kalan bir yıllık cezamı çekmek için Aşkale Cezaevi'ne geldikten hemen sonra 1985 14 Kasım günü iki belediye otobüsüne sığacak kadar sayısı azalmış olan Karskapı'daki tutuklu arkadaşlar son kez Erzurum'u boydan boya geçerek karar celsesi için Cemal Gürsel Kapalı Spor Salonu'nda yerlerini aldılar. Davanın 25 kadar avukatının hemen hepsi hazırды karar duruşmasında. Tribünlerde 150 kadar arkadaşların yakınlarından oluşan izleyici topluluğu çıt bile çıkarmadan heyecanlı bir merakla kararı bekliyorlardı. 25-30 kadar basın mensubu da durmadan flaş patlatıyordu. Ebeveynlerle gelmiş tribünlerdeki çocuklar bile bu ağır havaya ayak uydurmuş onlarda çıt çıkarmadan sus pus olmuşlardı. Mahkeme heyetinin üyeleri neredeyse beş yıldır göz göze oldukları son kalan 75 tutuklu arkadaşımızın huzurunda gergin yüz hatlarını saklamaya çalışıp, her zamanki oturumlardaki gibi bir poz takınmaya çalışıyorlardı. Çok beklemeden başyargıç hızlıca okumaya başladı;

11 idam,

12 ömür boyu hapis cezası,

42 sanık için 10-15 yıl hapis cezası,

250 sanık için 4-10 yıl hapis cezası,

58 sanık için 2-4 yıl hapis cezası,

439 sanık için beraat. Kararını çabucak su gibi okuyup ilan edip kalemini kırmıştı.

Artvin'in en güzel en cesaretli delikanlılarına; devrimci düşünceleri Artvin'in en تنها köylerine, en uzak mezralarına kadar taşımış olmalarının, cunta faşizmine karşı Artvin'in kırlarında teslim olmayıp direnç koymalarının, Karskapı cehenneminde yıllarca teslim olmadan onurlarıyla ayakta kalmalarının bedeli ağır cezalar böyle ilan olunmuştu. Ben günlük gazetelerdeki haberlerden okumuş resimlerden görmüştüm. Salondaki 75 arkadaşımız sol yumrukları havada son kez olimpiik spor salonunun yüksek tavanlarını gür sesleriyle çınlattılar.

“FAŞİZME ÖLÜM TEK YOL DEVRİM...”

Erzurum küçük yer yıllarca Karskapı'da yaşananlar atılan sloganlar kulaktan kulağa yayılıp herkes tarafından bilinir olmuştu. B blok bahçesine bakan apartmanlardan insanlar dizi dizi balkonlara sıralanıp her gün spor müsabakası izler gibi orada yapılan işkenceleri izlemişlerdi. 5 yıldır çekilen bu zulümler bile Erzurum'un sağcılarını tatmin etmemişti. O gün idamları müebbetleri sırtlanıp cezaevine otobüslerle dönen arkadaşlara 5 yıldır yorulmadan yaptıkları gibi yine aynı ahlaksız el hareketleri ve idam işareti yapmaktan geri durmamışlardı. Özgürlük, adalet, empati geçelim bu modern zaman kavramlarını. “Komşuluk hakkı ne yana, merhamet ne yana, gardaşlık, dadaşlık ne yana düşer ustam.”

Karar duruşmasından 3-4 ay sonra biraz düşük yoğunlukta süren direniş A blok 4. Koğuş'ta bir gün askerlerle yaşanan bir arbededen sonra Karskapı'nın eski muhteşem toplu direniş günlerine yeniden dönüldü. Korku duvarları aşıldı.

Yeniden, ***“KAHROLSUN FAŞİZM”*** sloganları hep birlikte atıldı. Kapıların dövüldüğü günlere geri dönüldü. Bu son başkaldırıdan sonra yarbay görevinden alındı. Klink ile üst teğmen Karskapı'nın etrafındaki kavak ağaçlarını kestirip satıp parasını cebe indirmekten mahkemelik olup cezaevlerindeki görevlerinden oldular. Yüzbaşı bir otel odasında tutuklu bir ülkücünün kız kardeşiyle basılıp yerel gazetelere çarşaf çarşaf haber olup Erzurum'dan ayrıldı. Ondan sonraki yıllar cezaevi daha yaşanılabilir daha makul bir yer

oldu. 1986 yılının ilkbahar aylarında işkenceli günlerin esas delili tek tip elbiseler çıkarılıp atıldı. Aynı yılın son günlerinde benim için Aşkale Cezaevi'nde ki sayılı günler gelip dolmuştu.

Çıkacağım günün bir gün öncesinde ilçe cezaevinin sempatik, tonton müdürü baba beni odasına çağırdı. Kendisine “baba” diye hitap edilmesinden çok hoşlanmasına karşı onun akli fikri hep paradaydı. Bana bir çay söyledi. Çaylarımızı içerken lafı hiç eğip bükmeden, “Tarık senin dosyanda askerlik için zabıta müdürlüğüne teslim edilecek, notu var. Ne dersin? Askere mi gitmek istersin yoksa evine mi?” diye sordu. 7.5 yıl sonra eve gidebilmek için vur tut 400.000 bin liraya “babayla” anlaştık. Heyecandan uyku mu tutar insanı. O son gece koğuştaki arkadaşlarla sohbet muhabbet hem eğlenmiş hem dertleşmiştik.

1988 yılında Karskapı'daki bütün arkadaşlar askeri cezaevleri kapatıldığı için genelde kendilerinin tercih ettiği Adalet Bakanlığı'na bağlı Bursa E Tipi Cezaevi'ne kapalı ring araçlarıyla zahmetli bir yolculuğun sonunda nakledildiler.

Artvinli, Karşı, Ağrılı devrimci gençlerin ömürlerinin en güzel çağlarını tükettikleri Karskapı cehennemi o sene bir daha açılmamak üzere kapatıldı. Devrimci gençliğimizin sekiz yılının zindana çevrildiği, zulümlerin ve büyük direnişlerin tanığı o tarihi taş bina orada Erzurum'un, Kars tarafı çıkışında öylecene sessiz, sahipsiz duruyor durduğu yerde. Şimdi orası şarapçıların ve evsiz kimse-siz tiner koklayan çocukların son sığınağı olmuş durumda.

O çocuklar acaba Erzurum'un o soğuk gecelerinde bizim yattığımız tahta ranzaları yakıp ısınırken, o ateşin aydınlattığı koğuş duvarlarındaki tırnakla kazınıp yazılmış, **“FAŞİZMİ YENECEĞİZ”** sloganlarını görüp okuyabildiler mi?

Şimdi orasının devamlı sahipleri şarapçıları; kırk yıl önce dünyanın en şahane korosu tarafından direnişlerde Türkçe, Kürtçe söylenmiş Hernepes ya da Dev-Genç marşlarının hücre duvarlarında asılı kalmış uğultusunu duyabildiler mi bir kez olsun?

Selamlıyorum o direniş mabedinden gelip de geçenleri.

VI. BÖLÜM

ÖZGÜRLÜĞÜN BEDELİ

Tahliye

1988 Aşkale'sinin ilk ayının soğuk bir kış günü ilçenin küçük cezaevinin kapısı bu kez de benim için açıldı. Ben içerde kalan arkadaşların alkışları arasında gardiyanların geçmiş olsun temennileriyle beş buçuk yıl süren mahpusluğun sonunda elimi kolumu sallayarak çıktım dışarı. İlk önce derin derin soluklanıp yıllardan sonra ilk kez karla kaplı bir sokakta hızlı adımlarla yürümeye başladım. Daha yeni yürümeye başlayan bir çocuk gibi şaşkın ve heyecanlı. Adımlarım benden önce gidiyordu. Sanki arkadan bir sesin “dur bir yanlışlık olmuş” diyebilirmiş tedirginliğiyle, oradan acele uzaklaşma isteğiyle. Artık nöbet kulesindeki askerlerin bizi hep gözaltı eden bakışları olmadan, sayılı adımlardan sonra önüme tel örgülü bir duvar çıkmadan yürü yürüyebildiğince. Dolmuşa bineceğimiz yere geldiğimde havanın da soğuk olması sebebiyle ağızımdan burnumdan taştan buharlarla nefes nefese kalmıştım.

Büyük abim gelmişti beni karşılamaya. Aşkale’de hiç oyalanmadan ilk dolmuşla Erzurum’a geldik. Artvin’e gidecek 25 kişilik yarım otobüsün kalkmasına iki saat falan vardı. Yedi buçuk yıl sonra Cağ Kebap yedim. Kafamda cevap yetiştiremediğim yüzlerce soru var. Kendi kendimi ikna etmeye çalışıyorum. Bir dur! Bir hemen tedirgin etme kendini, ben hemen şimdi ne olacağım, ne yapacağım telaşına düşmeden şu serbest kalmanın tadını çıkarmaya bak diye kendime söz geçirmeye çalışıyorum.

Otobüs Tortum Gölü’nün kıyısından döne dolaşa inerken anemi düşünüyordum. Onun sevincinin ne kadar olacağını tahmin ediyordum. Aslında işin özeti an itibariyle, belki de on yıldır içinde kendimizi ifade ettiğimiz devasa kolektif yapıdan hisse kalan sadece annemdi. Kaçakken ya da içerde yıllarca birebir benim kahrımı çeken ve bana dair hayatta en çok beklentisi olan annemdi. Şimdi ilk elde iki kişilik düşünmeliydim. Onun bana dair bin sabırla yıllarca biriktirdiği beklentilere cevap olmak gibi bir sorumluluk da omuzlarımda duruyordu.

Arabanın arka taraflarında birisi öğüre öğüre durmadan kusuyordu. O yolcunun bu hengâmesi benim midemin havalanmasını da

tetikledi. Beş yıldan fazla oldu arabayla böyle uzun yolculuk yapmadığım. Olacağı tahmin ediyorum, muavinden poşet istedim. Çöpten yapılma siyah poşetin ağzını açmaya uğraşırken poşetin de kötü kokusuyla yediğim kebablardan da fazlası geri geldi. Yol virajlı, arkadaki kişi kusuyor bir yandan ben kusuyorum bir yandan. Şoför ara bir, arkaya göz atıp, kafayı iki yana sallıyor nerden buldum bunları der gibisinden. Artık midem boşaldı tamamen sarı sarı acı su geliyor boğazımdan yukarı ağızıma.

Yol çalışması var dinamit patlayacak birazdan, yol kapalı durduk. Ben hemen inip içi kebab kusmuğu dolu siyah poşeti yol kenarında gördüğüm çöplüğe savurdum. Artık karanlık basmıştı, çok büyük bir gürültüyle seri patlamalar başladı. Patlamalar bize doğru yaklaştıkça başımıza da taş yağmaya başladı. Patlamanın olası etki alanı belli ki yanlış hesap edilmişti. İşe bakın şimdi onca ölümcül şeylerden sağ salım çıkıp buraya kadar gelmişken, burada telef olacağız. Tam o anda iki eli başının üstünde otobüse doğru koşarken Seyhan Odabaşı'ı tanıdım. Birlikte kazaya uğramadan attık otobüse kendimizi. Meğerse arkalarda durmadan gürültüyle kusan Seyhan'mış. O da o günü Karskapı'dan tahliye olmuş. Biraz dertleştik ne yapacağız şimdi diye. Benim cebimde üç-beş günlük cigara parası anca var. Çıkmadan bir gün önce 500.000 bin liramın 400.000 bin lirasını cezaevi müdürüne vermiştim.

Seyhan'a baktım o konuda biraz rahat, parayı pulu en azından şimdilik dert etmeyen bir havası var. Borçka'daki babasının, ailesinin maddi durumu iyiymiş. Onu almaya da abisi gelmiş. Keşke bu bahse hiç girmeseydik, daha dün Karskapı'da coplardan korunmak için arkadaş arkadaş siper olurken şimdi bu sohbet en azından artık herkesin kendi bacağından asılacağıının da ilk işareti gibiydi. Artvin'e kadar yine kusa kusa geldik. Onlar Borçka, biz ağabeyimle Ardanuç arabasına bindik.

Geldiğimizde Ardanuç çok soğuktu. Kar yoktu ama yerler buzluysa. Havası kirliydi, burnuma durmadan yanmış kömür kokusu geliyordu. Sokakta tek bir insan bile yoktu. Üst baştaki ikinci katı otel altı kahve olan eski binanın yanında durdum. Ağabeyim kahveye girdi ben girmedim. Kahvenin içi duman altı olmuş okey taşlarının takırtısı ve sesi çok açılmış televizyonun gürültüsü sokağa taşıyor. Gece saat 11 gibi ağabeyim dışarı çıktı "araba yok

köye yayan gideceğiz” dedi. “Sıkıntı yok, yürüyelim” dedim. İçeride genelde spor yapıyordum bir saatlik yokuş yukarı yolculukta o sporlar işime yarayacak şimdi. Yolda bir fasıl ter atmıştım.

Baba evinin alt katında oturuyordu annem. Eski püskü evin alt katı kışları daha sıcak ve korunaklı olurdu. Sarılma öpüşme faslı epey sürdü. Yetmedi annem bakışlarını hep üzerimde gezdiren alıcı gözle beni durmadan inceliyor. Yıllardan sonra bendeki değişimleri ölçmeye çalışıyor, “bir yerinde bir hastalığın yoktur değil mi?” demeyi de ihmal etmeden. Bir yandan yiyecek şeyleri önümüze yağıdırıyor telaşla. 15 yaşındaymışçasına koşturuyor evin düzünde sevinçli hallerini gizlemeden. Yemek faslı bitti pestil, ceviz, üzüm, nar, elma, hurma hepsi Haravul işi hepsi bahçeden. İstiyor her şeyi tatsın, yesin bitirsin. Ona göre can boğazdan geçer her zaman. Ve finalde, o mevsim Haravul’daki en kıymetli şey karpuz geliyor. Tahılın içinde muhafaza edilir bozulmadan kışın en özel zamanlarda kesilmek üzere... Annem hâlâ beni süzmeye devam ediyor hayranlıkla, fazla temas etmeden. Bizim ailede huydur en sevinçli anlarda bile kimse kimseye fazla mucuk mucuk davranmaz.

Sabah kalktık ağabeyimin izni yokmuş. “Ben Rize’ye gidiyorum bir ihtiyaç var mı çarşıdan alıp göndereyim” dedi. Annem, “hiçbir ihtiyaç yoktur,” dedi. Bana da sordu ben, “birkaç paket sigara gönderirsen gönder başka bir şey istemez” diyebildim. Boş bulunmuştum. 10 yıldır insanlardan hep bir şeyler talep etmekten biz de bıkmıştık, yakınlarımız da bıkmıştı. Aslında çıktığımda kimseden bir şey istememe konusunda kendime sözüm vardı. Abim şöyle bir durdu, “sigara olmaz, sen ne zaman para kazanırsın o zaman sigaranı kendi paranla alıcan artık.” Annem bir ona baktı bir bana, ben gülerек ortamı gevşettim, kısık bir sesle, “sorun değil, kazanırız elbet” diyebildim. Dakka bir gol bir. Dedim demesine de kendi başına yumurta bile satmamış ben, 10 yıldır hayattan kopuk ben, bunu 26 yaşından sonra nasıl becerecektim? Bunu düşünmenin olanca ağırlığı daha o an omuzlarıma çökmeye başladı. (hatırlayın hikâyenin başını yumurtaları satmaya giderken hem kolumu hem yumurtaları kırmıştım).

O günü öyle geçirdim. Halen içeride olan Fahri Abi’nin evine uğradım. Babası, *“bayy dedi beceremedik anasını satayım 12 Eylül’e karşı dik durmasını”*. *“Başımıza gelen ilk böylesi bir felakette cesaretli davranamadık bay, o kadar eziyetlerine katlanırken benden ve*

çoğu devrimcinin ailesinden başçavuş rüşvet yedi insanlar baskı işkenceden birazcık kurtulabilmek için yediğimiz sopaların üstüne birde gönüllüce rüşvet verdik. İlçenin savcısı olayların, dönen fırladıkların farkındaydı. Bir gün beni çağırıp “bir şikayet dilekçesi ver bu işleri konseye kadar taşıyayım” dedi. O kadar korkmuştuk ki buna bile cesaret edemedik bayı” diye anlatmıştı.

Sıkıntılı Özgürlük

O ilk bir ayı köydeki evde geçirdim. Biz içerideyken o kadar çok şeyler değişmiş, köprülerin altından o kadar sular akıp gitmişti ki, şimdi bunların sırrına erip bambaşka bir hayatı kenarından da olsa yakalamak hiç kolay değildi. Bir de evin içinde boş boş uzanıp sürekli senaryolar yazıp bir türlü eyleme geçememek ne kadar da yorucu oluyor. Yattığın yerde düşün düşün, bugün de çok yorulduğum, çok düşündüm, ufak ufak Oblomov halleri bende. Bu halimden anem bile şikayet etmeye başladı. *“Yemeyi seviyorsun madem çalışmak gerek. Yukarı ki tarla koşulabilir, git dayından öküzleri iste tarlayı koş bu arada bari”* diye dile çıktı. Öküzler Karlı köyünde tarla Haravul’da, ben yatakta. Daha doğrusu böyle çiftçilik halleriyle bir şeyler yapmaya inancım hiç yok.

Bir gün de tutturdu sen en iyisi evlen. Benim sıkıntılı hallerimden evlenmek istiyor sonucunu çıkarıyor kendince. Evlenmek ve ben, herkesin canı cennet ister de ilk önce cigara parası kazanabilsek... Bir yasa konuşuluyor içeriden çıkanlar askerlik yapmak yerine askerlik süresi kadar kamuda çalışıp 20 ay gibi askerlik yapmış sayılacaklar. Eğer bu olmazsa askerlik için aramaya çıkabilirler beni. Normalde asker kaçağıyım ama henüz soran eden yok. İşin bu yanını hele hiç düşünmek bile istemiyorum.

Benim gibi içeriden çıkan binlerce insanımıza daha çıkar çıkmaz hayat ilk sualini patlatmıştı. Para nasıl kazanılır? El-cevap: bilmiyoruz. İdeolojik yaklaşımlarımızın da alışkanlıklarımızın da en acemisi olduğumuz sağ yanımızdan gelmişti hayatın ilk şutu. Hep sola meyilli dururuz ya. Cümlemiz birden ters ayakta yakalanmıştık. Daha maça ısınmadan skor 0-3 olmuştu bile. Artık çoğumuzun otuzumuzdan sonraki kadro yapımızla bu maçı çevirebilmemiz bu moral, kondisyon ve sınırlı kabiliyetlerle belki de hiç mümkün olmayacaktı.

İşin doğrusu bu para kazanma mevzusu bir kültür bir alışkanlık işi. Hemen hepimiz köy kökenliydik. Geldiğimiz köylerde üretimler tüketim amaçlı yapılıyordu. Bu ürettiğimiz ürünlerin pazara yönelik bir içeriği de yoktu. Bu yüzden ticareti bilmiyorduk. Zaten de bizde amaç en kısa yoldan okuyup ya hemşire ya memur ya da öğretmen olmaktı aslında. Kamuya dair bu yollar mahkeme kararıyla kapatılmış dolayısıyla bu ilk seçenek de saf dışı olmuştu. Hemen hiç kimsenin akademik formasyonu yoktu, çoğumuz lise mezunu ya da lise terkti. Hepimiz daha lisenin başında devrimciliğe hızlı geçiş yapıyorduk. Devrimcilik, kaçak yıllar, mahpusluk, askerlik derken otuzundan sonra bu yollara yordam olacaktık.

Hadi gene Ardanuç'un Çoruh Vadisi'ne kalan Şurmak tarafı köylerinin ticarete dair iki üç kuşaktır yatkınlığı vardı. Bunların kadını, kızı, erkeği, hepsinin daha çok pazara yönelik yaptıkları daha kaliteli sebze ve meyveleri yıl boyu pazarlama alışkanlıkları vardı. Bizim köylerin erkekleri ise Ardanuç Çarşı'yı daha çok okey oynamaya amaçlı kullanırlardı. Kadınlarınsa böyle al-ver arenasında olmaları bile hoş görülmezdi.

Hatırlıyorum içeride yatan arkadaşlardan ailesi ya da kendisi ticaret yapan, yapmış olan bir tek Ardahan'dan Tuncer Sarıkaya vardı. Onun, “şuan beni Erzurum'a çırl çıplak bıraksalar ticaretle bir yılda ayaklarımın üstüne doğrulurum” diye başladığı anlatılarını bizim insanlar ağız açık dinlerdik.

Üstelik hepimiz ailelerimizin bu sıradan köy içi üretim süreçlerinin de devrimci pratiklerimiz sebebiyle darmadağın olmasına yol açmıştık. Var olan küçük üretimlerden gelen paraları da yıllarca dışarıda içeride tüketerek bizzat kendimiz sömürmüştük. Artık hepimizin kırık dökük köy evlerimizin duvarlarından ağır hasar bir fukaralık dökülüyordu.

Hülyalarımızda devrimler yapıp ülkeler kurup uçsuz bucaksız mücavir zihinsel alanlarımızda Afrikalar dolaşmak Küba'ya, Filistin'e, Kürdistan'a uzanmak kolaydı. Hatta böyle düşünmemizin ve pratiğimizin sonucu, hep beraber çektiğimiz şeyler o kadar da zor gelmemişti. Ama şimdi bu pratiğimize dair hiçbir köşede kıpırtı bile yok, bizim dünyamızın üstüne ölü toprağı serilmiş. 12 Eylül'ün havası tam gaz devam ediyor. Toplumun çok büyük bölümünün gözünde hâlâ

suçlu olarak tanımlanıyoruz. Devletin nezdinde hiç güven olmaz, sürekli takibinde fayda vardır hallerdeyiz. İki yıl Yozgat'ta sürgün cezam vardı. Neyse ki bu kanun henüz kalktı. En azından o işten yırttık. Ama ömür boyu kamu hizmetlerinden men hükmü tapu gibi geçerli.

Bize kalan ya çiftçi olacaksın ya çarşıda bir şeyler alıp satacaksın. 8-9 yıllık devrimcilik ve mapusluk pratiğimizden bugünkü halime ışık olacak en ufak bir belirti bile yok. Ticarete para lazım. Para yok. Kredimiz hiç yok. Dün Türkiye'yi kurtarma iddiamızdan, kendi derdine merhem olamaz halimize geri vites gele gele kendi baba evimin duvarına kadar yapışmışım. O eski ev de olmasa toprak kabul etmez beni.

Bu arada bir gün bizden daha tecrübeli bir arkadaşla sohbet ettik. Özetle, biz hızla kaybolan meşrutiyetimizi yeniden edinmek için bir yandan hayatımızı kazanırken bir yandan da kendimizi topluma yeniden kabul ettirecek pratikler içinde olmalıydık. Açılımı bizim esas uzmanlık alanımız illegalite bitti, yaşasın legalite ve yasallık. Ama nasıl? Ve bunu herkes önce kendi ayaklarının üzerinde durmayı başararak yapacak. Baktım böyle düşün düşün beyni yakacağım. Hiç olmazsa bir çarşıya ineyim, bakalım belki bir ışık görürüm dedim. O kadar oldum insan içine çıkmaya bile heyecanlanıyorum. Sabah çarşıya ineceğim, düşünceden gözümeye uyku girmediydi. Yatakta dön o yana dön bu yana. Aynı odada yatıyoruz annemle o bile fark etti. "Ne derdin var oğlum her şey olacağına varır. Aç değil açıkta değiliz" diye bu kez beni avutmaya çalıştı. "Fazla düşünme hasta olacaksın" diye uyardı.

Sabah erken Ardanuç'a yürüyerek gittim, bizden önceleri çıkıp Ardanuç'ta iş gücü yapan, orada yaşayan arkadaşlar vardı. Bir hele onlarla sohbet etmeliyim "hayatın neresinden tutup işi kolayına nasıl koyabiliriz" diye. Hava biraz soğuk ve kapalıydı. Çarşının Haravul tarafındaki sırtlarına indiğimde çarşının üstü kalın kirli bir sis bulutuyla kaplanmıştı. Sis bulutunun içinden geçip Esentepe Mahallesi'ne indiğimde ilçenin içinin daha aydınlık olduğunu gördüm. Ardanuç işte bildik Ardanuç. Kenarda köşede kalmış, 8 yıl oluyor belki çıplak gözle görmeyeli. Ama her şey aynı gibi duruyor. Yeni yapılmış 5-10 tane binanın haricinde her şey aynı. Eski tas eski hamam. İlçenin hemen yanı başındaki zemini toprak futbol sahasının etrafını çevreleyen harabe görüntülü hızar atölyeleri yine aynı yerli yerinde

duruyor. İşlenmeyi bekleyen Ardanuç ormanlarından kesilmiş tomruklar kâh düzenli kâh düzensiz yığılı hızar atölyelerinin çevresinde.

İnsanlarla çok fazla yüz göz olmak istemiyorum. Bir avantajım var orta üç ve liseyi Rize’de okumuşum. O yüzden beni şahsen çok kimse tanımıyor. Tanıdık kimseyle karşılaşmadan, asfalt olmasına karşın yazları genelde tozlu, kışları çamurlu olan üst caddeden karakolun olduğu caddenin sonuna kadar yürüdüm. Sadece Müfit’i gördüm, abisi Mesut’la birlikte işlettikleri, küçük bakkaliyesinin önünde gazete okuyup müşteri beklerken. Yanına gitmek istemedim her nedense, hele bir yürüyeyim sonra bir uğrarım deyip kafamı caminin tarafına çevirip devam ettim. Bu ne yapacağını bilmez halimle neyin sohbetini edecektim ki. Caddenin sonundaki sabaha kadar falaka yediğimiz karakolun yerinde yepyeni bir jandarma karakolu yapılmıştı. Ardanuç’ta yıllar içerisinde en göze gelen gelişme bu olmuştu.

Petrolün önünden geçip dere kenarına dizili çınarların önünden bu defa yukarı doğru yürümeye devam ettim. Solumda kalan demirci dükkânlarının kırık dökük çatıları, önlerinin keşmekeşliği, kalın ağaç katlanmalı kapılarıyla romanlardan tanıdığımız Orta Çağ Avrupa şehirlerinin görüntüsünü andırıyordu. Yaptıkları işin ehemmiyeti bir tarafa soba saclarına ya da işlenen demirlere son hız inen çekiç ve balyoz darbelerinin çıkardığı sesler sabahın daha ilk saatlerinde ortalığı kaldırıyor. Sağımda kalan derenin hemen öte tarafında ilçenin en kaymak krema tabakası diye bilinen Tipigillerin mahallesindekileri bile rahatsız edecek kadar gürültü çıkarıyordu sobacılar.

Şimdiki asma köprüünün oradan sola çarşıya doğru yürüdüm. En iyisi Çavuş’un parkına uğramak. Parkın küçük, etrafı camekânlı çay ocağı açık, dumanı tütüyor. İçeride tanımadığım birileri vardı fakat Orhan Çavuş yoktu. Şimdi onların sorularıyla muhatap olmaktansa çarşığı bir de parkın sağından aşağı doğru inen sokaktan yürüyeyim dedim. Sokağın uzunluğu hepi topu yüz elli metre. Naylon leğen, alüminyum güğümünden el yapımı süpürgesine kadar kargacık burgacık eşyalarını dükkân önlerine dökmüş esnaflar. Soğuk havaya rağmen dükkânlarının önünde ellerini ovuşturup müşteri bekliyorlar. Esnafların meraklı bakışlarına aldırmadan yürürken, bir süre içerde yatıp çıkmış Öner Tahiroğlu’nu bakkalının önünde beklerken

buldum. Hoş beş geçmiş olsun ne zaman çıktın gibi rutin sorulardan sonra bu kez çaktırmadan ben onu sorgulamaya başladım. Bir bak-
kal dükkânının zorluklarını, iş yapabilme kapasitesini ya da insanın
hayatını bitiren bağlayıcılığını hiç tahmin etmeden sadece insanın
takılabileceği meşru bir nokta olarak bile çok cazip gelmeye başladı
bakkal dükkânı gözüme. Böyle bir iş yerini açmanın yolu yöntemi
ya da ne kadar para gerektiği konusunda hiçbir fikrim yok. Sonra
kendisi ufaktan anlatmaya başladı, babasının Almancı olduğunu,
yaklaşık şu kadarcık bir maliyetle böyle bir iş yerinin kurulabilece-
ğini, o da yetmez Ardanuç'un çok küçük, esnaf sayısının nüfusa
oranla fazla olduğunu, insanların gelir durumunun iyi olmadığını an-
lattı durdu. Esnaf bu, bir sor bin ah işit. Böyle bir iş yerini açabilme-
nin yaklaşık parasal boyutunu duyunca benim hevesim de bitti gitti
zaten. Gerisi ayrıntıydı artık. Görüşürüz deyip ayrıldım. Çınaraltı
parklarının sağlı sollu sokaklarını bu kez demin geldiğimin ters yö-
nüne olanından yukarı doğru yürüdüm. Hava soğuk parklarda kimse
oturmuyor, yüksek çınarların çıplak dallarını karakargalar mesken
tutmuş bazen topluca çığırışıp itici sesleriyle çarşının sessizliğini bo-
zuyorlar. Gene esnafların meraklı bakışlarıyla parka kadar geldim.
Adamlar da ne yapsın işsizlikten akşama kadar gelip geçeni kesiyor-
lar, aslında bir kötü niyetleri yoktur. Gelip parkın küçük çay ocağına
oturdum.

Çavuş'un elinde çay tepsisi esnaflara çayları bırakmış geliyor.
Gene bir omzu sola çeker halde. İsmail de çay ocağında, hele şükür
dertleşecek birilerini buldum. Ben o kadar baskı altına almışım ki
kendi kendimi, şu gereksiz ne var ne yok ya da geçmiş olsun fasıla-
larını hepten zaman israfı olarak görüyorum. İsmail içerden cıkalı
olmuş biraz, askerliğini de yapmış, babası memur Ardanuç'ta evleri
var, durumu benden bir tık daha iyi. Fazla telaş edilecek hali yok.
Biraz da içinde bulunduğu gidişatı kabullenmiş, şimdilik yapılabile-
cek bir şey yok hallerinde. Beklemek onu fazla yormamış belli ki.
Çavuş'la içerde aynı koğuşta bir hayli yattık. Benim ruh halimi daha
iyi biliyor. Bendeki sıkışık psikolojiyi anladı çok acele etme, olur
bir şeyler diye rahatlatmaya çalışıyor beni. Hah tam o ara Talip
geldi. Ardanuç'ta içerde bir süre yatıp çıkanlardan en başarılı Mu-
hammet Hoca'yla o ikisi. Ortak sebzecilik yapıyorlar. Biraz sordum
ettim ne yapabiliriz, bir ipucu bir umut vermekten çok o işler öyle

kolay değil adam, bu işler silah elde devrimcilik yapmaya benzemez rollerinde ser verip sır vermeden, biraz da “bu işler bizden sorulur havalarında” konuştu.

Çavuş, “bizden birkaç kişi dere kenarında sebzecilik yapıyor, bir onları da gör gel ben buradayım akşama kadar gelirsin gene” dedi.

Gittim şaban’la Fehamettin Gümüş müşteri bekliyorlar tezgâh başında. “şaban Abi ne var ne yok”, şaban yine her zamanki gevşek, negatif haliyle lafı eğmeden bükmeden “ne siyasi ne ticari şu aşamada Ardanuç’ta yapılabilecek hiçbir şey yok” diye konuştu. İyi de ne güzel tezgâhınız var daha ne olsun ki.

“Yok burası birkaç güne belediye tarafından yıkılacak, ondan sonra ne yapacağız bilmiyorum. Daha düzgün işler için sermaye lazım o da bizde yok” deyip kestirip attı. Karamasar halimi ateşledi hepten.

Ayrıldım oradan da biraz daha yürüyeyim dedim. Çarşıda yıllar sonra ilk kez böyle uzun uzadıya yürüyorum. Gene yürümek daha iyi geliyor. İyi geliyor gelmesine de Ardanuç’un içi avuç içi kadar, mevsim kış, çarşıda gezinenleri parmakla bile sayabilirsin. Aynı caddeden bir daha geçince insanların bakışları iyice yoğunlaşıyor. İnsanların bakışlarını, bu da nereden çıktı boş boş gezip duruyor gibi algılıyorum, huzursuz oluyorum. Düdümet’in Ormanları gözüküyor, oraları yurt edinmişken dünyaya kafa tuttuğumuz günler geldi aklıma. Sonra, 1982 Ağustos’unda yakalandıktan sonra cemselerle çarşıya girerken, askerlerin parmaklarıyla üç işareti yapıp çığlıklarla “üç, üç, üç” diye sevinç naraları atarak üst caddeden bizi getirdikleri sıradaki sesler yankılandı kulaklarımda. Birazdan karakolda başımıza geleceklere dair hissettiğim baskıyı hatırladım. Kıyas kabul etmez ama şu andaki çarşıda yaşadığım yalnızlık ve çaresizlik sarmalında yaşadığım stresin ondan aşağı kalır yanı yok.

Hey gidi hey bu top sahasındaki bir mitingi hatırlıyorum, bayram yeri gibi her yan insan doluydu. Top sahasının üst tarafındaki yamaç bile mitingi izleyen kadınlarla, çocuklarla dolu doluydu. Kara lastikli, şapkalı orman işçisi köylüler saf olmuşlar, balyoz gibi kolları sıkılı yumruklarıyla göğü dövüyorlar, nefesleri yettiğince bağılıyorlar;

“BİZ ÇALIŞTIK HATİLA'DA PAPART'DA ONLAR YEDİ ATİNA'DA NEWYORK'DA.” Erol Aksakal'ın annesi köylüm Nehir Teyze, “Analar, bacılar faşizm çocuklarımızı sahipsiz mi sanıyor” diye sayıp döktürüyordu miting kürsüsünde.

Bir de şimdiki Ardanuç'a bak 12 Eylül askeri darbesi buldozer gibi ezip geçmiş her şeyin üzerinden.

Hey gidi Ardanuç! Senin hükmün de güzelliğin de ağırlığın da inan bana devrimciliğin kadardır. Bir çukurluğun içine sıkışıp kalmış coğrafyanla, ekonomik yetersizliklerinle eğer bir de bu devrimci demokrat kimliğinden soyutlanırsan sıradan da daha sıradan bir küçük belde olursun, Türkiye'de adı sanı bile olmayan, insanlarına hiçbir şey vaat edemeyen bir yitik belde.

O halde hatırlamalı değerlerimizi,
Erdoğan Aksu'ları, H. Tahsin Bingöl'leri, Alim Kılıç'ları
Hatırlamalı şimdi halkın dostlarını, faşizme karşı direnç koymuş kurşun yemiş fedailerimizi,
Fahri'leri, Gürsel'leri, Tuncer Önçeken'leri, Asım Keser'leri.
Ve daha niceleri bu coğrafyadan gelip geçmiş
İlhan Durmuş'ları, Cavit Kaya'ları, Erdal Timur'ları, Özbin Aras'ları.

Bitmeyen mahcubiyetimiz Arif Turanlı'yı
Anımsayın halkın devrimci öğretmeni Süreyya Aydın'ı.

Gidenlere

*Yıllar geçse de
Alışmadı kalbimiz yokluğunuza
Bir gün mutlaka
Eğilip öpecek
Kabuk tutmaz
Kurşun ağrısı
Yaralarınızdan
Asi Çoruh'un deli çocukları
İşte o zaman
İyileşmeye başlayacak
Sol yanımızın boşluğundaki
Yaralarımız.*

Ama şimdi öyle mi? İnsanların bakışları sanki hiç de dostça gelmiyor, o bakışların hedefinden kurtulmak istiyorum. İnsanlar iyi niyetle baksalar bile, ben kötü sanmaya başladım artık. En iyisi gözlerden kaybolmak çarşının en tenha yerlerinden yürüyüp gidip köye sığınmak geldi içimden. Sonra köyde gittikçe içe kapanan halimi hatırlayıp bir daha çay ocağına yöneldim. Sanki çarşıdaki insanların, objelerin, yapıların bile üzerime üzerime yürüyor algısına direnç koyma kararlılığıyla. Oturdum aç karnına bir çay daha içtim. “Açsan yemek yiyelim” dedi Çavuş. “Yok aç değilim yemek yedim,” dedim. Aslında karnım zil çalıyor da hiç yiyesim yok. Orada birileriyle tavla oynuyordu şamatayla. Sonradan tanış olmuştum parkın en sempatik müdavimleri, Ertan, Özer, Gültekin üçlüsüyle. Çok yakışıklı ve gençtiler o zaman. Bir de Cengiz Balkan dikiliyordu sobanın başında bir tanışıklığım ve yakınlığım yoktu o zamanlar. Düşük moralli “İzmit’e gidecem, Brisa’da çalışcam” gibi şeyler anlatıyordu. Çavuş’un tavla oyununun heyecanıyla benimle bu defa fazla ilgilenmemesini bile dert edindim kendime. Çıkarken çay parası vermeye kalktım, “saçmalama” dedi. Aslında saçmalamıştım, o kadar özgüvensizdim ki, daha ilk günü Çavuş’a iki çayın parasını vermek de neyin nesi. Hava da neredeyse kararacak, iyice soğudu, sabah geldiğimden başka bir patika yolla köye dönmeye karar verdim. Çarşıdan Haravul’a yokuş yukarı çıkarken yeni yeni kararmaya başlamış akşamın öncesi Kürdevan’ın Karanlık Meşe Ormanları’nı tarıyor gözlerim. Oralarda 12 Eylül rejimine karşı tutunmaya çalışırken ki ruh hallerimiz geldi aklıma. Ne kadar özgüvenliydik. Ne kadar dünyaya duman vurmuş hallerimiz vardı. Açtık, açıktaydık belki ama bütün korkulardan uzak, mücadelenin kararlılığıyla çok da mutluymuşuz aslında. Arkadaşlarımızın ölümlerinden başka hiçbir olumsuzluğu dert edinmez, hayatın zorlukları karşısında hiç böyle telaşa düşmezdik. Düşmezdim.

Aslında yoksa yıllarca kolektif bir yapının içerisindeki cesaretimiz ve gözü karalılığımızın kaynağı bu kolektif yapı mıydı?

Her konuda ortaklaştığımız arkadaş topluluğu muydu bizi öylesine özgüvenli ve militanca kılan?

Ya da sarsılmaz ideolojik kararlılığımız mıydı bizi, beni hayatın karşısında zayıf düşmeden hep ayakta tutan?

Kendi öznel pasifize oluşuma dair sebepler ararken devrimcilik öncesi çocukluk ve ilk gençlik dönemlerime dair cesaretsizliklerimi hatırladım. Baksana eskiden de korkak yanları daha ağır basan bir köy çocuğuydum belki de.

Bak işte şaşılacak bir şey yok belki de yenilmiş, darmadağın edilmiş o ortaklaşa dayanışmacı birlikteliğimizin, darmadağın olmuş halimizin sonunda gene geçmişindeki korkak, silik, köy çocuğu Tarık hortlayıp ortaya çıkmıştı. Yoksa takke düşmüş kelimiz ortaya mı çıkmıştı? Baksana ben, biz oluşumuzun dışındaki ben, aslında öyle cesur biri de değilmişim herhal.

Tamam da faşizmin onca ettikleri karşısında hep başı dik kalabilmiş, hep bir şeyler üretebilmiş benden geriye hiçbir eser kalmamış mıydı?

O kadar da değil, örgütlü bir yapının içinde de olsa cesaretli olmayı, korkularla baş etmeyi öğrenmiştin artık. Bu özgüvensiz haline müdahil ol, bunu aşabilirsin, sende bunun potansiyeli var. Cesaret de aslında her bir şey gibi sonradan yaşayarak öğrenilen bir davranma şekli değil miydi? Öğrenmiştik işte kolektif bir yapının içinde de olsa bunun yollarını. Belki devrimciliğin bize kazandırdığı en büyük hazine korkularla mücadele edebilme alışkanlığımızdı.

Fizikken değil de kafamda uçuşan bu ve benzeri düşüncelerin vermiş olduğu yorgunlukla köye eve kadar geldim. Sıcak ev, bir şey yemeden annemle de bir şey konuşmadan sobanın yanında öylece uyumuşum.

Beş-altı gün hiç evden çıkmadan annemle köyde kaldım. Yıllardan beridir kimliğim yok, artık kimlik kartımı çıkartmam lazım, önce jandarma karakolundan kişiye kimlik düzenlenmesi için sakınca yoktur yazısı almak gerekiyor. Sonrasında o yazıya binaen ilçe nüfus kimlik verebiliyor. Kimliğimi edinip ben bir de Rize'ye gideyim diye karar kıldım. En azından Rize'nin caddeleri kalabalık, büyük şehir, kim kime dumduma. İnsanların öyle ya da böyle bakışlarına maruz kalmadan yürümek mümkün caddelerinde. Karar aldım sabah gidip jandarmadan kimlik düzenlenmesinde bir sakınca yoktur yazısını alıp nüfustan kimlik çıkaracağım diye. İlk iş Rize'de Ticaret Lisesi'ne uğrayıp, diplomayı nasıl alabilirim buna bakacağım. Sonunda üniversite sınavlarına girip bir yüksekokula kapağı atmalı-

yım gerisi kolay. Kafamda bu düşüncelerle sabah kalktım doğru Ardanuç. Böylece askerlikten de yırtmış olacağım, şu anda en makul olan bu. Hemen kelepçeyi takıp askere gönderilme olasılığım da var. Olsun, burada içinden çıkılmaz serbestlik ortamında çaresiz belelenirken artık askerlik de o kadar ürkünç gelmiyordu gözüme. En azından bu hiçbir işe yaramaz halimle bir şekilde göz önünden kalkmış olurum. Ardanuç'a geldiğimden beri belki de ilk kez en özgüvenli, ne yapmak istediğini bilen kararlı adımlarla üst caddeden karakola doğru yöneldim. Şansıma ilçenin pazarı o gün, köylüler gelip yavaştan kalabalıklaştırmaya başlamışlar sokakları. Şimdiki polis karakolunun olduğu boş arsaya bağlamışlar atlarını. Atların kafaları saman torbalarına gömülü, durmadan öğütüyorlar arpalı samanı. Atların bulunduğu arsanın hemen yanı başındaki beş kat evinin önünde Muzaffer Amca toplamış köylüleri, çekincesiz, yüksek ses en erotik hikâyelerinden birini anlatıp güldürüyor.

Az sonra ta çocukluğumuzun kahramanı Eşref karşılıyor beni. Hayret üstü başı çok düzgün. Bitmez Ardanuç'un iyi insanları, sağ olsun gene birisi ilgilenmiş, yıkayıp paklayıp giyindirmiş bir güzel. Takım elbise giydirmişler, temiz de bir boğazlı kazağı var. Ayaklarında biraz eski de olsa kösele ayakkabılar. Harman zamanı köye gelirdi ilk iş, "Eşrefe pekmez verin yesin" der ekmek pekmezle karınını doyurduktan sonra tığ bitene kadar harman makinasının kolunu bırakmazdı. Gençti o zamanlar yorgunluk nedir bilmezdi. Zihinsel hastalığının agresif seyrettiği zamanlar üstü başını yırtar, telefon direklerinin tepesine kadar çıkar orada bir akrobatın yapamayacağı hareketleri bize izletirdi.

Artık o da bir hayli yaşlanmış, uslanmış. Ama huyu huy göz göze gelmeden kafasını yana eğip yukarı bakıp, "Eşref'e bir cigara verin içsin" diye iki kez tekrar edip önümde durdu. Çıkarıp verdim bir cigara. Cigarayı ilk önce sol elinin baş ve işaret parmaklarının ucuyla itinayla tutup, sağ elinin işaret parmağıyla cigaranın filtresiz tarafına birkaç kez dokunması çok eski bir alışkanlığıdır. Hemen yürüyüp gitti ateşi başkasından istemek üzere. Devrimci Eşref, hem sigarayı hem ateşi aynı kişiden talep etmez. İyiliği bölüştürür o.

Makasçı Zeki karşılıyor evinin önünde beni. Nermin'le (Özçelik) ayaküstü bir şey konuşuyorlar sabah sabah. İkisi birden çok içten karşılıyorlar beni, ikisi de akrabam. Zeki Abi'nin gel eve çıkalım

ablan evde davetine şimdi karakola gidiyorum, uğrarım sonra deyip devam ettim. Nermin'in, "dayi bize de uğra dayi" seslenişi kulaklarımda halen. "Dayi dayi" demesi belki de en çok onun ağzına yakışıyordu.

Ben böyle kendinden emin kararlı adımlarla yürürken iki kişinin beni takip ettiğini fark ettim. İkisi de uzun boylu, birisi sarışındı. Bir iki zikzak yapınca benimle ilgilendiklerine emin oldum. İçimden siktirin gidin, zaten karakola gidiyorum, edin takip bakalım ne olacak diye geçirdim.

Tam üst caddeye paralel hükümet binasının yanından geçerken üst kattan genç bir kadının, "Tarık geçmiş olsun" seslenişini duydum. Döndüm, "sağ ol, teşekkür ederim" dedim. Kafamda beni takip edenler de olduğundan belki de tanıyamadım ama bozuntuya vermedim. Tam o arada hükümet binasının en alt katında tam karşımda camdan köylüm T. Bingöl'ün "hoş geldin köylüm" diye seslenişini duydum. Gel çay içireyim teklifini hiç ikiletmeden, bir cevap da vermeden direkt yanına kadar gittim. Böylece bu takipten de kurtulurum diye geçirdim içimden. Çay içtik, hoş beş, camdan bakıyorum o iki kişiyi göremedim artık. Dedim belki de beni takip etmiyorlar, paranoyak mı oldum ne? Üst kattan ilk önce geçmiş olsun diyen genç kadın da aşağı kata yanımıza geldi. Bu kez tanıdım, akrabam Nuran'dı. İnsanların bizi genelde gözüyle görmek istemediği bir zamanda memur olduğu halde hiç çekincesiz, sahiplenici bir tutumu vardı. Ben normalde biraz da içinde bulunduğum ürkekliğimden sebep sadece elimi uzatıp, tokalaşmak niyetindeyken o samimiyetini sarılarak gösterdi. Yıllardır annemden başka ben bir kadına sarılmamıştım. Kalbe karanfil gibi işleyen türden dedikleri ilk temas gibi bir şey mi bu? Ama içinde bulunduğum hal ve şeriat gereği aklıma karpuz kabuğu düşürecek bir özgüvenim bile yok. Kalktım "ben bir karakola kadar gitmeliyim" dedim. Nuran beni binanın çıkışına kadar geçirdi, "üst kat maliye yanıma uğra" dedi. Tekrar sarılıp ayrıldık.

Ben karakola girince beni takip eden o iki kişi de karakola girip binanın içinde kayboldular. Ben meramımı söyledim, acaba ne olacak merakıyla bir yirmi dakika bekledim, asker getirip resmi kimlik verilmesinde bir sakınca yoktur yazısını elime verdi. Ben hemen çıkıp ilçe nüfus müdürlüğüne yürüdüm.

Nüfusta işlemimi yapmaya devam ederlerken bir memur, “nüfus müdürü odasında sizinle görüşmek istiyor” dedi. Ben kalktım, kapıyı vurup karşı odaya girdim. İçeride Şavşat’lı olan nüfus müdürü yoktu, beni nüfus müdürünün yerine takip eden o iki kişi karşıladı. Hemen ayaktayken tepkiyle, “hayırdır siz kimsiniz ne istiyorsunuz” dedim. Beni de yatıştıracak yumuşak bir sesle, “biz Artvin Emniyetindeniz, polisiz, otur seninle konuşmak istiyoruz” dediler. Böyle kimliklerini açık edince ben fazla tepkili olmaktan vazgeçip oturdum bir sandalyeye.

Sarışın olan tatlı sert akıcı bir Türkçeyle, “bizimle çalışırsan rahat edersin, tersi olursa takipten, baskıdan kurtulamazsın, rahat edemezsin. İş güc düşünme hallederiz” içerikli bir şeyler anlattı. Benim canım sıkıldı, çok kendimden emin, kararlı bir üslupla, “bana böyle bir teklifte bulunmanıza çanak olacak benim geçmiş hayatımda ne gibi davranışım olmuş öğrenebilir miyim?”

“Senin tavrınla alakalı değil, rutin, bunu biz içerden çıkan herkese teklif ediyoruz. Gerisini sen bilirsin.” Sen bilirsin deyince ben de sekter gergin tavrımdan vazgeçip, “o zaman bu görüşme hiç olmamış olsun” dedim.

“Fikrini değiştirirsen bizi Artvin Emniyet Müdürlüğü’nden bulabilirsin” deyip kalkıp çıktılar odadan.

Bu görüşmeyi jandarma karakolunda yapmak istediler ama jandarma komutanı böyle bir görüşmeye müsaade etmedi diye tahmin ediyorum. Yine de nüfus müdürü odasını böyle tehdit de içeren bir görüşmeye açmıştı ya da açmak zorunda kalmıştı. Kimliğimi verdiler, çıkarken kendi kendime öfke duydum. Yani şimdi bu kadar mı düştük diye. Kimliğimi aldım, yürüme doğruca köye gittim. Sonradan öğrendim gerçekten bunu içerden çıkan hemen herkese yapmışlar. Hatta ilk zamanlar polis aracına atıp kişinin rızası olmadan Artvin’e götürüp çaresizlikler ve sıkıntılar içerisindeki insanlarımızı daha cüretkar bir tehditle muhbirleştirmek istemişler.

Artık tapu gibi kimliğim elimde. Ertesi gün çarşıya indim, Rize’ye gideceğim. Rize arabasının kalkmasına bir buçuk saat var. Nuran’ın istediğinde daireye gelebilirsin teklifi aklıma geldi. Ayaklarım beni hükümet binasına götürürken yolun yarısında gitmekten vazgeçtim. Gitsem ne konuşacağım, ne anlatacağım ki diyerek gerisin geri döndüm.

Kimseyle görüşmeden Rize'ye gittim. Rize'de ilk önce okula uğradım. Baktılar lise üç, "senin ikinci yarıya dair tek tek bütün dersleri vermen gerek" dediler. Sınav takvimi üniversite sınavıyla çakışıyor, daha ilk günden birinci planım çöp oldu. Her nasılsa Ahmet Aksoy'u buldum. 12 Eylül onu ıska geçmiş, Rize'yle Artvin farkı. Artvin'de olsa nereden baksan üç sene yatarı olurdu. İşim ansiklopedi pazarlamak dedi, o zaman pek revaçtaydı ansiklopediler, talep görüyordu. Bilgisayarın ve akıllı telefonların olmadığı zamanlarda çocuklar ya da büyükler için en emin bilgi kaynağı ansiklopedilerdi. "İş yeri iş yeri, kapı kapı, ev ev dolaşıp ansiklopedi satıyorum, gel sen de sat, senin sattığın sana benim sattığım bana." Para, sermaye istemiyor, iki üç gün birlikte gezdim Ahmet'in yöntemini, yordamını gözlemledim. İş ise iş, soranlara göğsümü gere gere ansiklopedi işi yapıyorum diye hemen yapıştırıyorum. Üçüncü dördüncü gün otuz kadar çoğu kadın çalışanın olduğu bir resmi daireye girdik. Ahmet, "burada herkese yönelik ilk konuşmayı sen yap" dedi. Tamam dedim yöntemini söyledi, içeri girip ansiklopedinin birini havada tutarak eskilerden kalma ajitatif, olması gerekenden daha yüksek bir sesle, "arkadaşlar, x yayınevinden geliyoruz" diye bağırmaıla herkesin kafasını bana doğru çevirip gülmeye başlaması bir oldu. Ondan sonra ne diyeceğimi şaşırdım, Ahmet devreye girdi, çalıştı çırpındı benim yüksek volüm girişimden kaynaklı dezavantajı avantaja çeviremedi. Hiçbir şey satamadı. Çıktık dışarı içimden bu iş benim işim değil diye geçirdim aklımdan.

Ahmet'e dedim bugünlük bu kadar yeter, öğrenci yeğenim Turan otelde part time çalışıyor, ben bir onun yanına gideyim. Ayrılıp gittim, giderken ona söylemedim ama kafamda ilk işimden istifamı basmıştım bile. Turan o zaman 14-15 yaşlarında, benim gözüme olduğundan daha da çocuk geliyor. Eve giderken bir mağazaya girdik, bana pantolonum kötü diye zorla bir kot pantolon almaya kalktı, bütün itirazlarıma rağmen aldı da. Pantolon iyi de fazla çocuk yeğenimin bu eylemi de gururuma dokundu aslında. O gece de Rize'de kaldım, Rize'ye de sığamadım, sabah döndüm tekrar Ardanuç'a geldim.

Askerlik Göründü

Döndüğümde eve bekçi tarafından karakola uğramam için yazı bırakılmıştı, uğradım karakola, üç gün içerisinde askerlik şubesine teslim olman gerek aksi halde mevcutlu götürürüz dediler.

Aslında bu ihtimal yanı başımda, hep baş sorun olarak duruyordu. Kamu iş kolunda çalışarak geçirme gibi beklentilerle uzamda tutmaya çalıştığım ihtimal, gelip kapıma dayanmıştı. Tuhaf hissettim kendimi, tam yedi yıl içeride dışarıda muhatap olduğumuz, kurşunlarını yediğimiz, işkencelerine maruz kaldığımız, Filistin hücrelerinde yattığımız o yapının elemanı olarak bütün bunları içine sindirmeye sıra gelmişti. Siyasi bir hedef olmadan sırf bu yüzden kaçak olmak ise en azından aileme yapabileceğim en kötü şey olabilirdi. Bir daha benim yüzümden örgütlü mücadelenin olmadığı yerde karakollara taşınmak, buna hakkım hiç olamazdı. Kafamdan bunları geçirirken en son pozisyonumu hatırladım. Hiçbir işe güce yaramaz, mefta halimin defin edilebileceği iyi kötü bir mecraydı orası aslında. Fazla da üzülmeydim, işe yaramayan ortalarda gözükmekten bile çekinir olmuş benim için bulunmaz bir kaçış alanıydı da orası. Aldım kabul ettim. Sabah hava kapalı, lapa lapa kar yağıyor. Ona karşın annem köyün altına kadar benimle yürüdü, yürürken hiçbir şey konuşmadık, artık dön demesem annem o yaşta kara soğuğa aldırmadan Ardanuç'a kadar benimle gelecek. Sarıldık, annem kendisini tutamayıp ağlamaya başladı. Çok dirayetlidir annem, duygularını da asla belli etmez, onu ağlarken belki de ilk defa görüyordum. "Kan tükürse kızılıcık şerbeti içtim" diyecek kadın ilk kez sakınıp saklamadan ağlıyordu. Ben hızlı adımlarla arkama bakmadan yürümeye devam ettim, gözden kaybolunacak Göllerin Sırtı'na geldiğimde dönüp geri baktım yağın kara aldırmadan ayrıldığımız yerde dikilmiş kalmış, öylece duruyordu annem. Ben de ağlıyordum, ağladığımı anneme göstermedim. Geriye dönüp son kez elimi salladım ve aşağı doğru gözden kayboldum. Daha düne kadar dünyayı talep eden hülyalarımızdan geri geri en son buraya kadar düşmüştüm. Kolay ağlamayacak annem de ben de bu trajik düşüşe mi ağlıyorduk acaba?

Hiç kimseyle görüşmeden Artvin'e askerlik şubesine gittim, yeterince para verdiler, üç gün yol izniyle sülüsü elime tutuşturdular. Hemen Ankara üstü Denizli'ye kadar gittim. Denizli'ye gittiğimde

teslim olmama daha bir buçuk gün vardı, ben bir buçuk gün önceden birliğe teslim oldum.

Yüz elli kişilik bir bölük oluşturulmuştu benim gibi devre kayıplarından (DK). O zaman içeriden çıkan çıkana. Her siyasetten adam var herkes 25-40 yaşları aralığında. Yeniden askeriye çatısı altında olsa da yeniden sosyalleşip birlik olma hallerindeyiz. 7-8 kişi bizim davadan yatmış çıkmış, bu arkadaşlarla aramızda komün bile kurduk. Dayanışmaya devam. Rize Pazar'dan R. Memişoğlu'nu hatırlıyorum, bizim komündeydi.

Asla yola getirilip disipline edilmeyecek bir bölük olmuştuk. Komutan imzalı mühürlü bir kâğıt vermiş, bölükten on kişi görevli, çavuş talimgahının pentatlon sahasını onarıyorlar. Eğitim meğitim yok gidip akşama kadar orada yatıyorlar. Mutfakta patatesten mührün aynısını yaptık, imzayı da taklit ederek 6-7 adet gelişi güzel yerlerde görevlidirler emir yazısı hazırladık. Bölükte kala kala 25-30 kişi kalmıştır, onlar da ya siyasi değiller ya da sağ görüşlüler. Geri kalan sol kökenlilerin hemen hepsi arazi.

Böyle bir ay idare ettik sanırım, fakat dedikodu kazanı kaynamaya başladı. DK'lar burada örgütlenip siyaset yapıyorlar daha neler neler. Bölük komutanı bir gün emir vermiş, herkes eğitim alanında olacak. Eğitim alanına gittik 150'mizi birden hiza istikamette bekletiyorlar. Alay komutanı 3-4 araçlık konvoyla tozu dumana katarak geldi. Araçtan iner inmez, "Teslim olun, herkes ellerini kaldırsın" diye komut verdi. Biz şaşkın, eller yukarı olduk. "Herkes soyunsun" diye emretti. Üzerimizde bir tek külot kaldı, her şeyi soyundurdular. Bir saatten fazla arama yaptılar, kimsede hiçbir şey çıkmadı. Askerden ne çıkabilir ki. Alay komutanı küfürlü ulan teröristler, DEV-YOL'cular, DEV-SOL'cular ananızı s.k.cem. Siyasi içerikli küfürlü bir konuşma yaptı. Ardından da yine tozu dumana katarak çekip gitti. Bize o güne kadar hep toleranslı davranan bölük komutanı yüzbaşı çıldırmış. "Ulan orospu çocukları bu ne hal ben ömrümde böyle bir şey ne gördüm ne duydum, benim komutanım benim askerime resmen terörist muamelesi yaptı. Ulan şerefsizler siz benim başıma nereden icat oldunuz, çıplak çıplak istikamet Baba Dağı, alçak sürünme" diye komut verdi. Bizi 200 metre süründürdü. Çılgına dönmüştü, o da cipe bindi gitti son hız. Üstümüzü giyindik bölüğe getirdiler bizi. Çavuşun elinde emir yazısı, yüksek sesle okuyor, 25'er kişilik listeler,

bizi grup yapıp usta birliği bölüklerine dağıttılar. 25 kişi bir bölüğe gittik reklamın iyisi kötüsü olmaz, efsane olmuşuz kışlada. O bölüğün komutanı, “ben sizden hiçbir şey istemiyorum, zaten 25 gününüz kalmış başınıza bir asteğmen vereceğim, bölükte hiç kimseyle konuşmayacaksınız, asteğmenin izni olmadan tuvalete gitmek bile yok. Topluca ya yemekhanede ya da çamların altında olacaksınız. Eğitim yok, hiçbir şey yok size” diye bir konuşma yaptı.

Canımıza minnet böyle emre selam çakılır. Hep beraber “Emredersin komutanım.” Hrant Dink de o bölükteydi. Yüksekokul mezunu olduğu halde ona da onbaşı rütbesi bile verilmemişti. Ben ismini duymamıştım, Ermeni olduğunu bölükte herkes biliyordu, o yüzden rütbe verilmediği söyleniyordu. Biz gırgır şamata. O genelde yalnız dolaşırdı. Biraz da çekingen hali vardı. Bizimle kimsenin konuşması yasak. O’da hiç konuşmazdı bizimle.

Sayılı günler çabuk geçti. Dağıtım izninde yakınca Aydın’a amcaoğlu Enver Torun’un yanına gittim. Gece otururken bana kolayla votka ikram etti. Sadece bir yudum aldım, zehir gibi geldi, yandı ağzım boğazım. Öksürdüm epey bir. Enver Abi, “Allah aşkına bunu içmeniz için size silah mı çekiyorlar” diye de söylendim. Yaşım 26 olmuştu, henüz ağzım alkole değmemişti. Bizim devrimciliğimiz de bu kadar kendine özgüymüş.

Che Guevera, devrimciliğinde olduğu gibi sıra dışı, içten ve protokol dışı bir adam. Bu halini herkes biliyor, ayrıyeten bu halleri sebebiyle de çok seviliyor. Moskova’daki uluslararası bir toplantının gecesinde verilen yemekte Cezayir Devlet Başkanı Ben Bella’nın kolasına durmadan ufak ufak votka ekliyor, adam Cezayir’in devlet başkanı Müslüman Arap devrimci. Yemekten sonra bil-diğin sekiz çize çize odasına zor çekiliyor. Ben Bella, Che’nin bu muzipliğine sabah sadece gülerek tebessümle yanıt veriyor. Demek bizim de bazı tutuculuklarımızın ya da tutarlılıklarımızın Müslüman Arap devrimcilerden geri kalır yanı yokmuş.

Ustayım Ulaş’tayım

Askerlikte ustalık dönemim Tekirdağ Çorlu Ulaş Kışlası’nda Mekanize Taburda geçti. Özel bir kışla, her sınıf askerden alaylar ve taburlar tek bir kışla komutanına bağlı, çok disiplinli, tam bir savaş birliği.

Bölük komutanının atışta vuramayan askeri 25 metre tabanca atışında hedefe dikip hemen ayaklarının 5-10 cm dibine defalarca ateş edip askerin de korkudan işediğini gördüm. Yüzbaşı o kadar da kendinden emin iyi bir atıcı. Ya da her sabah yapılan 5 km teçhizatlı koşuda geride kalan askerlere ciple arkadan yanaşıp, askerlerin yanına köşesine ateş ettiğini de gördüm. Sıkıyorsa geri kal. Koşuda ben onlardan 6-7 yaş büyük olmama karşın silahlarını alır geriye düşmemeleri için yardımcı olmaya çalışırdım. Eğitim alanında denileni yapamayan askerin sırtında cipin önündeki kazma küreğin sapını kırdığını da çok gördüm komutanın. Bölük komutanın tavrı İslamcı milliyetçi karma ortaya karışık bir tavidir. Kışla komutanı general de aynı tavırda birisiydi. Her hafta başı yapılan kışla içtimasında attığı nutuklarda Komünistlere, Ermenilere özellikle PKK'lılara vs, vs, düşmanlara verip veriştirmeden etmezdi. Her konuşmasına Allah'la başlar, Peygamberle bitirirdi. Bakmayın siz İslamcıların her yerde ve TSK'da ne kadar mağdur edildiklerine dair kamuoyuna dönük propaganda çalışmalarına. Kışlanın orta yerindeki caminin önü cuma saatleri flamlı araçlardan geçilmezdi. Yıl 1988'di.

Kalan 15 ay gittikçe gözümde büyümeye başladı. O günlerde kaynağını şimdi iyi hatırlamıyorum, İstanbul'da yeniden Devrimci Yol diye bir grubun toparlanma için inisiyatif koyduğunu öğrendim. Gidip onlara katılayım diye düşünmeye başladım. Bitmez bu 15 ay hem bitse ne olacak. Kalan ömrümüzü etliye sütlüye karışmayan makbul vatandaşlar olarak mı geçireceğiz. Ufak ufak askerlik yapmaktan, caymaya başladım. Çıktım bölük komutanına 15 gün izin istedim. Beni tanıyor, aramız çok iyi değil. Birkaç vukuatla da muhatap olmuşluğum var. Mazeretimi sayıp döktüm, “ben 7-8 yıl askerlikten daha da kısıtlı bir hayattan geldim, beni doğrudan asker ettiler açıkçası kendimi toparlamam için izin istiyorum” dedim. Halden anlamayan sağa angaje biraz da ergen bir tip komutan. Klişe cevabı hazırmış, söylediklerimi hiç tartmadan direkt, “askerlik bu sike sike yapacaksın. Ha devrim yaparsınız ona karışmam, onu da sikimi yaparsınız” türden düşük seviyeli bir polemige girmek istedi benimle. Ben “Emredersin komutan” deyip çıktım odasından.

Köylüm Yetkin de aynı kışlada komando taburunda. Akşamları arada bir görüşüyoruz. Kendisi tam vukuat, firariliğin de uzmanı. Gitmenin yolunu yordamını öğrenmek için engin tecrübesine başvurdum. “Yapma, ben gittim geldim” dedi. Dedim o sen ben gelmem. Ben gelmem sözü onun aklını da çeldi. Devrimcilik var ya işin içinde, ben gelmem sözüne itibar edip, “o halde birlikte gideceğiz” dedi.

Gündüz gözü Ayçiçek tarlaları tarafından çıkıp dolmuşla Silivri’ye gelip beşinci sınıf Güneş Otele yerleştik. Paramız yok denecek kadar az. Ben bol bol yüzüyor güneşleniyorum. Yetkin ufak tefek işler bulup eve para getiriyor. Bir gün dile çıktı, “firarilik yan gelip yatma yeri değil. Bugün işe sen de gelicen,” tamam dedim. Ekin tarlalarında 35 derece sıcakta saman balyaları yükledik kamyonlara birkaç gün. 10-15 gün yetecek paraya sahip olduk. Bir gece bir karpuz tarlasından karpuz çalmaya kalktık. Yakalandık. Nöbetçi bağıra çağıra üstümüze geldi, biz kaçmadık. Adam heybetli, geldi geldi bir de ne görelim bizim köyden kapı komşumuz Mülazım Kara. Şansa bakar mısın, karpuz tarlasıyla bizim köyün arası nereden baksan 1500 kilometre, karpuz tarlasına bekçiliğe gelmiş, o da bize denk geliyor. Çaktırmadık “burada askeriz” dedik iki de karpuz verdi yürüyüp gittik.

4-5 gün sonra Yetkin Otel’de kaldı, ben İstanbul’a gittim. İlişki kurup ondan sonra onu da alacağım hesapta. Her nasılsa aynı gün elle koymuş gibi Esral’ı buldum İstanbul’da. Anlattım durumu dedim böyle böyle Esral Kardeş. Esral peşin cevap “gel sen burada benim yerimde kal, ben gidip gönüllü askerliği yapayım. Ne inisiyatifi ne şeysi, tekstilde Müennes’le günde 12 saat çalışıyoruz, boğaz tokluğuna. Anamız ağlıyor yorgunluktan, ne sendika ne sosyal güvence, başkaca da siyaseten hayatımızda hiçbir şey yoktur.” Akşamüstü Esral beni Topkapı’ya kadar geçirdi. Ben binip otobüse Silivri’ye döndüm. Güvendiğim dağa kar yağmıştı. Benim halim hal değil bir de Yetkin var yanımda.

Bu arada çok da dikkat etmeliyiz. Yakalanırsak inzibatta ölümlerden ölüm beğen. İstanbul İnziбат Merkezi’nin namı var. 15-20 gün adam akıllı Silivri sahillerinde tatil yaptıktan sonra kışlaya döndük. Bir ay Yetkin’le Çorlu diskoda (asker hapishanesi) kaldık. Kurban olasin Karskapı’ya. Nefes almak bile yasak. Herkesi sindirip köleden

beter etmişler. Bir gece beni koğuşun dışına alıp resmen saldırdı gardiyan askerler. Ben teslim olmadım, ilk önce karşılık verdim. Sonra da yerde onların tekmelerinin altında bağırıp tehditler savuruyordum. “Yarın avukatım gelecek, ananızı belleteceğim bakayım askerliğiniz bitiyor mu?” diye sayıp döküyorum. Böyle karşı gelme hiç olmamış, blöf biraz tuttu. Yetkin de kapıyı dövmüş gelen sesler üstüne beni ağız burun kan içinde tekrar koğuşa attılar.

Vur tut vur tut önce cezayı sonra da kalan askerliği yüksek başarıyla bitirdim. Bölük komutanı yapmış olduğum askerliği yaktırmadı. Ondan sonra da her zaman beni genelde koruyan kollayan bir tutum takındı. Bitirdim askerliği.

Gidecek yer mi var, dön dolaş yeniden hoş bulduk Ardanuç.

VII. BÖLÜM

YENİDEN ARDANUÇ

Yine Yeniden Ardanuç

O bizim ilkokul çağı çocukluğumuzun kahramanıydı. Lise öğretmeni iki ülkücü arkadaşıyla bizim köydeki orman işletmesi lojmanında kalıyordu. Köydeki bütün çocuklarla çok ilgiliydi. Bizimle lojman önünde her akşam karanlık olana kadar bizzat ilgilenir, biz yavrukurtlara komando eğitimi verirdi. Çok güçlüydü, bizi serçe parmağıyla kolunun yukarı uzanabildiği yere kadar horona kaldırırdı. Her antrenman sırasında yorulup da bize istirahat verince kendisi dinlenmek bir yana amuda kalkar tepe üstü kollarının üzerinde hiç yere düşmeden lojman bahçesinin çevresini dolaşırdı. Sonra ters saltoyla bahçeyi boydan boya geçerdi. En son hepimizi belden yukarı soğuk suyla hortumun altında yıkatır, kendisinin aldığı kurt yanında, Tarkan baskılı ucuz tişörtleri elleriyle giydirdi üstümüze. Onun anlatımıyla ailesini, memleketini sonra da bir bütün Müslümanlık inancıyla birlikte Türklüğü seven milliyetçi yavrukurtlar olmuştuk. Antrenman sonu herkesin ağzına birer akide şekeri vermeyi de ihmal etmez, böylece kendisine olan hayranlığımızı iyiden iyiye tatlıya bağlardı. “Komünistler Moskova’ya”, “Tanrı Türk’ü korusun”, “Ey Türk titre de kendine gel” gibi üç hilalli yayla yollarına kadar yapılan yazılamalar, eminim onun başının altından çıkıyordu. Ardanuç’a devrimcilik düşüncesinden de önce gelen ilk ve son ülkücü misyoner lise öğretmeni komando Mahmut’tu o. Onu son gece boşuna bekleyip durmuştuk geç saatlere kadar lojman binasının önünde. Oysa o bir daha hiç gelmeyecekti bizim köye. O gün bir Dev-Genç’li bugün Vedat’ın çalıştırdığı Fehmi Ay’ın lokantasında öğlen yemeğini yerken komandoyu pelit değneğiyle dövmüş, yere sermişti. İnanılır gibi değildi, üzüntüden o gece gözüme uyku girmemişti. 30 kişi bir araya gelse deviremezdi onu hele de teke tek hiç kimse onunla kapışmaya bile cesaret edemezdi. Nasıl bir dev gibi gençse bir başına bitirmişti bizim efsanemizin işini. O günden sonra daha çok duyacaktık Dev-Genç’lileri, devrimcileri. Yıllarca komando Mahmut efsanesini lokantada bitirip devrimciliğin önünü açan adam olarak bildik biz hep Karsniya’lı Orhan Çavuş’u. Kendi-

sinin ağzından içerde dışarda böyle bir anlatı dinlemedim ama başkalarının onu bu işin kahramanı yapan anlatılarına da itiraz ettiğini görmedim.

Ulaş Balıkçılık'ın sahibi amcaoğlu Şahap Abi'nin cenazesine gitmiştim memleketime. Cenazeden sonra Fahri Abi, ben bir de benim o zaman tesadüfen Ardanuç'ta bulunan Iğdırlı Azeri bacanağım Muammer Boz'la birlikte Kalem Müzikhol'de oturup içmiştik Şahap Abi'nin anısına. Kalem Müzikhol'un son işletmecisiydi 1.60 cm'lik Çavuş'un kuzeni, bizim köyün de bir dönem eniştesi olmuş Fahrettin Abi. Kısaca ona herkes Fako derdi. Kafalar iyi olunca gecenin sonunda o anlatmıştı işin en gerçeğini; "Nain Çavuşu lokantada Komando yemek yiyanda küskünyan ben vurup endürmüş, kan tavana sıçramıştı. Şerefsüzüm Çavuş elini bila vurmamıştım," diye. O sadece lokantanın kapısında beklemiş, olaydan sonra bütün Ardanuç onu olayın kahramanı yapıp efsaneleştirip kendisine devrimcilerin Çavuşu payesini vermişlerdi. Çavuş esas kahraman oldu, ben de hep Fako kaldım diye nasıl hakkının tarihsel olarak yendiğini anlatmış esprilerle dolu anlatısına yarı geceye kadar gülmüştük.

Komando Mahmut'un hayatımızdan çıkmasıyla birlikte sınır tanımayan sosyalist düşünceler su gibi akmaya başlamıştı bilincimize. Daha baştan edinmiş olduğumuz enternasyonal bilinç üzerine sormaya bile gerek yok milliyetçilik bir yana memleket olarak dünyalı diye tanımlar olmuştuk kendimizi. Gezegenimizin bütün kalabalıklarıyla birlikte nefes alıp verimiz sarı siyah melez demeden. Artık sadece ayak bastığımız yerler değildir, bütün bir dünyadır insanlık ailemiz. Doğduğun yer değil, doyduğun yerdir vatan özdeyişi de bir şekilde bizim aklımızı doğrulamıyor muydu? Milliyetçilik, bölgecilik, hemşericilik gibi emekçileri yok yere kategorileştiren, aralarına çepçeken çeken yaklaşımları söküp atmıştık bilincimizden artık. Hele de etnisitecilik, mezhepçilik gibi insanların aralarına yok yere nifaklar sokan düşünme kalıplarını kırıp parçalamıştık bir çırpıda.

Bütün bunlardan ve yıllara yayarak özümsediğimiz genel siyasi kültürümüzden sebep çocukluk ve ilk devrimci gençlik yıllarımızın geçmiş olduğu Artvin'e eskisi gibi yoğun bir aidiyetimiz kalmamıştı aslında. Geneldeki tutumumuz böyleydi böyle olmasına da her nasılsa on yıl sonra bir şekilde özgür kalmışken tezkereyi de cebime koyar koymaz nasip kısmetimin peşinde yürümek için hiç düşünmeden

memleket otobüsüne ismimi yazdıran da yine ben olmuştum. Hem de hemen kapağı atabileceğim onca fırsat vaat eden metropol şehirler orada öylece nasibini koşturacak milyonlarca insanı bekleyip dururken. Kocaman İstanbul gibi bir dünya kentini otobüs değiştirmek için kullanmıştım sadece. Şöyle bir alıcı gözle bakıp değerlendirmeye bile almamıştım. Artvinlilerin vatan belleyip on yıllardır akın akın göç ettiği Bursa’da, yaşayan iki ablamın hatırına sadece iki gece kalmıştım.

Otobüsle giderken arkada kalan devasa İstanbul ve Bursa şehirlerini düşünüyordum, içinde yaşayan insanlarına iş aş konusunda sayısız fırsatlar sunan ama bir o kadar da bilinmezlikleri ve keşmekeşlikleriyle insanı ürküten hallerini. Artvin’se Türkiye’nin ta öteki ucunda ne kadar sakin ne kadar küçüktü. Hele de Ardanuç avuç içi kadardı.

Otobüsle Artvin’e giderken Eskişehir-Ankara yolu üzerindeki yeni başaklanmış yemyeşil uçsuz bucaksız ekin tarlalarına dalıyor gözlerim. Hafıftan esen rüzgarın etkisiyle dalgalanıyor ekin tarlaları. Otobüs son hız giderken bile saatlerce bitip tükenmek bilmez ekili arazilere hayranlıkla bakıyorum. Sonra çocukluğumun Haravul’undaki meyve bahçeleri ve ekin tarlalarını hatırlıyorum. Çocukken gözümüze ne kadar da büyük gözükürlerdi hâlbuki. Pullukla tarla koşarken öküzlerin boyunduruğunda hotaklık yaparken en küçük tarla bile sür sür bitmek bilmezdi. Bu tarlaların yanında bizim tarlalar komik kalacak kadar küçüktüler oysaki. O yüzdendi belki de köşe bucak her bir karışına kadar sürülmedik yer bırakmazdık. Hotahlık ederken evlekten şaşan öküze yaş ayva çubuğunu gösterip “agoz’a gel” diye komut vermemle Karagöz’ün çizgiyi tutturması bir olurdu. Ta yıllar sonra Hrant’ın cenazesinde, eşi Rakel’in ağlatan konuşmasını dinlerken Hrant’ın gazetesi Agos’un isminin bizim pulluğun izinden geldiğini öğrenince ben de ağlamıştım. Ah ulan be milliyetçilik zehri aynı topraktan gelmiş komşuları, halkları nasıl da düşman belletmişti birbirine.

O çocukluk mörbet gözümde koştukça büyüyen tarlalar aslında ne kadar da küçüktüler, bu tarlaların yanında el kadar bile değillerdi. Dedelerimiz Rus işgalinde ta buralara kadar gelmiş ama bu uçsuz bucaksız büyüklükteki yerleri kendilerine yurt edinmemişlerdi. İşgal biter bitmez de aylar süren zahmetli yolculukları göze alıp o küçücük Artvin’in yollarına düşmüşlerdi bir daha.

Hayret, neredeyse yüz yıl sonra bunca şeyleri görüp geçirmiş sosyalist disiplinle tanış olmuş ben de, bir şekilde dedelerimizle aynı tercihte bulunuyordum.

Üstelik Artvin değil miydi kimseye yetemediği için otuz yıldır insanlarını durmaksızın büyük şehirlere göç ettiren. Sadece ben değil benim gibi Artvinli, Ardanuçlu aynı maceralardan geçmiş olduğumuz birçok arkadaşımız, insanına ne politik ne de ekonomik hiçbir şey vaat etmeyecek Artvin'e hiç ikilem yaşamadan ricat etmiştik.

Düşünüyorum Artvin konusunda böyle bir refleksle davranmamızın sebebi acaba ne olabilirdi diye. Travmatik bir şekilde yenildiğimiz devrimci mücadelenin minderinde bir inat uğruna yeniden doğrulma isteğimizin içgüdüğü olabilir miydi? Belki de. Yenilen güreşçi güreşe doymazmış. Ama o günlerdeki ruh haletimi de hatırlıyorum onca yenilmişliklerden sonra yenildiğim minderde yeniden güreşe tutuşmak için peşrev çeken bir pehlivan enerjisi de yoktu üzerimde. Bilakis yorgunluklar ve hayatın bilinmezlikleri sebebiyle daha çok karamsarlık dökülüyordu her yanımdan. Belki de sırf bu yüzden İstanbul'un, Bursa'nın, uçsuz bucaksız olanaklarına karşın karmaşıklıklarını bilinmezliklerini göze alamayışım.

Hayatımız bu vakte kadar hep kaybetmeler silsilesiyle geldiği için sakın sessiz Ardanuç'ta en geriden başlayıp garantiye oynamak daha kolayına gelmişti belki. Uzak olsundu bir daha yenilgiler, hayal kırıklıkları. Sırf bu yüzden boğulursan da büyük suda boğul sloganına itibar etmeden, paçayı sıvayıp etini budunu bildiğimiz Ardanuç'un deresinden kazasız sağ salim geçmek en mantıklı olanıydı. Şehirlerin bir tuzak olduğu ezberi bir yana büyük şehirlerin bilinmezlikleri eskiden de ürkütücü gelirdi hep bana.

Devrimcilik yapacaksak da taşına toprağına insanına deyin çok iyi tanıdığımız Ardanuç'tan başlamakta en doğru olan.

Sıradandı belki de askerlik gibi meşakkatli bir engeli de bir şekilde yola vurmuşken riskli hareketlerden kaçınıp kendi memleketimizde küçük hedeflerin peşinde olmak. Bir daha kaybetmeme içgüdüğü üzerine kurulu risk almayan pasif hallerimiz belki de bir hayat boyu davranışlarımıza ayar verecekti. Yenilginin iç dünyamızda açtığı kapanmaz yara bir ömür boyu izimizi sürecekti kim bilir.

Askerlik deyip geçmeyin, o tecrübenin de bilincimize eklediği, bundan sonraki hayat mücadelemizde işimize çok yarayacak öğretileri olmuştur. Bundan önceki devrimcilik hayatımızda dillendirmeye bile sakındığımız “ben duygusunu” seve seve olmasa da askerde belletmişlerdi bir şekilde. En azından kendimize dair şeyleri istemek konusunda eskisi gibi utangaç değildik. Bu duygunun iyi ya da kötü olduğu ön kabulü bir tarafa, hemen hayatı kazanma pratiğimizin içinde bilincimizin yeni keşfi bencillik en çok işimize yarayacak davranma şekliydi belki de. Haklı haksız demeden kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutmak uzun askerliğin öğrettiği kısa ana fikirdi bizlere.

Şaka değil eskiden bırakın bencil olmayı kendimizi öne çıkarmaya bile utanırdık. Herhangi bir şekilde kendimizi öncelemezdik. Devrimcilik yaparken kendimize dair bir şeyi birinden istemek bile kamusal alanımıza dair bir şeyi talep etmek gibiydi. Çünkü kendimiz bizzat bütün varlığımızla devrimci kamusal alanın birer elemanıydık. Ama şimdiki hayatımızın şartları çok farklıydı. Hiçbir şekilde tecrübesine vakıf olmadığımız ticari hayat içerisinde nalıncı keseri gibi hep kendimize yontmayı becermeliydik bir şekilde. Yoksa o ligde başka türlü ayakta kalınamazdı. Anında küme düşürler adamı.

Üstüne üstlük hem de bütün bunları devrimciliğimize dair inancımızdan ve davranışlarımızdan taviz vermeden yapmalıydık. Tam da “yukarı tükürsen bıyık aşağı tükürsen sakal” misali.

Artık şimdi para kazanacak bir işin bir eylemin içerisinde olmaydım. Bu saatten sonra başarısızlıkların da parasızlıkların da bir bahanesi olamazdı. Bahar tembelliği, aynı süreçten gelme üç beş arkadaşla Ardanuç’un çınar altı parklarında kös kös oturup faydasız zihin egzersizleri yapmanın çekiciliğine kapılıp kendi kişisel beceriksizliklerimize dair bahaneler düzmenin ne yeri ne de zamanıydı. Aksi halde böyle zamana oynayan medeni cesaretsizliklerin utangaç davranmaların sonu “Eşref misali” tek dal sigara dilenmelere kadar gidebilirdi. Askerlikten önce cezaevinden ilk çıktığımda da bu kısır döngüye girmiştım, hemen eyleme geçmem gerektiğinin farkındayım.

Devrimcilikten Esnaflığa

Ben askerdeyken annem 5 tane kuzulu koyun icat etmişti. Onlara göz koydum, anneme söyledim bunları satıp da bir iş yapayım diye. Annem hiç ikiletmedi bile. Hemen ertesi gün indirdim pazara sattım hepsini birden. Reel olarak bugünkü 15.000 TL civarında bir parayı cebime koydum. Ahanda benim ticarete başlarken ki öz sermayem. Hemen başladım Ardanuç'u alt vurup üst çıkmaya. En son Şanver Ceyhan'a ait altı kahve üstü otel olan eski binada, önceleri otele çıkış yeri olarak düşünülmüş fakat şimdilerde kullanılmayan on metre kare, tam caddeye açılan, izbe, küçük, boş duran noktasına müşteri oldum. Şanver Abi'yle makul bir kiraya anlaştık. Ne olur ne olmaz hemen bir kontrat yapıp anahtarı aldım. Belediyenin iki zabıtası Mustafa ve Alaattin'le, Çavuş'u da yanıma alıp konuştum, ruhsat olmadığı halde dört beş ay idare edecekler orada sebze meyve satmama bir şey demeyecekler. Günlerden perşembe ilçenin pazarı o gün, ilk heyecan gidip pazardan alelacele ucuz pahalı demeden çeşidi düzüp tezgâhı parlattım. Bir de kefeli terazi alıp geçtim hemen tezgâhın başına. Buraya kadar sorunsuz çok da hızlı ilerlemiştim ama tezgâhın başına geçer geçmez benim kuru gurur devrimci mahcupluğum nüksetti birden bire. Böyle sıradan bir işin başında bazı beni görmesini istemediğim tipleri görünce "taze gelin misali başımı yana çevirip beni tanımasınlar" diye yalandan tezgahla uğraşıyordum. Hadi sözle olmasa da yandan bakışlarla bıyık altı "ne oldu daha dün pek havalıydınız kendinizce dünyaya ayar vermeye yeltenirken, şimdi bu külüstür yerde tomates mi satıyon alaycığıyla bakmasınlar" diye. Ben de biraz Züğürt Ağa'da sıfırı tüketmiş, zamanı tamamlanmış fakat ağalık gururundan da ödün vermeden geçinebilmek için utana sıkıla İstanbul sokaklarında domates satmaya çalışan Şener Şen halleri.

Bir iki, bir iki satış yaptıkça yırtmaya başladım işe yaramaz o gurur perdesini. Gün boyu tezgahın başında akşam olup da paraları sayıp kazancımı ölçünce yorgunluk da geçmiş oluyordu bir şekilde. Bizim Ardanuç insanın yeni yakadan yana olma merhametli refleksi şimdi de benden yana harekete geçmişti. Sanki 12 Eylül zamanlarında korkudan bizden uzak durmuş olmanın mahcubiyetini alışverişi benden yapıp telafi etmeye çalışanlar bile vardı.

Dahası bizim köylü öte mahalleden Adem Amca, hiç parası yok o bile benî düşünürdü yeni yakayım diye. Gelir perşembe günü dükkanın önüne dikilir tütünden sapsarı olmuş bıyık ve sakalını eliyle şöyle bir sıvazladıktan sonra tezgahı keser ardından da olmayan kara inciri sorardı. “Yok Adem Amca kara incirim” dememle hemencecik, “olsaydı da iki kilo alsaydım da para keşke dışarı gitmeseydi” demesi bir olurdu. Ertesi hafta gene gelir gene dükkanın önünde durup köylüm hayırlı işler deyip gene tezgahı şöyle bir kesip bu kez de tezgahta bulunmayan beyaz inciri sorardı. Yok beyaz incir dememle, gene ezberindeki cevabı verip parasızlığına yanacak yerde benden alışveriş yapamamasına hayıflanırdı. Ben de ona bir tane Şurmak şeftalisi ikram ederdim. O da hiç nazlanmadan alıp yer boğazını ıslatırdı. Şeftali ikram etmiş olmam memnuniyeti yüzünde, sakat bacağıyla topallaya topallaya çarşıya karışıp giderdi. Böyle hiç parası olmadığı halde beni düşünmekten geri durmayan insanlarımız bile vardı.

Bir de seçim yılına denk gelmiştim. Sanırım CHP’nin kırk ilin belediyesini kazandığı, solun yükselişte olduğu seçimlerdi. Özal da, sol rüzgârın önünü kesmek için o zamana kadar sıkıp durduğu kemerleri hepten gevşetmiş, bol keseden seçim rüşveti dağıtıyordu. Maaşları neredeyse iki kat arttırmıştı. Ama bu seçim hamleleri de yetmemiş 40 belediyeyi birden CHP’ye kaptırmıştı. Özal’ın bu bol keseden piyasalara para pompalaması ilk ticari girişimimde benim işimi de kolaylaştırmıştı. O yaz piyasalardaki bollaşmanın hatırına Ardanuç’a gidip gelen iç turist sayısında patlama olmuştu. Haftalık ne kadar sebze meyve alsak bire bir hepsi satılıyordu. Toptan sebze meyve alışverişimizde de biz bizeye dönmüştük. Şavşat’tan Gürsel Durmuş, Borçka’dan Sabri Şentürk, kısa bir süreliğine de gene Borçka’dan Seyhan Odabaş, sebze toptancılarımız olmuşlardı. Onların her birinin 8 tonluk yarım kamyonları vardı. Sabri sonrasında o ticaretine sabırla çalışkanlıkla yıllarca devam etti. Tuzlu olurdu tarifesi bir miktar ama o kazıkçı imajını da hep gülec yüz halleriyle telafi ederdi. Gürsel’in ise sonra Bursa’da bizim çevrede maalesef fazla örneği olamamış başarılı hikâyesini herkes biliyor.

İçeriden çıkıp gelmiş devrimciliği sorgulanamaz arkadaşlarımızın her biri ufak tefek de olsa ticari bir işin kulpundan yakalamıştı. “Dışımız kana değmiş” elimiz para saymaya alışmıştı yavaştan. Ticaretse ticaret küçücük Artvin’de, ilçelerinde hızla sosyalleşiyor,

toplum nezdindeki meşrutiyetimizi de yerli yerine oturtuyorduk. Baskıcı ortamın da yavaş yavaş geride kalmasıyla insanlar bizimle girdikleri münasebetlerde daha çekincesiz davranıyorlardı. En azından hemen hiç kimse artık bizi görünce kafasını öte yana çevirip neme lazım deyip görmezden gelme ihtiyacı duymuyordu.

Evlilik Kaçınılmaz

Bilcümle girilmişti artık toplumsal mutabakatın kulvarına. Yaşlar kemale ermiş, evde kalmış denecek çağlarımızın tam da orta yerindeyiz. Konumuz meşrulaşmaksa, bunlar tamamen ne zaman hiza istikamete yol alacak, aile ve mahalle baskılarını boşa çıkaracak, en etkili eylem biçimi evlilikti elbette. Her Türk doğar büyür asker olup evlenir en sonu çoluk çocuğa karışır toplumsal ezberinin son iki maddesinin fena halde baskısını hisseder olmuştuk. Herkesi hatta devleti ikna edecek en etkili meşrulaşma silahıydı da aile mevhumu.

Böylesi objektif ve sübjektif koşulların da dayatmasıyla hepimiz sözleşmiş gibi sökün edercesine bir bir evlilik kervanına katılmaya başlamıştık. Şimdiye değin olan oldu bari bu işten geri kalmayayım telaşını yaşamayanımız yoktu belki de.

Bu evlenme ve aşk mevzuları eksiden devrimcilik zamanı bir hayli rezervli alanlardı. Hatta yasaklı alan dersem abartmış olmam. Durum böyle olunca bu en acemi yanımızla evlilik kervanına katılmak hiç de öyle kolayca başarılabilecek bir konu gibi durmuyordu. Küçük, feodal yer yaşadığımız yer. Her kız ailesinin değil sülalesinin kıymetlisi. Bu işler hele ilk baştan o kadar da iki kişilik gibi durmuyordu, bir de damat adayları bizim gibi sırtında onca vukuatlar küfesiyle dolaşan, her an ne yapacağı belli olmaz kişilerse kızın sülalesi mevzuya kafadan müdahil olabilirdi. Kız anası, kız babası, bibisi, cicisine kadar bel bükülüp, akıllı uslu el öpülmeli, sülale boyu herkese mavi boncuk dağıtıp türlü şirinliklerle herkesin gönlü alınmalıydı. Allemi cihan olmuşsun ne yazar. Prosedür böyle işliyordu. Hele bir de yeterince güçlü ve belirleyen değilsen her şeye tamam diye diye en son imamın önüne diz çöküp bu çok özel alana dair imamdanda icazet almaya kadar uzanabilirdi işin ucu. Becerilerimizin çok kıt olduğu bu alanda, yenilginin travmasını daha geç atlatan bazı arkadaşlar, tamamen aile kuşatmasına teslim olup, hepten ge-

riye düşüşlerle, geleneksel başlık paralarının ödendiği görücü usulere kadar geline haller bile olmuştu. Halen devrimciliğimizi sorgulatmasak da öyle ya da böyle totalde hepimiz için geçerli olan başkaldıran hallerimizden gönüllü ya da gönülsüz resmi mühürlü teslim tutanağına imzaları basıyorduk bir bir.

(Bu nikahta keramet olduğundan mıdır nedir daha sonra içeriden çıkan bizim merkez abiler de bekarsa hemen evlenmiş, o zamana kadar evli olanlarsa yoldaş yengelerimize yol verip ikinci turu tamamlamışlardı.)

Bir anekdot hatırlıyorum. TRT’ci Osman örgütten türlü sebeplerle tasfiye edilmiş, Erbil’de ticaret yaparken, bir eliyle de örgüt içinde etkinlik kurmaya çalıştığı zamanlarda bir de şaşaalı düğün yapıp dünya evine girmişti. O düğünü bizim merkez medya bile manşetlere çıkarmıştı. Osman’ın yeniden siyaseten etkin olma hallerini boşa çıkarmak için Abisi İmralı’dan doğu toplumlarının en kolay anlayacağı dille mesajını verip, Osman’ı tamamen bitirmişti. Osman avradı aldı evden kaçtı diyerekten.

Hoş biz hiç evden kaçır mıydık? Evli barklı çocuklu olma isteğimize dair soldan soldan bahaneler uydurma konusunda üstümüze yoktu.

Misal daha ne olsundu biz devrimciler olarak çoğalıyorduk ufak ufak.

Hatta işi az daha ileri götürüp, bir kadınla birliktelik bütün bilenlerin ötesinde bizim için bir de her şeylerin paylaşıldığı tıpkı önceki hayatlarımızdan süre gelen arkadaşlık yoldaşlık kültürüne yeni bir boyut kazandırmak değil de neydi?

Hatta ve hatta bir defa aile olmanın sağlayacağı meşrutiyyet alanı bizim toplum içerisindeki siyasi manevra kabiliyetimizi daha bir kolaylaştıracaktı. Hem kutsal aile mevhumu polis takibi ve tacizine karşı da esaslı bir koruma kalkanı oluşturabilirdi. Bunun gibi daha sayıp dökebilirdik evliliğin artık bize nasıl da farz olduğu konusunda.

Evlilik başa vurmuş, ateş de bacayı sarmışsa şimdiye kadar büyük ölçüde mahrum olduğumuz karşı cinsle birlikteliğin bambaşka konfor boyutunu dillendirmeye ise hiç gerek yoktu.

Ama bütün bu tartışmalarla yorulmaya bile gerek yok. Engels, boşuna özel mülkiyet ve aile mevzusunu doğrudan ilişkilendirip bu

iki konuyu aynı başlık altında ele almamıştı. Sübjektif niyetlerin ötesinde para ve özel mülkiyet sarmalına ufaktan girilmişse bu yolun sonunun aile evine çıkacağına felsefi olarak da ayırdındaydık aslında.

O zamanlardan bir düğün salonu sahnesi hatırlıyorum. Daha henüz içimizdeki sosyalleşmeler konusunda çok hassas ve duyarlı olduğumuz zamanlardı. Borçka'dan Ali Yılmaz, dünya evine giriyor, durur muyuz cümlemiz toplanmışız kopup gelmişiz Ardanuç'tan, Şavşat'tan, Artvin'den, Hopa'sına kadar. Koca salon dar gelmiş, tıklım tık. Halen en kabımıza sığmaz en kolektif davrandığımız çağlarımız devam ediyor son hız. Birisi yeter ki "tey tey" deyip ayağını yere vurmasın yıkılıyor salon âlim Allah. Bakmayın siz en ele avuca sığmaz hiza istikamete gelmezlerdendi damat bey de. O da bu evlilik kervanına katılıp teslim tebellüğ belgesine bastıysa imzayı gerisini siz düşünün. Gelin hanımı da alıp yanına geçmişti bar başına. Cümlemiz birden Hemşin oynuyoruz, Ali Yılmaz'ın belki de ağzı kulaklarında en coşkulu komut verdiği Hemşin oyunu o gece oynanmıştı. Damadın emir komutasında defalarca horona kalkıp kan ter içerisinde kalmıştık gece boyunca.

Dur otur yok hepimiz takımca pek hareketliyiz. Çakılı duran bir tek Ali Alkan'dı. O da salonda ya yeni evli ya da nişanlı. O sehpaye tekmeyle koyacak Ali'yi yenge elinden bir kapmış pir kapmış. Gece boyu bir dakika olsun yerinden kalkmadı. Nasıl uslu mutlu bir ciddiyet yüzünde anlatılamaz. Kıpırdamadan el ele diz dize oturuyorlar öylecene.

Damat Ali horona ara verdi, o sessizlikte sarılıp Ali Alkan'a paldır küldür bizim oturduğumuz tarafa getirmek için yanına kadar gittim. Ali ile yengenin "nayır nalamaz" sert bakışlarının gölgesinde sadece tokalaşıp gerisin geri geldim. Ali'nin yengenin avucunun içindeki sağ eli ıslak ıslaktı. Ali Alkan'ın evliliklerinin tam otuzuncu yılında yengeyle sosyal medyada ilk günkü kadar mutlu mesut pozunu görünce tamamen ikna oldum. Demek ki onların ki mutlu bir aşk hikayesi.

Bir de oldubittiyle bir şekilde resmi mühürlü imzalı verilmiş sözlerden sonra kendisini demir leydi gören korkunç yengelerin çelik yumruğunun altında sönen devrimci hayatlar var ki o hikayelere yürek dayanmaz.

Ama kolay değildi onca badireden sonra davranışlarımıza usulünde ayar vermek. Bitmezdi bizim acemiliklerimiz. Aşkın da acemisiydik en masumundan. Yıllarca yaşanan aşksızlıklardan sonra en çok istismara açık yanımızdı aşk. Hele bir de elkızının kötüsüne demeyim de tutkulusuna düşmeyiver. Aman ha tapu gibi ömürlük sözler alınmış, en katı kurallar konulmuştur.

Çok tuhaf bir nesildik genelde bir şeye söz verip evet dediysek o sözleşmenin gereklerini yerine getirme ve sadık kalma konusunda üstümüze yoktu. Vericilikler konusunda sınır tanımayan her ilişkiyi olması gerekenden daha fazla idealize eden bir neslin son erbabıydık.

Neyse özel hayatları fazla eşelemeye gelmez. Zaten hepimizin bu hallerine dair Erdem Abi'nin, "alayımızı birden muhafazakâr devrimciler" diye etiketlemesi yeterince açıklıyordu her şeyi.

Ben kimin kızından aşağıymışım, para da kazanıyorum az çok, özgüvenim yeterince yerli yerine gelmişti. Akrabalıktan kaynaklı yakınlığımı suiistimal edip kendi becerisiz meşrebimce serenatlar yapabileceğim en kolay hedefti Nuran.

Nurettin Aydın'la, Cengiz Balkan, şimdiki Kalem Müzikholün yerinde kahve işletiyorlardı. Alkol namına biraz cin eklenmiş Fantalı kokteyli ilk orada vurdum ağzıma. Bir iki bir iki derken Pala'nın fantadaki cin oranını aşamalı artırmasıyla içiciliğim level atlamış, iki kişilik konularda tutukluk yapmadan konuşabilme kıvamına gelmiştim.

Karskapı'daki Filistin Hücreleri'nde şiir okuma dalında mansiyon almışlığım vardı. Ekrem Demirel, Temel Koç bir de bütün "Hal-kın Sülalesine" göre üç gömlek fazla Ahmet Kaya, ile birlikte merdiven altında, içinde ancak iki büklüm durulabilen 7 numaralı hücrenin devamlı müdavimlerinden TİKKO'lu, devrimci militanlığın keskin kılıcı Ali Mete dayatmıştı, en güzel şiiri Tarık okudu diye. Başkaca da özel bir yeteneğim yok. Yakışıklılık o hiç yok zaten. En güçlü silahımı çektim Nuran'a.

Devrim

*O beynimizden fıskıran en güzel çiçek
En yoğun öpüş bakırcıl dudaklardan
En hızlı ses ulaşan dört bir yana
En koyu alev ısıtan içimizi dışımızı*

*Devrim
O en sürekli yıldız
Dolanır kamu göklerinde
Çığırtır koyaklarında gözlerimin
Doluşur atılğan alanlara
Bayraklı ve yaşarlı
Vurur aydınlık yüzünden bir gün
Kesenkes dalga dalga
En koyu uykuların
En kuytu köşelerine
Açar yüreklerimiz
Hep birlikte
En haklı sabahı*

En zor zamanlarımda sığınıp, direncime yıllarca amentü gibi tekrar tekrar okuduğum bu şiire sarılmıştım bir daha. Devrim şiirinin aşk ilanıyla ne alakası var demeyin. En yoğun öpüş bakırcıl dudaklardan dizesi var ya yetmez mi? Yetti vallahi. Sonuç, ben de evlendim.

Gözümüz hayatın mecbur kılmasıyla girişimcilikte, aklımızsa devrimcilikteydi halen daha. Bir iş yerinin olmazsa olmazı disiplin, bir miktar da illa özelimiz olması gereken. Oysa bizim iş yerlerimizde bu da yoktu. Bizim işletmeler bir miktar ortaya karışık “yol-geçen” halde. Kamusal iş kolu disiplini iş yerleri anlayacağımız. Aklımız sosyalleşmelerde ama bir yandan da istiyoruz ki girişimcilüğümüz büyüyerek devam etsin. Bir özel işletmenin bitmez tükenmez ilgiye mazhar emek isteyen hallerinin ayırdında bile değiliz henüz.

Cümlelerin gelişi henüz dedim, sonradan değiştik daha becerili işin kuralına daha uygun davrandık sonucu çıkmasın bu dediğimden.

Ardanuç içerden çıkıp pıtrak gibi ortaya çıkan işletmeciliğin en çok bulunduğu ilçeydi. Bizden en az 10-15 kişiye ait iş yerleri avuç içi kadar Ardanuç’ta fazla göze batar bile olmuştu. Bu devrimciler de çok oluyorlar, fazlaca dünya nimetlerine tav oldular algısına bile yol açmıştık.

Çavuş tutmuş yukarı parkı, İsmail aşağı parkı her ikisi de Ardanuç'un sahibi benim, buralar benden sorulur halindeler. Gene bizimkilere ait bakkal, çakkal gibi iş yerleri. Sonraları Cengiz Balkan'ın kurucusu olduğu Kalem Müzikhol en kendine özgü girişim. Halim'in güzel sesi ve sahne becerisiyle Ardanuçluları her gece mest ettiği bir yer. Bunaltıcı, baskıcı yılların ardından gelen nispi rahatlama dönemine denk düşen, insanların alkolle rahatlayıp yeni bir yaşam kültürüne sarılmaya başladığı zamanların gözde mekânıydı. Kadın erkek birlikte oturulup eğlenilebilen yepyeni soluklanma alanıydı aynı zamanda.

Diğer şehirlerden memlekete gelmiş turistlerin eylülde gerisin geri dönmeleriyle Ardanuç birden bir ıssız belde haline dönüştü. Benim derme çatma ruhsatı bile olmayan manav dükkanım birden tenhalaştı. Demek işin esas dinamiğini geldi geçti misafir müşteriler oluşturunmuş. Bu manav işinin bu noktada zaten işletme ruhsatı da yokken bu şekilde sürdüremeyeceğini anladım. Koç Butik'in sahibi geliyor iki de bir dükkanı sana devredeyim diye. Benim aklım kesmiyor her defasında reddediyorum, ama o aklına koymuş Gölçük'e gitmeyi. Babası Hasip Dayı gitmesine taraftar değil ama fazla müdahil de olmuyor. Küçük oğlu Oktay'la nalbur dükkanını çeviriyorlar. Daha çok onun üstüne titizleniyor.

Ben böyle çözümsüzlükler içindeyken birden Kenan çıkageldi. Hatile'de Hasan Yaşar'ın yanında yaz boyu ormanda çalışıp biraz para yapmış. Bana nazı geçiyor, benim işe yaramaz ruhsatsız manav dükkanına ortak olmak istiyor. Onun da dul bir anası var başka da kimi kimsesi yok Ardanuç'ta. Çevre ve mahalle baskısından usanmış bir işe takılayım da hele bir görüntüyü kurtarayım gerisi Allah kerim psikolojisinde. Hesap kitap hak getire. Dedim buraya ortaklık olmaz sen şimdi köye git annenin yanında dinlen bir gelişme olursa ben seni çağırırım. Kenan öylece köye gitti. Gürsel uyanık bendeki acemi çaresiz kör cesareti gördü gidip gelip kafamı ütülüyor. En son para mara yok git başımdan dememle kendi çabuk heyecanlı tarzıyla, "banka müdürüne dedim sana çek karnesi verecek kardeş" demesi bir oldu. Alttan girdi üstten çıktı bizim de çaresizliğimizden faydalanıp tampon, serisi bozuk mallarla dolu dükkanı bize bir güzel kafesledi. Ardanuç küçük yer haber değeri taşıyan başka bir şey mi var, Tarık-Kenan ortaklığı Koç Butik'i satın almış herkesin ağzında.

Düğme iliklemesini bilmeyen Kenan bir heves hemen geçti tezgâhın başına. Ama tezgâhtarlığı on numara. Bu Kenan'ın dudak kenarına kondurduğu bir gülücüğü vardır “karıncanın belini incitmez” tavrıyla değme tezgâhtara taş çıkartır.

Gürsel'e, 24 adet bir milyonluk çek verip yolcu ettik. 24 milyon çok para, Ardanuç'a göre daha da çok para. Bir milyon da iki memur maaşından daha fazla bir meblağ. Ardanuç çevresinden köyden oradan buradan hayırlı olsuna gelen insanların, arkadaşların beğensin beğenmesinler dayanışma amaçlı yaptıkları alışverişlerle dükkânın ürün çeşidi de tamamen kırıldı. Geri kalan malların tamamı tampon belki. Alışverişe gelen giden oluyor ama istediğini bulabilene aşk olsun. İş birden durakladı yaptığımız alışverişlerden topladığımız para toplam 2-3 milyon. Bir o kadar da deftere veresiye yazmışız. Aşağıdan topla yukarıdan topla nasıl toplarsan topla bizim bütün meblağımız 5-6 milyon. 20 Milyon Koç Butik'in koç gibi borcu orada öylece duruyor. Satılıp paraya çevrilecek üç beş parça ürün bile kalmadı artık. Kalan borç nasıl ödenir beni aldı bir telaş. Gürsel gitmiş Gölcük'te dükkân açmış işine gücüne bakıyor. Adaş bu işten biz caydık diye telefon edip söylesem ne yazar tapu gibi çekleri döşemişiz bir kere. Kenan'a diyorum ne olacak şimdi Kenan'ın sesi çıkmıyor. Geceleri gözüme uyku girmiyor. Aklımız iş kesmiyor tamamen kazıklandık hatta dolandırıldık duygusuyla sersem sersem dolaşıyorum ortalarda. Eşim Nuran'la de bir şey paylaşmıyorum, paylaşırsam “o en uyuz olduğum siz zaten hep böylesiniz bir işi başa erdirdiğiniz görülmemiştir” vari eleştirisinden çekinip sıkılıyorum. Hem başım ağrıyor, hem de stresten midem yanıyor gece gündüz. Avuç avuç ilaç içiyorum, hapçı oldum çıktım. Bir gün dükkânda “müflis tüccar” şekli kara kara düşünürken Gürsel'in babası Hasip Amca girdi içeri. Günlerdir olayın ve benim sıkıntımın farkında. Konuşmak için fırsat kolluyormuş. Çay söyledim. “Bak yeğen bu işler öyle kara kara düşünmekle olmaz” diye başladı söze. “Çivi çiviye söker. Kocaeli'nden Gürsel'i al İstanbul'a git, Gürsel'in önceden aldığı malların aynılardan al getir, borçtan da korkma siz bu işi çevirirsiniz, bu işler böyle oluyor korkma” diye cesaret verdi. Denileni yaptım yeni mallara kırk milyon liralık daha çek kestim. Ondan sonra işler açıldı, iki üç ayda bir gidip Mahmutpaşa, Nişantaşı biraz da kalburüstü yeni modeller getiriyoruz, havada kapışılıyor. Köylere

daha yeni yeni elektriğin gelmesiyle bir çift öküzün satılıp üstüne para eklenerek tüplü renkli televizyonun alındığı zamanlar. İçerke yıllardan sonra Brezilya ve Amerikan dizilerindeki kusursuz erkek ve kadınlara özenilip onlarla özdeşleşme gayretleri, biraz da pervasız tüketimin palazlandığı yıllar. O kışın borçlarımızı bitirip yazın hemen karşımızdaki Usot’lu Yener’in bakkal dükkanını da portföyümüze ekledik. Fareli Bakkal, Yener sırf farelere baş edemediği için dükkanı bize sattı. Biz de farelerin ardını alabilmek için birkaç ay epey bir uğraştık.

Böyle ticari sosyalleşmelerle hem hayatımızı kazanmaya hem toplum içerisinde daha da meşrulaşmaya devam ederken kafa olarak kendimizi olası gelececek devrimci pratiklerden asla soyutlamadığımız yıllardı. Hatta hayatın her an değişen dinamiklerini atlayıp, eli kulağında gelecek mücadele günlerinin arifesinde o mücadelenin öznesinin de gene bizim olacağımız iddiasını bile taşıyorduk. Hele bir içerideki arkadaşlar çıksınlar gidişat nasıl değişecekti. Bir arkadaşın deyişiyle, “Dede (Oğuz) çıksın, onun dışarıda olması çok şeyi değiştirecekti.” Bu minvalde beklentilerimizden ödün vermeden yaşıyıp gidiyorduk. Epey bir mutlu mesut.

Ardanuç’tan Esnaf Manzaraları

İşlerin çok iyi olduğu yaz aylarında devrime dair kaygılardan iyice uzaklaşıp paranın sıcaklığında büyük iş adamı olma hayalleri kuran Muhammet Hoca gibiler de vardı aramızda. Onun bile devrimle arasına koyduğu mesafe ancak kış aylarına kadar sürerdi. Kış bastırıp da işler düşüp önceden verilmiş sıralı çeklere sıkıştı mı gelip karşıma dikilip, “Ula Tarık bu devrimi niye yapamadık” der, başlardı hayıflanmaya. “Bir şiir oku, bir marş söyle sağlı sollu iki de Osmanlı tokadı at da anasını satayım bir kendime geleyim” diye kendisi talepte bulunurdu. Başlardım gün o gün değil derlenip dü-rülmesin bayraklar şiirinden, çıkardım Dev-Genç marşından. Etrafa 10-15 kişi de toplaşıp ilgiyle izlerdiler bu mini tiyatro sahnesini. Finaalde Muhammet Hoca, İsa gibi önce bir sonra diğer yanağını uzatır ben de hiç acımadan sağlı sollu iki tokat patlatırdım. Seyirciler bu sahneye alışkın, kimse şaşkınlık yaşamazdı. Hocaya en bunalımlı kış günlerinde böyle terapi uygulardım. Sonra derdim istikamet Ne-

cat Kaya, senin sorununu çözecek para Ardanuç'ta bir tek onda bulunur. İyi insan Necat Abi kırmaz kimseyi kolay hal. Kırmızı yanaklarıyla o gazla gidip geldiğinde Ardanuç'un çamuru arkadan paçalarından omuzlarına kadar sıvanmış olurdu.

Tabii Ardanuç esnafıyla hasbihalimiz ilerledikçe ne kadar güzel insanlar olduklarını yaşayarak öğreniyorduk. Ticari hayatın rekabetinden kaynaklı çekişmeler, insanlık hallerini aşan kırıncı şeylere dökülmezdi hiçbir zaman.

İkisi de nalbur aynı hizadalar, aralarında Şurmaklı İsmail'in dükkânı var sadece. Nihat Hoca, müşteri için hortumu uzatıp en keyifli adımlarla elinde metreyle ölçüyorsa, Oktay'ın da bir gözü onu kesiyordur illa ki, Tüzer'in çay ocağından. Hareketli objeleri takip etmeye çalışan sempatik meraklı kedi yavrusu bakışı saflığıyla. Oktay aynı işlemi yaparken yan gözle kesme sırası Nihat Emmi'dedir bu kez.

Merkez Çarşı'nın çaycıları Mehmet Yılmaz, Tüzer Can bir de Heva'lı Ergün arasındaki rekabet en iyi çayı yapıp sıcak sıcak müşteriye yetiştirme gayretinin ötesine geçmezdi asla.

Adnan Bildirici'de, biz de giysi satıyoruz yan yana, yeni mal getirmişiz, Kenan gün boyu müşteriye bir şeyler sararken Adnan Abi bütün saflığıyla kıskançlık bile duymadan "bu oğlanlar bu dükkana tuz mu döktü, millet koyun gibi akşama kadar akıyor" diye söylenirdi.

Aşağıdan parkın oradan çıkmış geliyor bir vatandaş, yazıhanelere doğru, elinde valiz olmasına hiç gerek yok. Ekpresçi Dinçer Keser'le, As Turizmci Taner Abi, o kişinin yolcu olduğunu yürümesinden tanırılar. Rize servisleri kalkacak az sonra, bu yolcu kıtlığında bir yolcu da bir yolcudur. Rize Rize diye şamata edip adamı gözleriyle kendilerine çekme gayretleri gün boyu sürer giderdi. Akşam olup da Kalem Müzikhol'de masadan masaya kadehler kaldırılınca her şey biterdi oracıkta.

Fehmi Ay'ın huyudur, kavurma tabağını müşterisinin önüne koyup karşısındaki sandalyeye oturup "kavurma böğünde başha güzel oldi" diye övünürdü. Fehmi dayının küçük lokmalarla müşterisinin tabağına, bata çıka kavurmanın yarısını tüketmesine kimse ses etmezdi.

Rahmi Aksoy’la Cavit Aksakal Ardanuç’un mobilyacıları. Herkesin herkese güveni tam o zamanlar, senetsiz sepetsiz, al götür ödersin sonra şeklindeki esnaflığın da temsilcileriydiler onlar.

Kunduracı Cavit, “üst tarafa gerek yok herkesi ayaklarından bellerdi”. Özdeyiş şöyle dursun dostluğundan sual olmazdı.

Hem öğretmen hem kuyumcu Zeki Hoca, kardeşi Şinasi’nin de her daim açıklıktan yana tutumuyla altıncılık gibi sırlar dünyasını alenileştirip halklaştırmışlardı.

Hasret Kuş, Kalem Müzikhol’ün ezici üstünlüğüne karşın esnaflık becerisiyle küçük bar kültürünün ilk başarılı temsilcisiydi.

Emekçi şoför esnafı Mustafa Savaş Amca, Ardanuç’un cevizinden pekmezine pestiline kabağ çekirdeğine kadar yerel ürünleri ulusal pazara taşırdı fazla şamata etmeden.

Ama Zafer’le Hakan Aslan kardeşlerse söz konusu olan, o an yaptıkları işin ehemmiyeti bir tarafa, aralarındaki konuşmanın desibel ses kirliliği yaratmaya adaydı her zaman.

Batı yakasında sürekli kalıcı müşteriye hitap eden Mesut Birinci, Özel Aksu, bir de Celil Sert’in aralarındaki Ardanuç ölçeğinde şampiyonlar ligi kıvamında açık gizli rekabetin fair playi aştığı görülmezdi hiçbir zaman.

Kasap denince insanın aklına eti budu biraz fazla yerli yerinde, kırmızı yanaklı biraz da gürültülü, fazla uyanık insan görüntüsü gelir. Ama onlar öyle değillerdi. Aslan, Metin, Taştan Çapacı Kardeşler. Hilesiz hurdasız, sükûnetle yaparlardı işlerini.

Yoktu o vakitler bizim binek aracımız. Sovyet yapımı Steyşin Lada Samarası’na binip giderdik kimileyin iki tek demlenmek için bir gözenin başına. En eski esnaflardan Necati Amca (Tipi) Ortodoks ve CHP’li tavrıyla bize dair olumsuz angajmanından birkaç seferlik oturmaldan sonra kurtulmuş erimişti aramızdaki buzullar.

Ne kadar hoşbeş olsak da kökenden AP’li, en yaşlı esnaf uncu Hasan Keleş’in gözünde biz içerden çıkıp esnaf olmuş devrimciler ağzımızla kuş tutsak da onun nezdinde bir türlü türüdü imajından kurtulamamıştık.

Oktay Koç, ANAP’a başkan olmuş. Bir gün laf çaktım “oğlum sağcılık sana hiç yakışıyor mu” diye, Oktay’dan hemen hızlıca el cevap “Na sağcısı ola Tarık görüyorsun Nihat Emmi’yi CHP’de diye belediye akşama kadar yarduriyer. Ben de bu kanaldan yürüyecem ne

edem. Yoksa neyin sağcısı.” İşin aslı o zamanlar Ardanuç’un sağcısı bile solcuydu aslında. Halen daha da öyledir eminim, Ardanuç’un çıkarı gereği partisisi olur ama yaşam tarzı felsefi sağcısı pek olmaz. Olsa bile onlar da iyi insanlardır eminim. Biz büyük şehirlerin solcularını tanıdıkça kurban olurum bizim oraların sağcısına diyesi geliyor insanın.

Çoluk Çocuk Çoğalıyoruz

Bizlerse bu aralar hepten çok oluyor bir de çoluk çocuğa karışıp nicel olarak da çoğalıyorduk bir yandan.

Başı çekmişti abimiz, hali hazırdaki üç kızına ikiz kız çocuğu daha ekleyerek. “Hoca bu ne Allah aşkına hayra da şerre de yetmez miydi üç kız çocuğu eleştirilerine”, “ben bu ikizleri yapmazsam bunlar içeride oğlu şahtan olmuştur” deyip size kimse kız mız vermezdi diye kendini savunmuştu. .

Elyasa durur mu o da eldekilere takviye yapıp $3+2=5$ kız çocuğunu bulmuştu. Bu beş kız çocuğu rakamında bir keramet olmalı zaar.

Durur mu devam etti kız çocuğu modası.

İsmail, iki kız babası. Kenan, iki kız babası. Ödemir Kavak, iki kız babası. İsmet Akbaba, iki kız babası. Muammer Ergül, iki kız babası. Ben Tarık iki kız babası. Hamzet Irmak, iki kız babası. Nizamettin Budak, iki kız babası. Tuncer Irmak, iki kız babası. Sonradan çıkıp gelen Ekrem Demirel, bir kız babası. Fahri Taban, bir kız babası. Tarık Uygun bir kız babası.

İnanın bu listeyi tek seferde yaptım az düşünsem daha uzar giderdi. Listeyi uzatıp istatistiklerle keyfinizi kaçırmayayım.

Diğer taraftan Ardanuç’taki ezeli siyasi rakibimiz Acilcilerin hepsinin erkek çocuğu olmuştu. Orhan Aksoy, iki erkek çocuk. Nurettin Aydın, iki erkek çocuk. Yücel Demir, iki erkek çocuk. Cengiz Balkan, bir erkek çocuk. Süreyya Hoca, bir erkek çocuk. Yener Gül, bir erkek çocuk. Özgen Kalkan, bir erkek çocuk. Ruhi Zümrüt, bir erkek çocuk.

Küçücük Ardanuç her şey göz önünde istatistiki veriler tapu gibi. İstatistiki bilimsel verilere karşı koyacak değiliz ya. Aldık kabul ettik sonuçları. Gerçek Devrimci Yolcunun kızı olur oğlu olmaz diyerek. Kemal Yüksel, Foto Turgut bir de Müfit’in, Devrimci Yolculukları sırf bu yüzden sorgulanmaya muhtaçtır.

Bizim bakkal dükkânında Cengiz Balkan, almış karşısına kız babalarını oğlan çocuğu formülünü anlatıyor. İsmet Akbaba, İstanbul'dan gelmiş, hele o pür dikkat dinlemede. Cengiz Hoca'nın teorisine göre: Kutul'un virajlı yollarında yokuş yukarı kadın kişi yayan, kız babası at üstünde olmak koşuluyla en son viraja kadar çıkılacak. En son virajda orman havasında kadın terli terliyen iş tutulacak. Sonunda da formül benden icrası kız babalarından deyip yüreklere su serpmeyi ihmal etmiyordu. Kendisi iyi ki milli eğitim camiasından geliyor ya üfürükçü dinci hocalar gibi olsa yandı gülüm keten helva.

Feodal kırsal değerlerin baskısı bir yandan Acilciler karşısındaki hezimetimiz öbür yandan böyle bir mahalle baskısına da göğüs germiştik ayrıyeten.

1991 yılında bir kararnameyle bütün sağ görüşlü militanlar dışarıya salındılar. Sol görüşlülere kapsamayan bu uygulama o zamanki Anayasa Mahkemesi'nce eşitlik ilkesine aykırı bulundu, bu yorumun üstüne bizim on yıldan fazladır içeride olan bütün arkadaşlar serbest kaldılar. Yüksek Mahkeme aynı dosyada hukuka rahmet okutan ucube bir kararla Kürt Siyasi Davası'ndan içeride tutulanları bu uygulamanın dışında bırakmıştı. Onlar Anayasa'nın eşitlik ilkesine bile layık görülmemişlerdi. Sırf bu yüzden bizim arkadaşlar serbest kalmanın sevincini epey bir buruk yaşamışlardı. Bizse dışarıda onları büyük bir coşku ve umutla karşılamıştık. Öyle ya bizim merkez davasından 1 nolu adamların da içerden çıkmasıyla devrimci siyasette yepyeni bir ivme yakalayabilirdik. İçeriden çıkıp Ardanuç'a kadar gelen Özcan, Ekrem, Vedat, Tarık Uygun gibi arkadaşları alkolün su gibi aktığı gecelerde sabahlara kadar ağırlamıştık. Ama her nasılsa içerden son çıkan arkadaşların hemen hepsinin birinci tercihi metropol şehirlerde hayata katılmak oldu. Artık geçmişte tamamen yasaklı olan alkollü içeceklerle sosyalleşmeler dönemine de evrilmiştik yavaştan. İki tek atınca ne olacak bu memleketin hali vari tartışmalara pek meyletmiştik, gene tabii ki devrimciliğimize dair kimliğimize toz kondurmaksızın. Bir defasında Kafkasör'de 50-60 kişi bir araya gelmiş Artvin'de neler yapabiliriz konulu bir toplantı yapıyorduk. Borçka, Şavşat, Ardanuç, Artvin merkezden daha çok eski arkadaşlarla bol bol alkol de tüketilen bir toplantıydı. Artvin'de demokrat içerikli bir yerel gazete çıkarmak da konuşulan konular

arasındaydı. Bir köşede 5-6 kişi kulis şekli hem bira yudumlayıp hem tartışırken birisi, “kâğıdı Rusya’dan getirin o şekilde baskıyı ucuza mal edersiniz” diye akıl verdi. Ben adamı tanımadım acaba kimdir diye düşünürken, adamı Beşir’e işaret ettim kim bu diye. Beşir’de adamın polis olduğunu işaret etti. Halen ne kadar tutarlıydık ne kadar tutarsızdık bilemem ama polis bizi takip etmeye değer buluyordu.

Latin Amerika ülkelerinin birinde büyük olasılık Honduras olabilir, yıllar süren gerilla savaşında barış görüşmeleri sonucunda ateşkes sağlanmıştı. Nihai barışa ulaşmak için taraflar arasında geçiş süreci tayin edilmişti. Bu geçiş sürecinde gerillalar da kendi denetimlerinde olan kurtarılmış bölgelerde üretimden ve normal hayatın devamından sorumlu olacaktı. Gerilla lideri bir söyleşide kendi silah arkadaşı gerillalardan şikâyetçi oluyordu; ateşkes sağlanıp silah bırakmış gerillaların üretimin örgütlenmesi vs. gibi konularda isteksiz davrandıklarından şikâyet ediyordu. Hatta barışçı düzene geçilmesiyle “adamlarımızı barlardan toplayıp günlük işlere yöneltmiyoruz” diye yakınıyordu. Yani ne yazık ki böyle bir gerçeklik de vardı. Onlarınkisi yine örgütlü, yenilmeden evirilen, yeni mücadele tarzına uyum sağlayamamaktı. Bizim ki ise daha da kötü, yenilmiş bir hareketin elemanları olarak siyaseten yeni süreçlerin öznesi olabilmeyi belki de hiçbir zaman beceremeyecektik.

Bizim bu çok kendinden emin 12 Eylül öncesi devrimciliği, daha sonraki kır pratiği, en sonunda da yıllara yayılan cezaevi tedrisatından geçmiş, ticaretle de perçinlenmiş kendimizce sual olunmaz birikimlerimiz bu kez de tartışma süreciyle test edilmeye başlandı. Biz bütün bu birikimlerimizle harıl harıl tartışaduralım Oğuz Abi’nin kafasındakiler tartışma götürmeyecek kadar netmiş aslında. Bu zihinsel egzersizlerin örgütlenmenin ana gövdesini oluşturacak yasal particiliğe dair ikna turları olduğunu sürecin finalinde anlayacaktık ancak. Velhasıl kolay değildi bizim arkadaşları en antipatik bulduğumuz yasal particilik fikriyatı konusunda ikna edebilmek. Dergi sayfalarında en klişe tabirle tarif edilirdi, pasifizm ve revizyonizmin en somut hali TİP, TSİP, TKP’dir diye. Bu fikriyatla bizim arkadaşları firesiz aynı hiza istikamete sokmak olmayacak duaya amin etmekte.

Hoş aslında koca koca adamlardık. Yeniden anladığımız devrimciliğe dair pratiklerin içinde olma konusunda elimizi tutup engelleyen kimse de yoktu. Böyle ciddi ciddi çoluk çocuğa karışmışken, çok daha riskli bir alan olan bildiğimiz kendi meşrebimizce devrimciliğin içinde bulunmak konusunda ne kadar samimi olabilirdik onu da bilemem. Ama hemen hepimizin yasal partililik konusunda “bu bizim tarzımız değil” deyip böyle bir siyasi açılıma dudak büktüğümüz de o kadar kesindi.

Devrimci Yol çok geniş camiadır. Yenilginin de etkisiyle kendi lokal alanlarında insanlarımızın kendi meşreplerince geliştirdikleri duruşlarına daha saygılı davranıp, parti formu gibi tekçi bir yaklaşımı mutlak kılmamak gerekir. Böyle bir dayatma o insanlarımızın özgün inisiyatiflerini de köreltir. Bu süreçte, “herkes kendi mecrasında en azından bir dönem kendisi yol alsın tepeden inmecici fazla belirleyen olmayalım” diye daha gevşek bir konfederal yaklaşımı savunan kesimler de vardı. Bu tutum başlarda aslında bana da daha gerçekçi ve sempatik geliyordu.

Tartışma süreci turlarının bir tanesinde Kemalpaşa sahilde çok kitlesel olmayan bir toplantıya ben de katılmıştım. Oğuz Abi yanında Alper Taş ile birlikte gelmişti. Katılımcıların hemen hepsi eski Devrimci Yol pratiğinden gelmiş insanlardı. Mevzulara hakimiyetimizden sual olmaz inancımız yerli yerinde dururken bizimle aynı süreçlerden gelmemiş daha genç Alper’in konulara hakimiyetini ben ağzı açık dinlemiştim. Aslında hepimiz dinlemiştik, Oğuz Abi de bunun farkında, bulmuş cevheri, konuları en çok ona anlatıyordu. Böyle bizden genç pırıl pırıl meselelere hakim, anlatımı çok düzgün yeni insanların çıkmış olmasını biraz da hayranlıkla izlemiş, “işte bu sürecin öznelere bu insanlar olacaklar” diye içimden geçirmiştim.

Cezaevi, askerlik gibi çok sıkıntılı süreçlerin akabinde Artvin Ardanuç’ta bir miktar para da kazanırken yaşadığımız yıllar bence belki de hayatımızın en güzel yıllarıydı. İyi kötü politik düşünüp ona göre davrandığımız yıllar. Bir yandan çekirdek aile olup çoluk çocuğa da karışıp hayata dair memnuniyetlerimizin bir hayli fazla olduğu seneler. Esnafla ya da çevremizle kurduğumuz ilişkilerin kıymetini bilirdik. Kenan’la benim aramdaki ortaklık öyle sırf ticari temelli adi bir ortaklık değildi. Aslında herkesten yeteneğine göre herkese ihtiyacı kadar türden komünal bir birliktelikti. Aramızda hesap

kitap tutmazdık her türlü bireyselleşmelerin model olmaya başladığı dönemde anlamlı bir duruştu. Bu duruşumuzla arkadaşlar arasındaki ilişkilerin daha dayanışmacı çerçevede olmasına da katkıda bulunuyorduk sanırım.

Tadının damağımızdan hiç eksilmediği zihnimizi de tatmin eden tam beş yıl süren bir birlikteliktir. Bu ortaklığın önemi ve niteliğini Kenan da Taner Okumuş'un kitabındaki anlatısında teyit ediyor.

Buna karşın ne kadar politik davranıp ona uygun ilişkiler örmeğe gayret etsek de aslında alttan gelen yeni genç nesille iyi örtüşen bir ilişki ve iletişim içerisinde olmayı çok beceremedik. Biz belki de farkında olmadan fazla belirleyen, baskın tavırlıydık ya da tipik kuşak çatışmasından kaynaklı anlaşılmazlıklar diyelim.

Öyle ki o zamanlar özel veterinerlik yapan, çok sempatik genç Yıldırım Demir'in, sonraki yirmi yıl boyu Ardanuç Belediyesi'ni yönetecek yetenekleri içinde saklayan birikimini bile fark edememiştik.

Ve tabii çiçeği burnunda genç kadın mimar Kamile Kaya. Biz Ardanuç'tan ayrıldıktan sonra yıllarca Ardanuç'un ilerici kimliğine katkı koyup aslında çok da başarılı olan Kamile Kaya'yla da gerektiğinde iyi bir iletişim kuramamıştık.

Ertürk Aksoy'un da yer yer fikir ayrılıklarımızın, davranış farklılıklarımızın yüzeye çıktığı bir günde biraz da karşılıklı sevgi saygı sınırlarını zorlayan bizi kast ederek, "eskiye rağbet olsa bitpazarına nur yağardı" özdeyişiyle durumu özetlemesini hatırlıyorum. Demek ki her sürecin öznesi her devrin devrimcisi olmak o kadar da kolay değilmiş.

Pozitif ya da negatif sayılabilecek örnekleri çoğaltmak mümkün. Tam da yavaştan yenilginin travmatik sonuçları siliniyorken bütün bu çabalarımızın eleştirisini hepten gereksiz kılacak el yordamıyla yaratılmış sosyal dokumuzun üzerine "Rus nükleer bombası" düştü. Ondan başka hiçbir şey toplumu top yekûn şekilde dejenere edemezdi. Bu kadar küçük Artvin'de ve ondan daha da küçük ilçelerinde kadın cinselliğinin bu kadar aleni pazarlanacağı bir süreci önceden hayal bile edemezdik.

Yıkılıyor Yıkılsın Sovyetler

Koskocaman 300 milyona sahip Sovyet coğrafyası, dünya halklarının yönelip durduğu umudun büyük ülkesi. Ne kadar eleştirsek de ne kadar bilsek ne kadar bilmesek de orak çekiçli bayrağından heyecan duyulur, isminden ilham alınırdı. Hemen yanı başımızdaki komünizmin yüce ülkesi, komşumuz üstelik. Kendimiz revizyonist der eleştirirdik eleştirmesine de başkalarının kem gözle bakmasına, kötü söz söylemesine de asla tahammül edemezdik. Orası refahın, umudun ülkesiydi. Asla yıkılmayacak kadar güçlüydü. Kapitalizmin o coğrafyaya çöreklenmesi aklımızın ucundan bile geçmezdi. Böyle hayal edilirdi içerideki işleyiş ne kadar iyidir ne kadar demokratiktir detayına fazla hakim olmadan.

1979 yaz ayları olabilir. Koşi Koşima adlı bir Japon profesörü nasılsa Haravul'a kadar gelmişti. Adamın gezmediği incelemediği ülke yok. Küçük etnisitelere kadar her toplumu tanıyor. Türkiye'de Zazalar üzerine çalışıyordu. Kendi siyasal görüşünü de sosyalist olarak tarif ediyordu. İsmetlerin evinde Fahri Abi, Erşan, Halis Hoca bir de Soner Abi'nin olduğu gece geç saate kadar her ülke hakkında sorular sorup bilgiler edinmeye çalışıyorduk. Erşan özellikle Sovyetler'e dair adama iyi bir şeyler söyletmek için olmadık sorular soruyordu. Koşima'da "Nuh diyor peygamber demiyor," Sovyetler konusunda iyi şeyler anlatmakta pek cimri davranıyordu. Erşan da çaktırmadan kendi siyasi uyanıklığıyla adamdan iyi güzel şeyler dinlemek için adamı zorladıkça zorluyordu. Koşima en son iki parmağıyla gözlerini işaret edip bozuk Türkçesiyle, "ben bu gözlerle gördü, Sibirya'da madende çalışan işçiler aileleriyle kırk metrekarelerden küçük evlerde yaşıyorlar" diye tartışmaya noktayı koydu. Erşan bu altta kalır mı gözbebeklerini büyütüp yanaklarını şüşürüp yüksek sesle bağırıyordu, "Sen yalan söylüyorsun, sen yalancısın, sen ne söylüyorsun 60 yıllık sosyalist ülke proleterine doğru düzgün ev bile yapamamış mı? 60 yıllık birikim nerede çarçur edilmiş olabilir?" Erşan'ın bu hiddetinden sonra adam korkarak usulca orası sosyalist değil diye fısıldamıştı. Erşan sonradan adamın gönlünü almaya çalışsa da Koşima onunla ben aynı odada yatmam diye tutturmuştu.

Erşan'ı bıraksan bir panelde Sovyetler'in nasıl revizyonist olduğunu saatlerce anlatıp dergi sayfalarından hatmettiği bilgilerle

orada geri dönüşün mümkün olduğuna herkesi ikna edebilirdi. Ama Japon gibi dışarıdan birisinin bu somut anlatılarına da asla inanmaz, Sovyet’e dair hülyamıza toz kondurmazdık. Olmadı adamı emperyalistlerin ajanı diye de etiketleyebilirdik.

İstanbul’dan dükkana giysi almış dönerken otobüste yanıma düzgün giyimli bürokrat kılıklı 45 yaşlarında bir Rus uyruklu bey oturmuştu. Bir dergi okuyordu, derginin kapağında Yeltsin’in resmi, arka kapağında da elinde haçıyla bir papaz resmi vardı. İyi kötü Türkçe de konuşabilen adama, “bütün dünyanın umudu Sovyetler yıkılınca hiç içiniz acımadı mı diye” sormuştum. Adam da çabucak derginin orta sayfasını açıp al sana sosyalizm diye orta sayfayı kaplayan resmi bana göstermişti. Orta sayfanın bir yanında tarlada çürümeye terk edilmiş hasat varken diğer sayfada Moskova’daki mağazanın boş rafları fotoğraflanmıştı.

Sonradan bu tartışmaya dair en çarpıcı ifadeyi Vladimir Putin kullanmıştı. “Sovyetler’in yıkılmasına üzülmeyenin kalbi yoktur tekrar eski düzeni geri getirmeye çalışanlarınsa aklı yoktur” diyerek.

Tam somut bir bilgi sahibi değilim ama Sovyetler’in yıkılmasından sonra Kurtuluş grubundan bir arkadaşın üzüntüden intihar ettiği söylenmişti. Bütün yürekleri acıtan yüzyılın hayal kırıklığı da dönüp dolaşıp bizim siyasetimizin en bunalımlı dönemine denk gelmişti. İlk önce bu yıkımın sonuçlarının bu kadar ağır olacağının hiç kimse ayırdına varamamıştı. Aslında olan şey dünya solunun düşünme sistematüğini paramparça etmişti. Ta Komünist Manifesto’dan beri dünyayı değiştirmeye dair en baskın seçenek kendi kendisini fesih etmişti. Travmatik yenilgimizin üzerine gelen bu bilinen sosyalizmin, kapitalizm karşısında seçenek olamayacağı algısı bizi hepten siyaseten etkisiz kılmıştı. Halen daha başarısız sosyalizm deneylerinin yerine toplumları ikna edecek kapitalizme alternatif bir model ortaya konulmuş değil.

Sonuçta bütün rejimlerin gücü sofraya konulacak taze yiyecekler, üste başa takılacak modelli giyeceklerden daha fazla değildir. Hiçbir reel sosyalist rejim bunları başaramamıştı. Kolektivizmle bunun nasıl başarılabacağına dair mevcut “Sosyalizmin Alfabetesi”nin sayfalarına eklenecek yeni önermelerin inandırıcılığı kadar olacaktır, dünyayı değiştirmek amacındaki kesimlerin ağırlığı da etkinliği de.

Bu kapitalizmle, üretim tüketim süreçlerinde rekabet edilemez. Asıl olan top yekûn dünya devrimidir diyen Troçkistlerin buna kafa yormalarına bile gerek yok.

Tek parti yönetiminin bir ülkedeki üretimden tüketime kadar bütün süreçleri yönetmeye yeltenmesinin ne büyük hadsizlik olduğunun tesciliydi bu sözde Sosyalist Blok içerisindeki çürümüş çözümler. Radarlara yakalanmadan 12 bin kilometreyi vurabilen nükleer başlıklı akıllı füzeler yapabilen onca savaş ve yıkımlardan geçmiş o körpe sosyalizm, uzaya Gagarin'i Amerika'dan önce çıkarmıştı da bir çift güzel ayakkabı yapamamış, domatesle hıyarı bir zincir içerisinde insanların sofrasına kadar taze taze ulaştıramamıştı, kötü votka, ekmek, süt üçlemesinden öteye insanlarına konforlu seçenekler sunamamışlardı.

Kapitalizm dünyanın diğer yanında gönüllü köleleri sayesinde bütün kriz dönemlerinden yenilenerek ve daha da güçlenerek çıkıyordu. Onun dinamizminin kaynağı milyon yıllar içerisinde insanoğlunun genlerine kazınmış “ben” duygusu ve özel mülkiyet tutkusuydu. Tek parti hiyerarşisi içinde amacına yabancılaşmış kadroların bu dinamizmin karşısında yapabilecekleri hiçbir şey yokmuş. Belki de herkesin kendi çıkarı için kapitalizmle bir arada yaşama politikasına sarılmaları bundandı. Böylece belki de kendi kokuşmuş yalancı sahte cennetlerini garantiye alacaklarını sanıyorlardı. İletişim çağında küçüldükçe küçülüp avuç içi gibi kalmış dünyada olmuş şeylerin herkes tarafından ayan beyan görüldüğünün bile farkında olmamışlardı. Bu sahte kendi cennetlerini garantiye almak için kapitalizmle elleşmeden dünyanın dört bir yanındaki devrimci dinamiklere kapılarını sıkı sıkıya kapatmışlardı. Faşist cunta zamanı can havliyle kapılarına düşmüş bizim arkadaşları silahtan arındırıp kapı dışarı etmeleri de bu yüzdendi.

Bütün Avrupa ülkeleri yaşam hakkına saygı temelinde o yıllarda Türkiye'den giden bütün sığınmacılara kapılarını açarken, el kadar Yunanistan bile tek bir sığınmacıyı teslim etmeyen dirayetli ve karalı bir tavır ortaya koyarken, koskoca Sovyetler 10 tane arkadaşımızı misafir etmemişti. Hala dünyaya ayar verdiklerini sanan dünyayı okumaktan aciz Kremlin Prezidyumu'nun aptallıkları sayesinde biraz da erken patlayan koca Sovyet kazanı taşar taşmaz o selin suyun altında ilk önce komşuluk sebebiyle Artvin'deki sosyal hayat kaldı. O hiçbir zaman yıkılmayacağını farz ettiğimiz devasa

coğrafyaya kapitalizm, işsizlik hastalığını da yanına alıp çöreklenmişti. İlk defa işsizliğin ağır yükünün altında kalan Sovyet kadınlarının mühendisinden, doktoruna kadar, hepsi bu yollara tenezzül etmek durumunda kalmışlardı. Bizim imgelerimizin kahramanı Alman faşizmini yerle yeksan eden kahraman İvanların silah arkadaşı genç Komsomolkalar iyi kötü otel demeden yaşlı genç demeden ucuz dolar karşılığı Türk erkeğinin ilkel fantazisinin objesi oldular. Bizim ekinde, tütünde çalışıp çoluk çocuğunun rızkını taştan çıkarmanın peşindeki ezgin cinselliği çocuk doğurmanın gerekçesi bilen kadınımla orantısız rekabete kendi toprağımızda girdiler. Bu rekabetin sonucu daha baştan belliydi.

Ardanuç toplumu içerisinde kendince yeri olan üstelikte muhafazakar şoför esnafı bir abinin otel odalarında Rus kadınlarıyla yaşadığı münasebetler fazlasıyla dillere düşmüştü. Oğlunun da teşvikleriyle ahbabları bir kahvede kendisini yakın markaja alıp başlıyorlar nasihat etmeye, “abi bu Ardanuç’ta bir yerin, bir ağırlığın var oğlunun kariyeri belli, sen böyle davranarak hem ailene hem de kendi saygınlığına ne kadar büyük zararlar veriyorsun. Bir toparla kendini, bir kendine gel!” diye epey bir nasihat ediyorlar. Amcam eleştirileri sessiz dinliyor sonuna kadar. Arkadaşları; “abimiz zaar anlattıklarımıza hak verdi, ikna oldu” diye akıllarından geçirirlerken bir sessizlik anında orta yaş üstü şoför abi tarihi kısa savunmasını yapıyor. “arkadaşlar sizin anlattıklarınıza suya tirit derler. Ben evdekiyle tam 30 yıldan fazladır hemen her gece o işi yapıyordum yapmasına da daha na ola ki bir defe olsun gözünü açıp da bahmadı ki beni kim şey yapıyor diye” deyip tartışmaya son noktayı koyuyor. Sosyalizmin başka coğrafyalara taşınması konusunda bu kadar eli sıkı olan Rusya en son kadınları eliyle cinsellik pazarlamaya başlamıştı dünyaya.

Bizim kanayaklı emekçi kadınımla can siparane ailesini koruyup kollama gayesinde kahramanca direnişinin her safhasında cılası dökülüp pespaye olan insanımızda ki Sosyalizm algısıydı aslında. Bizim bakkal dükkânının tam karşısına düşen eski püskü kirli otelin dış kapısında akşam saatlerinde oluşmuş, daha çok orta yaş üstü erkeklerin kadın kuyruğundaki bekleyişlerini hatırlıyorum. Bu hallerinin sa bahları fırın önlerinde sıcak ekmek kuyruğunda bekleyen insanların doğal hallerinden farkı kalmamıştı. Çarşının orta yerinde bütün bu haller o kadar normalleşmeye başlamıştı.

Bu rekabette yenik düşmüş çaresiz kadınlar biz eski devrimcilere baskı uyguluyorlardı, “siz eskiden daha sıradan ahlak dışı ilişkilere müdahil olurdunuz,” diye. Bu şikâyetler üzerine esnaflarla birlikte defalarca kaymakama şikâyete çıktık. Kaymakam bey her defasında bütün iyi niyetiyle, “olamaz böyle bir şey sizinle aynı düşünüyorum bunu ne yapıp edip engelleyeceğim” sözünü verdi. Söz verdi vermesine de bu pespayeliği durdurma konusunda etkisiz eleman olmanın ötesine de geçemedi.

Geçemezdi çünkü görünmez daha güçlü bir el bunun böyle olmasını istiyordu. Bu el derin devletin kendisinden başkası değildi. İşin ekonomik rantı bir tarafa, bir yeri dejenere edip mecrasından saptırmanın en kestirme yoluydu aleni kadın pazarlamak. Hele de Artvin gibi cinsel açlığı fazla alanda bunun ne kadar etkili olacağını bilenler biliyordu. Bu toplumsal deformasyonun devamında uyuşturucunun ve kumarında ardı sıra geleceğini de biliyorlardı. Zaman içerisinde hepsi oldu ve neticede Artvin bambaşka bir yer oldu.

95 yılı gibi, bütün bu olup biten gelişmeler siyasi örgütlülüğümüzü aşan büyüklükte şeylerdi. Üstelik esaslı rant boyutu ve yasa dışı ekonomisi olan, belli kesimlerce de korunan, kollanan ilişkilerdi. Belki de bu gelişmelerin de etkisiyle Kenan’la ortaklığımız sonlandı. O çekip Bursa’ya gitti, ben de usandım insanlarla uğraşmaktan, elimde son kalan bakkal dükkanını Nurettin Aydın’a satıp köye çekildim.

Esnaflıktan Hayvancılığa: Besicilik Yapıyorum

Eşim Ardanuç’ta memur, iki çocukla onu bırakıp köyde 30 kadar inek alıp besicilik yapmaya başladım. O değil kapı komşu Halit Akbaba bana heves edip abisi İsmet’in finansörlüğünde o da besiciliğe girdi.

Yem bir yerde saman başka bir yerde derme çatma bize ait 3 ahırda 30 tane ineğe besi yapmaya başladım. Yaşlı annemde can havliyle bana yardım etmeye çalışıyordu. Derler ya “ne iş yaparsan yap ama bildiğin işi yap”. Her şey derme çatma her şey gelişi güzel. Ziraat Bankası müdürü görmüş, “bu ahırlarda besi olmaz rezil olursun” diye uyarılmış ama ben yine de devam etmiştim. Samanı başka merekten yemi eski evin alt katından, ki aralarında 100 metre var, bir araya getiriyor akşam sabah ikisini suyla ıslatıp sepetle üç ahırdaki hayvanlara

taşıyorum. Sonra suya çıkarıyordum. Hayvanlar besiyi alıp enerjileri artınca yürümek ne kelime hangisini bağından çözsem üç adım atlamayla ahırdan çıkıyorlar. Daha ilk başta birisinin ayağı kırıldı kaldı 29. Yemleme, sulama, altlarını temizleme derken akşama kadar üç ahır arasında dön dolaş serseme dönüyor, takatsiz yatağa düşüyordum. Eğer gece birisi bağını kırıp ahırını “56”ya vermezse uyuyup sabah 6’da tekrar işe koyuluyordum.

Bir gece çarşıda Muhittin Abi’nin evinde bir araya geldik, Ardanuç ÖDP’yi kurmak için. Atakan Şahin, İsmail, ben, Muhittin Abi, bir de Savaş Abi yüksek bir moralle partiyi kurma kararı aldık. 1995 kışı olmalı. Sabaha karşı eve geldiğimde ahırları bir dolanayım dedim. İneklerden birisi macera aramış ön ayaklarıyla bagaya basıp bir metre yukardan geçen elektrik kablosunu ağzına alıp çiğnemiş, sigorta atmış, elektrik kesilmiş, kendisi de sırt üstü yatar haldeydi. Kaldı 28 inek.

O kış dilekçeyi verip partiyi kurduk. Foto ile tabelayı yazdırıp CHP’lilerin “uyuz” olan bakışlarının arasında yerli yerine astık. Eski belediye blokunda TÖB-DER’in olduğu binanın bir odasını olmazsa olmaz tablolar ve fotoğraflarla donatıp ilçe teşkilatını kurduk. O emektar tabela parti, Sol Parti’ye dönüşene kadar hizmet verdi. Bu arada bir inekte gebe çıktı kurban olamayacağı için kaldı 27 inek.

Kurbandan 10 gün önce Halit ile iki ayrı kamyonu tam besisini almış, çok zamandır bağından çözülmemiş, ortalama iki üç yaşındaki genç hayvanları gece sabaha kadar tek tek zar zor yüklemiştik kamyonlara. Rize’de Salaha Deresi’nin tam denizle birleştiği kumsal alana vardığımızda sabah saat on gibiydi. Kumsala iner inmez çaktığımız elli santimetrelik demir kazıklara inekleri sıkıca bağlarken çok zahmet çekmiştik. Kazıkları yolup etrafı hallaç pamuğu gibi atıp burnundan soluyan hayvanları deniz kenarından zor toplamış, kendimiz de geceden beri uğraşmaktan bitkin düşmüştük. Bir de bu hayvanlara on gün boyu bu açık alanda gece gündüz kısıtlı imkanlarla çok güzel bakıp, olası müşterilerin karşısına pırıl pırıl çıkarmak var. Beslenmeleri, kaşağılanıp taranmaları, akşama kadar bitip tükenmeyen gece de devam eden bir mesai şekli. Artık işin finaline gelmişiz, bütün maharetimizi ve son kalan enerjimizi de ortaya koyup emeğimizin karşılığını alma zamanı. Uyurken bile bir gözümüz açık uyuyoruz o da sırayla. Umudumuz kafamızdaki

maksimum rakamların da üzerinde satmak. Daha tecrübelilere bütün pazar yerindeki hayvan rezervini geçen yıllara göre kıyaslatıyoruz. Bu hayvan stokunun Rize'ye az geleceğini o sayede dediğimiz fiyatlara çıkacağımızı her dakika hayal edip duruyoruz. İlk bir hafta yoğun bir talep gözükmedi. Bayrama 3 gün kala sadece 3 tane inek satabilmiştim. Arife günü cuma günüydü. Uyanık Rizeliler fazla talepkâr davranmayıp piyasanın düşmesini hayal ediyorlardı. Öyle yorum yapıyorduk iş bilmez acemi aklımızla. Medyada deli dana hastalığının cürmünden daha fazla reklamı ediliyordu edilmesine de bu kurban işi hastalık dinlemezdi. En son günü bu pazar yerinde tek bir hayvan bile kalmayacak, dediğimiz fiyatlara yetişen alabilecekti. Bütün gelip giden müşterilere Halit'le birlikte tok satıcı gibi davranıp en son günü kendi belirlediğimiz fiyatları nasıldikta edeceğimizi keyifli muhabbetini yapıp duruyorduk. O koşturmacanın içinde kan ter düş almazken, elimizi yüzümüzü bile doğru düzgün yıkamazken kurbanlarımızın üstünde tek bir leke bile bırakmadan gün akşama kadar altlarını temizleyip kaşağılayıp tarıyor, kendimiz aç susuzken onların yiyeceklerini özenle önlerinden eksik etmiyorduk. Son gün cuma günüydü arife günü. Cuma namazından sonra ana baba gününe dönecek pazar yeri yetişen alacaktı. O cuma günü sabahın erken saatinden başlayarak etrafı pırıl pırıl edip her tarafı ayrı bir düzene soktuk. Bir yandan da üzülyorum tam yedi aydır gece gündüz birlikte olduğum sığırlarla çok güzel anlaşıp alıştığımız ilişki sonlanacak diye. Hepsini tek tek seviyor son defa hepsini memnun etmek için ayrı bir çırpınıyorum. Her şey cuma namazından sonra olup bitecek, yollarımız ayrılacak, bazen onların kurban edilirken ki hallerini hayal edip ayrı bir üzülyordum. Milyon kazansam da bir daha bu işi yapmam bir hayvansever olarak. Sonra cebime koyacağım hatırı sayılır sıcak parayı düşünüp üzülmekten vazgeçiyor, mutlu bir tebessüm yayılıyordu yüzümde. Bu en yüksek beklentilerimizle Rize'nin dört bir yanındaki camilerden yükselen o günkü cuma selasını büyük bir saygıyla dinlemiştik. Hepimiz sığırlarımızın başında hatta bütün hayvanlarımızı bile ayağa kaldırıp başka bir sükûnetle beklemeye başladık. Zaman ilerledikçe hiçbir hareketin olmamasına da şaşarak, bir uçtan durmadan saatlerimize bakıyorduk akşama ne kadar kaldı diye. Cuma namazından sonraki ilk iki saat geçene kadar bu

ne hal sorusuna dilimiz dönüp de yorum bile yapamamıştık. Artık pazar yerine çöken korkunç bir sessizlikti. İşi bilenler, yolu daha uzun olan Ağrılılar, Karşılılar kamyonlarını yanaştırmaya başladılar bile. Bizim ağızımız dilimiz kurudu. Konuşamıyoruz bile. Hele de benim bu sonuçtan sonra bir B planım bile yok. Yapabileceğim hiçbir şey yok. Medyanın sorumsuz yayınlarla deli dana hastalığını abartarak vermesi o pek mütedeyyin Rizeli hemşerilerimizi bile kurban farizasından caydırmıştı. O, aylardır üzerine titrediğim bir isteklerini iki etmediğim ineklerimin bu sonuçtan sonra keyifle geviş getirmeleri bile sinirlerimi zıpllatıyordu. Dokunsalar ağlarım. Bu halimi gören kamyon sahibi Erdem Yazıcı ile yardımcısı Cemal Babacan hiç bana ilişmeden o çok zahmetli hayvanları kamyonu yüklemeye işini kendileri büyük ölçüde yapmışlardı. Karanlık olmuştu. Hopa Cankurtaran'a yokuş yukarı kamyon yavaş yavaş tırmanırken keşke bir kazaya uğrasak da bu hayvanların hepsi telef olsa ben de sağ kalırsam bari insanlara böyle beş parasız kalışımın ikna edici bir hikayesi oldurdu diye yarı uykulu aklımdan geçiriyordum. Ama biz sağ salim köye indik. Hayvanları acil bir yaylaya katmam gerek artık köyde bakabilme şansım yok. Bu arada birden salgın şap hastalığı patlak verdi. Hayvanları köyden köye yayladan yaylaya götürülmesi yasak. Bir gece gizlice Göleşen'in mezralarına götürdüm hayvanları. 20 gün bakması için Muhittin Abi'nin kardeşine teslim ettim, döndüm Ardanuç'a.

Ben iki davadan yargılanıyordum. Erzurum'da Artvin Davası'ndan, Erzincan'da Rize Davası'ndan. Erzurum'da yatarken Rize Davası'ndan hüküm giyip A Bloкта hükümlü koğuşuna konulmuştum. Rize Davası erken sonuçlandığı için benim bütün yatmışlığım toplanıp Rize Davası'na sayılmıştı. Aldığım hücre cezaları gerekçe gösterilerek infazım yakılmış, beş yıl cezaya beş yıl ful yatıp çıkmıştım. Erzurum'daki Artvin Devrimci Yol davasında Askeri Mahkeme suçun aynı mahiyette olduğu gerekçesiyle hakkımdaki Artvin Davası'nın düşmesi yönünde karar vermişti. Yargıtay aynı kanaatte değildi. Rize'deki bir ay yattığım cezaevinden sonraki sürecin yeni örgütsel süreç olduğu gerekçesiyle davayı aleyhime bozdu. Mahkeme de Yargıtay'ın bu tasfiyesine binaen 168/2 den tekrardan beş buçuk yıla cezalandırmama hükmetti.

İnekler Göleşen’de yirmi günden sonra nereye bırakacağım belli değil, Tarım Kredi’ye borç, bankaya borç, cebimde harçlık bile yokken hakkımda nur topu gibi 5.5 yıl daha bir hüküm verildi. Moralim sıfır. Değil beş yıl beş gün yatacak halim yok.

Yargıtay’da ki açık duruşmada karar safhasında savunma yapmak için Ankara’ya gittim. Bu suçun aynı içerikte ve kesintisiz olduğu dolayısıyla ikinci bir hükmün verilemeyeceği tezini savunmak için iyi bir avukata ihtiyaç var. Biraz da taşradan gelmiş partili cakaşıyla ÖDP Ankara İl’e gittim. O zaman partiye ilgi bir hayli fazla. Partinin içi insan kaynıyor. Gelsin çaylar gitsin çaylar. Sekreter gibi bir kızcağıza Ankara İl Başkanı olan Olgun Delikanlı’yı sordum. “Olgun Bey yurt dışında efendim” dedi. Ben birinden bir şey istemesini pek beceremem. Meramımı anlatmaya çalışırken kızcağız pek oralı olmadı, ben de kızdım çıktım partiden. İşçi Partisi’nin genel başkan yardımcısı M. Bedri Gültekin Çorlu’dan asker arkadaşımı. Onun yanına gittim. Benimle çok iyi ilgilendi. Partide tabldot yemek çıkıyordu. Etsiz fasulye, nohut pilav ağırlıklı yemeği oradan yiyor akşam da evinde ağırlıyordu beni. Partideki çalışma disiplini ve Ortodoks komün anlayışı çok ilginç gelmişti bana. Partiden maaş alıyordu ve hiç birisinin özel mülkü yoktu. Yenge öğretmen yeni emekli olmuştu, “ne yaptınız emekli ikramiyesini” diye sordum, “ne yapacağız partiye verdik” demişti. Beni partili avukat Nusret Senem’e teslim etti, gittik Yargıtay’da savunma yaptık. Hem o hem ben iyi de savunma yaptık. Ama Yargıtay kararında ısrar edip 5.5 yıl hükmü onadı. Hemen çıktık dışarı “abi kaç lira ödeyeceğim” dedim “ne parası” dedi sen partiden gelmedin mi? Israr ettim para almadı. Mehmet Bedri’nin birkaç kitabı vardı bir tanesinin konusu Kürt meselesi ve Türkiye’deki azınlıklar üzerineydi. Sohbet ederdik Türkiye’deki azınlıklar konusunda, çok hassastı. Kendisi de Dersimliydi. “Türkiye coğrafyası bir azınlıklar trajedisidir” deyimini onun ağzından duymuştum. O günkü İşçi Partisi’ne bak onun devamı bugünkü Vatan Partisi’nin aşırı ulusçuluğuna bak. Bu kadar savrulmaya karşın Mehmet Bedri daha yeni 100 arkadaşıyla Vatan Partisi’nden ayrılmıştı.

Nusret Senem, “kesinlikle teslim olma” dedi. Bir yıl içinde böyle cezalar için infaz affı çıkacak. Çıktı da. Böylece 5.5 yıl ekstra cezadan yırtmışım.

Döndüm, hastalık dolayısıyla inekleri hiçbir yaylaya kabul ettirmedik. Irmaklar'ın hayvanlarını yaylada bizim davadan içerde yatıp çıkmış olan Yaşar Durmuş otlatıyordu. Ondan rica ettim, Göleşen'den Irmaklar'ın aşağıdaki yaylasına bir uzun yürüyüşle sürüp getirip akşam karanlığında Yaşar'a teslim ettim. Şap hastalığı o yaylaya da geldi 20 kadar büyük baş hayvan ölmüştü. Duymuşlar benim yaylaya hayvan kattığımı bir de Göleşen'den ta oraya hastalığı taşıdım diye suçladılar beni. Son güz hayvanlar elimde kaldı köyün hayvanları o mevsim en son Bilbilan'da. Yaşar haber yolladı gel inekleri al diye. El mecbur kalktım gittim. İnekleri teslim alacağım da götürcek bakacak gene durumum yok. Gece yaylada yatarken benim gibi kurbanı elinde patlamış o köyden birisi daha vardı. Anladı çaresizliğimi, "senin hayvanlara 150.000 gibi bir para vereyim bırak git" dedi. "Bunları Rize'de bir şekilde kestirir üç dört ay sonra paranı veririm" diye teklifte bulundu. Ben o kadar daralmışım ki heyecandan ağzımdan başka bir şey çıkar diye yorganı başıma çekip usulca "bunu sabah konuşalım" dedim. Şu hayvanlardan bir kurtulsam diye dua ettim durdum sabaha kadar. Uyku uyumamıştım. Sabah beş kuruş almadan hayvanları senetsiz sepetsiz verdim. Yaşar sözde şahit oldu. Haydar'ın kamyonuna atladığım gibi doğru Ardanuç'a kadar indim. Haydar Abi'yi kamyonun yakınındaki rakı sofrasından iki kişi iki yanından tutup sürüye sürüye direksiyonun başına oturtular. Ben çok korkmuştum bu adam kıpkırmızı olmuş, ayakta duramaz sarhoş haliyle bu virajlı uçurumlarla dolu Bilbilan'dan aşağı bizi nasıl indirecek diye. Adam direksiyona geçince kartal kesilmişti. Son hız hatasız Ardanuç'a kadar getirmişti bizi. 4 ay sonra bana ödenecek muhtemel 150.000 lira sadece Tarım Kredi yem borcunu ve diğer borçlarımı ancak karşılayabiliyordu. Artık buralarda duramam. Eşim tayinin çıkmasını bekleyip iki yaşındaki küçük kızım Ezgi'yle sonradan gelecekti Kocaeli'ne. Ben büyük kızım beş yaşındaki Deniz'le birlikte İstanbul otobüsüyle Kocaeli'ne gitmek için yola çıktım. 1997 yılıydı.

Deniz beş yaşında ama son zamanlarda küçük kardeşine özenip tekrardan gizli gizli emzik emiyordu. Uzun yol otobüsle gelirken ara bir cam tarafındaki koltuktan aşağı süzülüp şapır şupur emzik emiyor, emzikten doyunca hiçbir şey olmamış gibi emziğini usulca cebine zulalıyor, öylece yola devam ediyorduk. Kocaeli şehrinde bizi bekleyen sürprizlerden zorluklardan habersiz.

VIII. BÖLÜM

İZMİT (NİCOMEDIA)

Yine Yeni Bir Yaşam: İzmit

Büyük şehirlere dair eskiden beri gelen çekincem hafızamın derinlerinde, sağ salım duruyordu aslında. Kendi memleketimde yedi yılda edinmiş olduğum ticari birikim ve birazda kendimden menkul prestijim besicilik macerası uğruna, altı ayda yerle bir olmuştu. Ardanuç'ta böyle göz göre göre yeniden işsiz güçsüz beş parasız duruma düşmesem metropol şehirlere dair çoğu da kendi takıntılı ön yargılarımı sorgulamayı bile düşünmezdim. Küçük yerlerde hiç kimsenin hal ve gidişi gözlerden kaçmaz.

Dünyaya ve hadiselerle ne kadar geniş bir çerçeveden baktığını zannetsen de bir kez düşmeyiver, hele de taşrada. İnsanların yakın temaslı manalı bakışlarından huy kapmadan edemezsin. Böyle küçük bir yerde o kadar hedeftesindir ki saklanmaya çalışsan da huy olduğun bu bakışların menzilinden bir türlü çıkamazsın. Emniyeti açık bir silah gibi dokunsalar patlamaya hazır halde ortalarda dolaşmanın, zararı kendine bulaşır sadece. Artık bu kadar duygusal, kırılgan, hiçbir şey olmamış gibi devam edemezsin. Duramazsın durduğun yerde. En iyisi ne yapıp edip bir şekilde ortalardan kaldırmalısın kendini.

Gözüm kararmıştı. Askerlik sonrası çoğu da aklım kesmediği için dudak büküp transit geçtiğim Kocaeli'ne bu defa iki çocuk bir de eşim Nuran olduğu halde tam sekiz yıl sonra gerisin geri gelmiştim. Mecburiyetler olmasa böyle mülteci gibi buralara dökülüp gelmek aklımızın ucundan bile geçmezdi eminim. Askerlik için Çorlu'ya gelip giderken Cevahir Yenge'min kızkardeşi Sabriye Abla'nın evinde bir iki gece kalmıştım sanırım. Bir de otobüsle gelip geçerken ufakta olsa bir göz aşinalığım vardı İzmit'e dair. Soner Abim de bir yıldır burada öğretmenlik yapmıyor olmasa nerden düşerdi aklıma bu şehir.

Gene de büyük şehirlere dair kompleksim sebebiyle olmalı, İstanbul'a hiç sulanmadan ondan çok daha küçük mütevazı bir şehir olan İzmit'le yetinmişiz anlaşılan.

Şimdi benim zaman zaman korkularımdan bahsediyor olmam sebebiyle ben ve hatta benim gibi arkadaşların klasik manada korkak olabileceğimiz sonucuna varmadınız umarım. Bilakis kendimi

normalde cesaretli bile sayabilirim. Bizimkisini daha çok geçmişteki yenilgilerimizden kaynaklı hafızamıza kazınmış birikimlerin haddimize çektiği sınırlardan sebep biraz fazla tedbirli davranma hali olarak anlayınız. Kolay değil hayatlarımız hep kaybetmeler silsilesiyle geldi hatta bugünlere kadar öyle geldi. Bu yüzdendir yoğurda üflememiz.

Dağlardaki kaçaklık, üstüne beş yıl cezaevinde geçen toplamda sekiz yıldan sonra içeriden yeni çıktığım günlerdi. Köyden bir komşunun iyi niyetli gibi davranıp imalı imalı, “evde ununuz var mı yoksa vereyim” demesini halen daha unutmamışım misal. Çarşıda yukarıdaki parkın bir köşesinde ankesörlü telefon kabinleri vardı. Ne içindi hatırlamıyorum bir yere telefon açmak istemiş ama becerememiştim. Utancımдан kimseden yardım da istememiş bu yüzden telefon açmaktan vazgeçmiştim. Bir arkadaş çok samimi bir şekilde anlatmıştı. Tek başına bir gün Ankara, Sakarya Caddesi’nde bir barda bira içme hikâyesini. Bara girip keyifle kurulup birasını içmeye başladığında yüksek sesle çalınmaya başlayan Çav Bella şarkısından nasıl tedirgin olduğunu. Şimdi polis gelip bardaki herkesi atlayıp beni alıp gider endişesiyle ikinci birayı içmeden bardan çıkışını anlatmıştı.

O genç çağımızdaki devrimcilik pratiğimiz esaslı bir yenilgiyle cezaevinde sonlanmıştı. Sonrası çoğumuzun on yılları bulan esaslı eziyetlerle geçen mahpusluk yılları. O da yetmemiş üstüne bir de iki yıla yakın askerlik yapmıştık. Ondan öte 1980’li yıllardan ta 2000’li yıllara değin sürüp gelen bu çalkantılı yıllar aynı zamanda Türkiye’de sosyo-ekonomik anlamda baş döndüren hızlılıkta değişimlerin yaşandığı seneler olmuştu. Geri geldiğimizde hiçbir şey bırakığımız yerde durmuyordu, onların yerine gelip hayatın içine kurulmuş şeylerinse tamamen yabancıydık. İçerideki çoğu zaman televizyon izlemenin bile yasak olduğu yıllarda bu devasa değişimleri nasıl takip edip, onlara aşına olabiliirdik ki? Bütün bu yıllara yayılmış değişimleri ıska geçtikten sonra hiçbir şey olmamış gibi ha deyince halaya katılıp oyuna devam etmek ne kadar mümkün olabiliirdi? Üstüne üstlük neredeyse parayı tanımazken alelacele onu kazanmanın telaşına düşmüştük. Hem de ticarete dair bu kadar hem önyargılı hem de bihaberken. Bir de devletin gözünde makbul vatan-

daşlar olmadığımız için şu veya bu şekilde sürekli taciz edilmişliklerimizi artık anlatmak bile istemiyorum. Normal bir ülkede olsa bunca travmatik yenilgilerden sonra insanlar yeniden özgüven kazansın diye psikolojik destek olunur. Bizeyse her daim köstek olundu. Şaka değil örgütlü yenilgimizin üstüne acemi hallerimizle bireysel olarak hayatlarımızı kazanma maceralarımızda o kadar başarısızlıklar yaşadık ki sonunda hakları için mücadele ettiğimiz en fukaraların durumlarından daha da fukara hallere düştük zaman zaman.

Birebir farkında olmasak da her yenilgi insanın zihnine bir çentik atıyor. Olay mahallinden ne kadar uzaklara gidersek gidelim bu yaşanmışlıklar akılımızın bir köşesinde saklanıp bizimle birlikte geliyorlar. İzimizi sürüp geliyorlar, davranışlarımıza, tutumlarımıza ayar vermek için geliyorlar. Ne kadar hızlı davransan da çıkamazsın bu sıkı takibin menzilinden. Bundan kaçış yok.

Bundan sebeptir belki de kendimin de, çoğu arkadaşın da ticarette hatta siyasette risk almayan hep azla yetinmeyi öne alan düşük ayar girişimlerimizin olması. Belki de binlerce arkadaşımız var ticaretle ekmeğini kazanmaya çalışan. Hem de kapitalizme dair teorik bilgisinden kuşku duymayacağımız girişimci arkadaşlarımız. Ama ne hikmetse bu kadar girişimci arkadaşımızın içinden sıyrılıp dört başı mamur zengin olanımız yok gibidir. En azından yirmi kişiyi olsun istihdam edecek işletmesi olan arkadaşımız belki de iki elin parmaklarından daha fazla değildir. Üstelik Özallı ve devamında Erdoğanlı ekonomide spekülative sıçramalar yaşanan yıllara denk gelmemize rağmen bu sonuç değişmemiştir. Sohbetlerimizde bu beceriksizliklerimize dair yanımızı dillendirdiğimde çoğu arkadaşımızın “yok öyle değil bu işler çılmadan çırpmadan olmuyor, onu da biz yapamadığımız için böyle bir sonuç ortaya çıktı” diyenlerimize çok rastladım. Çok geçersiz bir savunma değil bu ama gene de olayın tümünü açıklamaktan uzak. Onun yerine oyuna geç girdiğimizden, onca kaybetme üstüne artık kaybetmeyeyim refleksiyle hep daha küçük ve düşük ayar işlere koşulduk desek belki daha isabetli olurdu. Küçük, emek yoğun işlerle meşgul olup bir yandan da geçinmeye çalışırken çoğu zaman etrafımızda olup biten ekonomik fırsatları ıskalamıştık. Ticarete tepkilerimiz genelde böyleyken benim Ardanuç’tan omuzlar düşük üstelik sermayesiz o vaziyet İzmit’e geldikten sonra çok büyük işler kovalamayacağımı anlamışsınızdır artık.

Ben ilk geldiğimde gözüme bir tuhaf görünmüştü İzmit. Ortasından tren yolu geçen İzmit'i bölünmüş Berlin'den farklı kılan tren yolunun iki yakasını ve şehri birleştiren dört tane çan çan geçidiydi sadece. Yüzyıllık çınar ağaçlarının gölge ettiği tren yolunun sağ ve solundan ibaret tek caddelik düzayak bir şehirdi. Şimdi de aslında çok farklı değil tren yolunun yerinde yürüyüş yolu var artık. Uzunluğu iki kilometreyi bulmayan şehir içini günde en az 4-5 kez kat ediyordum acep nerede nasıl bir iş kursam stresiyle. Öyle klasik manada bir meydan içindeki Atatürk heykelinin etrafında halka halka genişlemiş bir şehir değil İzmit. Daha sade uzunlamasına tek cadde gibi, neresinde bir dükkan açsam daha iyi olur fikrine şehrin yabancı olduğu halde kolayca karar verebilirdim. Karmaşık olmayan eti budu belli bir şehirdi o zaman. Anlaması ve alışması çok çok kolay gelmişti. En kolay da Ardanuç'taki cağ kebabın yerine biraz da mecburen bol susamlı sınıflar üstü, ayaküstü yenilen İzmit simidine hemen alışmıştım. Her şehrin simidi güzel olabilir, İzmit'in ki bir başka güzeldir. Bir de hatırası var söylemezsem olmaz, ucuz Kastamonu kır pidesini. Şimdilerde daha çok cenaze definlerinden sonra kabristan çıkışlarında cemaatlere ayrılanla birlikte ikram edilen pide-lerin aynısı aslında. O zamanlar tanesi 1 liraydı sanırım. Ucuzlukta işçinin dostu simitten sonra kır pidesi geliyordu. Ucuz olmasına bakmayın sürümünden kazanmak için pide dükkanlarının önünde kıymalı, peynirli, patatesli diye bağırıp müşteriyi ayartmaya çalışan çığırtkanlar bile vardı. Patatesli olan neyse de kıymalısını kıyma aromalı soğanlı pide olarak anlayın bence.

Dünyanın belki de en güzel körfezinin yanı başında denizle bu denli koyun koyuna olduğu halde kendi sahilinden bu kadar bihaber başka bir şehir var mıdır bilmem. Ama o zamanlar sanayi atıklarından sebep hele de akşamları çok kötü kokardı Körfez. Bu yüzden belki de İzmitlinin böyle kendi denizine küsmesi. Hep övünülür ya sanayi kenti olmasından bence Avrupa'nın ve İstanbul'un dibinde böyle bir körfezi varken turizm şehri olsa daha çok karlı çıkardı İzmit.

Her şey iyi güzel de benim böyle aylak aylak gezmelere bir gün bile tahammülüm yoktu. Kısa sayılacak süre içerisinde itilaflar sonunda boş kalmış Devlet Hastanesi acil kapısındaki büfeye serdim mitili. O zaman Devlet Hastanesi'nin müdürü olan köylüm Hüseyin

Bayrak'ın dil yardımıyla büfe konusunda hiçbir tereddüttüm kalmamıştı. Allah fukarayı sevindirmek için önce eşeğini kaybettirip sonra da buldurmuş. Benimki de aynı hesap bir yılı bulan işsiz güçsüz zamandan sonra nasıl bir çalışma azmi var bende anlatamam. Sabah namazından önce ilk dolmuşla gidip açıyorum iş yerini, ondan sonra gece saat 1'lere kadar yardır Allah yardır. İş fena değil, tatminkâr. Soner Abi'm de emekli olup gelince sistem oturdu. İlk senesi nefessiz çalışıp borçlarımı kesip ikinci elden doğan görünümlü bir şahin otomobil bile almıştım. Bir de yeğenim Varol eklenince kadroya çay, tost, tavuk döner iyice bir çeşitlendirip zenginleştirmiştik büfeyi. Bir tek ona kefilim, Varol kadar güzel tavuk döner kimse yapamaz.

En son kaybetmiş olmanın içime saldığı korkudan nasıl bir çalışıyorum, kendi tempoma kendim şaşıırıyordum. Ardanuç'taki sosyalliklerden geriye eser bile kalmamıştı. ÖDP'nin o zamanki başkanı Dursun Sevim Hoca'ydı, siyasetçiliğim partiye aidat verip ara sıra mitingler ve basın açıklamalarına katılma seviyesine kadar düşmüştü.

Akşam olunca hastanenin bütün kapıları kapanır diğer servislere de sadece acil kapısından gidilebilirdi. O zamanlar kapı nöbetçilerinden izinli ancak iki paket sigara karşılığında girilebilirdi içeri. Bir gün üşenmemiş saymıştım. Aynı sigara paketini tam 9 kez satmıştım. Her satışında bir işaret koyduğum sigara 9 kez gidip gelmişti. Müşteri alıp kapıcıya götürüyor, kapıcı getirip bana geri satıyor. Öyle sigara git gel menzilden çıkana kadar 9 kez gidip gelmişti büfeyle hastane arasını.

Biz de tabi yoruluyorduk gün akşama koştur koştur. Hastane ile büfe arasını dokuz kez kat eden sigara paketinden daha fazla yoruluyorduk. Siyaseten kepenk indirmiş etliye sütlüye dahil olmadan rölanti halimizle uyuyan hücreler gibi beklemedeydik. Tesadüf müydü acaba Erşan'ın da İzmit'te olduğu günlerde bir telefonla birlikte titreyip fabrika ayarlarımıza dönmüştük birden bire. Yerel seçimler yapılıyordu o sene. Çiçeği burnunda ÖDP tam kapasite hemen her yerde adaylarla seçime katılıp siyaset pastasından hakkına düşeni talep ediyordu. Telefon eden İbrahim Aydın'dı, Ardanuç küçük yer ÖDP'nin seçimde aday göstermesi CHP cenahını çok fena rahatsız etmiş. Kampanyayı yürüten arkadaşlar CHP'lilerin tam

saha presiyle bunalıp yorgun düşmüşler. İlk yerel seçim deneyiminde en azından prestij açısından kampanyanın selametle sonlandırılması için Erşan'la birlikte Ardanuç'a gidip sürece katkı vermemizi istiyordu bizden. Ardanuç'un son halini oradan en son gelen ben olduğum için iyi biliyordum. Taşrada gözden uzak yerlerde eğer iç dinamikler yeterli değilse dışardan yapılacak takviyelerin faydasız olacağını hatta antipatik karşılanacağını da farkındaydım aslında. Bu kural Ardanuç için de geçerliydi. Buna karşın aldık kabul ettik görevi. Seçime bir hafta varken biz gece gece bir heves yola düştük. Varol da bizimle geliyor. Erşan eski örgütleyiciliğine öykünüp yapılacak edilecek işleri yol boyu kurup duruyordu. İnsan işin havasına girmeyiversin. Seçimin alınabileceği varsayımına kadar kendi kendimize gaza geliyorduk. Erşan hep acelecidir. Aracı ben kullanırken durmadan bas bas bas Tarık bas deyip aşırı hızlı olmam için beni teşvik ediyordu. Bir yandan başından beri Ardanuç'ta seçim sürecini yürüten arkadaşlara bir ayar verip veriştiriyordu. "Oya'dan ne olur, Sinan'dan ne olur yetmiyor Foto'nun, Uğur'un yaptığı çalışma ancak bu kadar olur diye sıralı sayıp döküyordu." Sayıp dökme işi bitince tekrar, "bas Tarık bas bas gidelim bir varalım bir bakalım neymiş Ardanuç'taki durum" diye kendi kendine söyleniyordu. Aracı sabaha karşı kendisi kullanırken de bu saatte bir şey olmaz deyip ışıkları sarı kırmızı demeden transit geçerken, Varol'la benim yüreğimiz ağzımızda öyle indik Ardanuç'a.

Özellikle Erşan, bir hafta süresinde çok çalışıp çabaladı, yapılacaklar yapıldı edildi, dosta düşmana karşı son günü Ardanuç'a göre görkemli sayılacak konvoyla işi bağlayıp dinlenmeye geçtik. Seçim gününün akşamını heyecanla beklemiştik. Küçük yer 2-3 saat kalmadı sonuçlar belli oldu, ÖDP'nin adayı Oya Hanım 78 oy alarak seçimi 3. Sırada tamamlamıştı. O değil ben o kadar kıyasıya bir yarışın olduğunun ayırında bile değildim. ÖDP için çalışırken de CHP'nin seçimi rahat rahat kazanacağına inanıyordum, yanıltmıştım. O 78 oy CHP'ye seçimi kaybettirmiş aradan sıyrılan sağın adayı yıllar sonra Ardanuç'ta birinci sırada ipi göğüslemişti. Seçim sürecinde bize hatırı geçen CHP'li abilerin, amcaların yapmayın etmeyin sola kaybettireceksiniz korkuları gerçek olmuştu. Onların burundan soluyan, gözleri dönmüş öfkeli halleriyle muhatap olmamak için biz hemen o saat gerisin geri İzmit yoluna düşmüştük bile. Erşan

gene tombul yanaklarını şüşürüp, “Sinan’dan adam mı olur, Oya’dan başkan mı olur, Tarık bas hele bas bas bas bas, bir çıkalım buradan” diye gene aynı ayar söylenip duruyordu. Tamı tamına “mehter marşıyla” gidip “İzmir marşıyla” gerisin geri topuklamıştık.

O gün bu gün düşünürüm devrimci siyaset açısından kolay gibi gözükken, bir takım önemli avantajları da olan yasal siyasi parti etrafında mücadele etmenin ne çok dezavantajının da olduğunu. En kötüsü çok daha zayıf ve acemisi olduğun halde bütün siyasi partilerle aynı kulvarda yarışa katılıyorsun. O siyasi partilere bir şekilde çoğu da çıkar gereği angaje olmuş insanlarla neresinden baksan bir siyasi rekabetin içine girmiş oluyorsun. Devrimcilik yapılırken en azından bu düzen içi siyasi rekabete birebir taraf olmadığın için her boydan insanla ilişki ve iletişim kurmaya çalışırken onlarla birebir rekabet etmiyorsun. Ama siyasi parti olunca bir sivil toplum ya da dernek çatısı altında yürüteceğin mücadelede ilk elde ortaklaşacağın insanlarla bu şekilde bir siyasi rekabete de girmiş oluyorsun. Sıkıntılı bir konu.

İzmit’te Linç

O zamanlar sağlığı bu derece metalaştıran her köşe başı özel hastaneler yoktu henüz. Sağlık sisteminin tam orta yerinde devlet hastaneleri duruyordu. Biz de hastanenin acil kapısında bulunduğumuzdan bütün medyatik kazaları ya da olayları bir şekilde görerek yaşıyorduk. Her kavgada olayda hasar görenlerin dönüp dolaşıp geleceği yerler devlet hastanelerinin acil servisleri oluyordu. Büfede biz radyo dinlerdik, iş yoğunluğundan televizyon izlemeye müsait olmuyorduk. Her şey aslında radyolarda bütün yayınlar kesilip de 16 Şubat 1999 tarihinde Ecevit’in o çok şaşaalı “Öcalan Türkiye’de” diye başlamış olduğu tarihi konuşmayı takip eden günlerde yaşanmıştı. Aşağı yukarı bütün yerel radyolar günü gününe İnsan Hakları Derneği’ndeki açlık grevini naklen hem veriyor hem de haberleştirme şekliyle oradaki açlık grevi yapanları hedef gösteriyorlardı. İşin git gide bir linç provokasyonuna dönüşeceğini şehri daha yeni yeni tanıyan ben bile anlayabiliyordum. Günlerce süren medyatik kışkırtmaya bir dur diyecek resmi veya sivil yerel güç ya da ne bileyim bir babayiğit çıkmamış, yapılacak linç girişiminin zemini saat saat inşa edilmişti. Nereye gitmişti, 1970’te işçi sınıfının şanlı 15-16

Haziran direnişinin ilk ateşlendiği işçi sendikaları. Nereye gitmişti, Türkiye’de o zaman belki de en popüler sosyal belediye başkanı. Ya da dernekler, partiler, sivil toplum kuruluşları. Ya sus pus olmuşlar ya da daha kötüsü Türkiye’de o günlerde sokağa inmiş şovenizme şakşakçılık yapıyorlardı. Kurt puslu havayı sever, işte tam da böyle puslu bir ortamda polis korumasındaki sağcıların İHD’de açlık grevi yapanları linç etme eylemini yerel radyolar gene maç yayını yaparcasına naklen vermişlerdi. Biz de büfede elimiz kolumuz bağlı çaresiz, kuzu gibi dinlemiştik. Tam da benim ta baştan şehirlere dair fobimi ispat eden bir hava şehre inip çöreklenmişti. Devlet hastanesinin acil kapısına İsmet Öğretmen ve arkadaşlarını getirdiklerinde ben de görmüştüm İsmet Hoca’nın ölmeden önceki korkunç son halini. Yapılanlar yetmemiş hastane önünde de bir güruh halen saldırganlığına devam ediyordu. İnsan olanın insanlığından utanacağı bir gündü. Arkadaşları ağır yaralı linç girişiminden en azından sağ kurtulmuşlardı. Ama İsmet Öğretmen için artık her şey çok geçti.

Yok, öyle ilerici bir şehirdi, böyle taa 68’de Leyla Atakan’ı belediye başkanı seçmiş şehirdi falan, hatta bugünde yine bu kent bir kadın tarafından yönetiliyor. Türkiye’de bu çok rastlanan bir şey değil aslında. Ama ben bilmem ben anlamam. 80 yıl öncede bu kentin ortasında herkesin gözü önünde gazeteci Ali Kemal linç edilmişti. Böylesi olaylarda neden sonuç ilişkisine bakılmaz. Linç linçtir. Her iki olay da İzmit’in kara tarihine kaydolmuştur.

Büyük Marmara Depremi

Aynı yıldı, büyük 17 Ağustos depremini yaşamıştık. Büfeyi kapatıp gece 01:00 den sonra eve gelmiş, henüz yatmıştım. Çok yeni uykuya geçmiştim. Çok büyük bir gürültüyle uyandığımda binaya bombalı saldırı yapılıyor sanmıştım. O dönemler çok yapılırdı o işler. O yüzden demek, bilinçaltıma kazınmış, zaten deprem kimin aklına gelir. Polis o zamanlar çok matah şey gibi “hücre evi” denilen evlerde sıkıştırdıkları 3-5 devrimciyi naklen tv yayınıyla katletmeyi marifet sayardı. Kendimi fasulyeden saymaya devam ediyorum demek. Bizim eve saldırılıyor sanmıştım. Depremin sarsıntısını ve gürültüsünü hemen öyle bir baskına yormuştum. Elektrikler kesilmişti, Nuran’ın “deprem oluyor” diye bağırmasıyla Ezgi’yle Deniz’i kap-tığım gibi o karanlıkta ikinci kattan aşağı çevredeki evlerden ilk inen

kişi ben olmuşum. Çocuklar korkudan ağlaşıırken ne yalan ben de çok korkmuşum. İlk aşağı indiğimde şehrin deniz tarafında havadaki kızıl toz bulutunu gözlerimle görmüştüm. Bütün iletişim yolları kapanmış telefonlar kilitlenmişti. Kamunun yaptığı bizim mahalledeki hiçbir ev yıkılmamıştı. Sabah açılır açılmaz arabayla Edip öğretmenle birlikte yolu izi açık yerleri gezerken ancak anlamıştık depremi yıkıcılığını. Yakınları enkaz altında kalmış insanların suskunluğu ürkünçtü. Yıkılmış evlerin, apartmanların başında enkaz altında yakınlarını, çocuklarını, eşlerini kaybetmiş insanların sükûnetleri çok korkunçtu. Bir trafik kazasında bir kişi ölse onlarca insan sinir krizleri geçirip aynı sesle ağlayıp ortalığı ayağa kaldırırlarken bu korkunç ölümlerin olduğu depremde bir ağlayan insana bile rastlamamıştım. İnsanlar yorgun, üzgün, çaresiz enkazların başında olayı korkunç bir suskunluk ve tevekkülle karşılamışlardı. Herkesin duruşu aşağı yukarı aynıydı. Ağıt yakan, ağlayan, sızlayan kimse hemen hemen yok gibiydi. Demek felaketin büyüklüğü ölümleri sıradanlaştırıyor ve böylesi büyük bir yıkımdan felaketten geriye sağ salim kalan olmak insanlarda açık gizli şükürcü bir kabullenişe yol açıyordu.

Deprem, İzmit'in renkli, hareketli sosyo-ekonomik yapısını un ufak etmişti. Felaketin büyüklüğü bir yana depremden sağ salim kurtulan insanların ondan sonraki hayatları da hepten biraz daha zorlaşıyordu. Aylarca devam eden artçı depremler insanların psikolojilerini allak bullak ediyordu. Hükümetin deprem bölgesindeki insanlara kolaylıklar tanımasının da etkisiyle ne kadar çok öğretmenin, memurun İzmit'ten ayrıldığına biz de şahit olmuştuk. Cazibe şehir kaçanın kurtulduğu bir yer olmuştu. Bizim bulunduğumuz Devlet Hastanesi de ağır hasar gördüğü için hemen bütün üniteler şehrin değişik yerlerindeki başka sağlam binalara taşındılar. Bu şehir bir daha kolay ayağa kalkmaz duyusuna biz de kapıldık.

Büyük abimin oğlu Turhan'la Bursa'ya gidip bir şarküteri dükkanı aldık. Yeni iş yerimiz Bursa'da Setbaşı civarında lokal sayılabilecek daha çok emekli türü mazbut insanların oturduğu bir yerdeydi. Benim esnaflığımdan bir şey anlaşılmaz, büfeciler esnaf sayılmaz esasen. Büfe gibi iş yerleri insanların küçük ihtiyaçlarını çabucak kolayca edindikleri noktalardır. Müşteri karşılamak, özel ilgi göstermek, gelenin memnuniyetini arttırmaya çalışmak gibi incelikler pek aranmaz. Herkes en fazla birkaç parçalık ihtiyacını zaman

kaybetmeden fiyatına da takılmadan alır ve gider. Bu alışkanlıkla yaptığımız, alıştığımız esnaflıklardan sonra dört başı mamur detaylı şarküteri işine bir türlü adapte olamadım. Herkes her şeyin fiyatını sorgularken özel ilgi alaka istiyor. Baktım bu iş beni bozar.

Teyzem üç peynirin tadına ayrı ayrı bakıp gurme gibi ağzında iyice bir tadının damağına uyup uymadığını deneyip, “yok bunlar tam benim aradığım peynirler değil”, deyip bir şey almadan çekip gitti mi ben havale geçiriyordum. Ya da siz pahalı veriyorsunuz biraz indirim yap da yarım kalıp alıvereyim hadi, tamam teyzem dediğin gibi olsun o peyniri önce yağlı kağıda sarıcan sonra baskılı özel kağıdımıza bir daha sarıp ambalaj lastiğini üstüne geçirip gene baskılı özel poşetimize bir ahenkle teşekkürlerle verme işi beni aşar. İşin gideri çok böyle ahım şahım getirisi de yok. Turhan’a dedim ben bu işe dayanamam, arabayı sürdüğüm gibi kaçarcasına İzmit’e geri döndüm. Sağ olsun Turhan benden sonra bir yıl gibi oranın kah-rını çekip dükkanı devredip bu sayede benim de paramı kurtarmıştı.

Bitmez Türkiye’nin periyodik sıralı krizleri. Meşhur anayasa kitapçığı fırlatma bahanesiyle dövizin bir gecede ikiye katlandığı ağır kriz koşulları yaşanıyordu. Hakikaten bizim ülkemiz ne talihsiz bir ülkedir. Aklım kesti, sıralı krizler yaşıyoruz. Sorsan Cumhuriyet tarihi boyunca ne büyük politikacılar yetiştirmiştik de ekonomik olarak şu az gelişmiş halimizi bir türlü kapitalist yolla da olsa değiştirememiştik. Koreliler pirinç bulamıyorlardı, gidip komünistlerin elinden binlerce şehit verip biz onları ülke sahibi etmiştik. Onlar bile gelip dünyanın bilmem kaçınıcı büyük ekonomisi oldular, biz halen günü bugün alçak sürünme halindeyiz. Hem de Menderes’inden Demirel’ine, Ecevit’inden Özal’ına, Erbakan’ından Erdoğan’nına büyük, başarılı siyasi liderler çıkardığımız halde. Demek ki hepsinin kerameti kendinden menkulmüş.

Yüzyılda daha enerji sorununu, tarım sorununu çözemeyen bir ülke olup çıkmıştık; *Gele gele her şeyin temelini oluşturan petrolün litresinin 25, dövizin 15 TL olduğu bir noktaya geldik. Ukrayna ve Rusya birbiri ile savaşıırken, biz ağzımız açık oradan gelecek ay çiçek yağının yollarını bekler olduk. Daha başka birçok ürünü saymıyorum. Market raflarında birçok ürün talan edilircesine tükendi. Fiyatlar füze gibi. İyi ki savaşan ülkelerden birisi biz değilmişiz.*

Bursa'dan kesin dönüş yaptıktan sonra gene İzmit'in o meşhur tekdüze demir yolu caddesinde cep delik cepken delikken bir o baş bir bu baş vuruyordum kendimi. Bu defa da Halit Şahin'in para vererek el atmasıyla demiryolu caddesinin epeyce hakim noktasında bir dükkan açtım. Kuruyemiş, tekeli, gazete, dergi, içinde yok yok. "Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak diye buna" denir. Her sabah namazdan önce açıyorum, o saatte "saman balyası" gibi gazete, dergi paketini tek tek sayıp diziyorum. Sabahın köründe 1500 tane gazete say say biter mi, kapanış yine gece yarısından sonra. Maliye çok yakın. Nuran her fırsatta gelip el atmaya çalışıyor, elinden geldiğince. Ben o stresli günlerde yaptıklarını beğenmiyorum, laf yetiştiriyordum kadıncağıza her fırsatta. El atmaya çalışıyor hem üstüne de fırça yiyor. Çocuklar desen ilkokul çağındalar. O da bir gün kızdı, "ne halin varsa gör" deyip bir daha da dükkana uğramadı.

Tam o günlerde gene Varol, imdadıma yetişmişti. O şekilde başımı kaşıyacak zaman olmaksızın altı ay kadar devam etmiştim. Bu işin bu şekilde sürdürülemez olduğunu anlamış, çareler düşünürken önceden merhabadan öte tanışıklığım olmayan Borçkalı Mevlüt Ataman bir gün çıkagelmişti. Önü tamamen açıklık olan taraftan bir sigara isteyip ben paranın üstünü verirken ne var ne yok nasıl gidiyor klasik sorusunu savmama fırsat bile vermeden içeriye şöyle bir göz ucuyla bakıp, "buraya beni ortak et" demesi bir olmuştu. Ben de canıma minnet biraz da şakasına birazda kelimeyi uzatarak "olaaar" diye yanıtlamıştım. Bu kadarcık konuşmanın üstüne ertesi gün gelip ciddi ciddi ortak oldu benimle.

Anaların bedduası değil ama duası tutarmış. Annemin ara sıra keyfinin iyi olduğu zamanlarda, "Allah seni iyi insanlara denk getirsin" duasını hatırlarım. Belki de annemin o dualarının yüzü suyu hürmetine Atamanlara denk gelmiştim. Ondan sonra biraz rahata erdim. Beş yıl kadar orada çalıştık. Dükkan merkezi bir yerdeydi. Sağ olsunlar gelip gidenimiz de eksik olmazdı. Çok iyi insan muhasebeci Celal Yaşar'ın da nefeslendiği uğrak yerlerden birisiydi bizim dükkan. Etrafına her zaman pozitif enerji veren Oğuz Koyuncu da o vakitler İzmit'teydi. O da hiç yalnız bırakmazdı bizi. Faik Şirin de gelirdi moral kondisyonerimiz. Bir de gene o zamanlar İzmit'te takılırdı dükkanın bini bereketi Mevlüt Ustabaş. İzmit'te bizim en sosyal adamlar Gökhan Öz ve Hamzet Irmak da hep gelirlerdi. Eşinin kuaför dükkanı vardı bizim blokta, Erdal Yasavur, en çok da o gelirdi.

RORF-2

Sorunsuz beş yıl kadar süren Mevlüt’le ortaklığımızı gene sorunsuz sonlandırdık. Sonra biz ayrılamayız deyip bu defa terminal yolunda RORF 2’yi kurduk. RORF 2 biraz daha büyük market büfe karışımı melez bir dükkandı. Ön tarafında meyve sebze tezgahı da olan epey teferruatlı bir mekan. İnsanların bir iş yerini nasıl bir noktada olursa olsun belleyip benimsemeleri zaman alıyor.

İşi oturtmaya çalıştığımız zamanlar, gece dükkan kapandıktan sonra önce tabelayı iki kez kırarak küçük küçük sabotajlar yapmaya başladı birileri. Yeni AK Belediyenin kıyağı, Beşir Çavuş da tam o sıralar işinden atılmıştı. O da geldi, bir hafta boyu dükkanı kapattıktan sonra sabaha kadar bizim dükkanı gören başka bir dükkanda bekleyip nöbet tuttuk. Hoş barikat nöbeti gibi değil ama yine de silahlı külahlı, nöbet nöbettir. Durumu o zaman o bölgenin asayişinden sorumlu jandarma komutanına da söylemiştik. Nöbet tuttuğumuz süre içerisinde bir şey olmayınca bir hafta sonra yorucu nöbet tutma eyleminden vazgeçtik. Adamlar demek bizim beklediğimizi anlıyorlarmış, nöbeti bırakır bırakmaz o gece ön taraftaki tente ve sebzelerin üstüne örttüğümüz malzemelerden tutuşturup bizim yeni dükkana veriyorlar ateşi. Gece saat üç gibi Mevlüt aradı çabuk gel dükkanı yakmışlar. Ben gittiğimde itfaiye suyu köpüğü basmış, yangını söndürmüş, dükkanın önü ana baba gününe dönmüştü. Tam o sırada bir cinayet mahallinden dönmekte olan jandarma komutanı da geldi. Kimdir nedir konuşurken ben dedim “komutanım tek bir seçeneğimiz kaldı, bu dükkanı biz en iyisi 24 saat açık tutalım.” Onun da fazla düşünmeden, “bence de” demesiyle bizim uzun mesailer başlamış oldu. Başladık silah belde sabahlara kadar satış yapmaya. Beşir Çavuş iyilik insanı, gene tam destek hep destek. Komutan cep numarasını verdi, “istediğiniz saat arayabilirsiniz” dedi. İzmit’te sabaha kadar tekel malzemesi satan tek yer bizim RORF oldu böylece. Para kazanmaya da başladık. Biraz, kötü komşu adamı iyi mal sahibi yapar hesabına işimiz düzeldi. O komutan 3 yıl boyu tayin olana kadar yanımıza gelip gitti, biz ona çok minnet duyduk hep bir şeyler ikram etmek istedik, parasını vermeden bir paket sigara bile almadır. O da öyle bir görev adamı komutandı sağ olsun.

Etki tepki meselesi, bizim dükkâna yönelik böylesi tacizler gerçekleşirken bizim yanımızda tutum almaktan geri durmayan arkadaşlar da oldu. Daha ilk dükkânın yoklamasını yaptığından beri hayatımızdan eksilmeyen Ma-li-ye-ci Necmettin Abi. Vedat Hocam da RORF'a kendini müdür atayacak kadar içselleştirdi dükkânı. Özkan Üresin, sağdan sağdan geldi ama pir geldi, RORF'un olmazsa olmazı oldu. Onu takiben gelen Gökhan biraz fazla kendine Müslüman ama olsun iyi insan. Mehmet Hoca da öyle hem Vanlı hem de Beşiktaşlı. Bir de Mahmut Abi, herkesin üstüne titrediği biraz da aksi adam, birileriyle niza etmek için illa bir sebep bulmak konusunda pek mahir. Hakan Yılmaz en az bizim kadar dükkânın mesaisine sadık Ankaralım. Hem yakışıklı ve zengin hem de mütevazı olunur mu, olunur olunur buyurun size B. K. Elçi. Toptancımız Emin Abi en az kendisi kadar bizden de emin olan Emin Abi.

İşlerimiz de bir şekilde yoluna girmişken, Mevlüt'le ikinci ortaklığımızın birinci yılında gene gürültüsüz, bir daha ortak iş yapmamak üzere ayrıldık. Kaderde var, Atamanlardan ayrı kurtuluş yok tek başına. Bu defa da Mevlüt'ten ayrıldıktan bir yıl sonra kardeşi Metin Ataman'la on yıldan fazla sürecek ortaklığımız başladı.

Ah Ali...

Ardanuç'tan ilk geldiği zamanlar o da bizim hastane acil büfenin tedrisatından geçenlerdendi. Tipik bizim oralı ilerici yakışıklı bir delikanlıydı Ali Bülbül. O da bizim gibi kırık dökük dükkâncılık işlerine bulaştı. Bizimle hiçbir zaman ilgi ve iletişimini koparmamıştı. Bitmez bu marketçilik işlerinin yorucu uğraşları, üstelik yalnız başına baş etmeye çalışırdı bütün o işlerle. Bizim dükkân onun evinin yolu üzerindeydi. Bizim dükkân daha geç kapandığı için hemen her gece uğrar havadan sudan laklak şekli günün stresini atardık birlikte.

O günü Bursa'daydım. Gece geç saat dönmüş, hemen kafayı vurup yatmıştım. Gece yarısı telefon çaldı, açtım telefonu Metin titreyen sesiyle “çabuk gel Tarık Abi, bizim Ali'yi evinin önünde vurmuşlar” der demez nasıl olur dememi beklemeden telefonu kapatmıştı. Aptala döndüm, hemen olay yerine gittiğimde, Ali evinin dış merdivenlerinde kafasından aldığı tek kurşun yarasıyla ölmüş, kan-

lar içerisinde yatıyordu. İki yıl sürmüştü katillerinin bellenip yakalanmaları, o güne kadar etkisinden kurtulamadığımız, anlam veremediğimiz bir cinayet. Dükkânda çalışan elemanla dört kafadar arkadaşları çoğu ergen, cebindeki 5.000 TL için öldürmüşlerdi Ali'yi. O 5.000'i de o gece İstanbul'da barlarda yemişlerdi. Olayı araştıran sivil polisler defalarca bizim dükkâna da gelip çaktırmadan bizi de sorguluyorlardı. Ali hiç kimseyle işi olmayan fazlasıyla işiyle gücüyle meşgul ortağı da olmadığından bizden daha fazla yorulan bir arkadaştı. Belki de bu aşırı meşguliyeti sebebiyle yakın çevresinde olup biten ilişkileri süzememesinin de kurbanı olmuştu.

Bu anlamsız cinayeti çözmeye çalışan polisler bir defasında hem de bizim dükkânda, aleni yüzümüze karşı biz Ali'nin ateist olduğunu biliyorduk, ama biz yine de onun katillerini bulacağız gibi abuk bir laf etmişti.

Ali'yi bilenler bizi hayda hayda bilmez mi?

O cinayetten hemen önce bölge jandarmadan alınmış, polis bölgesi yapılmıştı. Cinayetten hemen sonra da saat 10:00'dan sonra alkol satış yasağı getirilmişti. Yasa teklifi gece parlamentoya getirildiğinde aslında ülke çapında üretim, dağıtım, reklam yapan firmalara dair bir düzenlemeydi. Dolayısıyla ceza miktarları çok yüksek düzenlenmişti. 35.000-200.000 TL arasındaydı. O gece MHP ve CHP'nin ortak muhalefetiyle yasanın geçmesi gece yarısına kadar geciktirilmişti. Muhalefetin salondan ayrılmasıyla bir oldubittiyle bu kanun parlamentoda onaylanıp yürürlüğe girmişti. Gece yarısı bir de bir yasaya ekleme yapıp, son satıcı bakkallar da yasanın içine atılmışlardı. Tam bir oldubitti hali. Düşünün bu cezanın bugün güncellenmiş haliyle alt tabanı 75.000, üst tavanı 400.000 TL olmuştur. Hiçbir bakkalın öz sermayesi 100.000 TL'yi geçmez böyle orantısız cezalar acımasızca kesilip, insanlar iflasın eşiğine getirildiler. İtiraz mercii mahkemeler sonradan bugünkü siyasi iktidar tarafından oluşturulmuş, daha çok yeni yetme yargıçların görev yaptığı sulh ceza mahkemeleri, her tür haklı savunmalarımızı okumaya bile tenezzül etmeden "görüşmeye yer yoktur" diye otomatik itirazlarımızın reddine kararlar verdiler. İktidara geldiklerinde her türlü esnafımızın arkasında olacağız söylemlerinden sonra gerçekten de tam olarak arkamıza geçmişlerdi. Bugünkü reel karşılığı ortalama 500.000 TL miktarında cezayı kuzu kuzu ödetip iflasın eşiğine getirdiler bizi. En

son yediğimiz ceza korona zamanıydı, o zaman kısıtlı saatlerde hizmet verirken bile, bir bira için 65.000 TL ceza kestiler bize. Kredi çekip ödedik, halen kredi taksitlerini ödemeye devam ediyoruz. Öteki diye gördüğü kesimlere her türlü pusuyu kuracak bir siyasi yapıyla karşı karşıyayız.

Bir dönem öyle kaptırmışlardı bu işe ki polisin işi gücü iki şişe bira olmuştu. Karşı mahalleden esnafılık yapan o polisleri de tanıyan biraz kenar mahalle kabadayısı tarzında üç kafadar gelmiş, iki bira almışlardı. Polis onları yakalayıp tutanak tutmaya başlayınca birayı yakalatan o üç kişi polise hem dikilip hem yalvar yakar “yapma abi bizim yüzümüzden abileri yakma, vazgeç” deyip mukavemetlerinin dozunu artınca polisin “bak sizi alırım demesiyle sus pus olmuşlardı”. Şaşırmıştım delikanlıların aniden sus pus olmasına. Ertesi gün o gençlerden birisi gelip mahcupça mevzuyu anlatmıştı, sivil polis bizim dükkânı kollarken onları bizim dükkânın önünde arabalarının içinde cigaralık sararken görüyor ve göz göze geliyorlar. Polis o görüntüyü atlayıp gelip cigaralığın yanında boğazlarını ıslatacakları iki birayı yakalamıştı. Bira uyuşturucudan daha öncelikli mücadele edilmesi gereken yasaklı ürün oluvermişti. Bu kadar.

Paranın para zamanında yıllar önce ilk cezayı peşin yatırınca 35.000 TL yerine indirimli 27.000 TL civarında ödemiştik. Metin’in şaşkın şaşkın “iyi ki peşin ödedik Tarik Abi böyle bayağı karimiz oldi” demesine o halimle bile gülmüştüm. Her ceza yiyişimizde Metin’in günlerce dükkânın düzündeki ileri geri hızlı hızlı yürüyüp bir yandan hararetle tam tepesini bir telaş kaşıyıp dururken, “ben bu işten bir şey anlamadum Tarik Abi, ben bu işten bir şey anlamadum Tarik Abi” diye söylenip iki kolunu iki yanına vura vura martı gibi çırpınmasına verecek benim de bir cevabım yoktu. Hakikaten de ben de bir şey anlamamıştım.

Ama sivil polisin, öldürülmüş Ali’nin Ateist olduğundan o halde bile dem vurması bir ipucu veriyor aslında. İzmit’te bu cezalar çok yaygın uygulandı, hafızası sağlam polisimizin cezalar konusunda kendine göre bir sıralaması da vardı. Bir Alevi vatandaş yedi cezayla başı çekmişti. Kürt kökenli bir büfeci altı cezayla onu takip etmişti. Biz de eski devrimci kontenjanından beş cezayla ilk üçe girmiştik.

Hikayemizin bu bölümündeki İzmit'e dair kısım ne kadar da kısa sürdü değil mi? Karskapı'daki toplam 35 günlük açlık grevinin yarısı kadar bile değil.

İşte böyledir bakkalcılık, bu işte bir günü savmak hiç de kolay değildir. Hele de bizim gibi işini sevmeden yapanlar için saatleri üst üste istif edip günü bitirmek epey bir zordur. Gün insanın elinde uzadıkça uzar. Ama yaşanan günler, aylar toplamda seneler o kadar birbirinin tekrarıdır ki, en sonunda bir envanter yapmaya kalkarsan kenara not edilecek, hafızada yer etmiş, zihnimizin izleğine takılmış çok fazla şey bulamazsın. Yaşadığın bütün günler birbirinin aynıdır neredeyse. Zaman fotokopi makinasında çoğaltılmış gibidir. Dönüp de geriye geçen yıllara şöyle bir yukarıdan bakıp, “bizim yaşadığımız da hayat mıydı be kardeşim” sualine olumlu bir yanıt vermek imkânsız olur. Artık ömrüne tıkış tıkış doldurup durduğun şeylerin ne kadar önemsiz olduğuna yansan ne yazar yanmasan ne yazar. Bizi kuşatan hayatlarımızı kazanma telaşının bizi nasıl bitirdiğini işin finalinde anlarız ancak. Ne kadar isyan edip itiraz etmiş olsak da hayat bizi at edip hepi topu yiyeceğimiz iki lokmanın hatırına koşturup durmuştur, ömrümüzün son sınırına kadar. Şimdi ben ne ürettim, neleri başardım, ne yaşadım sorusunun karşılığındaki bir koca boşluk tafafisi imkânsız en büyük pişmanlığımızdır belki de. Keşke kırık dökük bakkalcılıkla geçen yılların yerine her zaman zihin gerimizi süsleyen devrimci pratiklerin içerisinde olabilseydik demeyenimiz çıkar mı acaba?

Sırf geçim derdi telaşesi uğruna insanların bütün bir ömrüne ipotek koyan rejimin adıdır kapitalizm. Gençliğimizden beri mücadele edip anlatmaya çalıştığımız konunun içine çaresiz bizler de hapsolmuştuk.

Kocaeli'nde bu yılki 1 Mayıs mitinginde üç bakkal Lastik-İş Sendikası'nın arkasındaki kortejde yan yana yürümüştük. Metin, Mevlüt ve ben. Metin kendi şivesinde bütün sempatisiyle anlatıp ağlanacak halimize güldürmüştü bizi. “İşçiler sekiz saat çalışıyor, büfeciler on sekiz saat çalışıyoruz, bize mi kaldı işçi haklarını savunmak” diye.

Hemen hepimiz aynı yoldan çıkıp koşar adım geldik ömrümüzün son demine. Her şey göz açıp kapayıncaya kadar oldu. Hülyalarımızın sonsuzluğuna, bir insanoğluna tanınan süreye bak, bir de kargaya. Gel de kıskanma karakargayı.

Daha çok Y. Temur, Ö. Kahveci bir de E. Aksakal'ın emek ve gayretleriyle beş yıl önce arkadaşlarla bir takım toplantılara başlamıştık. İlk önce Burhaniye'de Artvin sürecinden gelen yüz kadar arkadaşla bir hafta sonu bir araya gelmiştik. Takip eden yılda Kuşadası'nda Kemal Dede'nin otelinde yaklaşık aynı arkadaşlar tekrar toplanmıştık. Korona'dan önceki son toplantı Artvin Kafkasör'de yapılmıştı. Erdem Abi'nin de hepsine katıldığı güzel organizasyonlar yapılmıştı.

En son Kuşadası'ndaki tartışmalarda Artvin'de yaşanmış devrimci sürece dair herkesin kendi tanıklıklarından doğru bir şeyler yazma fikri birlikteliğiyle ayrılmıştık, yazılanlar geçmişe mektubum var adlı e-posta adresinde biriktirilecekti. Sonra da bu yazılanların elden geçirilerek bir kitaba dönüştürülmesi murat edilmişti. En son Y. Temur gelen yazılar şimdilik yeterli değil, bana da senin yazdıklarının fena değil sen devam et demişti. Bu yazdıklarımın arka planındaki hikaye tam da böyledir. Bir daha böyle geniş bir toplantı yapamadık, çünkü Korona'lı günler gelip çattı. Normalde mektup yazmaya takati ve zamanı olmayan, her gün çalışmak zorunda olan birisi olarak Korona günlerinin sokağa çıkma yasaklarını fırsata çevirerek bu yaşanmış öyküleri yazmaya cüret etmiştim. Beğenenler kadar eleştirenler de oldu.

2020 yılının 18 Mayıs'ında bizim devrimci pratiğimize özellikle cunta dönemi ve hapishane yıllarında birebir bütün devrimci anne babaları gibi katılmış olan annem Korona'nın da en hızlı zamanında öldü. 96 yaşındaydı annem. Yaşına göre yeterince sağlıklıyken son birkaç ayda trajik bir düşüş yaşamış en son 3 aydır yatan bir hasta olmuştu. Evde beslenemez olunca hastane acilinde 2 serum verilmesine karşın gene bir tepki verememişti. Kalp ritmi çok bozuk demişti doktorlar. Akşamüstü anneyi yoğun bakımda birkaç gün tutalım dediler. En son yoğun bakımcılar gelmeden önce elime aldım elini. Alnını sıvazlayıp öptüm yanağından. Belli belirsiz mutlu bir tebessüm geldi yüzüne. Gözlerini açıp son bir gayretle bakmaya ça-

lıştı bana. O bakış son bakışmış meğerse. Hızla sürdüler yoğun bakımçıları sedyeyi. Ertesi gün yoğun bakımın monitöründen görmemize müsaade edildi. Bir sonraki gün hazırlanırken hastaneye gitmek için telefon çaldı. “Anneniz rahatsızlandı gelebilir misin” dedi karşıdaki kişi. Yoğun bakımda nasıl rahatsızlanırdı ki? Haravul sıcağının kadını annem buz gibi yoğun bakım odasında bir başına ölmüştü. Yüz yıllık ömür son bulmuş, ölmüştü annem. Ağlamak en güzel çaredir şimdi...

Bizim çok değerli arkadaşlardan cunta döneminde Şavşat’taki kır pratiğinde yer almış Nahit Yıldız, 2021 Nisan ayında Kovid belasından İstanbul’da öldü. Onu da son yolculuğuna İzmit’te uğurladık.

Köseköy Buluşması

Biraz da salgın sınırlamalarını delerek 2021 Temmuz ayında 25 kadar arkadaşla bir hafta sonu İzmit’teki bizim evde bir araya geldik. Korona’lı kısıtlı aylardan sonra herkes çok morallenmişti, o birlikte geçirdiğimiz iki gün boyunca anlatacak çok şeyler biriktirmişti arkadaşlar. Erdem Aydın, “hareketin yenilgisi Fatsa operasyonu ile başlamıştır” başlığı atabileceğimiz uzun sayılabilecek bir geçmiş değerlendirmesi konuşması yapmıştı. “*Şayet biz seçilmiş belediyeye karşı o vakit geliştirilen saldırıya tüm varlığımızla direniş gösterip o direnişi kendi irademizle tedricen yükselterek cuntaya kadar gelmiş olsak, 12 Eylül’de Cunta silahı doğrulttuğunda, ışık görmüş tavşan gibi kalmazdık. O süreçte iyi kötü mücadele pratiği kazanmış, gereksiz yüklerinden arınmış, donanımlı bir örgütlü yapıyla cuntayı yenilgiye uğratamasa da en azından yenilmeden bir devrimci direniş geleneği yaratabilirdik*” şeklinde özetlenebilecek bir sunum yapmıştı. Anlatılanlar konusunda hemen herkes hemfikir. Çok sağlıklıydı hiçbir şeyi yoktu. Çok güzel bir hafta sonu geçirmiştik birlikte.

Bu toplantıdan en fazla 20 gün sonra telefon açıp hasta olduğunu ama şimdilik özellikle yaşlı ana babasının duymaması için saklı tuttuğunu söylemişti. Pankreas kanserine, en kötüsüne tutulmuştu. O çok umutlu konuşuyordu. Ama ben şok olmuştum. En azından yakın arkadaş çevresi anlasın diye biraz şifreli şiirsel esprili yazıyı kendisine de moral olsun diye paylaşmıştım.

Çakır Abi

*İyi dinle kardeşini
Koy devrimci inadını
Koy üstüne Suloban farkını
İnan teğet bile geçmez
Sakin!
Aklımızdan geçmesin
Zaten kırkından sonra düşmüşüz
Yol'lara yordam'lara
Daha yapılacak çok iş
Yürünecek çok yol var
Daha kitap çıkacak
Çocukların düğümünde horona durulacak
Torun torba olunacak
Bak sensiz olmaz
Sen olmazsan
F. Taban ortamı boş bulup
Ellinci kez anlatır
Sığınakta ekmek yerine
İsmet'in tuğlayı ısırtmasını
Sonra biz sensiz nasıl güleriz
Sıkıştırma bizi
Sağlığın için dua bile ederiz*

Bazı yakın çevre arkadaşlar Çakır Abi başlığından şifreyi çözüp bana dönmüşlerdi. Kendisi de dönüp esprili bu anlatıyı çok beğendiğini söylemişti.

Yazdıklarımı ona da ayrıca gönderiyordum. “*Şu kemoterapi seansı geçsin yine İzmit’te bir araya gelelim, benim de yazdıklarım var, herkesinkini harmanlayıp bir kaba dökelim*” diyordu.

Ölmeden üç ay kadar önceydi Kadıköy’de Oğuz Koyuncu’nun Çay Tarlası’nda Sedat Abi’nin de (Şeyhoğlu) olduğu bir masada iki saat kadar hasta hasta bize tahammül etmişti, öyle sohbet ettik. O hâlâ iyileşeceğine inanıyordu. Kendi kuvvetine direncine çok güveniyordu. Buna gerçekten inanıyordu. Hiç kimse ölümü kendisine kondurup yakıştırmaz. Bense tam öyle düşünmediğim için kendisiyle uzun bir söyleşi yapıp kitaba koymak istediğimi söyledim.

Ama her nasılsa söyleyeceklerinin ses cihazıyla kayıt altına alınmasını istemişti. Altıncı kemoterapiye hazırlanıyordu. Hele bir bunu da geçireyim yaparız Tarıkcan diye söylemişti.

En son Köseköy’de Tuncer Saraç’ın evinde eşinin yaptığı yağlı fetir ekmeklerinden yerken ameliyattan iki gün önce kendisi aramıştı. Adem Kabar, Muhittin Abi de vardı. Sanki üç organına birden neşter atılacak olan başkasıymışçasına çok güzel konuşuyordu. Zaten onun belki de en belirgin özelliği idi kendi sıkıntılarıyla kimseyi meşgul etmemesi. Moralliydi sıradan bir operasyon geçirecekmiş gibi anlatıyordu. Muhittin Abi’nin çok içten “Erdemcan gelip sana hastahanede refakatçilik ben yapayım. Altını üstünü her şeyini tertemiz yaparım. Şereftir benim için” sözlerini çok mutlu olarak karşılamış çok içten teşekkür etmişti.

Karacaahmet

Erdem Abi, ağır ameliyatın yaralarına direnirken iki yıldır kanserle boğuşan İsmail Doğan’ı kaybettik. O da Artvin sürecinden gelen Karadeniz bölgesinde mücadeleye omuz vermiş en kıymetli arkadaşlarımızdan biriydi. Bir iki kez karşılaşmışlığım vardı, çok insancıl ve hesapsız kitapsız arkadaş canlısı kişiliğini hemen anlamıştım. Kartal’daki cenaze töreninde İsmail hakkındaki bu yargımı onu daha iyi tanıyan Tuncer Kaya’ya söylediğimde beni doğrulamış, “çok iyi anlamışsın” demişti. İsmail’i o günü yıldızlara yolcu ettiğimizi Erdem Abi muhtemelen hiç öğrenememişti. Sloganlar eşliğinde tavizsiz bir devrimciye yakışır bir şekilde Sol Parti’nin de örgütlü desteğiyle İsmail’i uğur ettikten bir hafta sonraydı. Evdeydik. Deniz’in uyarmasıyla telefona baktığımda Erdem Abi’nin ölüm haberini gördüm. Bekliyorduk aslında ama yine de evde hepimiz şok olmuştuk. Taa Ardanuç’ta bile bizim eve gelip gitmişliği vardı. Ailecek tanışıyorduk. Kızlarımın meslektaşığıydı. İş konusunda kızlarım da el atma gayretinde olmuştu hep.

Çoğu da bulaş bahane edilip iki şehir ötedeki baba cenazesine bile gidilmeyen günlerdi. Soğuktan kıştı koronaydı dememiş hemen her yerden çıkıp gelmişti arkadaşlarımız. Artvin’den, Hopa’dan, Antalya’dan, İzmir’den yetişip gelmişlerdi. Bu koşullarda belki de Karacaahmet Mezarlığı’nın görüp görebileceği en kalabalık topluluk Erdem Abi’nin son yolculuğu için toplanmıştı. Karşkapı’da her

boydan siyasi hareketleri aynı komün çatısı altında birleştirme becerisinde en çok emeği geçen insanlardan birisiydi. Son yolculuğunda da herkesi bir kez daha birleştirmişti. Başka siyasi süreçlerde ömür tüketmiş insanlar da gelmişlerdi.

Ne kadar hüzün vericiydi, belki de yaş ortalaması en yüksek cenaze cemaatini oluşturmamız. Artık neredeyse bütün arkadaşların saçı sakalı beyaza kesmiş. Belki de son kez bu kadar arkadaş bir arada olmuştuk. En fazla cenazelerde bir araya gelir olduk son zamanlarda. 15 seneyi bulmaz parmakla sayılacak kadar azalmamız. Ömrümüzün son çeyreğinde her ölüm erken ölüm olsa da artık hiçbir şey sürpriz değil bizim kuşak için. Onca sıkıntılı yaşantılardan sonra uzun metraj ömürlü olanımız fazla çıkmaz bizim.

E. Aksakal'ın kimin tasarrufuydu bilmem slogan atılmayacak sessiz yürünecek tembihinden sonra camiden mezara kadar ses etmeden yürüdük. Duyduğumuz sadece Polina Yenge'nin "aşkım nereye gidiyorsun, aşkım?" diyen hıçkırıklarıydı. Erdem Abi'nin çiçeği burnunda iki avukat kızı da şaşkın sessiz yürüdüler.

Bizim nesil daha lisedeyken devrimciliğe dikey geçiş yapmıştık. Demek hepimizin içinde bir üniversite uhdesi kalmış o yüzden hemen bütün arkadaşlar çocuklarını özene bezene en iyi üniversitelerde okutmuşlardı. Bunu da bardağın dolu tarafı sayalım. Misyonumuz bayrağımız artık daha emin ellerde rahatlığında olabiliriz belki de.

Karskapı'daki hücrelerden farksız sıkışık mezarların arasındaki yerine indirirken Erdem'i çoğu arkadaşımız ağlıyordu. Ekrem ile Özcan, gözyaşlarını saklama ihtiyacı bile duymamışlardı.

İbrahim Aydın'ın veda konuşmasında insanın sürdürebileceği bir davası olmalıdır demişti. Ama İbo'nun makul zamanda ömrümüzün kalan kısa menziline sığacak kazanabileceğimiz bir davadan söz edememesiydi belki de yüzümüzdeki hiç eksilmeyen hüznü çoğaltan.

Cemaate şöyle bir bakınca bile anlıyor insan.

Birazcık hüzün eksik olmaz bizim arkadaşların yüzünde.

Yılların içinden süzülüp gelen yenilgilerimizi de, yorgunluklarımızı da ele veren, deminde sahici bir hüzün.

Son dönem iyiden iyiye bembeyaz olmuş saçlara aklaşmış sakallara yakışan manevi bir tatmin olmuşlukla bakar onların gözleri.

Hayatta çok şeyi yaşayıp geçirmiş olmanın olgunluğuyla, ömrünce hiçbir şeye eyvallah dememiş olmanın iç huzuruyla bakar onların gözleri. Emeğin en yüce değer olduğunu ezberden değil ömür boyu yaşayarak öğrenmiş olmanın bilgeliğiyle.

Nankörlük etmeden devrimcilikten tat almış mutlu olmuş hallerini bakışlarıyla ilan edenlerdir onlar. Ta Filistin Hücreslerinden beri ağız dolusu bir kahkahanın bin sıkıntıyı nasıl def ettiğini iyi bilendir onlar. Ustasıdırlar gülmelerin, gülmek belki de en çok onlara yakışıyordu.

Hayatlarının tek olmazıydı devrim.

Nasıl vazgeçebilirlerdi çocuklukta keşfedip gönül verdikleri dünyanın en güzel devriminden. Sonrasında sokaklarda, okullarda, dağlarda, zindanlarda, yıllarca direnişlerde kendi elleriyle büyüttükleri devrimden. Onlardı dünyanın en hesapsız kitapsız devrimine ömürlerini mal edenler.

Artık son çağımızda anlamaya başladık, aklımızı bir ömür boyu işgal eden devrimin yaşadıklarımızdan öte bir şey olmadığını.

Bundan sebeptir altmışında, yetmişinde bile yoldaşlık hukukuna verdiğimiz değer. Halen tek çekincemizdir arkadaşlarımızın eleştirilerine muhatap olmak. Aramızda halen çalışıp durur eleştiri, özeleştirme mekanizması. Halen günü bugün hatalarımızı olsun, insanlık hallerimizi olsun özel tercihlerimizi bile yoldaşlık terazisinde ölçüp tartıp kendimize ayar vermemiz bundandır.

Peki bu duygu ve dayanışma alışkanlığı değil midir devrimin ta kendisi.

Öyle bilindik meşhur olmuş geçit resmiyle bir zaferle ilan olmuş ihtilalleri de görmüştük. Dönüp dolaşıp kendi icatları reel gerçeklere teslim olmuş buz devri soğukluğundaki ihtilalleri. Artık şimdilerde esamesi bile okunmayan ihtilalleri.

Bizinkisi arkadaş sıcaklığındaki devrim, o yüzdendir yetmişindeki arkadaşların yüzlerinde hiç yaşlanmayan gülüşler.

Asık surat reel rejimlere on basar bizim yenilmiş devrimimiz.

Bu yüzden gözü arkada gitmiyor gidenlerimiz...

SON SÖZ YERİNE

“Geçmişe mektubum var” girişimiyle başlayıp murat ettiğimiz bütün bir Artvin devrimci sürecini kapsayacak çalışmaya dair çabalar halen daha duruyor durduğu yerde. Belki tekrardan silkinip hep beraber sarılıp kalem kâğıda tamamlarız bu süreci. Yazılıp kayıt altına alınmaya değecek çok ama çok yaşanmışlıklar var. Mutlaka yazılması gereken onlarca kitabı dolduracak olaylar var.

Tamamen yaşanmışlıkların anlatılmasıyla yazılmış “Ömrümün Sol Hali” sadece benim penceremden görebildiklerimle sınırlıdır. Dolayısıyla bütün bir Artvin sürecinin sadece küçük bir bölümünü anlatmaktadır. Korona, üstüne ölümlerin ardı ardına gelmesi beni de yazmaktan soğuttu. Yoruldum, şimdilik benden bu kadar.

Şimdiye kadar yazdıklarımı okuyup eleştirileriyle cesaret veren herkese teşekkür ediyorum.

Bana çok değerli zamanından ayırıp bu çalışmaya katkı veren hemşerimiz Şener Aksu Hoca’ma ayrıyeten teşekkür ediyorum.

Ben eski düzen tükenmez kalemciyim. Klavye başında hiç şikayet etmeden bana yardımcı olan kızlarım Deniz ve Ezgiye teşekkür ediyorum.

Teşekkürler Su Yayınevi ve Recep S. Tatar. Bu ekonomik koşullarda kimse kolay hal sahiplik etmez bizim gibi acemi yazarların yazılarına. Su gibi aziz ol.

Kırık döktüklerim için genel af istiyorum.

Her şeyin bağı sağlık, herkese sağlıklar diliyorum.

Tarık Torun/2022 İzmit

EKLER:

Erdem Abi'nin cenaze töreninden bir gün önce, onun için yazdığım şu kısa yazıyı buraya bırakıyorum.

Erdem Abi,

Biz seni daha yirmisinde Artvin'de içini parçalayan polis kurşununa aldırmayan DEV-GENÇ'li cesaretinle sevdik.

Biz seni herkesin kendi özgül ağırlığından usanıp yorulduğu Karskapı cehenneminde bilerek isteyerek bedenini bir adım öne atan devrimci tavrınla çok sevdik.

Biz seni uslanmaz bir aşk ve devrim arayıcısı olduğun için çok sevdik.

Biz seni evlerimize öz aileden olarak çat kapı girip çıkabilen samimi hallerinden dolayı çok ama çok sevdik.

En çok da senin de bizleri sınırsız sevdiğini iyi bildiğimiz için çok sevdik seni.

Cocuksu içtenlikli hallerinle kendimizden belledik

Bilmez miyiz senin bakışlarında bir kötülük olmaz

Bundan sebep kafalar misken; Kuşadası'nda 05'te çorbacıda gece kuşlarının sütunlarına bakarak ölçüm yaparken garsonun beşinci kez hangi çorbadan abi sorusuna görselden gözlerini ayırmadan ayak paça yerine baldır bacak çorbası deyip bizi gün boyu güldüren hınzırlıklarını da çok sevmiştik.

Daha İsmail Doğan'ın ağrısı kalbimizde

Sen iyileşmeyen yaralara direnirken

Cümlemiz ayakta

Sağlığın için gizliden dua bile ettik

Ama olmadı olamadı...

Ne demeli şimdi bilmem ki

İçimiz yangın yeri

Uğur olsun

Uğurlar olsun

Teşekkürler ediyoruz hayatımızdan geçtiğin için

Unutmayacağız maviş maviş gülen gözlerini

Şimdi Erkanların, Ensarların yanı başında

Kalbimizin en özel yerindesin.

Hasdal Mektubu...

Hani ben seçilip gittim ya aranızdan zamansız,
Hoş hangi istem dışı gitmeler zamanlı olabilirse...

İşte öyle doyumsuz gözlerim kaldı arkalarda

Ömrümce koşturmacalarımın söylemek isteyip de söylemediklerimle,

Bir fırsatını bulup da dillendiremediğim o iç çekişmelerimle,
İşte öyle çoğu da delikanlılığıma sığdırıp paylaşamadıklarımınla,
Ya da bir aralık kendi kendime bile demlenip ağlayamadıklarımınla.

Cebimde yarım kalmış hikâyelerimle,
İsteyip de yapamadığım,

Kendime bile itiraf edemediğim yenilgilerim, yanılgılarım, ihmal edilmişliklerimle,

Yürüyüp gittim işte,

Çıkınım dolu dolu bitmemiş mektuplarla...

Sonra güzel sayılacak şeyler yazdınız söylediniz ardım sıra kulağa da kalbe de hoş gelen sözler.

En hızlısıydın hepimizin ama aceleciydin de. En son gene acele ettin gibilerden.

Söylenenler doğru mu doğru aslında, ama eksik

Soruyorum;

Fedailiklerin kıt olduğu hangi devrim başa çıkmış? Kerameti kendinden menkul kalifiyeliklerin çok olduğu hangi mücadele yol almış? Hangi kavgada yumruk sayanlar galip sayılmış?

Devrimcilik bu öyle sulh zamanlarda apoletler takılarak yapılmıyor.

Düşünün bir de nasıl orantısız bir faşizmle karşı karşıya kalmıştık.

Nasıl zamansız, hazırlıksız ilan edilmiş bir savaşın tarafı olduğumuzu.

Ettiysen biraz acele, olduysam biraz hızlı işte bu sebeplerden...

Yoksa öylesine macerasına hız aşımı yok. Ama mecburiyetler var, zorunluluklar var.

Hatırlayın;

Bir de yazılmış, açıklanmış, resmi mühürlü ve imzalı sözler vardı halka verilmiş.

Biz olmasaydık sürünmez miydi verilmiş sözler yerlerde? Atılmasaydık ileri ne farkımız kalırdı o barış zamanı tatlı su solcularından.

İşte bu sebepten küçük küçük yolları birleştirip, patikalara dönüştürdük. Uzun uzun yolları ve yürüyüşleri biz icat ettik pusulara düşmeden.

Bir gecede ilçeden ilçeye, bir gecede ilden ile, ülkeden ülkeye yol olduk. Dağlarda, vadilerde çoban ateşleri olduk yarına umut yetişsin diye... Desteksiz kaldık, açıkta kaldık, aç oğlu aç kaldık, ot yedik. Ama koca Zedung'a inat düşüncelerimizi yemedik.

Buz tutmuş gecelerde saatlerce yürüyüp bir bilgi ya da bir diş ekmeğini paylaşmasını umduğumuz dost insanların kapı duvar olmalarını hoş karşıladık. Onlara karşı asla kabalaşmadık. Empati kurduk kendimize kızdık ama onlara kızmadık.

Zulüm gören mazlum Artvin halkının intikamı olmaya çalıştık yüreğimizce.

Tüm ülkede teslimiyetin normalleştirilmeye çalışıldığı günlerde bükülmez bileği olmaya çalıştık hareketin.

Bitmeyen kalp sızımız ölen arkadaşlarımız. Onların intikamı olmak istedik olabildiğimizce. Apaçık faşizm koşullarında Artvin'de, Borçka'da, Şavşat'ta, Ardanuç Dağları'nda Zülfıkar'ı olmaya çalıştık Devrimci Yol'un.

Hatırlıyorum. On beşlik hülyalarımızla keşfettiğimiz devrimi bizim devrimimizi. Ama en güzel en yoğun devrimi, hiç hesapsız kitapsız ömrü hayatımıza mal ettiğimiz devrim.

Seçeneksiz sevdiğimiz, ömürlerimizce şerefle omuz başlarımızda taşıdığımız DEVRİM.

Yine bir arkadaş söylemiş; “uzaktan da olsa bir çatışmada silah seslerini duysam o çatışmada Erdal'ın olup olmadığını bir çırpıda anlarım” diye. “Onun çatışmadaki soğukkanlılığı silahına ritim tutturmasından bellidir” diye. Güzel söylemiş.

Mesela basit sayılacak çatışmalarda slow niyetine çift jandarma türküsünü ben öğrettim,

Bir cana bir başa kalmışsak ölümüne vuruşmalarda yine deli horon ritmini ben öğrettim,

Can pazarı çatışmada Karakayalarda “kurtuluşa kadar savaş” şiarını öz be öz Türkçeyle ABC’yi öğretir gibi ben öğrettim Keleş denen demir parçasına.

Yapmasaydık cesaretle Karakayalar savunmasını on beş devrimcinin katliyle anılacaktı o yer. Yüreklice vuruşmasaydık Karakayalar’da, bugün devrimci tarihte, “Kızılkayalar” diye anılacaktı.

Hoş bizim cenahta vardır biraz arabesklik. Öyle sonuçlansa daha kıymetlenirdik belki. Sosyal mazoşizme varan ölü sevicilik epeycedir bizde. Cuntanın özel birliklerine karşı dişe diş dört saatlik çatışmada onlara en çaplı yenilgiyi biz yaşattık. Tek kişinin burnu kanamadan, çatışarak çıktık alandan. Bir koca vadi barut kokuyordu. Bilumum boğaz köyleri, Ardanuç şahittir buna. Kurt, kuş, börtü böcek şahidimizdir.

Dava tutanaklarında bile fazla geçmez işlerine gelmediği için. Kurban derisi toplama eylemini sayfalar dolusu yazan askeri savcılar bu eylemden bahsedemezler. Anadolu’nun ilk yerel gerillası Artvin’in, Borçka’nın, Şavşat’ın, Ardanuç’un 19-20 yaşlarındaki delikanlıları yazdılar o destanı.

Yine bir arkadaş söylemiş, “yenilgiler vergiliydi” diye. “Bize biz yenilgiler çağının fedaileriydik” diye, doğru söylemiş. Ben her bir vuruşmadan yenilmeden çıktım aslında. Ama bir geri dönüp baktığımda, bir yenilgiler çağının özeti olmuş çıkmışım.

Sevmezdim ders falan ama aklımda kalmış, ortaokul tarih kitaplarından klişe bir deyiş; “birinci dünya harbinde biz yenilmedik aslında müttefiklerimiz yenildiği için biz de yenilmiş sayıldık” diye. İşte benim ve arkadaşlarımın hal vaziyeti böyle oldu biraz. Belki tuş olmadık hiçbir zaman ama galip edilmişliğimiz de olamadı. Dedim ya ömrümüz yenilgilerle sınanmakla geçti. Yenilgiler panzehrimiz oldu hep bir sonraki kavgaya bilenmek için.

Sonra SBKP alçaklığını yaşadım, beni ve arkadaşlarımı silahsız savaş alanına sürdüler. Aldırmadım reel sosyalist barış içinde bir arada yaşama ham hayal zırvalarına. Ama bedduam var onlara, gördüklerinden gayrı görecekları var onların. Onlardır sosyalizmi ve insani demokratik değerleri pespaye edip yerlerde süründürenler.

Daha daha Filistin’de bulundum, Filistin devrimi ile de hem hal oldum. Sonra Küba’yı, Havana’yı gördüm. Hep bir tatminsizlik hep bir hayal kırıklıklarıydı gördüklerim.

Dedim “ya en büyük devrim on beşinde keşfettiğimiz devrimdir” diye. Aynen öyle ayrıntı ötesi.

Dolaştım anakarayı her bir yurduna varıncaya dek. Kırk yıl Alman ellerinde sürgün oldum, buz devrinden kalma mahpushanelerinde yattım yıllarca Cermenlerin.

Ama usanmadım, uslanmadım. Katıldım dünyanın kalabalıklarına, sarı siyah esmer dert edindim bütün insanları kendime, aslında mutlu da oldum kimileyin. Ama yaşadığım hep bir hasretlikti, çıkmadı Artvin’in dağları, sokakları aklımdan. Arkadaşlarım, bitmeyen hasretliklerim, bir horona durabilmek, bir rakı sofrasında kahkahalara boğulmak kaldı aklımda.

Küçük de olsa hep bir zafer borçlusu saydım kendimi Artvin halkına.

İşte özetinde özeti bu yaşanmışlıklar yordu elbette beni de yoksa kolayına o kadar acele eder miydim gitmek için. Yani ben istemez miydim Melisa’nın yavrusuna bir dede niyetine muziplikler yapmayı. Becerirdim de muziplikler benim işim bilirsiniz. Ama olmadı olamadı ne yazık.

Sonra İstanbul Hastal’da Müslüman aile mezarlığında yer buldum kendime. Pandemidendi belki de kırk kadar kır başlı arkadaşımın ve Melisa’nın omuzlarında yürüdüm en son yenilgime.

Yalan yok isterdim hiç olmazsa bir meçhul asker mezarlığı düşseydi hisseme. Ya da Şavşat’ta bir orman kıyısı çayırılıkta bir kiraz ağacının gölgesinde yatabilseydim öyle upuzun Hastal’da aynı hiza istikamete dizilmiş, istif edilmiş mezarlığın alt katında olmaktansa.

Kıssadan hisse ömrümce arkadaşlıkların, yoldaşlıkların kıymetlisi olmaya çalıştım. Hayallerimin ardı sıra yürüdüm durdum. En sonunda becerebildiğimce az oldum çok oldum bir güzel,

ERDAL TEMUR oldum.

Not: Karakayalar direnişinin yöneten, **Erdal Timur**’un cesaretli ve inisiyatifli olmasaydı oradaki on dört kişinin belki de tümü katledilecekti.

Erdal Timur’un anısına saygıyla...

Bu Kitap Hazırlanırken Kim Ne Dedi?

“İyi bilim edebiyatının sırrı, kişinin kendi düşünceleri kendisinin anlamasının gerektiğidir. İyi yazmak net düşünmekle olur.

Kör Saatçi’yi okurken Dawkins’in problemlere bakışındaki berraklıkla tekrar tekrar hayran oldum, hayrete düştüm...

Dawkins’in doğal dünya hakkında bilgisini arttırmışken ona karşı hayranlık duygusunu kaybetmemiş olduğu fazlasıyla açık...”

Senin yazdıkların için de söyleyeceğiz yüreğine, beynine, kalemine sağlık sevgili Tarık.

Erden AYDIN

Hayatlarımızın baharında, daha çocuk denebilecek yaşlarımızda iyi, doğru ve güzelden yana değerlerle donanmıştık. Ülkemizde bir uçtan diğer uca eşit, özgür ve mutlu insanların yaşayacağı bir gelecek inşa etme ideali ile elimizi değil gövdemizi taşın altına koymaya hazırlanmış ve devrime sevdalanmıştık. Sonra, ABD'nin “Bizim çocuklar” dediği askeri faşist cunta, kapkara bir bulut gibi gökyüzünü kapladı ve ülkemizin üzerine tüm pisliğini kustu. Ölüm, işkence, zulüm, süreklilik, avlar, hapishaneler, idamlar, katliamlar... Ülkemin aydınlık yüzleri, geleceğe şekil verecek güzel çocukları ve ebeveynleri, dostları bir bir dağıtıldı, ezildi, eziyet edildi, yok edilmek için her türlü yol ve yöntem mübah görüldü. Milyonlarca insan gözaltına alındı, yüzbinler tutuklandı, binlerce insan kaybedildi, onlarca idam gerçekleşti. İçeride ve dışarıda yeni filizlenmiş ülkemizin yüz akı, yüreği güzel fidanları kırılıp yok edildi.

İşte geçmişte yaşadıklarımızın bir kısmı 44 yıl sonra Tarık arkadaşımız tarafından kitaplaştırıldı. Tarık arkadaşımız, çocuklarımıza ve torunlarımıza babalarının ve dedelerinin yaşadıklarını tüm çıplaklığıyla, yalın bir dille, belge şeklinde sunmuştur. Geçmişteki mücadelemiz içinde en genç arkadaşımız, belleğinin gençliğini de fırsat bilip duygularını, düşüncelerini ve yaşanmışlıkları kitabına nakış gibi işlemiştir.

Eline, emeğine, yüreğine sağlık arkadaşım. Seni kutluyor ve alkışlıyorum. Sevgi ve saygılarımla.

Ali ALKAN

Mağara duvarlarına resmedilerek anlatılmaya çalışılan meramlardan güncel devasa basın yayın teknolojisiyle kayda geçirilen yazılara kadar yazılanların ne kadar önemli olduğunu artık iyi biliyoruz. Bir yerlere not edilmiş anlatıların bir gün ne kadar kıymetli olacağını da biliyoruz. Bu yüzden söz gider yazı kalır demişler. Rüzgarın emekten, barıştan, soldan estiği ilk gençlik yıllarımızda o mücadele içinde kesişmişti Tarık’la yollarımız. İyi ki de kesişmiş, birlik-teliklerimize dair yaşanmışlıklarımızı yazarak kalıcılaştırdığı için kendisine teşekkür ediyorum. Cesaretinden dolayı da kutluyorum.

Beşir Çavuş

Bu kitap aslında öylesine kişisel bir hikayeden ibaret değil. Bir tarihsel dönemin, bir sürecin, anlatıcısının tanık olduklarına ve yaşadıklarına öznel(subjekt) bir bakış açısıyla kaleme alınmış, lakin okudukça sizi de içine alan, evet öyleydi dedirten, objektif dönem anlatısına dönüşen gerçek bir hikaye. Dili, akıcı kurgusu, benzetme ve tanımlamalarıyla usta bir yazarın elinden çıkmış gibi duran bir dönem biyografisi. Bunu derken, elbet ki kimilerine göre artıları, abartıları, kimilerine göre de eksi ve eksikleri olan bir anlatım, bir hikaye ediş olarak da görülecek ve eleştirilecektir. Ancak unutmamamız gereken şey, kılıcı kaldırdığımızda asıl OBJEKTİF olması gerekenlerin, hikayenin öznelere, yani bizler olmalıyız. Hele ki vuracağımız kelle, iyi niyetinden şüphemizin olmadığı bir yoldaşımız ise. Bu yüzden Tarık Torun samimi olarak; eline, yüreğine ve emeğine sağlık temennisini hak ediyor. Teşekkürler yoldaş.

Cavit Altan

“Doğu toplumlarında yazılı kültürden ziyade, dilden dile aktarılan söylence kültürü hakimdir” derler.

Bu durum bu güne gelindiğinde bizim içinde geçerli sanki. Yine de sevgili arkadaşım Tarık Türkiye siyasal yakın tarihinin en kasvetli yıllarında payımıza düşen yaşanmışlıkları yazmaya kalktığı için kendisine teşekkür ediyorum.

Parça parça okumalarımдан edindiğim izlenimim, çarpıcı gerçekleri olduğu gibi aktarmasıydı. Ayrıntıdaki nüans değişiklikler siyasal sürecin uzun bir aradan sonra anlatımından kaynaklı akılda kalanlardır.

Cesaret gerektiren yazma işine kalkıştığı için Tarık arkadaşı kutlarım. Cesaret bulaşıcıdır derler. Bu cesaretin başka arkadaşlara da bulaşmasını yürekten diliyorum.

Özellikle 1980 cunta sürecindeki yaşananların, yaşayanlarla birlikte unutulup gitmemesi ve yeni kuşaklara tecrübe olmasa da, anı olarak aktarılması bile çok önemlidir. Kaleminin daha güçlü üretmesi dileğiyle... Teşekkürler arkadaşım.

Elyesse Uygun

Her telefon çalıp, ekranda Tarık Torun'u görünce, hangi durumda olursam olayım, yüzüme mutlaka bir tebessüm yerleşir.

Hemen arkasından da Tarık'ın; "Köylüm merhaba, ne haber, ne yapıyorsun" demesiyle başlayan sohbetimiz, kısa ya da uzun olsun fark etmez, beni mutlu ederdi. Ne çok konuşmaya ihtiyacımız varmış.

Tarık'ın yazdıkları ve anlattıkları, bizim içimizden birinin mütevazı tarzı ile anlatılmış, yazılmış hikayesidir. Hikaye tam da "Bizim hikayemizdir."

Kendi yaşadığını, yaşadığı gibi anlatmış ve yazmıştır. Bu değerlidir. Kıymetlidir. Her babayığidin de harcı değerlidir, bu denli içten yazabilmek.

Yazıların basıma hazırlanma aşaması dahil, kitap üzerine çokça sohbet ettik, konuştuk. Bu konuşmalarda, daha ne çok yazılmamış ve anlatılmamış hikayemiz olduğunu anladım. Yeni kitaplarını da aynı içtenlik ve anlatımlarla yazmasını bekliyorum.

Emeğine sağlık "Köylüm"

Erol Aksakal

Sevgili kardeşim, köylüm, Ömrümün Sol Hali'nde benim de içinde yer aldığım, bizi biz eden bütün hallerimizi kendi samimi içten anlatımınla, son çağımızda getirip önümüze koydun. Bir daha hatırlattın bize masumiyetlerimizi, kararlılıklarımızı, yoldaşlıklarımızı. Yazılmazsa olmazdı. Çocuklarımıza torunlarımıza arkadaş ta-
dında bir anlatı bıraktın. Tebrik ediyorum, teşekkür ediyorum.

İsmet Akbaba

Çocukluktan daha yeni kurtulmuş halimle kaçağa düşmüştüm. Ardanuç'ta bir köyde hem saklanıp hem de siyasi çalışma yapma amaçlı bulunuyordum. Belki de köy hayatıyla ilk kez tanış olmuş-tum.

Beni saklayan ev sahibi çayır biçiyordu, ben de çayırın bir ke-narında tırpanı bilemek için kurulmuş örse çekici yeni yetme aklımla gelişi güzel vurup duruyordum. Çayırı biçen abinin yaptığını gö-rünce tırpanı bırakıp bir telaş koşup gelerek çekici elimden aldığını hatırladım.

Bana o acemi o masum hallerimizi de hatırlattın. O günlerden bu günlerimize bizi biz yapan hikayemizi anlatmışsın. Kendi gözle-minle pek de güzel anlatmışsın. Belleğine, emeğine sağlık ellerin dert görmesin sevgili arkadaşım.

Muammer Ergül

Çocukluğumuzdan, ilk devrimci gençlik hallerimizden, mapus-hane yıllarımıza ve sonrasında saçımızın aklaştığı ömrümüzün son demlerine kadar; kimileyin hüznülendiren kimi güldüren, arkadaş tadında bu anlatıyı bize armağan ettin. Sağ olası var olası. Tarık-çığım sen zaten arkadaşlığın yoldaşlığın beraberliğin aynı zamanda umudun dağlarımızda açan kardelen çiçeğiydın. Geleceğin baharlar-ında hep beraber birlikte açmak dileklerimle.

Nurettin Aydın

Sevgili Tarık'can,

"Yazarlar, edebiyatçılar, şair ve müzisyenler ve de tüm sanatçı-lar insan ruhunun mimarıdır" der bir güzel insan.

Sen de, ortak pratik süreçlerde oluşmuş dostluk, yoldaşlık duy-gularının en güzel bir ruh mimarlığını yapmaya çalışmışsın, güzelde yapmışsın.

Ayrıca da, yazarak, sadece "söz gider yazı kalır" gerçeğinin ya-nına bir de ortak kolektif bir hafıza oluşturmamıza da yardım etmiş oldun.

Emeğine, yüreğine, kalemine sağlık. Okuru bol olsun.

Özcan Kahveci

1981 yazının ölümcül sıcağında faşizme karşı direniş iddiasını sürdürenler arasında tanıdım Tarık Torun'u. Ardauç bölgesinde direnişçiler arasındaki en genç arkadaşımızdı. Koşullar bölge değıştirmemizi gerektirince Ardahan coğrafyasına topluca göç etmiştik.

Ardahan'ın Torashev(güvçimeni) köyünde evinde kaldığımız Gülpaşa Öztürk bana *"bu Oktay (Tarık Torun) denen gence güvenilebilirsin, ciddi, akıllı birine benziyor ama S. 'ye dikkat et"* demişti.

O gün Gülpaşa Amca'ya ikisine de güvendiğimi söylemiştim.

Zaman bu köylü bilgenin, ikisi hakkındaki yargısını haklı çıkarmıştı. Tecrübe bu olsa gerek dedim.

Tarık Torun kısa zamanda kitleselleşen Dev-Yol'un canlı bir hücrelerinden onun röntgenini çekmiş. Öfkelenmeden, yermeden, abartmadan, yaşananları bütün gerçekliği ile, nüktedan bir dille anlatmayı başarmış.

Yüreğine, kalemine sağlık.

Cesaretini kutluyorum.

Yücel Çiftçi

FOTOĞRAFLAR

Sol başta Erdem Aydın, aramızdan ayrılmadan 3 ay öncesi.
Kadıköy’de Oğuz’un Çay Terası adlı mekandayız.

Erdem Aydın, yoldaşlarının arasında.

Erdem Aydın, yoldaşlarının omuzlarında.

Erdem Aydın, ebedi dinlenme yerine giderken.

Yumruklu Yıldız taşıyan yoldaşları, Erdem Aydın'ı selamlıyor.

Ardından: 1

Ardından: 2

Ardından: 3

Ardından: 4

Ardından: 5

Ardından: 6

T. C.
ERZURUM — KARS — AĞRI — ARTVİN İLLERİ
SİKİYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILIK
ERZURUM

EVRAK NO. : 1981 / 630
ESAS NO. : 1981 / 505
KARAR NO. : 1981 / 416

İDDİANAME

Artvin Dev - Yol Davası

Artvin Devrimci Yol Davası **İDDİANAMESİ**

Ana iddianame: 267 (ikiyüzaltmışdört),
Ek-1 iddianame: 114 (yüzondört),
Ek-2 iddianame: 64 (altmışdört),
Ek-3 iddianame: 59 (ellidokuz),
Ek-4 iddianame: 14 (ondört) olmak üzere toplam 518 (beşyüzonsekiz) sayfadır.

T. C.
ERZURUM - AĞRI - KARS - ARTVIN İLLERİ SİKİYÖNETİM KOMUTANLIĞI
1. NOLU ASKERİ MAHKEMESİ
ERZURUM

Diyak No. : 1981/944
Esas No. : 1981/190
Karar No. : 1985/179

GEREKÇELİ HÜKÜM

1

(ARTVIN DEV-YOL DAVASI)

ARTVIN (MERKEZ) - ŞAVSAT - BORÇKA - HOPA - ARDANUÇ

ANKARA
Gökür. Basımevi
1986

Artvin Devrimci Yol Davası* GEREKÇELİ HÜKÜM

Gerekçeli Hükümde, haklarında karar verilen sanık sayısı 939 (dokuzyüzotuzdokuz) kişidir.

Gerekçeli Hüküm 3 (üç) cilttir.

Toplam: 2004 (ikibindört) sayfadır.

* İddianame ve Gerekçeli Hüküm: Erol Aksakal arşivinden alınmıştır.

SESİNE KURŞUN DEĞEN ÇOCUKLAR

12 EYLÜL 1980 - 21 HAZİRAN 1984

HARUN KORKMAZ

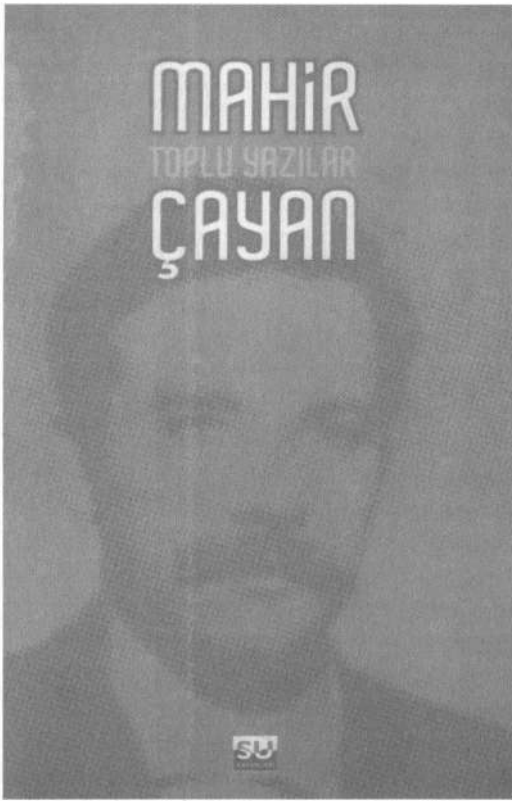
2. BASKI

SESİNE KURŞUN DEĞEN ÇOCUKLAR 12 Eylül 1980 - 21 Haziran 1984 Anılar

Bizler, Ünye, Fatsa kırsalında, 12 Eylül 1980 sabahından itibaren, askeri faşist darbeye karşı, el yordamıyla savaşı örgütlemeye çalışan, acemi askerler gibi; acemi gerillalardık.

Yol, yön bulmak, gece karanlığında uzun yürüyüşler, sığınak kazmak, dumansız ateş yakmak, ekmek, yemek pişirmek, her şeyden önce hayatta kalmayı her şeyi birebir acı deneyimler yaşayarak öğrendik.

Bu köylere, bu kasabalara, bu kentlere... Bu dağlara, Karadeniz'e sığamadık. Sivas'a, Malatya'ya, oradan Tokat'a, geri çekilme alanı dedikleri bu yerlerde, kara kışa, yine dağlara, hep dağlara düştü yolumuz...

MAHİR ÇAYAN TOPLU YAZILAR

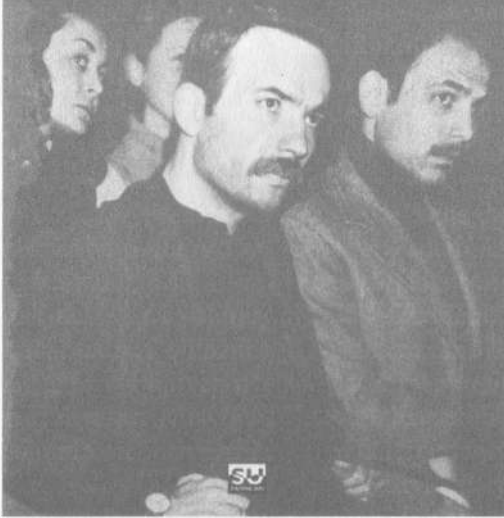
Mahir Çayan 30 Mart'ta 1972 Kızıldere'de *“Biz buraya dönmeye değil ölmeye geldik”* diyerek bizlere, devrimcilikte ısrarı ve başeğmezliği öğretmişti.

Türkiye Devrim Tarihi'nin önemli eserlerinden birisini oluşturan ve ilk olarak 1978 yılında basılan **“Toplu Yazılar”**ın yeniden basılması asıl olarak devrimci değerlerin unutturulması çabasına karşı koymak anlamına gelmektedir. Bu nedenle geçmişi unutmamak ve geçmişten geleceğe uzanmak için **“Toplu Yazılar”**ın okunması gerektiğinin inancını taşıyoruz. 3. Baskısını yeniden yaptığımız, **Toplu Yazılar**'ın, dün olduğu gibi bugün de ve yarında okunması gerekliliğine inanıyoruz.

MAHİR ÇAYAN

VE 68 DEVRİMCİ KUŞAĞI

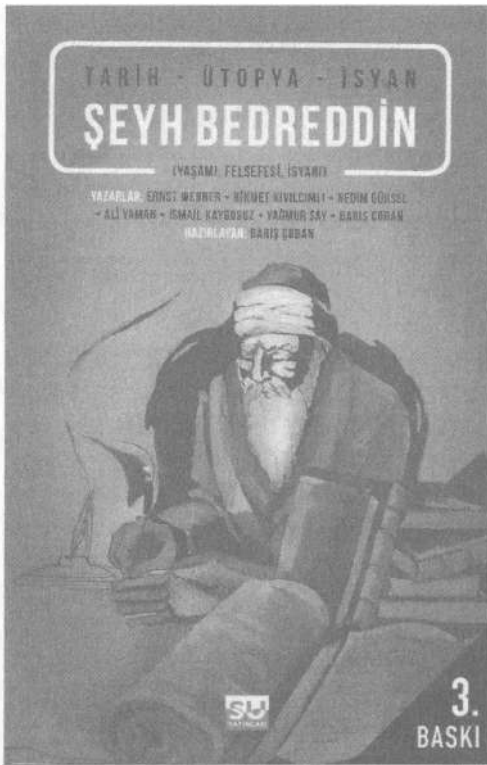
ALİ FUAT KARAÖZ
RECEP S. TATAR

MAHİR ÇAYAN ve 68 DEVRİMCİ KUŞAĞI

Mahir Çayan'ın hayatı ile dokunduğu yakın dostlarını, yoldaşlarını, 68 döneminin ruhunu da vererek anlatmak elbette ki zor. Her biri ayrı bir kitap olabilecek, dönemin belli başlı kahramanlarını, (Mahir, Hüseyin, Deniz, Ulaş, Sinan...) olaylarını, (15-16 Haziran, 6. Filo, Kanlı Pazar, Boykotlar, İşgaller, Kızıldere...) kısa da olsa ele alarak 68 dönemine projektör tutmaya çalıştık. Her ne şekilde olursa olsun, böyle bir çaba içine girince, tüm bunları olay merkezli olarak ele aldık.

Elbette ki olaylar bağlamında, özellikle sıkışık zamanlarda hızlı karar alma, direnç, azim, kararlılık, cesaret, devrimci dayanışma ruhu, kahramanların duruşlarını da yansıtıyor. Onların kişiliğine, kimliğine dair çok şey anlatıyor.

Tarih-Ütopya-İsyân ŞEYH BEDREDDİN Yaşamı, Felsefesi, İsyanı

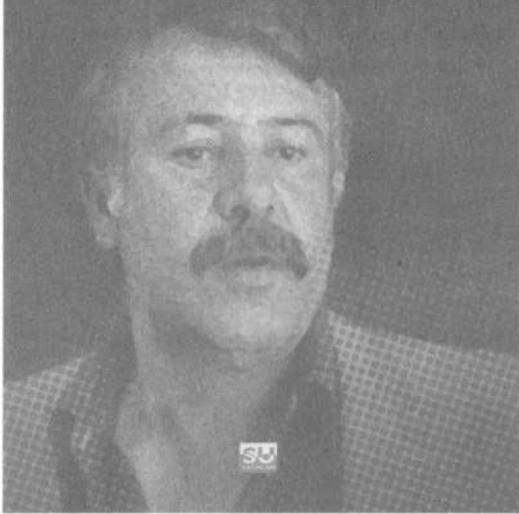
Şeyh Bedreddin (1359-1420), yalnız Türkiye devrim tarihinin değil, bütün insanlık için sosyal devrim tarihinin en ilgi çekici büyük kahramanıdır: Şeyhin zamanına dek medeniyetler, dıştan gelme barbar akınlarının tarihsel devrimi ile yıkılırlardı. Şeyhin zamanındaki Aksak Timur akını o çeşit dıştan yıkıcı tarihsel devrimlerin en sonuncusuydu. Sosyal devrim imkânsız olduğu için muazzam bir medeniyetin yıkılışı antika destanlarda “tufan”, dinlerde “kıyamet” adını alıyordu.

Şeyh Bedrettin bu şuarsuz medeniyet yıkılışları yerine, insanlığın biricik ve sürekli gelişimini sağlayacak şuurlu devrimi, başka deyimle: Tarihsel devrim yerine sosyal devrimi geçiren en şuurlu ve en orijinal büyük devrimcidir. O bakımdan, sosyal devrimler çağı demek olan modern çağın ilk en önemli müjdecisidir.

BİLİNMEYEN YÖNLERİYLE

FİKRİ SÖNMEZ

AHMET BECİOĞLU

BİLİNMEYEN YÖNLERİYLE FİKRİ SÖNMEZ (Terzi Fikri)

Yılların esnafı ve Fikri Sönmez’inde dayısının oğlu olan yazar, Fikri Sönmez’i çocukluğundan, evliliğine, siyasal kimliğine ve ölümüne uzanan süreci; ölümünü ve hangi koşullarda defnettiklerine kadar aile içinden bir olarak, anlatmaktadır.

Fatsa’da 9 ay gibi kısa bir dönem Belediye Başkanlığı yapan Fikri Sönmez; dost, düşman herkes tarafından hatırlanmakta, saygıyla anılmaktadır. İnsanlığı, yerel yönetimlere ilişkin deneyimleri, Fatsa’daki çalışmaları, küçük bir ilçenin ekonomik olarak önünün açılmasına, büyüyerek, gelişerek, bugünlere gelmesine ve günümüzde örnek bir model belediyecilik anlayışının oluşmasında, büyük katkıları olmuştur.

Bir de Ruhi Su Geçti

FÜSUN AKATLI

BİR de RUHİ SU GEÇTİ

Ruhi Su'yu sesiyle, türküleriyle, müzik alanındaki etkinlikleriyle tanımak başka; kişi olarak, ödünsüz gerçek bir aydın, dünya görüşü ile yaşamını bütünleştirmiş çağdaş bir bilge olarak tanımak daha başka.

Ruhi Su sıradan bir halk müziği sanatçısı değil, yeteneğini eğitimiyle geliştirmiş ve bütünlemiş aydın ve çağdaş bir müzisyendi. Tek sözcükle: müzisyen... Bunu böylece bilmek için onun konserlerini, plaklarını dinlemiş olmak da yeterli elbet. Ama onu kaybettiğimiz yıllarda çok genç yaşta olanların, yeni yetişenlerin ve gelecek kuşakların, adanmış bir ömrün ne demek olduğunu daha derinden kavramaları için, bu çok değerli sanatçımızın nice badirelerle savaşarak sürdürdüğü örnek yaşamının kısa bir öyküsünü veriyoruz.

Fusun Akatlı

Hepimizin hayatındaki en önemli dönemeçlerden birisi 12 Eylül 1980'dir. Ve şimdi 40. yılındayız. Birlikte yaşadık, acıyı, hüznü, kaygıyı, korkuyu, yalnızlığı. Birlikte yaşadık, sevinci, umudu, güzelliği... Ne varsa zulme ait. Ne varsa umuda dair! Aradan 40 yıl geçti; bu sürede sadece biyolojik yaşıımız artmadı. Bilgimiz, tecrübemiz, ufkumuz 'günahlarımız' dahil hepsi arttı. Ve tabi ki zaman karşısında eskiyen yanlarımız da oldu. Bugün her birimiz farklı yerlerde biçimlerde yaşıyor olabiliriz ki, öyleyiz. Güncel sorunlar ve çözümler konusunda çok farklı düşünce ve değerlendirmelere de sahip olabiliriz ki, öyleyiz.

Ama, geçmiş hepimizindir!

Bütün masumiyetleriyle ölümü bedenlerinde gençleştiren arkadaşlarımız hepimizindir. Gururla hatırladığımız başarılar kadar, hesapsızca yapılan hatalar da hepimizindir. Belki bir daha bulmakta çok zorlandığımız, dostluğa, yoldaşlığa, dayanışmaya fedakârlığa ait o güzel duygular da hepimizindir.

Şimdi; kırk yıldır biriktirdiklerimiz ışığında geçmişe doğru bakmaya ne dersiniz?

ISBN:978-605-4554-78-2

www.suyayinevi.com